

AUTORZY:

Andrzej Meler
Beata Królicka
Radosław Sojak

**Obecność
różnych
rodzajów
modeli rodziny oraz
sposobu ich prezentacji
w polskich filmach fabularnych
oraz serialach telewizyjnych
rozpowszechnianych
w programach TVP S.A., TVN S.A.
i Telewizji Polsat Sp. z o.o.**

RAPORT Z MONITORINGU

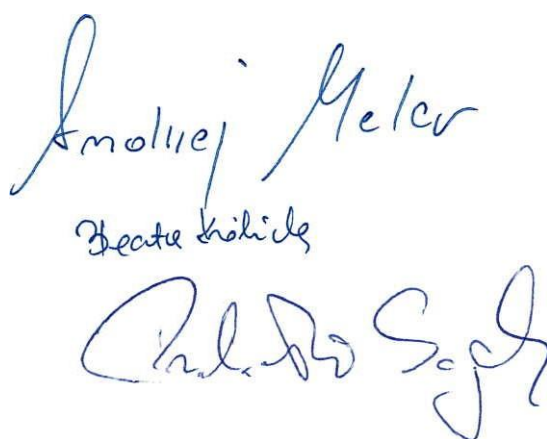

UNIwersytet
MIKOŁAJA KOPERNIKA
W TORUNIU

TORUŃ 2022

Obecność różnych rodzajów modeli rodziny oraz sposobu ich prezentacji w polskich filmach fabularnych oraz serialach telewizyjnych rozpowszechnianych w programach TVP S.A., TVN S.A. i Telewizji Polsat Sp. z o.o.

Raport z monitoringu

Andrzej Meler
Beata Królicka
Radosław Sojak

Autorzy:
Andrzej Meler
Beata Królicka
Radosław Sojak

Toruń 2022

Spis treści

Najważniejsze wnioski	5
Wprowadzenie	6
Społeczne funkcje rodziny	6
Rodzina w perspektywie historyczno-genetycznej	8
Struktury rodziny	9
Literatura	10
Metodologia	11
Cel	11
Próba	11
Struktura analizy i raportu	11
Sposób prezentacji wyników	13
Ogólna charakterystyka wyników	14
Telewizja Polska	19
<i>Leśniczówka</i>	19
Informacje ogólne	19
Struktura narracyjna i specyfika serialu	19
Uwagi metodologiczne	19
Ekspozycje rodziny	20
Relacje	25
Relacje w ekspozycji biernej i kontekstowej – jak rozmawia się o rodzinie	29
Wizerunek rodziny w serialu <i>Leśniczówka</i>	34
<i>Na dobre i na złe</i>	38
Informacje ogólne	38
Struktura narracyjna i specyfika serialu	38
Uwagi metodologiczne	39
Ekspozycja rodziny	40
Relacje	45
Relacje w ekspozycjach biernej i kontekstowej – jak rozmawia się o rodzinie	48
Wizerunek rodziny	52
<i>Stulecie Winnych</i>	55
Informacje ogólne	55
Struktura narracyjna i specyfika serialu	55
Uwagi metodologiczne	55

Ekspozycje rodziny.....	56
Relacje	61
Relacje w ekspozycjach biernej i kontekstowej – jak rozmawia się o rodzinie	64
Wizerunek rodziny.....	68
TVN S.A.	71
<i>Na Wspólnej</i>	71
Informacje ogólne	71
Struktura narracyjna i specyfika serialu	71
Uwagi metodologiczne	71
Ekspozycje rodziny.....	72
Relacje	77
Relacje w ekspozycjach biernej i kontekstowej – jak rozmawia się o rodzinie	80
Wizerunek rodziny.....	82
<i>Skazana</i>	85
Informacje ogólne	85
Struktura narracyjna i specyfika serialu	85
Uwagi metodologiczne	85
Ekspozycje rodziny.....	86
Relacje	91
Relacje w ekspozycjach biernej i kontekstowej – jak rozmawia się o rodzinie	94
Wizerunek rodziny.....	97
Telewizja Polsat S.A.	101
<i>Kowalscy kontra Kowalscy</i>	101
Informacje ogólne	101
Struktura narracyjna i specyfika serialu	101
Uwagi metodologiczne	102
Ekspozycje rodziny.....	103
Relacje	108
Relacje w ekspozycjach biernej i kontekstowej – jak rozmawia się o rodzinie	112
Wizerunek rodziny.....	117
<i>Komisarz Mama</i>	121
Informacje ogólne	121
Struktura narracyjna i specyfika serialu	121
Uwagi metodologiczne	121
Ekspozycje rodziny.....	122
Relacje	127

Relacje w ekspozycjach biernej i kontekstowej – jak rozmawia się o rodzinie	130
Wizerunek rodziny.....	134
Filmy fabularne	137
<i>Tylko mnie kochaj</i> i <i>Serce nie sługa</i>	137
<i>Tylko mnie kochaj</i> (TVN S.A.).....	138
Ekspozycje rodziny.....	138
Relacje	142
Relacje w ekspozycjach biernej i kontekstowej – jak rozmawia się o rodzinie	144
<i>Serce nie sługa</i> (Telewizja Polsat S.A.).....	145
Ekspozycje rodziny.....	145
Relacje	149
Relacje w ekspozycjach biernej i kontekstowej – jak rozmawia się o rodzinie	151
Wizerunek rodziny.....	151
Podsumowanie	154
Modele rodziny.....	154
Wizerunek rodziny.....	154
Spis wykresów i tabel	157

Najważniejsze wnioski

1. Najczęściej prezentowanym modelem rodziny jest klasyczna rodzina nuklearna składająca się z rodziców i nieletnich dzieci.
2. Drugim pod względem częstotliwości występowania jest model diady heteroseksualnej – bezdzietnej lub z dziećmi dorosłymi i usamodzielnionymi.
3. Większość seriali i filmów nie różnicuje wizerunku tak rozumianej rodziny nuklearnej ze względu na charakter i stopień formalizacji leżącego u jej podstaw związku partnerskiego.
4. Nie zarejestrowaliśmy (z jednym wyjątkiem) szczególnie negatywnego wizerunku rodzin rekonstruowanych, ani nawet byłych małżonków.
5. Sposoby prezentacji samotnego rodzicielstwa mają najczęściej charakter skrajny – albo sielankowo-harmonijny, albo wyraźnie negatywny.
6. Wizerunek rodzin wielopokoleniowych nie odbiega zasadniczo od wizerunku rodzin innego typu.
7. W analizowanym materiale nie zarejestrowaliśmy wystąpienia rodziny opartej na relacjach nieheteroseksualnych.
8. Generalny obraz rodziny w analizowanym materiale należy uznać za pozytywny.
9. Na ogólny pozytywny wizerunek rodziny składa się przede wszystkim przesłanie, iż relacje rodzinne stanowią bazę bezwarunkowego wsparcia i akceptacji dla członków rodzin.
10. Najbardziej pozytywnie prezentowane są te relacje, w których występują dzieci nieletnie.
11. Bohaterowie pozostający w związkach partnerskich mogą liczyć na często bezwarunkowe, empatyczne i intuicyjne wsparcie swoich partnerów/małżonków.
12. Jako najbardziej kłopotliwi członkowie rodzin prezentowane są dzieci nastoletnie.
13. W wymiarze ilościowym role kobiece zajmują nieznacznie więcej czasu w stosunku do ról męskich. Jednak nawet w serialach, w których role męskie są istotne narracyjnie (*Na dobre i na złe*, *Na Wspólnej*, *Stulecie Winnych*), to role kobiece stanowią oś fabuły, a mężczyźni często pełnią rolę swoistego tła dla prezentowanych wydarzeń.

Wprowadzenie

Institucja rodziny to z perspektywy życia społecznego rzeczywistość tyleż podstawowa, co złożona i wielowymiarowa. Dość powiedzieć, że rodziną jako pełnoprawnym przedmiotem zajmują się przynajmniej trzy nauki podstawowe: socjologia, pedagogika i psychologia. Mniej centralne miejsce zajmuje także w innych obszarach badawczych, takich jako historia, ekonomia czy praca socjalna. Próbą zażegnania tej swoistej klęski interdyscyplinarnego urodzaju zdają się wysiłki zmierzające do zinstytucjonalizowania nowej dyscypliny wiedzy – nauk o rodzinie. Nasze opracowanie nie aspiruje do choćby pobieżnego sprawozdania naszkicowanej powyżej różnorodności. Badanie medialnego wizerunku rodziny wymaga jednak uwzględnienia trzech kontekstów teoretycznych: funkcjonalnego, historyczno-genetycznego i strukturalnego rodziny jako instytucji społecznej.

Spoleczne funkcje rodziny

Już sama definicja rodziny daleka jest od naukowej jednoznaczności. Wobec niezgody badaczy proponujemy odwołać się do definicji wykorzystywanej przez Główny Urząd Statystyczny do zbierania danych dotyczących rodziny. Według tej definicji rodzinę stanowią:

Dwie lub większa liczba osób, które są związane jako mąż i żona, wspólnie żyjący partnerzy (kohabitanci) – osoby płci przeciwnej lub jako rodzic i dziecko. Tak więc, rodzina obejmuje parę bez dzieci lub parę z jednym lub większą liczbą dzieci, albo też samotnego rodzica z jednym lub większą liczbą dzieci¹.

Konstytutywne są tu zatem dwa elementy – więzi małżeńskie i krewniacze oraz fakt prowadzenia wspólnego gospodarstwa domowego. Oba te czynniki stanowią podstawowe spoiwo rodziny jako grupy społecznej.

Ponieważ rodzina od samego początku istnienia socjologii była przedmiotem jej dociekań, nawarstwiło się wiele koncepcji i schematów teoretycznych próbujących sklasyfikować najważniejsze funkcje, jakie w życiu społecznym pełnią tak rozumiane rodziny. Liczni badacze (w Polsce np. Tyszka 2002; Adamski 2002; Szlendak 2010) proponowali mniej lub bardziej szczegółowe kafeterie funkcji rodziny – w tych klasyfikacjach w zależności od potrzeb analitycznych niektóre funkcje były łączne, inne zaś rozwarstwiane. Niezależnie od tego zróżnicowania da się jednak wyodrębnić na podstawie literatury przedmiotu kilka powtarzających się elementów.

Funkcje reprodukcyjno-seksualne. Oparte na związkach monogamicznych rodziny dominują w skali porównawczej na całym świecie. W ten sposób społeczeństwa regulują z jednej strony ekspresję popędu seksualnego, z drugiej zaś, kanalizują i instytucjonalizują biologiczne procesy doboru płciowego. Efektem funkcjonowania rodzin w tym wymiarze jest przede wszystkim zapewnienie biologicznej reprodukcji ludzkich zbiorowości, ale także zmniejszenie konkurencji i agresji na rynku matrymonialnym, co pozwala na bardziej racjonalną dystrybucję zasobów społecznych (takich jak energia, czas i uwaga jednostek).

---

¹ <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/438,pojecie.html> (dostęp: 29.01.2022).

Funkcje socjalizacyjno-wychowawczo-opiekuńcze. Społeczeństwa powierzają rodzinom podstawowe z ich punktu widzenia zadanie socjalizacji pierwotnej dzieci, czyli najbardziej podstawowego wprowadzenia ich w porządek norm społecznych. W rodzinie również następuje płynne zazwyczaj przejście od socjalizacji pierwotnej do wtórnej, a tym samym od funkcji socjalizacyjnej do wychowawczej. Funkcje opiekuńcze z kolei nie ograniczają się jedynie do opieki nad dziećmi. W przeważającej części ludzkiej historii rodziny były też podstawowym, a często jedynym miejscem sprawowania opieki nad chorymi, niepełnosprawnymi i osobami starszymi.

Funkcje ekspresyjno-emocjonalne. Rodzina stanowi podstawową przestrzeń zapewniania niektórych elementarnych potrzeb emocjonalnych człowieka, takich jak potrzeba przynależności, identyfikacji, akceptacji czy miłości. Relacje z najbliższymi są też naturalną przestrzenią ekspresji większości emocji podstawowych – w tym tych negatywnych: gniewu, frustracji, wstydu itp.

Funkcje ekonomiczne. Rodzina związana z prowadzeniem wspólnego gospodarstwa domowego w społeczeństwach nowoczesnych nie jest już najczęściej miejscem wykonywania czynności zawodowych, nie zmienia to faktu, że spełnia kilka podstawowych funkcji ekonomicznych związanych z organizacją pracy, pozyskiwaniem i gromadzeniem zasobów, redystrybucją dochodu. Głównym celem tej funkcji jest zabezpieczenie wszystkich materialnych potrzeb członków rodziny.

Niektórzy badacze wyróżniają ponadto **funkcję rekreacyjno-towarzyską**, która wiąże się, najogólniej rzecz ujmując, z organizacją czasu wolnego członków rodziny. We współczesnych społeczeństwach reguluje ona zasadnicze wzorce uczestnictwa w kulturze i konsumpcji dóbr symbolicznych.

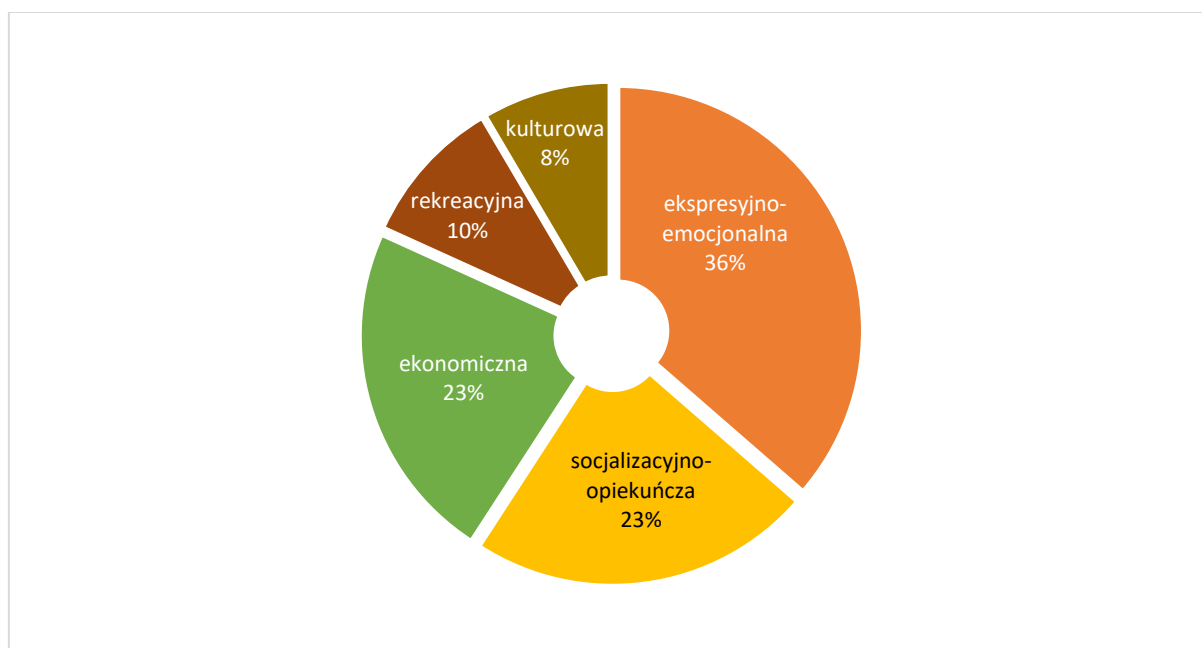
W literaturze rzadziej spotyka się również wyodrębnienie takich funkcji, jak: legislacyjno-kontrolna, zabezpieczająca, klasowa czy kulturowa.

Prezentowane poniżej wyniki badania wizerunku rodziny – ze względu na zaprojektowaną przez zleceniodawcę metodologię – nie odnoszą się bezpośrednio do żadnej z socjologicznych klasyfikacji funkcji rodziny. Można jednak na ich temat wnioskować pośrednio na podstawie rejestrowanych w badaniu tematów rozmów w scenach eksponujących relacje rodzinne (zmienne 4.1 do 4.15). Zakładamy, że kodowane w badaniu rozmowy o uczuciach (4.2) odpowiadają funkcji ekspresyjno-emocjonalnej; o wychowaniu/edukacji (4.12), zdrowiu (4.11), nałogach (4.10) – socjalizacyjno-wychowawczo-opiekuńczej; o pracy (4.1), kwestiach ekonomicznych (4.3) i organizacji życia codziennego (4.9) – funkcjom ekonomicznym, a o rozrywce/wypoczynku (4.7) i kulturze (4.8) – funkcji rekreacyjno-towarzyskiej. Gdybyśmy chcieli uwzględnić w tym schemacie funkcję kulturową, to składałyby się na nią rozmowy o tradycji (4.6), religii (4.5) i kwestiach społeczno-politycznych (4.4).

Przy takiej agregacji zmiennych wyłaniający się z analizowanej próby wizerunek najważniejszych funkcji rodziny przedstawia się tak jak na poniższym wykresie.

Wykres 1. Rozkład tematów scen w zależności od związanej z nimi funkcji rodziny

N (czas) = 25:32:05

Trzeba przy tym pamiętać, że nie uwzględniamy tu zupełnie funkcji prokreacyjno-seksualnej, której ekspozycja w serialach i filmach przygotowywanych dla szerokiej publiczności jest raczej znikoma (a co najwyżej – pośrednia).

Rodzina w perspektywie historyczno-genetycznej

Nie ulega wątpliwości, że rodzina jest jedną z najstarszych instytucji społecznych. Nie oznacza to bynajmniej, że stanowi rzeczywistość niezmienną. Współczesne formy życia rodzinnego oparte na dwupokoleniowej rodzinie nuklearnej są historycznie stosunkowo młode – podobnie jak wzór rodziny oparty przede wszystkim na dobrowolnym związku emocjonalnym małżonków (zob. Szlendak 2002).

Powstanie znanego nam dziś wzoru instytucjonalnego związane jest z postępującą industrializacją i urbanizacją życia społecznego charakterystyczną dla epoki przemysłowej. To w tym czasie nastąpiło przededefiniowanie podziału na sferę prywatną i publiczną, przeniesienie aktywności zawodowej do sfery publicznej, ukonstytuowanie zjawiska 'czasu wolnego' oraz gwałtowny rozwój instytucji wspierających lub zastępujących funkcje wychowawczo-opiekuńcze rodziny (system opieki zdrowotnej, szkolnictwo, system emerytalny itp.). Doprowadziło to do stopniowego rozluźniania szerszych więzi rodzinnych i ewolucji w stronę rodziny nuklearnej.

Uwolnienie rodziny od części funkcji ekonomicznych, a w XX wieku stopniowe uzyskanie samodzielności ekonomicznej przez kobiety, zdaniem niektórych badaczy, doprowadziło do znacznego wzrostu znaczenia emocjonalnych funkcji rodziny i związków partnerskich leżących u ich podstaw. Anthony Giddens (2006, s. 248) twierdzi np., że współczesne związki romantyczne coraz częściej przyjmują formę tzw. 'czystej relacji'. 'Czyste relacje' to emocjonalne, autoteliczne związki dwojga ludzi konstruowane refleksyjnie i trwające dopóty, dopóki obie strony czerpią z nich wystarczająco dużo satysfakcji, by chcieć je kontynuować.

W tym kontekście kulturowej problematyzacji zaczynają podlegać niektóre z tradycyjnych funkcji rodziny, jak np. opieka nad seniorami, rodzicielstwo, a nawet prowadzenie wspólnego gospodarstwa.

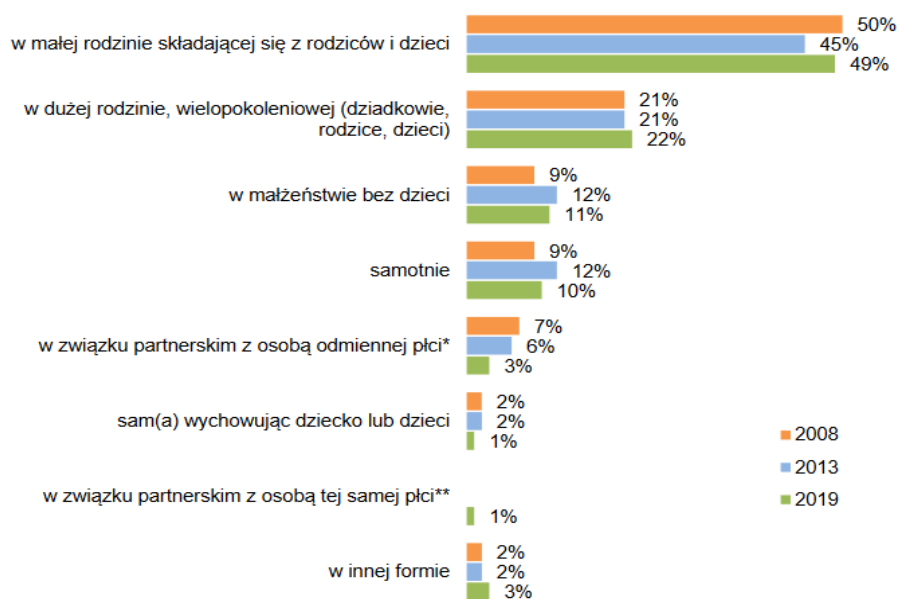
Niezależnie od obecności wszystkich tego rodzaju trendów i być może przemian kulturowych czekających w nadchodzących dekadach rodzinę, w Polsce niezmiennie „szczęście rodzinne” znajduje się na szczycie hierarchii wartości społeczeństwa². Trudno wnioskować, na ile wizerunki medialne stan ten odzwierciedlają, a na ile kształtują. Można, jak sądzimy, założyć, że pośrednią odpowiedzią na to pytanie będzie w analizowanej próbie proporcja scen eksponujących rodzinę o wydźwięku pozytywnym do tych, w których życie rodzinne zostało ukazane w negatywnym świetle (zmiennie 5.1 do 5.4). Jeśli dominować będą sceny o pozytywnym wydźwięku, to będziemy mogli uznać, że wizerunki medialne rodziny odtwarzają raczej niż kreują ogólniejszy trend społeczny w Polsce.

Struktury rodziny

Ze względu na procesy wspomniane powyżej, związane najogólniej rzecz ujmując ze wzrostem społecznej mobilności, rozluźnieniem kontroli społecznej oraz uzyskaniem względnej ekonomicznej samodzielności kobiet, teoretycy zakładają wzrost zróżnicowania form życia rodzinnego.

Dane empiryczne tylko częściowo potwierdzają te teoretyczne założenia. W komunikacie z badań pt. *Preferowane i realizowane modele życia rodzinnego* przygotowanym przez CBOS znajdujemy między innymi następujące zestawienie z trzech kolejnych cykli badań:

RYS. 2. W ostatnich latach zmieniają się formy współżycia ludzi. Wiele kobiet i mężczyzn żyje ze sobą bez ślubu, istnieją różne związki partnerskie, są gospodarstwa jednoosobowe, małe i duże rodziny. A jaka jest Pana(i) sytuacja, czy obecnie żyje Pan(i):

* W przypadku lat 2008 i 2013 połączono kategorie „w stałym związku partnerskim z osobą odmienną płci” i „w tymczasowym związku partnerskim z osobą odmienną płci”

** Kategoria dodana w 2019 roku

Źródło: CBOS, *Preferowane i realizowane modele życia rodzinnego* – komunikat z badań. Kwiecień 2019, opracowanie: Marta Bożewicz.

² <https://www.cbos.pl/PL/publikacje/news/2020/02/newsletter.php> (dostęp: 29.11.2022).

Jak widać, trudno tu o wskazanie wyraźnych jednokierunkowych zmian. Jedyny i dość zaskakujący w kontekście rozważań teoretycznych trend dotyczy nieformalnych, heteroseksualnych związków partnerskich, których liczba z czasem zdaje się spadać. Pozostałe formy życia rodzinnego pozostają na podobnym poziomie, przy czym najbardziej typowe rodziny nuklearne stanowią połowę wszystkich rodzin.

Ponieważ nasze badanie koncentruje się na wizerunkach rodziny, nie uwzględniamy gospodarstw prowadzonych przez osoby żyjące w pojedynkę.

Badanie wizerunku rodzin w kontekście produkcji serialowych nastrocza jednak pewnych problemów. Poszczególne sceny i ekspozycje rzadko obejmują wszystkich członków rodziny, nie mówiąc już o tym, iż nie rekonstruuje wszystkich istotnych dla przypisania konkretnego modelu konfiguracji relacji interpersonalnych. Dlatego ten strukturalny aspekt funkcjonowania rodziny zostanie w naszym badaniu podjęty w warstwie jakościowej – skoncentrowanej na opisie.

W ten sposób – choćby pośrednio – zrekonstruowane poniżej wizerunki różnych modeli życia rodzinnego odnoszą się do trzech najważniejszych aspektów funkcjonowania rodziny – jej funkcji, struktury oraz afirmacji bądź jej braku dla kulturowego wzorca życia rodzinnego.

Literatura

Adamski, Franciszek. 2002. *Rodzina. Wymiar społeczno-kulturowy*. Kraków: Wydawnictwo UJ.

Giddens, Anthony. 2006. *Przemiany intymności. Seksualność, miłość i erotyzm we współczesnych społeczeństwach*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Szlendak, Tomasz. 2002. *Architektonika romansu. O społecznej naturze miłości erotycznej*. Warszawa: Oficyna Naukowa.

Szlendak, Tomasz. 2010. *Socjologia rodziny. Ewolucja, historia, zróżnicowanie*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Tyszka, Zbigniew. 2002. *Rodzina we współczesnym świecie*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.

Metodologia

Cel

Celem monitoringu była analiza obecności różnych modeli rodziny oraz sposobu ich prezentacji w polskich filmach fabularnych oraz serialach telewizyjnych rozpowszechnianych w programach TVP S.A., TVN S.A. i Telewizji Polsat Sp. z o.o.

Próba

Analizie poddane zostały następujące filmy i seriele:

1. W TVP S.A.:
  - 1.1. *Stulecie Winnych* – 10 kolejnych odcinków
  - 1.2. *Leśniczówka* – 10 kolejnych odcinków
  - 1.3. *Na dobrze i na złe* – 10 kolejnych odcinków
2. W TVN S.A.:
  - 2.1. *Tylko mnie kochaj* – film fabularny
  - 2.2. *Na Wspólnej* – 10 kolejnych odcinków
  - 2.3. *Skazana* – 8 kolejnych odcinków (tyle wyemitowano dotychczas)
3. W Telewizji Polsat Sp. z o.o.:
  - 3.1. *Serce nie sługa* – film fabularny
  - 3.2. *Kowalscy kontra Kowalscy* – 10 kolejnych odcinków
  - 3.3. *Komisarz Mama* – 10 kolejnych odcinków

Próba została dobrana dwuetapowo: W pierwszej kolejności KRRiT wskazała tytuły seriali i filmów, które miały zostać poddane monitoringowi. Następnie zostały ustalone odcinki seriali według klucza uwzględniającego aktualność i synchronizację między serialami.

W odniesieniu do synchronizacji założono, że zwłaszcza w przypadku seriali szeroki kontekst społeczno-polityczny może mieć dość szybkie i bezpośrednie przełożenie na ich treść. W związku z tym do analizy zostały wybrane odcinki wyemitowane mniej więcej w tym samym okresie, by móc pokusić się o ograniczoną generalizację wniosków. W celu uchwycenia spójnych ciągów fabuły monitoringowi zostały poddane następujące po sobie odcinki, zaczynające się wraz z początkami serii wyznaczonych przez producentów. Z tego schematu wyłamują się filmy fabularne, wyprodukowane kilka i kilkanaście lat przed badaniem.

Struktura analizy i raportu

W **wymiarze ilościowym** jednostką rejestracji jest **scena producencka**, czyli spójny fabularnie i najczęściej scenograficznie fragment filmu związany z interakcją tych samych postaci.

W obrębie każdej sceny zostały zakodowane wystąpienia na ekranie następujących zjawisk/wymiarów:

1. Ekspozycja rodziny:

Oczywistą ekspozycją rodziny jest taka scena, w której dochodzi do interakcji członków rodziny. Zostały one nazwane **ekspozycją czynną**. Jednak w wyniku wstępnej eksploracji materiału empirycznego postanowiono wyodrębnić także kategorię **biernej ekspozycji rodziny**. Określa ona sytuacje, w których bohaterowie filmów niepowiązani więzami rodzinnymi wchodzą w interakcje, których przedmiotem są relacje rodzinne, np.: przyjaciółki zwiernające się sobie z kłopotów małżeńskich, koledzy z pracy dyskutujący o wychowaniu

dzieci itp. Takie fragmenty, jakkolwiek nie stanowią bezpośredniej ekspozycji relacji rodzinnych, w dużym stopniu mogą wpływać na ogólny wizerunek rodziny w danym serialu czy filmie. Dodatkowo w toku kodowania wyodrębniono **ekspozycję kontekstową**, która oznacza, scenę, w której prowadzona jest rozmowa o rodzinie, ale bez udziału członków tej rodziny (np. policjanci rozmawiają o relacjach rodzinnych podejrzanych w sprawie). Następnie dla scen, w których występuje ekspozycja rodziny, zostały zakodowane następujące wymiary:

2. Miejsce sceny z ekspozycją rodziny:
Miejsce, w którym producenci umieszczają ekspozycję rodziny, ma znaczenie szczególnie w podziale na przestrzeń publiczną i prywatną. Jest to element ramowania wizerunku rodziny. W celu uzyskania bardziej szczegółowych danych w przestrzeni publicznej zostały wyodrębnione następujące podkategorie:
  - 2.1 przestrzeń prywatna
  - 2.2 przestrzeń publiczna/miejsce pracy
  - 2.3 przestrzeń publiczna/przeźren wspólna
  - 2.4 przestrzeń publiczna/instytucje kultury
  - 2.5 przestrzeń publiczna/instytucje formalne
  - 2.6 przestrzeń publiczna/inna
3. Charakter relacji w scenach z ekspozycją rodziny – członkowie rodziny mogą wchodzić ze sobą w interakcje nie tylko w rolach społecznych przynależnych rodzinie – np. gdy lekarz leczy swoich bliskich, wchodzi w rolę zawodową:
  - 3.1 relacje rodzinne
  - 3.2 relacje pozarodzinne towarzyskie
  - 3.3 relacje pozarodzinne zawodowe
  - 3.4 relacje pozarodzinne inne
4. Temat sceny – w skrócie, to o czym rozmawiają postaci, a więc kontekst interpretacyjny scen z ekspozycją rodziny:
  - 4.1 praca
  - 4.2 uczucia
  - 4.3 ekonomiczne
  - 4.4 społeczno-polityczne
  - 4.5 religijne
  - 4.6 tradycja
  - 4.7 rozrywka/wypoczynek
  - 4.8 kultura
  - 4.9 organizacja życia codziennego/codzienna rutyna
  - 4.10 nałogi/używki
  - 4.11 zdrowie
  - 4.12 wychowanie/edukacja
  - 4.13 tajemnice
  - 4.14 tragedie
  - 4.15 inne
5. Wartościujący wydzźwięk sceny w odniesieniu do trzech kluczowych instytucji społecznych związanych z badanym tematem (zakodowanych na skali: a) negatywna, b) ambiwalentna, c) neutralna, d) pozytywna):
  - 5.1 rodziny
  - 5.2 małżeństwa
  - 5.3 rodzicielstwa

6. Prezentowanie w scenach kluczowych z punktu widzenia badanego tematu ról:
  - 6.1 ojca
  - 6.2 matki
  - 6.3 dziadka
  - 6.4 babci
  - 6.5 męża (zakodowanych na skali: a) aktualny, b) były, c) przyszły (narzeczony))
  - 6.6 żony (zakodowanych na skali: a) aktualna, b) była, c) przyszła (narzeczona))
  - 6.7 córki (zakodowanych na skali: a) jako dziecko, b) jako nastolatka, c) jako dorosła)
  - 6.8 syna (zakodowanych na skali: a) jako dziecko, b) jako nastolatek, c) jako dorosły)
  - 6.9 brata (zakodowanych na skali: a) jako dziecko, b) jako nastolatek, c) jako dorosły)
  - 6.10 siostry (zakodowanych na skali: a) jako dziecko, b) jako nastolatka, c) jako dorosła)
  - 6.11 wnuczków (obojga płci) (zakodowanych na skali: a) jako dziecko, b) jako nastolatek, c) jako dorosły)
  - 6.12 dalszych członków rodziny (zakodowanych na skali: a) jako dziecko, b) jako nastolatek, c) jako dorosły)

W wynikach części ilościowej uzyskano dane na temat czasu, w którym występuje ekspozycja rodziny oraz czasu, w którym takiej ekspozycji nie ma. Następnie w obrębie scen, w których występuje ekspozycja rodziny, otrzymano przekroje poszczególnych ekspozycji w odniesieniu do miejsc, treści, tematów, wydźwięków i ról. Poza tym w analizie został przedstawiony czas trwania prezentowanych na ekranie relacji wynikających ze współwystępowania w jednej scenie określonych ról (np.: będziemy mogli odpowiedzieć, jak długo w danym serialu występowały rozmowy/spotkania babci z wnuczką-dzieckiem, ojca z dorosłym synem itd.).

Model rodziny jest konstrukcją złożoną i w dużej mierze wyobrażoną. Jako taką można ją zidentyfikować tylko w oparciu o analizę szerszego kontekstu fabularnego całego serialu/filmu. W związku z tym występujące w danym serialu/filmie modele rodziny zostały wyłonione i opisane szczegółowo na etapie **analizy jakościowej**. Przyjmujemy, że rodziną jest grupa ludzi powiązanych więzami pokrewieństwa i/lub powinowactwa prowadząca wspólne gospodarstwo domowe. Pewne wyjątki będą poczynione dla związków ludzi, którzy nie spełniają warunku wspólnego gospodarstwa domowego, ale ich relacja w odniesieniu do rodziny jest istotna (np.: relacja narzeczeństwa).

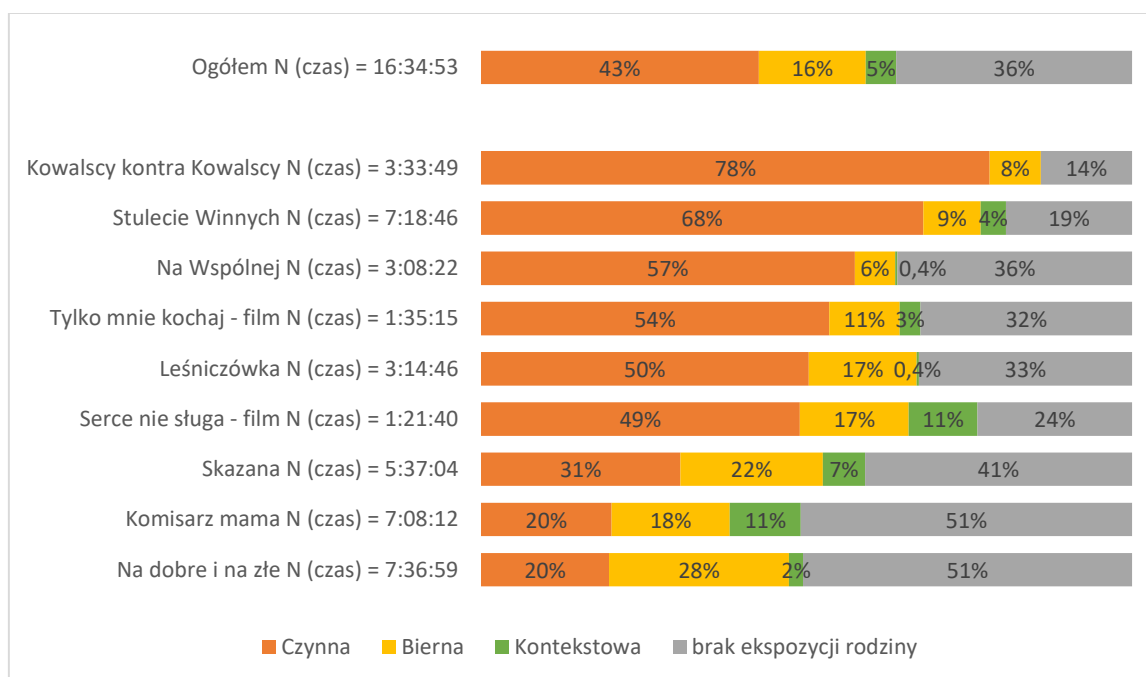
Sposób prezentacji wyników

Zgodnie z zasadą triangulacji metod, analiza dla każdego serialu lub filmu została przeprowadzona w oparciu o triangulację metod jakościowej i ilościowej. Należy pamiętać, że w przypadku kontekstów (typów relacji), treści (tematów rozmów), wydźwięków oraz ról można było zakodować więcej niż jedną kategorię. O ile bowiem scena zasadniczo odbywa się w jednym miejscu i może mieć jeden typ ekspozycji rodziny, to już tematów rozmów może być poruszonych kilka, również relacje i role rodzinne mogą multiplikować się w zależności od liczby obecnych osób. W związku z tym procentowe udziały na wielu wykresach są udziałami wystandaryzowanymi, czyli wyliczonymi w pierwszej kolejności z sumy czasów zmnożonych na przykład poprzez zakodowanie kilku tematów rozmów, a następnie odniesione do faktycznego czasu trwania sceny. Poza tym z przyczyn czysto technicznych, w celu skrócenia i uproszczenia tytułów w tych częściach wyników ilościowych, które są poświęcone rolom rodzinnym, część wykresów w nazwie zawiera określenie „ekspozycja bierna” chociaż faktycznie dotyczy połączonych ekspozycji biernej i kontekstowej.

Ogólna charakterystyka wyników

Podstawowym wynikiem niniejszego monitoringu jest zakres czasu, w którym ukazywane były rodziny w serialach i filmach. Już na podstawie udziału czasu ekspozycji czynnych, biernych i kontekstowych w całości nagrania możemy wstępnie wnioskować o tym, jak bardzo „rodzinna” jest dana produkcja. W analizowanej próbie znalazły się zarówno seriale, w których sceny rodzinne dominują, jak i takie, w których stanowią jeden z wielu elementów fabuły.

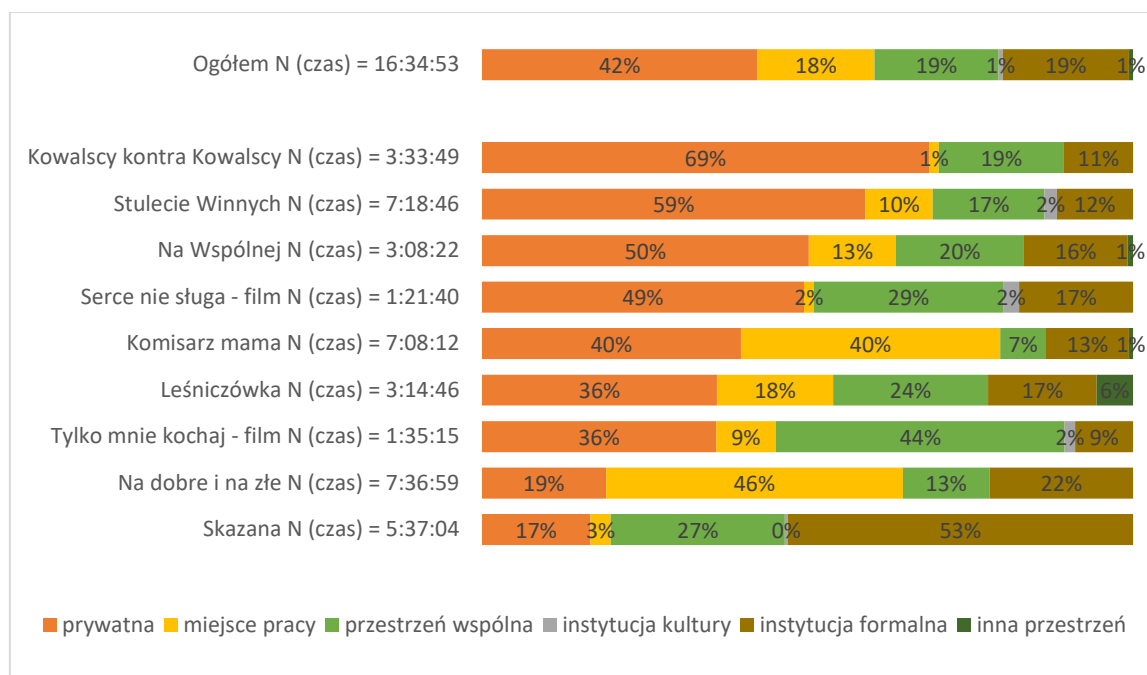
Wykres 2. Porównanie filmów i seriali pod względem udziału ekspozycji rodzin w całości fabuły

Posortowano wg udziału ekspozycji czynnej.

Udział ekspozycji rodzin dla wszystkich filmów i seriali wynosi niemal dwie trzecie całości fabuły. Poszczególne tytuły różnią się jednak w dużym stopniu między sobą. Dwa najbardziej „rodzinne” seriale to *Kowalscy kontra Kowalscy* oraz *Stulecie Winnych*. Oba skupiają się większości na życiu rodzinnym, co odzwierciedlają ich tytuły, zawierające nazwiska rodzin, których losy stanowią podstawę narracji. W przypadku pierwszego serialu ekspozycja rodziny sięga aż 86%, drugi serial eksponuje rodzinę w 81%. Na przeciwległym końcu mieszczą się dwa seriale z identyczną łączną ekspozycją rodzin wynoszącą po 49%, czyli nieco poniżej połowy. *Komisarz Mama* i *Na dobre i na złe* łączy cecha wspólna, która determinuje udział i sposób ekspozycji rodzin w całości fabuły. Akcja obu seriali rozgrywa się w dużej mierze w miejscu pracy, którym są instytucje formalne (odpowiednio komisariat i szpital). Z tego powodu serialowe rodziny są ukazwane w tak niewielkim zakresie w sposób czynny (po 20%). Wiele z nich bowiem to „przypadki”, z jakimi stykają się w pracy policjanci czy lekarze.

Wykres 3. Porównanie filmów i seriali pod względem udziału miejsc ekspozycji rodziny

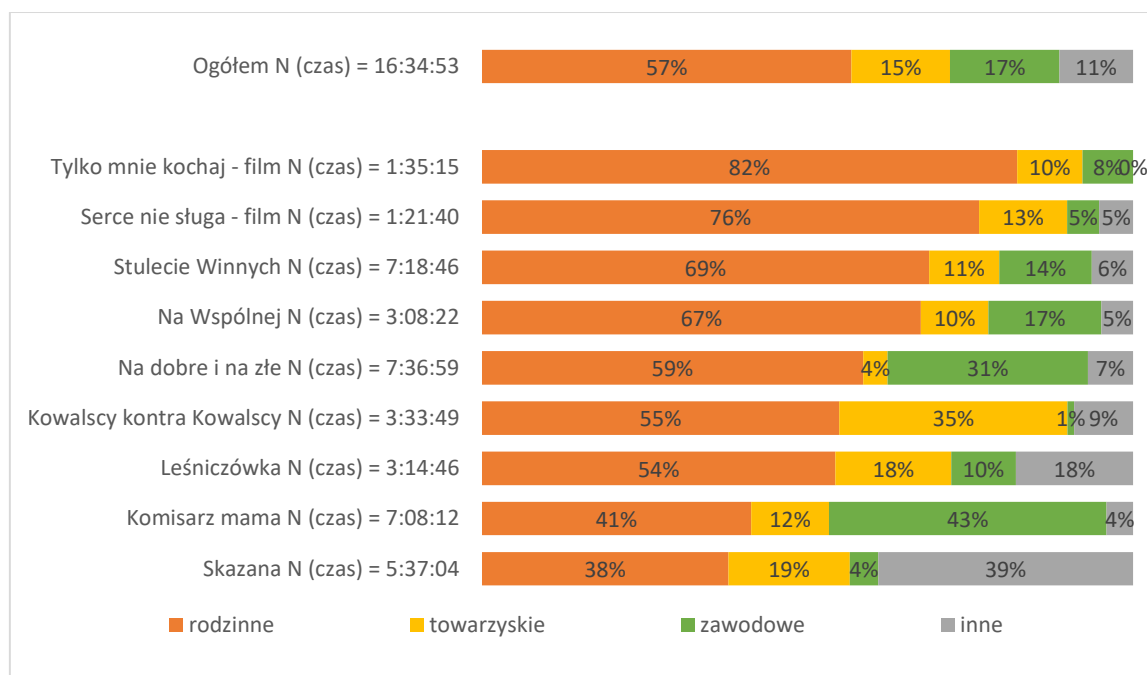

Posortowano według udziału ekspozycji w miejscach prywatnych.

O ile ogółem dla miejsc ekspozycji rodziny przestrzeń prywatna (42%) dominuje nad instytucją formalną (19%), przestrzenią wspólną (19%) i miejscem pracy (18%), z minimalnym tylko udziałem instytucji kultury i innej przestrzeni (po 1%), to już w przypadku poszczególnych tytułów występują znaczne rozbieżności. Wynikają one z jednej strony z różnic gatunkowych, z drugiej zaś z zabiegów fabularnych stosowanych w analizowanych serialach i filmach. Dwa skrajne przypadki to *Kowalscy kontra Kowalscy* oraz *Na dobre i na złe*. Pierwszy to serial, w którym ekspozycja rodziny ma miejsce w 69% w przestrzeni prywatnej z bardzo małym udziałem miejsca pracy (1%). Drugi z kolei w 46% ekspozycje rodziny w miejscu pracy, a przestrzeń prywatna jest miejscem ekspozycji rodziny zaledwie w 19%. Pod względem miejsc ekspozycji rodziny *Stulecie Winnych* jest zbliżone do *Kowalscy kontra Kowalscy*, jednak z mniejszym udziałem przestrzeni prywatnej (59%), a większym miejsca pracy (10%). Spośród seriali i filmów poddawanych analizie warto wskazać na trzy, w których miejsce ekspozycji rodziny wyraźnie odbiega od pozostałych. W filmie *Tylko mnie kochaj* ekspozycja rodziny odbywa się aż w 44% dość nietypowo, bo w przestrzeni wspólnej, co jest efektem zabiegu fabularnego polegającego na stopniowym procesie zapoznawania się pracującego mężczyzny z dziewczynką, która okazuje się jego córką. Wyraźnie odbiega od pozostałych także *Skazana*, gdzie miejscem ekspozycji rodziny jest w większości instytucja formalna (53%), co z jednej strony jest efektem kryminalno-obyczajowego charakteru serialu, z drugiej zaś z osadzenia sporej części akcji w więzieniu kobiecym. I wreszcie, trzeci odróżniający się znacznie serial, czyli *Na dobre i na złe*, gdzie jako miejsce ekspozycji rodziny największy udział ma miejsce pracy (46%). Ten serial medyczny, z dwutorową narracją, gdzie szpital jest miejscem pracy dla lekarzy i jednocześnie miejscem ekspozycji rodzin poszczególnych pacjentów placówki w Leśnej Górze, przypomina nieco serial kryminalny *Komisarz Mama*, w którym poszczególne rodziny, tym razem przestępców i ofiar, są ekspozycjonowane w miejscu pracy tytułowej bohaterki.

Wykres 4. Porównanie filmów i seriali pod względem typów relacji

Posortowano według udziału relacji rodzinnych.

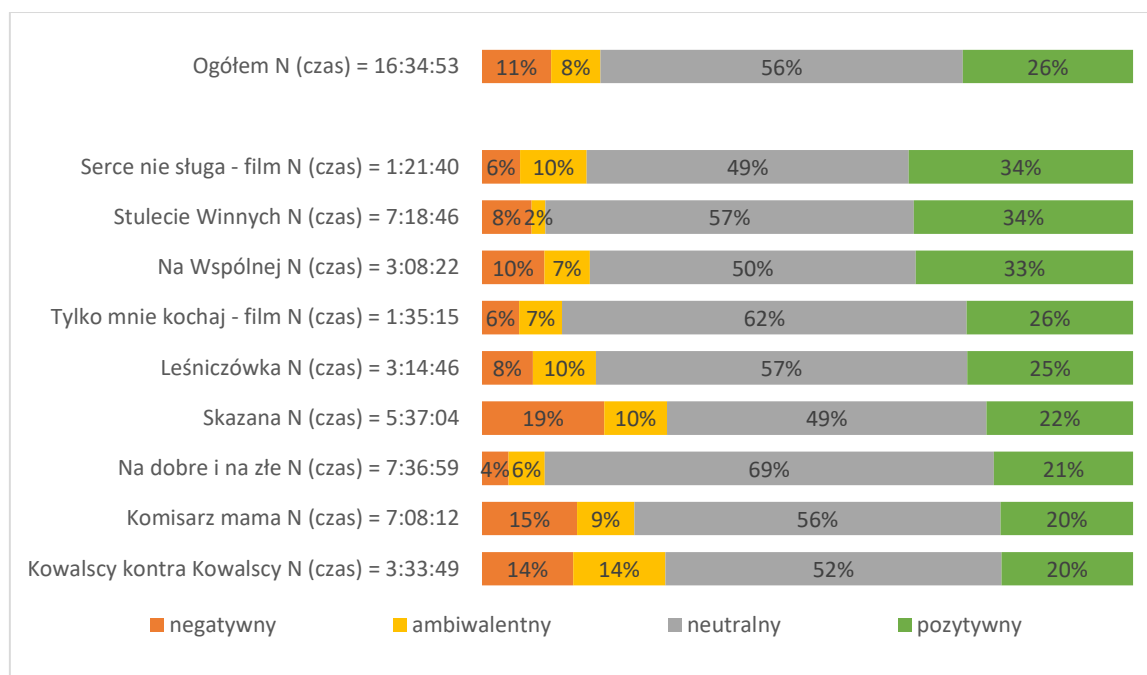
Ponad połowę relacji (57%) w analizowanych filmach i serialach stanowią relacje o charakterze rodzinnym. Pozostałe typy relacji (towarzyskie, zawodowe, inne) mieszczą się w zakresie kilkunastu procent każdy. Warto wskazać jednak na pewne indywidualne różnice. Dwa filmy fabularne, jakie znalazły się w próbie badawczej, mają jednocześnie największy udział relacji rodzinnych i dość zbliżony udział relacji pozostałych. Z kolei w przypadku porównania dwóch najbardziej „rodzinnych” seriali, czyli *Kowalscy kontra Kowalscy* oraz *Stulecie Winnych*, bardzo duży udział relacji towarzyskich w przypadku pierwszego z nich (35%) zdradza jego bardziej rozrywkowy charakter. Na tle badanej próby wyraźnie wyróżnia się *Skazana*, z największym udziałem relacji innych (39%), co wskazuje na dużo bardziej poważny charakter serialu.

Tabela 1. Porównanie filmów i seriali pod względem tematów rozmów

	<i>Serce nie sługa</i>	<i>Tylko mnie kochaj</i>	<i>Skazana</i>	<i>Leśniczówka</i>	<i>Na dobre i na złe</i>	<i>Na Wspólnej</i>	<i>Kowalscy kontra Kowalscy</i>	<i>Komisarz mama</i>	<i>Stulecie Winnych</i>	<i>Ogółem</i>
Uczucia	86%	48%	41%	40%	37%	36%	27%	25%	24%	48%
Wychowanie	8%	27%	1%	5%	9%	15%	11%	12%	3%	12%
Codzienna rutyna	2%	12%		4%	11%	10%	7%	13%	9%	12%
Zdrowie	4%		5%	15%	28%	3%	3%	5%	5%	12%
Sprawy kryminalne		3%	27%	10%	0%	0%	4%	11%	0%	10%
Praca		3%	3%	7%	2%	14%	4%	14%	8%	11%
Sprawy ekonomiczne			4%	9%	1%	3%	14%	3%	4%	8%
Towarzyskość			4%	1%	2%	5%	10%	5%	6%	7%
Nałogi			5%	1%	8%	5%	5%	5%	4%	7%
Polityka i sprawy społeczne			0%	4%	1%		0%	0%	15%	7%
Tajemnice rodzinne						3%		1%	5%	3%
Rozrywka i wypoczynek		7%	2%	3%	0%	0%	7%	0%	3%	4%
Religia								2%	3%	2%
Tradycja			1%		0%	3%	2%	0%	5%	3%
Inne			2%		1%	1%	3%	1%	0%	1%
Kultura			1%			1%	1%		3%	1%
Wydarzenia tragiczne			2%			1%	0%	1%	2%	1%
Ogółem	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Posortowano według: wiersze – według tematów rozmów; kolumny – według udziału tematu uczuć.

Wykres 5. Porównanie filmów i seriali pod względem wydźwięków

Posortowano według udziału wydźwięku pozytywnego.

Wydźwięk neutralny dominuje we wszystkich filmach i serialach, mieszcząc się w wartościach od 49% do 69%. Warto jednak przyjrzeć się bliżej udziałowi wydźwięku negatywnego w poszczególnych tytułach. Najwyższy udział wydźwięku negatywnego (19%) w *Skazanej* jest uzasadniony przez kryminalno-obyczajowy charakter serialu i specyficzne miejsce sporej części akcji (więzienie). Z kolei najmniejszy na tle badanej próby udział wydźwięku negatywnego w *Na dobre i na złe* (4%) może już dziwić, bowiem zarówno tematyka (serial medyczny), jak i miejsce akcji (szpital) wskazywałyby raczej na potencjalnie duży udział tematów poważnych (choroba, kalectwo, śmierć), a co za tym idzie i tonów negatywnych, nawet jeśli te są równoważone przez tony pozytywne związane z pomyślnym przebiegiem leczenia i odzyskaniem zdrowia. Tak niski wskaźnik może wskazywać na wyidealizowany charakter serialowej rzeczywistości.

Telewizja Polska

Leśniczówka

Informacje ogólne

Leśniczówka to współczesny serial obyczajowy emitowany od marca 2018 roku w pierwszym programie Telewizji Polskiej. Serial składa się (stan na listopad 2022) z siedmiu serii, z których ostatnia zaczęła być emitowana w czerwcu 2022 roku. Łącznie siedem serii obejmuje 650 odcinków. Średnia oglądalność serialu rosła sukcesywnie od serii pierwszej, kiedy to wynosiła 1,04 mln widzów na odcinek³, do szóstej, którą oglądało 1,44 mln widzów na odcinek⁴. Do badania wybrano 10 pierwszych, kolejnych odcinków z początku serii szóstej, czyli odcinki 240-249, emitowane od września 2020 roku.

Struktura narracyjna i specyfika serialu

Leśniczówka to serial obyczajowy, którego akcja rozgrywa się m.in. w miejscowości Leśniczówka i Białoleśna, a także w Warszawie. Cechą serialu jest wielotorowość narracji, bowiem akcja opiera się na losach kilku rodzin, wplecionych w życie miejscowości i sprawy związane z funkcjonowaniem lokalnych instytucji (jak przychodnia, komisariat policji, leśnictwo, ośrodek socjoterapii) i firm. W analizowanych odcinkach poznajemy losy Czesławy (matka) i Magdy (córka) Żdziebłowskich, które są lekarkami pracującymi w przychodni w Białoleśni. Czesława niedawno poślubiła Tadeusza, poznanego podczas wycieczki zagranicznej, który z nią zamieszkał. Dołączyła do nich córka Tadeusza, Natalia, ze swoją córką Pati, które również wcześniej mieszkały za granicą. W przypadku Magdy obserwujemy jej związek z Jackiem (narzeczeństwo) poddawany różnym próbom.

Drugą rodziną, w zasadzie jest centralną dla całego serialu, jest rodzina Ruszczyków.

W analizowanych odcinkach postacią wiodącą jest Katarzyna Ruszczyk. Pojawiają się też jej córki Zuzia i Pola, były partner Krzysztof Majewski oraz jego ojciec Jerzy, a także siostra Kasi, niesłysząca Maryna Ruszczyk.

Kolejna rodzina to narzeczeństwo: Edyta Gałek oraz Artur Krawczyk. Edyta jest po rozwodzie i ma syna Bartka. Jej były teść, sołtys Henryk Gałek, jest zamieszany w sprawę budowy sortowni śmieci w Leśniczówce.

Obok losów bohaterów śledzimy wątek kryminalny, związany m.in. z Januszem Karczem, a także relacje Janusza z ojcem, Bogdanem Karczem.

Uwagi metodologiczne

Z serialem *Leśniczówka* wiązały się dość istotne problemy metodologiczne. Ze względu na fakt, że analizie poddano 10 odcinków serii szóstej, sytuacja rodzinna poszczególnych bohaterów wymagała rekonstrukcji. Drugą kwestią stwarzającą istotne problemy była mobilność bohaterów i fakt

---

³ <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/1-04-mln-widzow-lesniczowki-tvp1-stacja-trzeciego-wyboru> (dostęp: 21.11.2022).

⁴ <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/ogladalnosc-lesniczowka-tvp1-sezon-2020-2021> (dostęp: 21.11.2022).

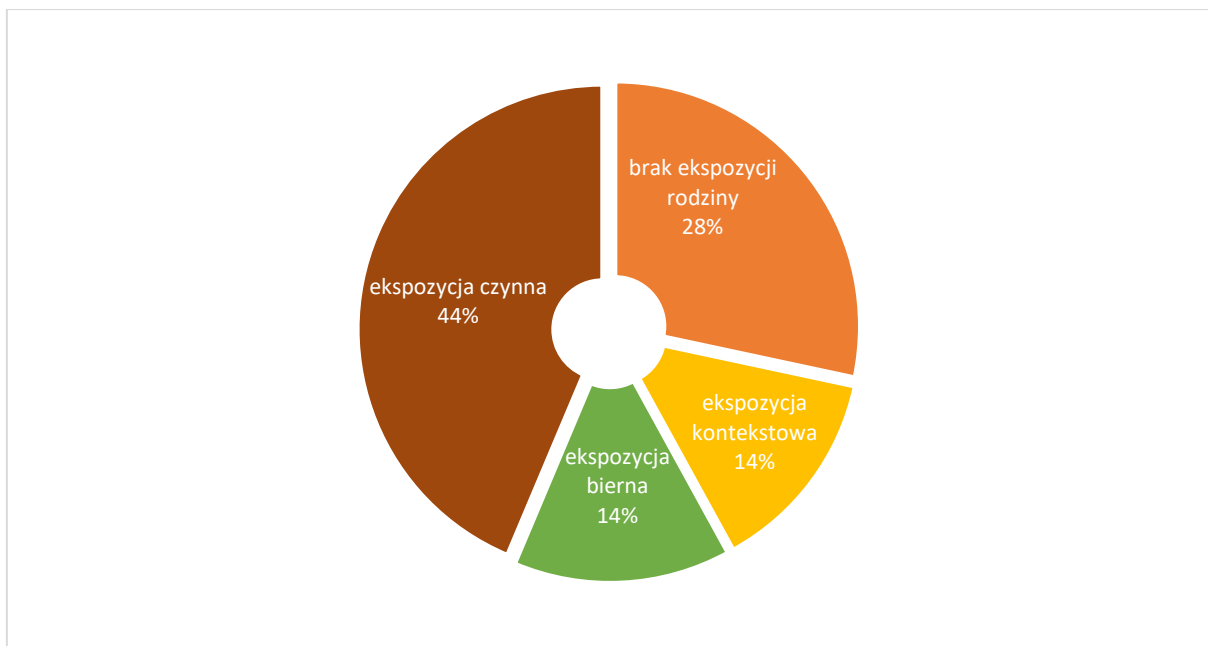
zamieszkiwania przez nich u krewnych (rodziny), który to pobyt miał niekiedy charakter tymczasowy. Arbitralnego rozstrzygnięcia wymagało zatem uznanie osób mieszkających ze sobą za jedną lub dwie rodziny. Jako przykład niech posłuży Natalia i jej córka Pati, mieszkające z Czesławą Żdziebłowską i jej mężem Tadeuszem, ojcem Natalii.

W związku z rekonstruowanym charakterem niektórych rodzin decyzji wymagało także zdefiniowanie charakteru relacji pomiędzy poszczególnymi członkami rodziny. W przytoczonym wyżej przykładzie będzie to relacja pomiędzy Czesławą a Pati, wnuczką jej niedawno poślubionego męża, którą ze względu na wiek i charakter relacji z Czesią Żdziebłowską traktowano także jak jej wnuczkę. Generalnie, kryterium uznawania danej relacji za rodzinną o określonym charakterze (np. siostra czy wnuczka) stanowił wiek i moment zawarcia kolejnego związku.

Kolejny problem to kwestia wieku bohaterów. Przykładowo, Pola skończyła szkołę średnią, ale ojciec mówi o niej „nastolatka”. Poza tym dziewczyna nadal jest na utrzymaniu rodziców. Stąd zakwalifikowanie jej w kategorii „dziecko nastoletnie”.

Ekspozycje rodziny

Wykres 6. *Leśniczówka*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków

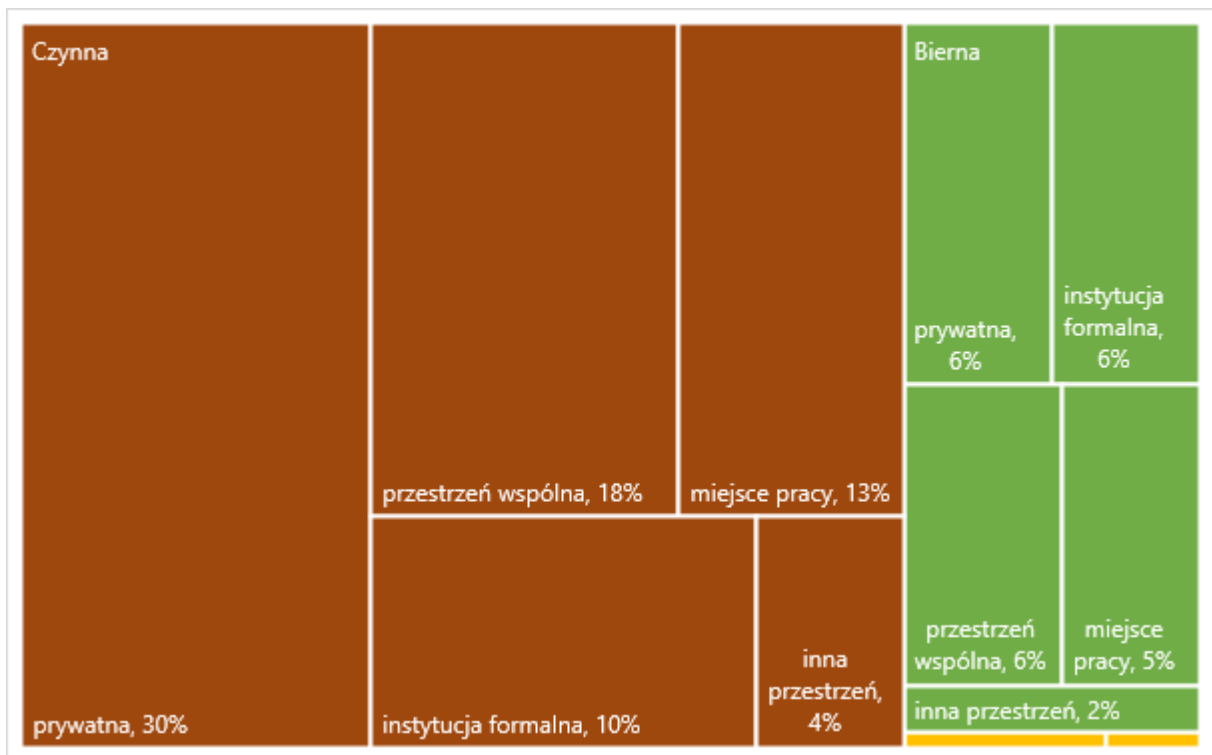

N (czas) = 3:14:46

Leśniczówka jest serialem, w którym ekspozycja rodziny zajmuje 72% całego czasu emisji, z czego 44% to ekspozycja czynna. Sceny, w których brak ekspozycji rodziny, stanowiące 28% czasu badanej próby, są związane m.in. z wątkiem dotyczącym prowadzenia śledztwa przez policję czy planów budowy sortowni śmieci.

Ekspozycje rodziny w różnych miejscach

Wykres 7. *Leśniczówka*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na miejsca

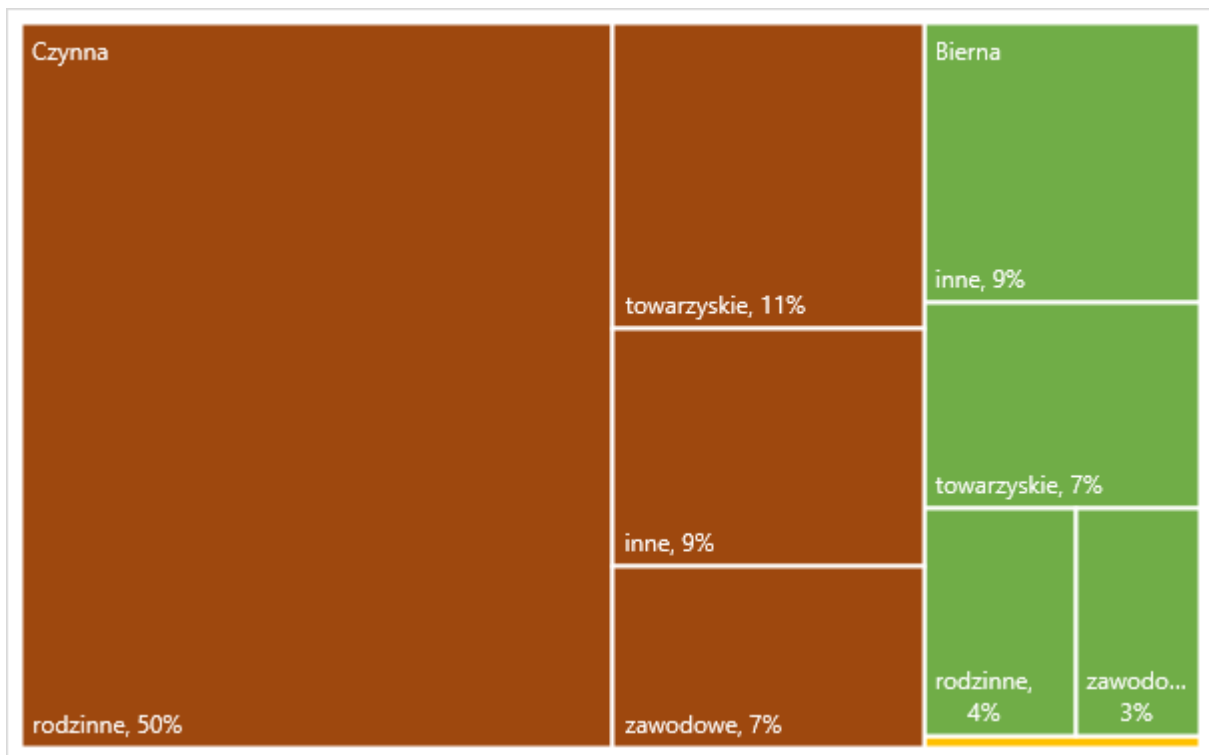

N (czas) = 2:11:02

Serial jest dość zróżnicowany pod względem miejsc, w których eksponowana jest rodzina. Dominuje przestrzeń prywatna (łącznie dla ekspozycji czynnej i biernej 36%), ale też przestrzeń wspólna (łącznie 24%) czy miejsce pracy (łącznie 18%). Co ciekawe, o swoich relacjach rodzinnych (ekspozycja bierna) bohaterowie rozmawiają z niemal identyczną częstotliwością (5-6%) w przestrzeni prywatnej, wspólnej, instytucjach formalnych i miejscu pracy.

Ekspozycje rodziny w różnych typach relacji

Wykres 8. *Leśniczówka*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na typy relacji

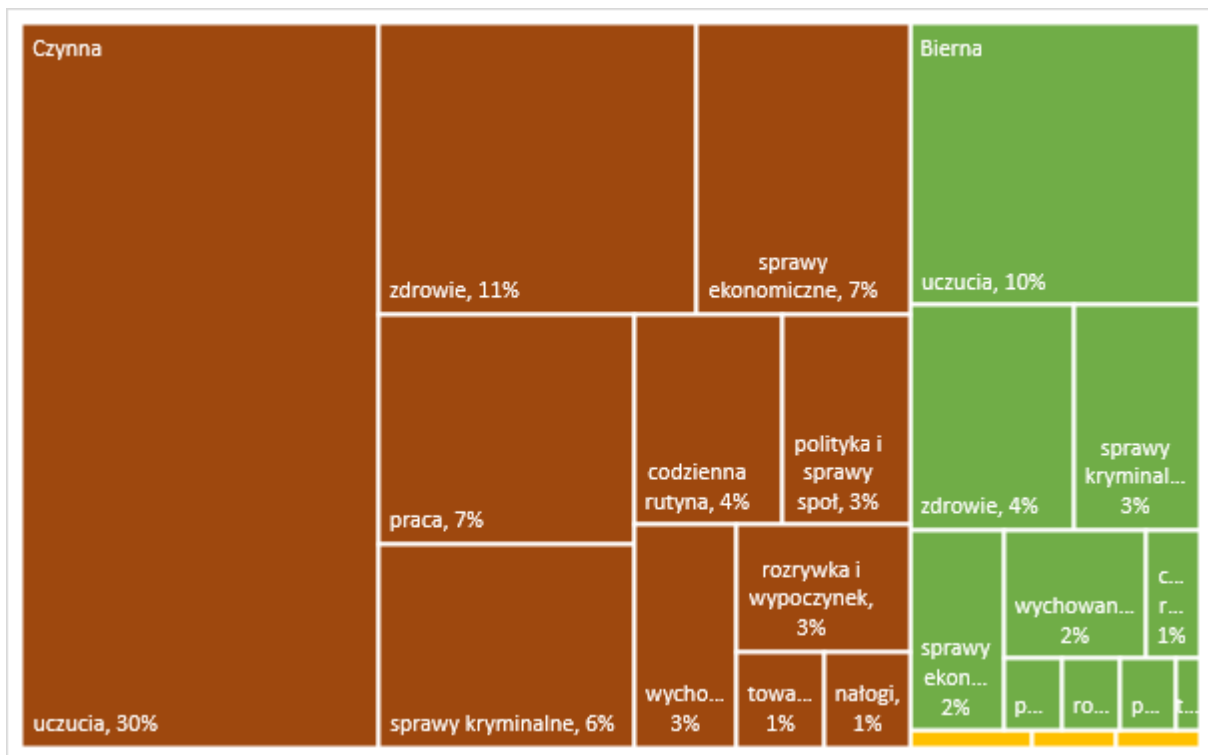

N (czas) = 2:11:02

Rodzina jest eksponowana głównie w relacjach rodzinnych (ponad połowa czasu łącznej ekspozycji rodziny). Pozostałe relacje, stanowiące tło dla ekspozycji rodziny, rozkładają się w zbliżony sposób (łącznie po 18% towarzyskich i innych). Nieco mniejszy zakres mają relacje zawodowe (łącznie 10%).

Ekspozycje rodziny na tle różnych tematów rozmów

Wykres 9. *Leśniczówka*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na tematy rozmów

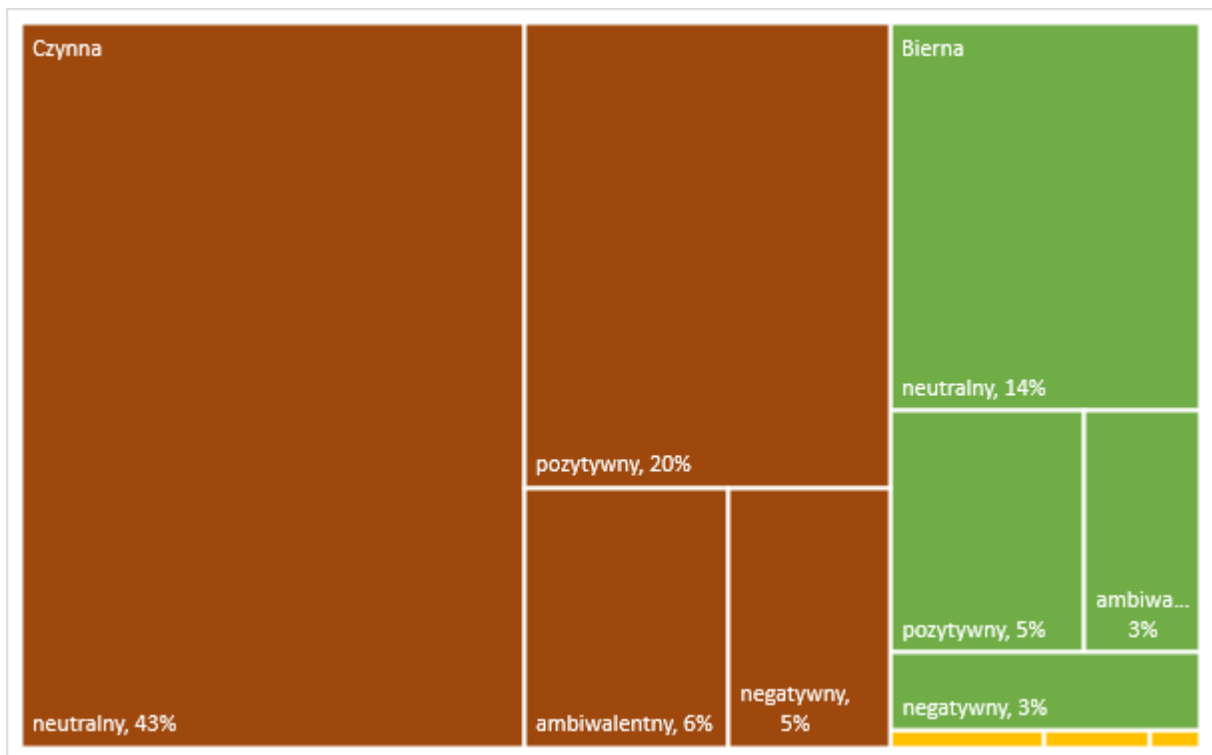
N (czas) = 2:11:02

Jeśli chodzi o tematy rozmów, to zarówno w ekspozycji czynnej, jak i biernej dominują uczucia, zajmujące łącznie 40% czasu ekspozycji rodziny. Jednak w obu ekspozycjach zakres innych poruszanych tematów jest bardzo szeroki. Stosunkowo dużo czasu zajmują kwestie zdrowia (łącznie 15% czasu), co wiąże się z wątkiem choroby Natalii (oraz profesją obu Ździebłowskich), a także z osobą poddawanego terapii Bogdana Karcza. Kwestie ekonomiczne, obejmujące 9% tematów rozmów, dotyczą głównie długów Poli Majewskiej.

Ekspozycje rodziny z różnymi wydzźwiękami emocjonalnymi

Wykres 10. *Leśniczówka*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na wydzźwięki

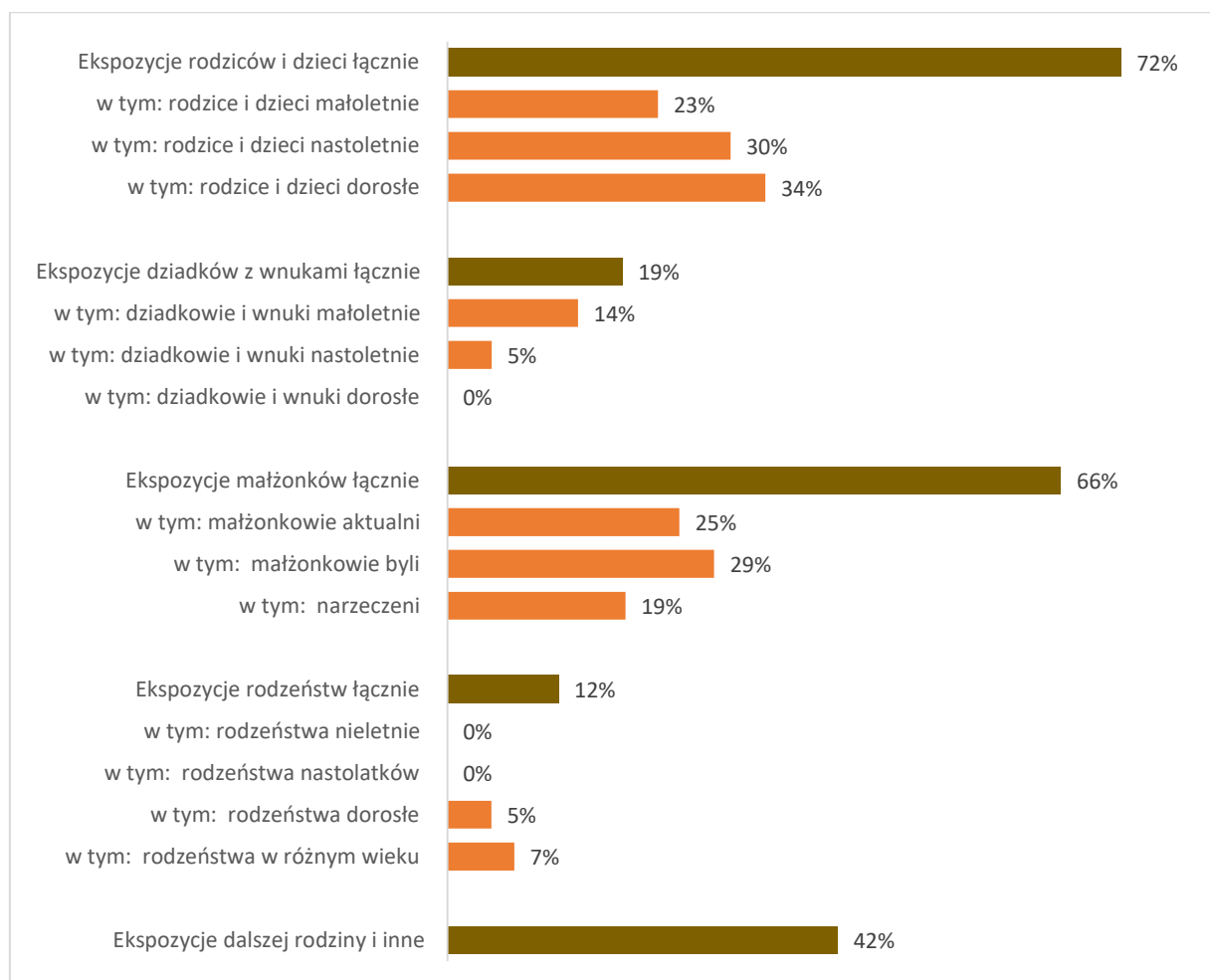
N (czas) = 2:11:02

Emocjonalny wydzźwięk scen z ekspozycją rodziny jest na ogół neutralny lub pozytywny (łącznie oba wydzźwięki dotyczą aż 83% czasu emisji). Stosunkowo niewiele jest scen z wydzźwiękiem ambiwalentnym lub negatywnym. Te ostatnie dotyczą m.in. trudnych relacji obu Karczów (ojca i dorosłego syna).

Relacje

Rodzina w działaniu, czyli relacje w ekspozycji czynnej

Wykres 11. *Leśniczówka*: udział różnych relacji rodzinnych w ogólnym czasie ekspozycji czynnej

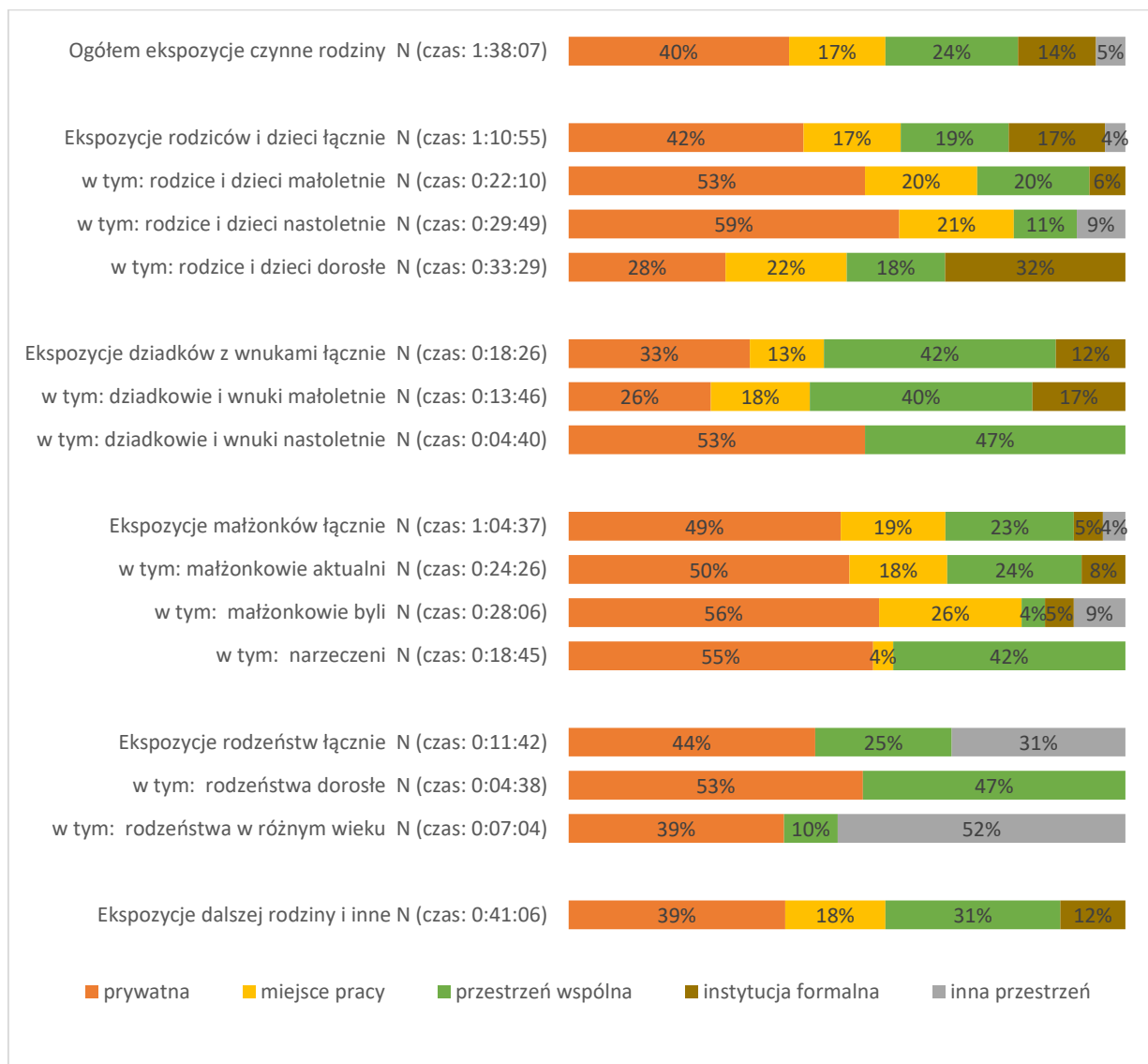

N (czas) = 01:38:07

W ekspozycji czynnej dominują ekspozycje rodziców i dzieci (72% łącznie) oraz ekspozycje małżonków (66% łącznie). Co ciekawe, w tych ostatnich występuje przewaga małżonków byłych (29%) nad obecnymi (25%), co wiąże się z kontaktami Kasi Ruszczyk z byłym partnerem Krzysztofem Majewskim, dotyczącymi wspólnych dzieci. W serialu zwraca także uwagę stosunkowo duża ekspozycja dalszej rodziny (ponad 40%), co jest wynikiem złożonych modeli serialowych rodzin, w których pojawiają się relacje trudne do określenia, oznaczane jako dalsza rodzina.

Ekspozycje czynne ról w różnych miejscach

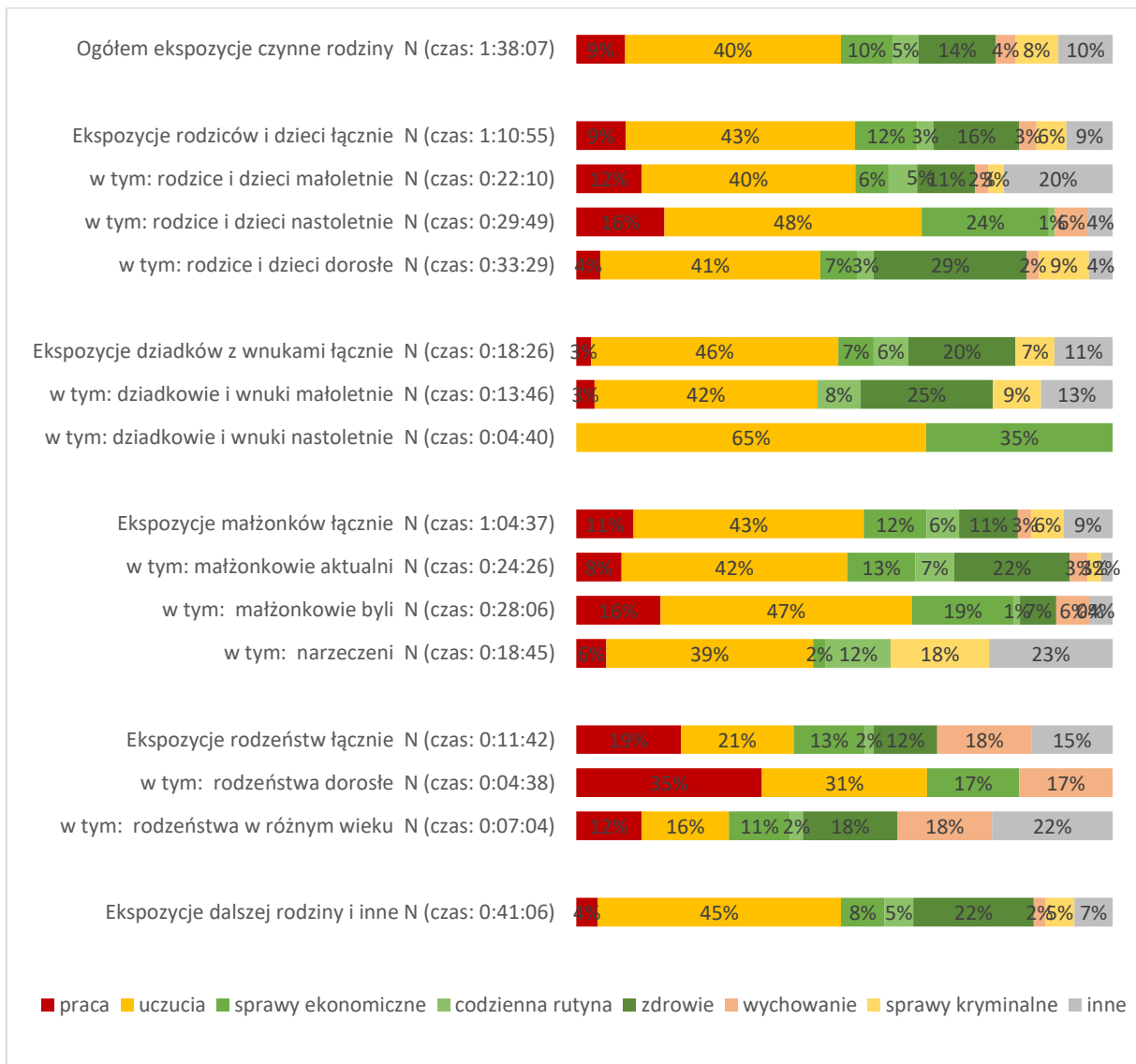
Wykres 12. *Leśniczówka*: Ekspozycja czynna relacji rodziny z podziałem na miejsca

Miejscem ekspozycji czynnej rodziny jest w większości (40%) przestrzeń prywatna. Udział przestrzeni prywatnej rośnie dla poszczególnych typów relacji. Najwyższy jest, co zrozumiałe, w przypadku ekspozycji rodziców z dziećmi nastoletnimi (59%) i małoletnimi (53%), a także relacji pomiędzy małżonkami (łącznie 49%). W tych ostatnich dominują byli małżonkowie (56%). Na drugim miejscu znajduje się przestrzeń wspólna (24%), a na kolejnym miejsce pracy (17%), których udział różni się dla poszczególnych typów relacji. Rodziców i dorosłe dzieci aż w 32% widzimy w instytucji formalnej, którą w serialu stanowi szpital. Duży udział innej przestrzeni w przypadku rodzeństw w różnym wieku (aż 52%) dotyczy ośrodka terapeutycznego, do którego uczęszcza Inga, siostra Konrada.

Ekspozycje czynne ról na tle różnych tematów rozmów

Wykres 13. *Leśniczówka*: Ekspozycja czynna relacji rodzinnych z podziałem na tematy rozmów

W ekspozycji czynnej rodzin wśród tematów dominują uczucia (40%), osiągające najwyższy udział w relacjach rodziców i dzieci nastoletnich (48%), a także dziadków oraz wnuków nastoletnich (65%), te ostatnie zajmują jednak stosunkowo niewiele czasu ekranowego (4:40). Duży udział tematu uczuć w relacjach byłych małżonków (47%) w serialu dotyczy kwestii związanych z dziećmi. Z kolei kwestie dotyczące pracy w porównaniu do średniej wzrastają ponad dwukrotnie w relacjach między rodzeństwem (a w przypadku rodzeństwa dorosłego ponad trzykrotnie).

Ekspozycje czynne ról na tle różnych wydzźwięków emocjonalnych sceny

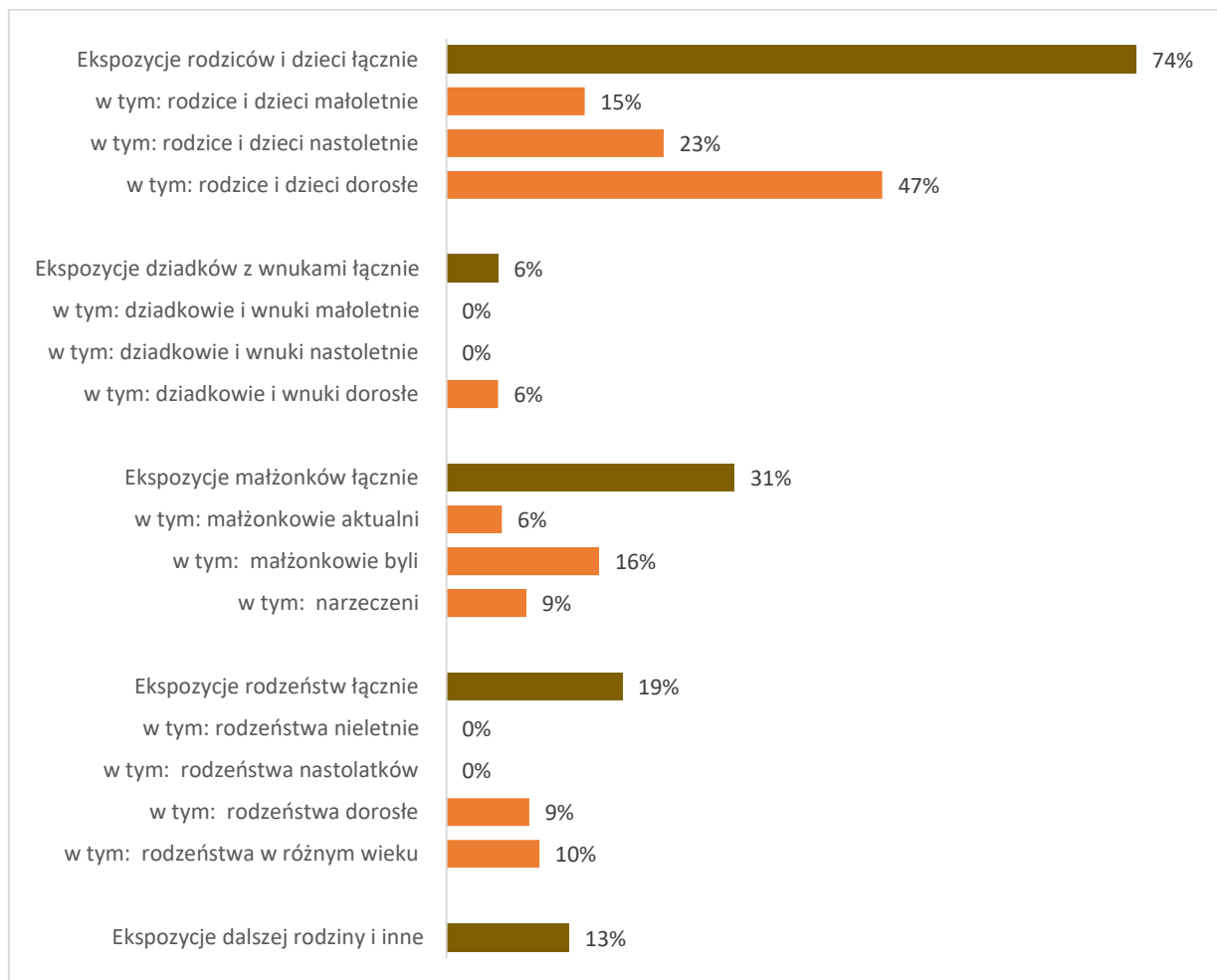
Wykres 14. *Leśniczówka*: Ekspozycja czynna relacji rodzinnych z podziałem na wydzźwięki

Wydzźwięk neutralny (58%) i pozytywny (27%) dominują w łącznej ekspozycji czynnej relacji rodzinnych. Sceny z ekspozycją dla poszczególnych relacji różnią się wydzźwiękiem. Najwięcej wydzźwięku pozytywnego (35%) zidentyfikowano w ekspozycjach byłych małżonków (Kasia Ruszczyk i Krzysztof Majewski), rodziców i dzieci nastoletnich oraz dziadków i wnuków małoletnich (po 32%). Duży udział wydzźwięku negatywnego dotyczy relacji pomiędzy rodzicami a dorosłymi dziećmi (18%). W serialu chodzi tu przede wszystkim o relacje pomiędzy Bogdanem i Januszem Karczami.

Relacje w ekspozycji biernej i kontekstowej – jak rozmawia się o rodzinie

Wykres 15. *Leśniczówka*: udział różnych relacji rodzinnych w ogólnym czasie ekspozycji biernej i kontekstowej

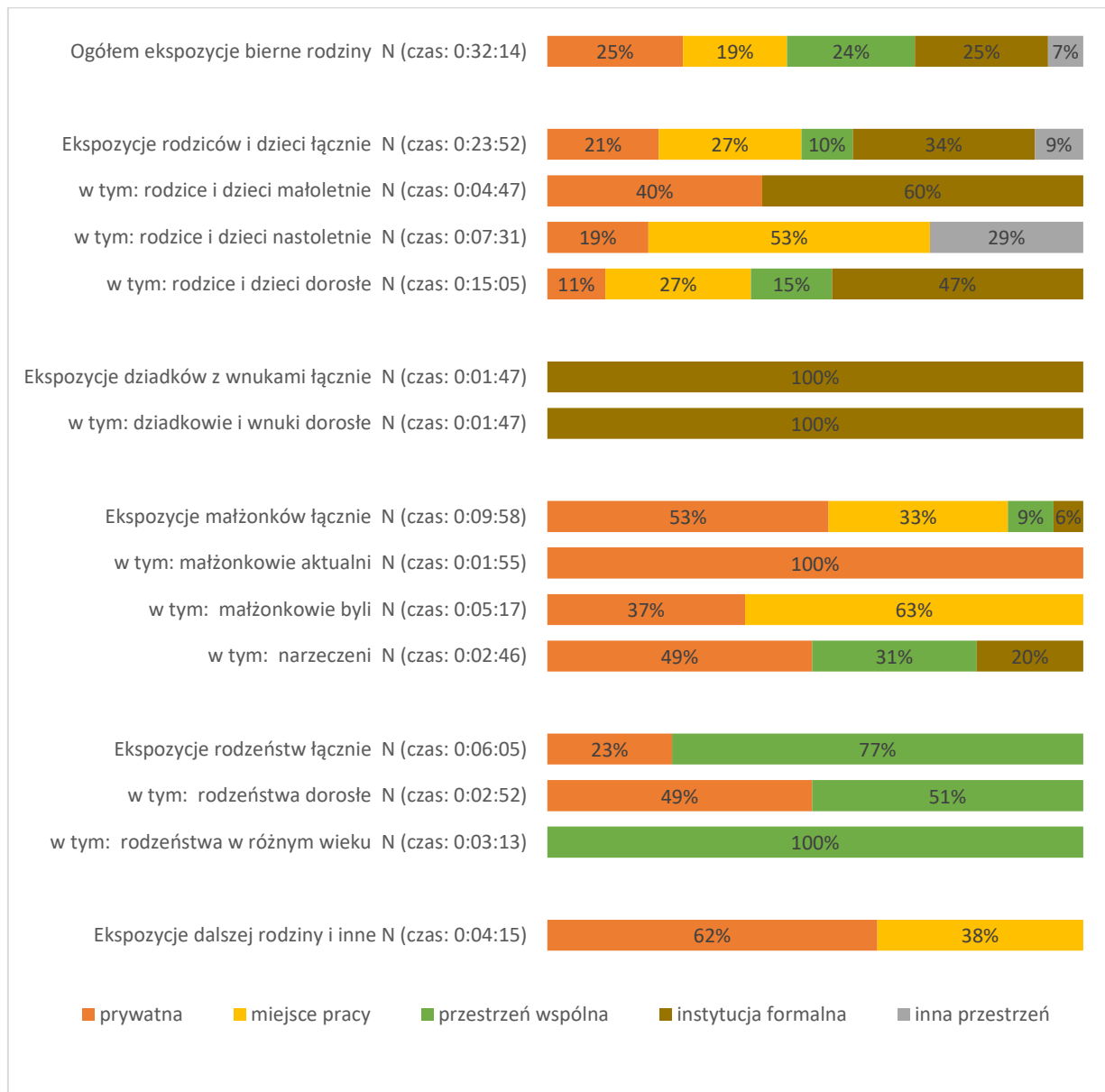

N (czas) = 00:32:14

Rozmowy o rodzinie, czyli ekspozycja bierna i kontekstowa, dotyczą na ogół relacji rodziców i dzieci (74%) oraz małżonków (31%). Zwraca uwagę duży udział w rozmowach relacji między rodzicami a dorosłymi dziećmi (47%), co wynika – jak można przypuszczać – z prowadzenia osobnych gospodarstw domowych i mniejszej częstotliwości kontaktu bezpośredniego.

Ekspozycje bierne i kontekstowe ról w różnych miejscach

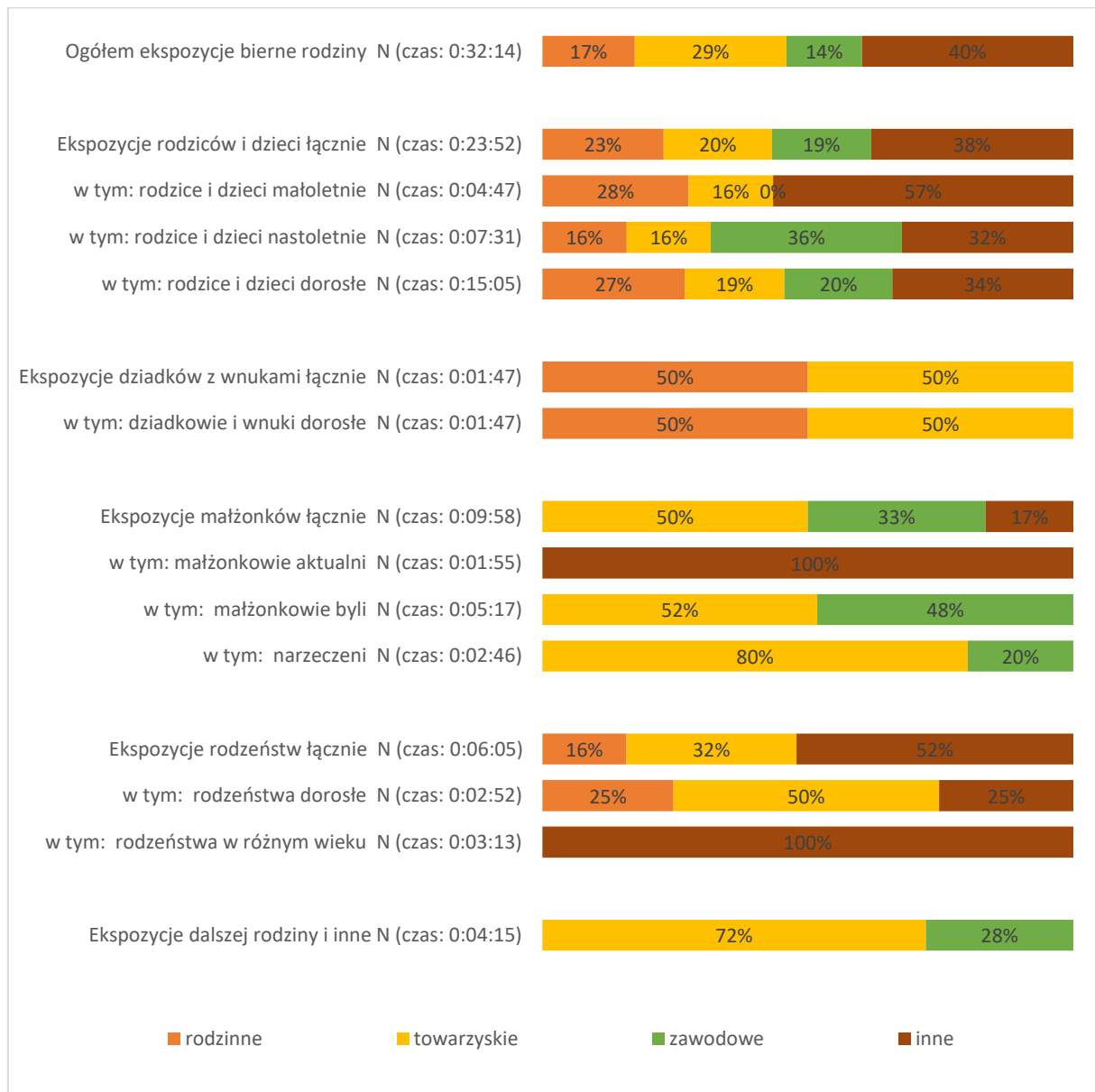
Wykres 16. *Leśniczówka*: Ekspozycje bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na miejsca

Ekspozycja bierna i kontekstowa relacji rodzinnych odbywa się z różnych miejsc. Co ciekawe, z niemal identycznym wymiarze w przestrzeni prywatnej, instytucji formalnej (po 25%) oraz przestrzeni wspólnej (24%). Nieco mniej często rozmawia się o rodzinie w miejscu pracy (19%).

Ekspozycja bierna i kontekstowa ról w różnych kontekstach

Wykres 17. *Leśniczówka*: Ekspozycja bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na ich typy

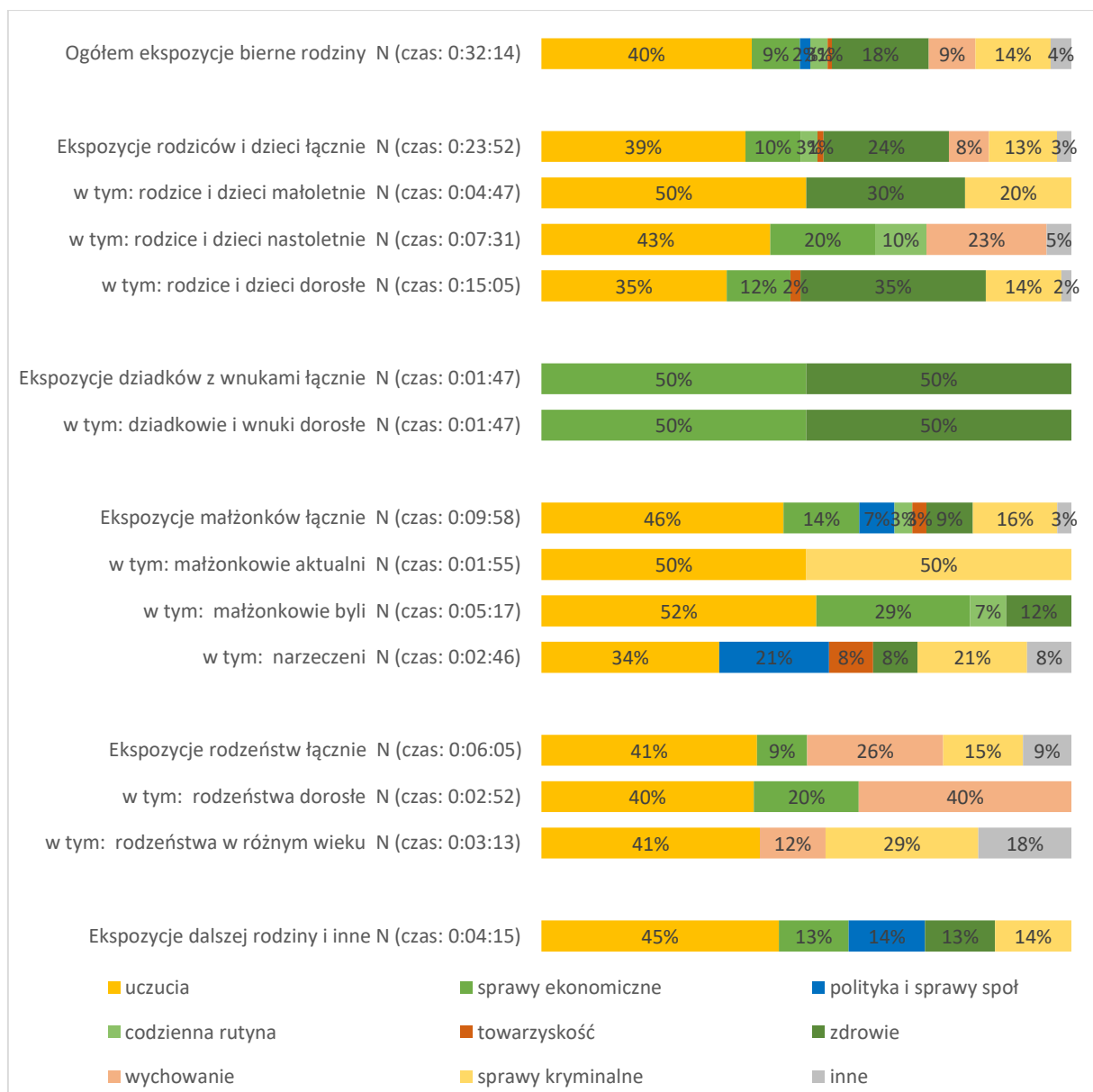

Omawianie spraw rodzinnych dokonuje się w różnych typach relacji. Duża ich część dotyczy relacji innych (40%). Jak można wnioskować, chodzi tu w dużej mierze o relacje w instytucjach formalnych (np. w szpitalu). Na kolejnym miejscu plasują się relacje towarzyskie (29%), co zrozumiałe, stanowią bowiem naturalne tło np. do zwierzeń czy plotek.

Ekspozycja bierna i kontekstowa ról na tle różnych tematów rozmów

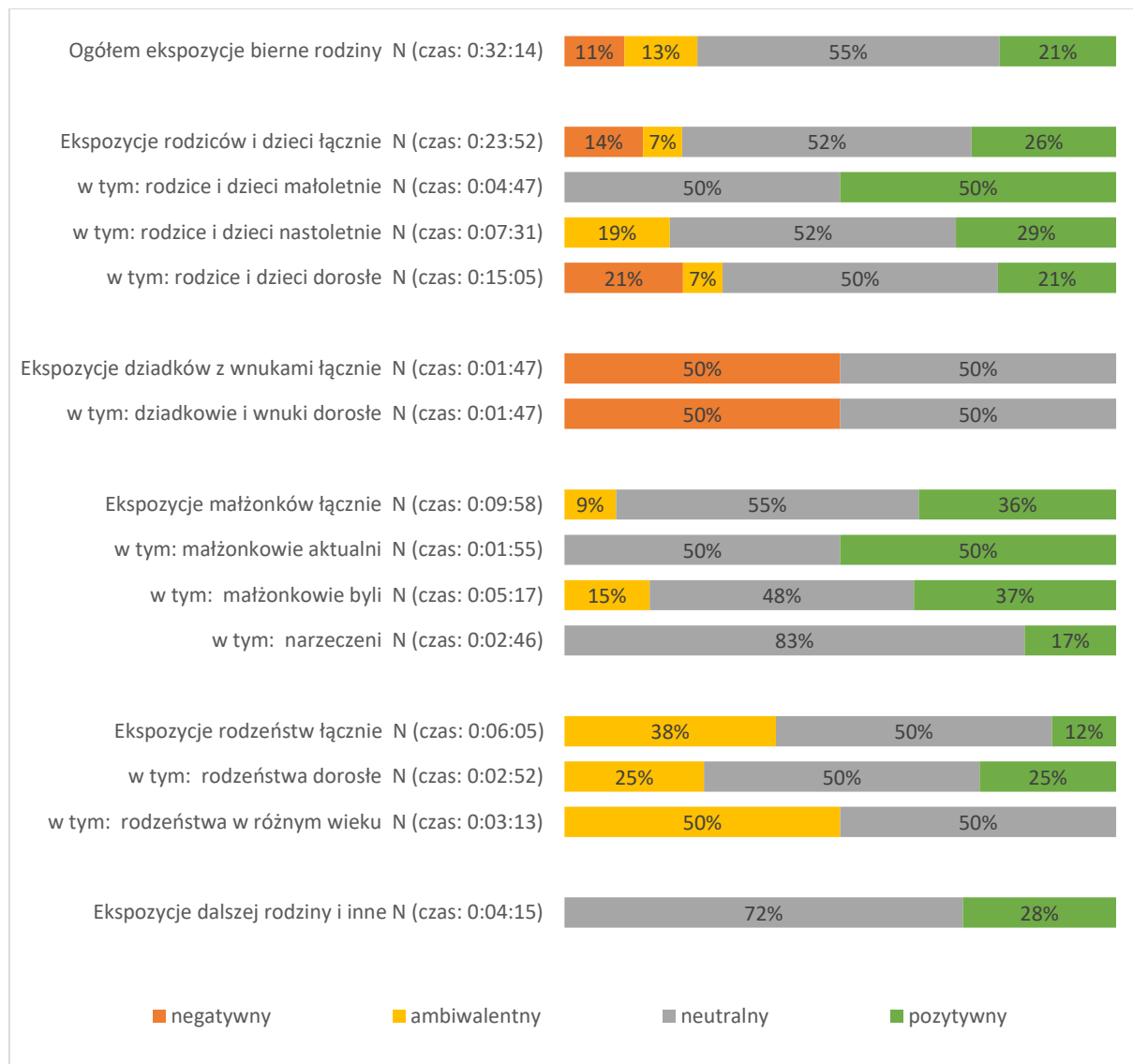
Wykres 18. *Leśniczówka*: Ekspozycja bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na tematy rozmów

Wśród tematów rozmów w ekspozycji biernej i kontekstowej dominują uczucia (40%) oraz zdrowie (18%). W ekspozycji rodziców z dziećmi duży udział zdrowia dotyczy relacji rodziców i dzieci małeletnich (30%) (choroba Natalii w kontekście posiadania córki w wieku wczesnoszkolnym), a także rodziców i dzieci dorosłych (35%), co dotyczy choroby Natalii oraz choroby Bogdana Karcza, omawianych w pierwszym przypadku przez ojca oraz obie Ździebłowskie, a w drugim przez syna Janusza. W relacjach dotyczących małżonków dominują uczucia jako temat rozmów (46%). W przypadku relacji odnoszących się byłych małżonków duży udział mają kwestie ekonomiczne (29%), co odzwierciedla problemy dotyczące długów Poli. Z kolei w przypadku narzeczonych duży udział spraw społeczno-politycznych jest związany z wątkiem dotyczącym ewentualnej budowy sortowni śmieci.

Ekspozycja bierna i kontekstowa ról na tle różnych wydzźwięków emocjonalnych sceny

Wykres 19. *Leśniczówka*: Ekspozycja bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na wydzźwięki

W ekspozycji biernej i kontekstowej łącznie dominują rozmowy o wydzźwięku neutralnym i pozytywnym (w sumie 76%). Duży udział wydzźwięku negatywnego odnosi się do rozmów o relacjach rodziców z dorosłymi dziećmi (21%), a przede wszystkim dziadków z dorosłymi wnukami (50%). Ten ostatni, dotyczący wnuka Bogdana Karcza, zajmuje jednak niewiele czasu. Najbardziej pozytywny wydzźwięk mają z kolei rozmowy na temat relacji rodziców z dziećmi małeletnimi oraz aktualnych małżonków (po 50%).

Wizerunek rodziny w serialu *Leśniczówka*

Uwagi ogólne

Prezentowany w analizowanych odcinkach serialu wizerunek rodziny można ocenić jako zdecydowanie pozytywny, a serial prezentuje szeroką gamę modeli rodzin o dość skomplikowanej i do pewnego stopnia tymczasowej strukturze. Co ciekawe jednak, spośród głównych bohaterów nie zidentyfikowano ani jednej rodziny nuklearnej. Takowa pojawia się jedynie w przypadku bohatera drugoplanowego.

Serialowe rodziny są sobie bliskie. Pojawiają się wprawdzie różne konflikty, jednak w momentach kryzysowych (długi Poli, choroba Natalii) wszyscy się mobilizują, uznając, że najważniejszą kwestią jest udzielenie pomocy temu członkowi rodziny, który jej potrzebuje. Przy czym pomoc ta ma charakter wsparcia zarówno materialnego, jak i psychicznego. Osoby, które popełniły błąd czy zawiniły, mogą w obliczu problemów liczyć na przebaczenie.

Bardzo istotny jest wymiar relacji z dziećmi, które znajdują się w centrum zainteresowania we wszystkich typach rodzin. Dla byłych małżonków stanowią główny przedmiot rozmów i troski, dla przyszłych z kolei – relacje z synem partnerki są przedmiotem starań ze strony narzeczonego.

Członkowie rodziny są uważni i refleksyjni w relacjach. Interesują się sobą nawzajem, martwią się, gdy dzieje się coś złego. Sprawy rodzinne są omawiane zarówno z najbliższymi, jak i z przyjaciółmi.

Rodziny nuklearne

W analizowanym materiale zidentyfikowano zaledwie jedną rodzinę nuklearną, ale poznajemy ją tylko z opowieści. Chodzi mianowicie o Wiesława Kurka (pracownika Janusza Karcza), jego żonę i syna. Rodzina pojawia się jednak tylko w postaci krótkich komentarzy Kurka, niewnoszących za dużo informacji.

Rodziny rekonstruowane wielopokoleniowe

Do rodzin rekonstruowanych, a jednocześnie wielopokoleniowych można zaliczyć małżeństwo Czesławy Żdziebłowskiej i Tadeusza. Małżonkowie są to osoby w starszym wieku, mające dorosłe dzieci. Czesia pracuje nadal zawodowo, jako lekarka w przychodni wraz z córką Magdą, również lekarką (mieszkającą osobno). Do Czesi i Tadeusza dołącza Natalia, dorosła córka Tadeusza ze swoją córką Pati i chociaż – jak wynika z rekonstrukcji – jej przyjazd miał mieć charakter czasowy, to choroba Natalii sprawia, że pobyt się przedłuża. Rodzinę zamieszkującą pod jednym dachem można zatem, w ramach analizowanej próby, uznać za rekonstruowaną wielopokoleniową.

Rodzinę rekonstruowaną (i zarazem wielopokoleniową) stanowi też rodzina ojca Krzysztofa Majewskiego, Jerzego. Po śmierci żony (matki Krzysztofa) Jerzy nawiązuje kolejną relację z dawną znajomą Wandą, która wprowadza się do niego. Krzysztof ma w rzeczywistości dwóch ojców, bowiem, jak wiadomo z wcześniejszych odcinków nieobjętych badaniem, jego ojcem biologicznym okazał się Teodor Grzymowski. W odcinkach poddanych analizie w domu Jerzego i Wandy przebywa także Krzysztof. Po kłótni z matką wprowadza się do nich również Pola.

Rodziny rekonstruowane

Za rodzinę „w trakcie rekonstrukcji” można uznać Edytę Gałek i jej narzeczonego Artura Krawczyka, mieszkających razem. Edyta dzieli się z byłym mężem opieką nad synem Bartusiem. Ponadto w analizowanych odcinkach ma także kontakt z byłym teściem, sołtysem Gałkiem, a ich relacje są

bardzo napięte za sprawą zaangażowania się Gałka w sprawę budowy sortowni śmieci w Leśniczówce.

Obserwujemy próby ustalania podziału ról pomiędzy przyszłymi małżonkami, a także nawiązania więzi w rodzinie będącej „w trakcie rekonstrukcji”. Oto bowiem Artur Krawczyk proponuje narzeczonej, że spędzi nieco czasu z jej synem Bartusiem, by mogli się nawzajem lepiej poznać. Chłopiec wprawdzie nudzi się w towarzystwie pana Artura, nie smakuje mu także zupa, którą dostaje na obiad, ale jak przyzna się później mamie, udaje przed panem Arturem, że wszystko jest w porządku, bo wie, że mama kocha swojego narzeczonego. Widzimy tu zatem, wrażliwe, blisko związane z matką dziecko, i matkę, która tłumaczy później synkowi, że nie musi nigdy niczego przed nikim udawać. Jest także nowy partner matki, któremu zależy na dobrych relacjach z przyszłym pasierbem, nawet jeśli jego starania nieco chybają.

Samotne rodzicielstwo

W serialu zidentyfikowano samotne rodzicielstwo w postaci Natalii (córkę Tadeusza) oraz jej córki Pati, jednak oboje zamieszkują tymczasowo z Czesią i Tadeuszem, tworząc z nimi rodzinę rekonstruowaną wielopokoleniową. W odcinkach poddanych analizie jednym z wątków jest choroba Natalii, którą ta ukrywa przed bliskimi. Okazuje się, że kobieta choruje na glejaka mózgu. Sprawy nie ułatwia samotne macierzyństwo, a Natalia martwi się, jak poinformować córkę o chorobie. Pobyt w Polsce wiąże się z leczeniem Natalii, której – jak sama mówi – nie byłoby stać na kosztowne badania w Stanach Zjednoczonych.

Relacje z seniorami

W serialu widzimy bliskie i pełne miłości relacje Jacka Mądrasiuka⁵ i jego matki Heleny, przebywającej w domu opieki. Syn troszczy się o matkę, a kiedy do współmieszkanki Heleny przyjeżdża pogotowie, syn z przerażeniem biegnie do pokoju matki, obawiając się, że to jej stan zdrowia się pogorszył.

Przeciwieństwem są z kolei relacje pomiędzy Januszem Karczem i jego ojcem Bogdanem. Jak dowiadujemy się z przebiegu narracji, w jednym z wcześniejszych odcinków, nieobjętych badaniem, młodszy z Karczów po pijanemu uderzył ojca butelką, w wyniku czego starszy człowiek trafił do szpitala. Po wybudzeniu ze śpiączki okazuje się, że starszy człowiek pamięta, kto jest sprawcą wypadku, jednak dla dobra rodziny nie informuje o tym policji. Uznaje jednak, że nie ma już syna. W jednym z analizowanych odcinków pojawia się także wątek ewentualnej opieki nad wymagającym pomocy ojcem. Janusz Karcz najpierw twierdzi, że nie jest na to gotowy. Jednak za namową adwokata, który przekonuje go, że taki gest pomógłby mu uniknąć aresztowania, zmienia zdanie. Należy nadmienić, że obaj Karczowie to negatywne postacie serialu.

Uwagę zwracają ciepłe relacje pomiędzy dziadkami i wnukami, nawet jeśli są to wnuki nie własne, a nowego partnera. Czesia opiekuje się Pati, a Wanda nawiązuje serdeczną relację z Polą.

Nawet szorstkiemu i zamieszanemu w nieczyste interesy sołtysowi Gałkowi mięknie serce na widok wnuka Bartusia, którego przytula i po kryjomu przed byłą synową obdarowuje banknotem stułotowym. Jak można domniemywać, to dla niego sołtys rezygnuje ze współpracy z firmą ECOTRI, zamierzającą wybudować we wsi sortownię śmieci.

---

⁵ W źródłach internetowych nazwisko występuje także w formie Mondrasiuk.

Rodziny rozszerzone

Za rodzinę rozszerzoną można uznać rodzinę Katarzyny Ruszczyc, która po rozstaniu z partnerem mieszka z córkami, Polą i Zuzią, a także swoją przyrodnią siostrą Maryną w domu należącym niegdyś do ich ojca. Relacje siostrzane pomiędzy Kasią a Maryną bywają napięte ze względu na nadopiekuńczość Kasi wobec zmagającej się z niepełnosprawnością siostry.

Rodzina krewniacza

W analizowanych odcinkach zidentyfikowano model rodziny krewniaczej, czyli rodzinę Konrada Lesińskiego i jego przyrodniej, nastoletniej siostry Ingi. Relacje rodzinne są dość skomplikowane. Inga sprawia bowiem problemy wychowawcze. Z wcześniejszych, nieobjętych badaniem odcinków wiadomo, że przebywała w ośrodku dla narkomanów, a po przyjeździe do Leśniczówki ukradła pieniądze. Z postacią Ingą związany jest, pojawiający się w analizowanych odcinkach, wątek otwarcia ośrodka socjoterapii, który prowadzi Wojtek, terapeuta Ingi. Zauważalna jest także niechęć Ingi do Kasi Ruszczyc, z którą przez jakiś czas (chodzi o odcinki nieobjęte badaniem) był związany jej brat.

Narzeczeństwo

W serialu obserwujemy także relację narzeczeńską Magdy Ździebłowskiej i Jacka Mądrasiuka. Jak wiadomo na podstawie rekonstrukcji, relacja pracownika fizycznego (Jacek) i lekarki (Magda) nie znajdowała akceptacji w środowisku. W analizowanych odcinkach związek zmaga się z kolejnymi problemami, a narzeczeni w trakcie akcji czasowo się rozstają. Powodem problemów jest Natalia, córka Tadeusza, zainteresowana Mądrasiukiem. Scena wymuszonego przez nią pocałunku z Jackiem, czego świadkiem jest Magda i Czesia, staje się powodem zerwania przez Magdę zaręczyn. Po wyjaśnieniu sprawy, a przede wszystkim w związku z ujawnieniem ciężkiej choroby Natalii, narzeczeni godzą się.

Rodzina jako źródło wsparcia w kryzysie

Kasia Ruszczyc utrzymuje dobre relacje z byłym partnerem, zwłaszcza że oboje stoją w obliczu poważnych problemów związanych z ich starszą córką Polą. Dziewczyna skończyła już szkołę, jednak nie chcąc iść na studia, pojechała za chłopakiem do Stanów Zjednoczonych. W analizowanych odcinkach wraca z USA z ogromnymi długami, co ukrywa przed rodzicami. Tajemnica się wydaje, a rodzice oferują pomoc w spłacie zadłużenia, są przy tym także dla córki oparciem. W tych trudnych chwilach mobilizuje się cała rodzina, łącznie z dziadkiem Teodorem, biologicznym ojcem Krzysztofa, udzielającym wnuczce porady prawnej. Dziadek Jerzy i nowa „babcia” Poli, Wanda, angażują się natomiast w sprawy wyboru przez dziewczynę dalszej drogi życiowej.

Podobnie oparcie w rodzinie znajduje Natalia. Mimo początkowo złych relacji z Magdą, córką żony ojca, spowodowanych sympatią, jaką Natalia przejawia wobec jej narzeczonego, zarówno Magda, jak i jej matka oferują Natalii pomoc w chorobie, psychiczną, w postaci wsparcia, i medyczną, w postaci poszukiwania skutecznej terapii. Córka Natalii, Pati, może natomiast liczyć zarówno na opiekę ze strony dziadka, jak i „nowej” babci, czyli Czesławy.

Oba równoległe wątki, a zatem zadłużenie Poli i choroba Natalii, są nieco podobne, obie bowiem ukrywały swoje problemy przed najbliższymi, ale kiedy rodzina poznała prawdę, zaoferowała bezwarunkową pomoc, a wszystkie urazy poszły w niepamięć lub okazały się mało ważne w obliczu poważnego kryzysu.

Podsumowanie

Serial przedstawia losy kilku rodzin, których rozbudowana struktura jest zarówno źródłem problemów, jak i nieoczekiwanego nieraz wsparcia.

Uwagę zwraca fakt, że wśród serialowych bohaterów jest stosunkowo duża liczba osób starszych, z których część pełni rolę dziadków. Można tu wymienić: Czesię Żdziebłowską i jej męża Tadeusza, Bogdana Karcza, obu ojców Krzysztofa – Jerzego Majewskiego (formalnego) i Teodora Grzymowskiego (biologicznego), nową partnerkę Jerzego – Wandę, matkę Jacka – Helenę Mądrasiuk, Krystynę – babcię Bena, sołtysa Gałka, mecenas Julię Izdebską. Co ciekawe, większość z tych osób jest samodzielna i aktywna zawodowo, niektórzy zawarli niedawno nowe związki partnerskie czy małżeńskie.

Mniej licznie reprezentowane jest najmłodsze pokolenie. W *Leśniczówce* widzimy tylko troje małych dzieci. Serial odzwierciedla zatem zarówno strukturę demograficzną starzejącego się społeczeństwa, jak i skomplikowany układ różnych modeli rodziny, przy niemal całkowitym braku rodzin nuklearnych.

Na dobre i na złe

Informacje ogólne

Na dobre i na złe to współczesny serial obyczajowy o tematyce medycznej produkowany przez firmę *Artrama* na zlecenie Telewizji Polskiej S.A. Serial miał premierę na przełomie 1999 i 2000 roku. Do dziś powstały w sumie 24 sezony serialu, o średniej oglądalności przekraczającej w 2020 roku 2,2 mln widzów na odcinek⁶. Do badania wybrane zostało 10 kolejnych odcinków z początku 20. sezonu serialu (odcinki 779-788), wyemitowanych od września do listopada 2020 roku.

Struktura narracyjna i specyfika serialu

Na dobre i na złe to serial medyczny, którego „głównym bohaterem” jest, usytuowany w fikcyjnej podwarszawskiej Leśnej Górze, szpital kliniczny. Narrację spaja tu więc miejsce i instytucja, a niekoniecznie konkretne postaci i ich losy. Daje to twórcom dużą swobodę w kreowaniu nowych postaci, wątków i zwrotów akcji – z której to swobody skwapliwie korzystają.

Analizowany serial jest typowym przedstawicielem podgatunku określanego w literaturze jako *medical drama* i dziedziczy najważniejsze cechy gatunku. W kontekście prowadzonej tu analizy warto zwrócić uwagę na dwie najistotniejsze: narracyjną dwutorowość oraz bajkową strukturę narracji.

Narracyjna dwutorowość. Historie prezentowane w serialu przebiegają w dwóch zasadniczych planach. Pierwszy stanowią perypetie osobiste i zawodowe personelu medycznego i niemedyceznego szpitala w Leśnej Górze. Tempo rozwoju wydarzeń w tym planie jest stosunkowo wolne i stanowi podstawę łączącą narracyjne poszczególne odcinki i sezony serialu. Drugi plan konstytuują prezentowane w formie epizodów przypadki pacjentów trafiających pod opiekę medyczną w szpitalu. Tu wydarzenia płyną zdecydowanie szybciej, a wątki z tego planu trwają z reguły nie dłużej niż dwa, trzy odcinki (choć zdarzają się dłuższe epizody – np. wątek Leonarda z odcinków 779 i 780 będący kontynuacją historii prezentowanej wcześniej).

Bajkowa struktura narracji. Powtarzająca się w serialu pętla zdarzeń daje się sprowadzić do następujących elementów: problem/dramat/przeszkoda – wysiłek/walka/przemiana – rozwiązanie/szczęśliwe zakończenie. W tej bajkowej strukturze postaci napotykają różnego rodzaju problemy lub zagrożenia, a następnie dzięki wysiłkowi, szlachetności i pomocy innych w drodze mobilizacji zasobów zewnętrznych lub przemiany wewnętrznej przezwyciężają problem, co prowadzi do szczęśliwego zakończenia. To ostatnie jest zasadniczym imperatywem narracyjnym bajki – w 10 odcinkach serialu dziejącego się w szpitalu (dodatkowo w czasie pandemii) nie zarejestrowaliśmy ani jednego zgonu. Z perspektywy pacjentów wszystkie medyczne perypetie kończą się szczęśliwie.

Innym koniecznym elementem bajkowej narracji jest morał i wewnętrzna przemiana bohaterów. W analizowanym materiale zidentyfikowaliśmy zaledwie trzy negatywne postaci, które w wyniku wydarzeń zaprezentowanych w filmie nie przeszły wewnętrznej przemiany – są to bliżej niezidentyfikowani dalsi krewni Leonarda (odcinek 780), którzy liczą na śmierć chłopca i przejęcie

---

⁶ <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/na-dobre-i-na-zle-tvp2-ogladalnosc-nowy-sezon-2-20-mln-widzow> (dostęp: 09.11.2022).

jego majątku, oraz matka nastoletniego *patostreamera*, obwiniająca za próbę samobójczą swojego syna wszystkich poza sobą (odcinek 783)⁷. Poza tymi wyjątkami, niezależnie od tego jak źli, agresywni, nieempatyczni w punkcie wyjścia są bohaterowie, pod wpływem dobra, którego doświadczają, przechodzą przemianę.

Wreszcie bajki – związane silnie z archetypami – raczej potwierdzają niż przełamują stereotypowe podziały ról. W *Na dobre i na złe* to kobiety częściej eksponowane są w kontekście jedzenia, sprzątanania i generalnie obowiązków opiekuńczych. Mężczyźni portretowani są częściej w kontekście obowiązków zawodowych, ceni się ich zdecydowanie, zdolność do podejmowania decyzji itp. Od tego ogólnego wizerunku zdarzają się pojedyncze odstępstwa – trudną operację serca przeprowadzi pani doktor, a jedną z ważnych postaci w głównym wątku narracyjnym jest pielęgniarka.

Powyższa struktura narracyjna ma bezpośrednie konsekwencje dla badania wizerunku rodziny w serialu *Na dobre i na złe*.

Uwagi metodologiczne

Tematyka i forma serialu *Na dobre i na złe* przełożyły się na kilka problemów z metodologią przeprowadzanego badania.

Pierwszy problem dotyczył niemożności pełnej identyfikacji modelu rodziny, a nawet relacji krewniactwa i powinowactwa części eksponowanych postaci. Ponieważ niemal w każdym odcinku w wątkach epizodycznych pojawiają się nowi bohaterowie, ich ekspozycja często ma charakter szkicowy. Trudno z faktu, iż z mamą leżącą w szpitalu kontaktuje się jedynie dorosła córka, wnioskować np., iż mamy do czynienia z rodziną niepełną lub wielopokoleniową (odcinek 785), albo też w przypadku braku informacji przesądzać o charakterze związku łączącego postaci (małżeństwo, nieformalna kohabitacja itp. – odcinek 788). Z tego powodu próba ilościowego przedstawienia dominujących modeli rodziny w serialu *Na dobre i na złe* jest utrudniona, podobnie jak rekonstrukcja szczegółowej sieci relacji rodzinnych.

Tematyka serialu wpływa też na adekwatność kodowania sposobu ekspozycji relacji rodzinnych. Przyjętemu trójpodziałowi (ekspozycja czynna – bierna – kontekstowa) wymykają się co najmniej dwie często występujące w serialu o tematyce medycznej sytuacje. Po pierwsze, gdy członek rodziny jest nieprzytomny – wprawdzie pojawia się na ekranie, ale nie bierze udziału w interakcji, często nawet najbliżsi mówią o nim w trzeciej osobie. Po drugie, ekspozycje kobiet w ciąży.

W pierwszym przypadku nieprzytomnego krewnego konsekwentnie kodowaliśmy jako ekspozycję bierną – niezależnie od strony wizualnej danej sceny. W drugim, o ile scena nie wiązała się z porodem, nienarodzone dzieci nie były kodowane jako członkowie rodziny, a kobiety jako matki.

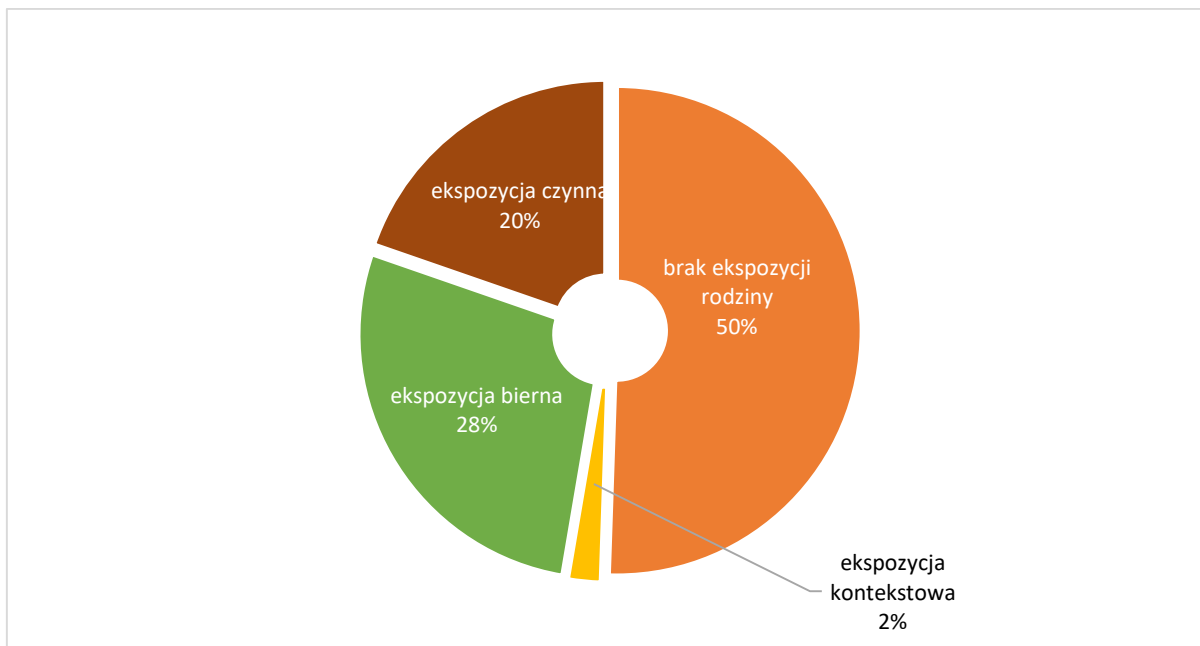
---

⁷ Negatywną postacią jest również doktor Maks Beger, jego historia należy jednak do pierwszego planu i nie znajduje rozwiązania w analizowanej próbie.

Ekspozycja rodziny

Wykres 20. *Na dobre i na złe*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków

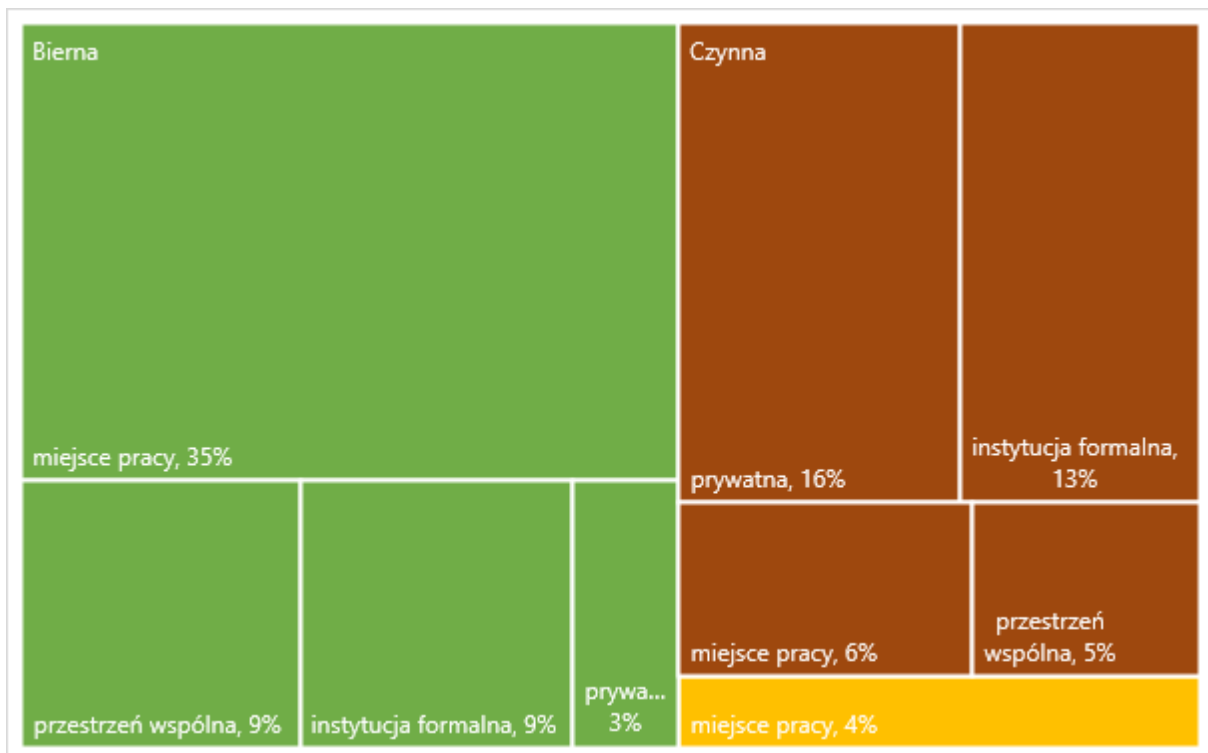

N (czas) = 07:36:59

Powyższy wykres dość dobrze ilustruje sygnalizowany już fakt – *Na dobre i na złe* nie jest serialem skoncentrowanym na relacjach rodzinnych. Stanowią one raczej tło i kontekst dla sytuacji związanych z aktywnością zawodową bohaterów. W pracy ludzie często rozmawiają jednak o rodzinie, dlatego nie dziwi duży udział ekspozycji biernej (28%), który zajmuje więcej miejsca niż bezpośrednia prezentacja interakcji członków rodziny (20%).

Ekspozycje rodziny w różnych miejscach

Wykres 21. *Na dobre i na złe*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na miejsca

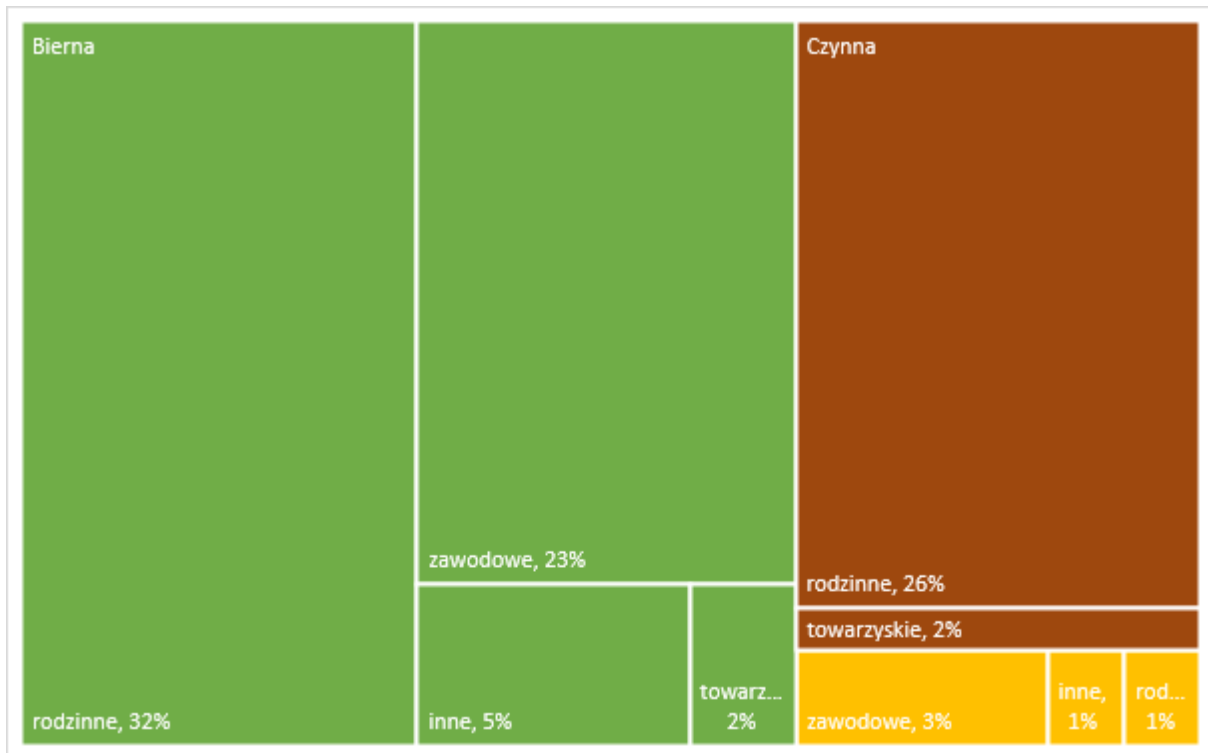

N (czas) = 3:46:05

Jeżeli jednak członkowie rodziny są prezentowani w bezpośrednich interakcjach, to ekspozycja najczęściej następuje w przestrzeni prywatnej. Stosunkowo wysoki udział czynnej ekspozycji w instytucjach formalnych (13%) wiąże się z tym, że w warstwie epizodycznej rodziny pacjentów wchodzi często w interakcje na terenie szpitala, który z ich perspektywy nie jest miejscem pracy.

Ekspozycje rodziny w różnych typach relacji

Wykres 22. *Na dobre i na złe*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na typy relacji

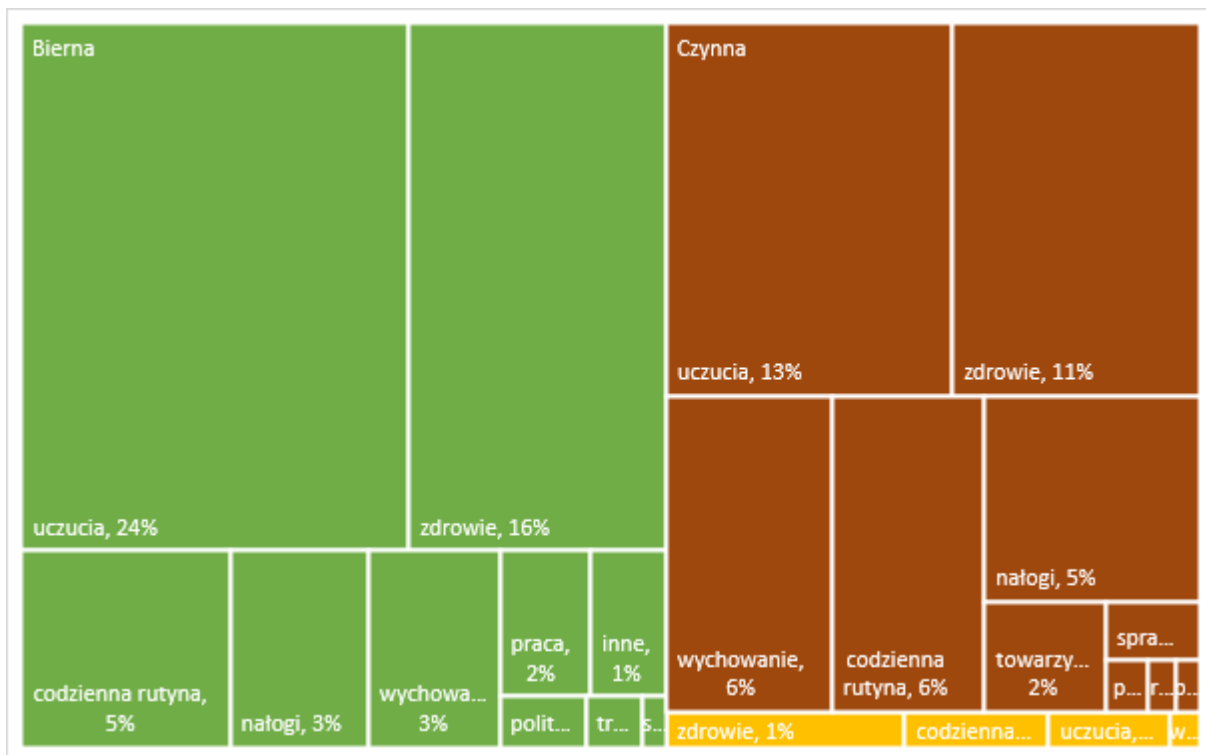

N (czas) = 3:46:05

Powyższy wykres wymaga interpretacji właściwie jedynie w wymiarze ekspozycji biernej. Ekspozycja kontekstowa wydaje się zrozumiała intuicyjnie – jeśli bohaterowie serialu medycznego rozmawiają o cudzych relacjach rodzinnych, to zgodnie z oczekiwaniami czynią to najczęściej w kontekście zawodowym – jak lekarze o pacjentach. Podobnie intuicyjna zdaje się kwestia kontekstów ekspozycji czynnej. Spokrewnione postaci wchodzące w interakcję na ekranie czynią to najczęściej w rodzinnych kontekstach. Inaczej rzecz się ma, gdy przechodzimy do ekspozycji biernej. Tu stosunkowo często lekarze, rozmawiając o swoich bliskich, wchodzą w role zawodowe (23%) i jest to udział nieco tylko mniejszy od naturalnego w rozmowach o bliskich kontekstu rodzinnego (32%).

Ekspozycje rodziny na tle różnych tematów rozmów

Wykres 23. *Na dobre i na złe*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na tematy rozmów

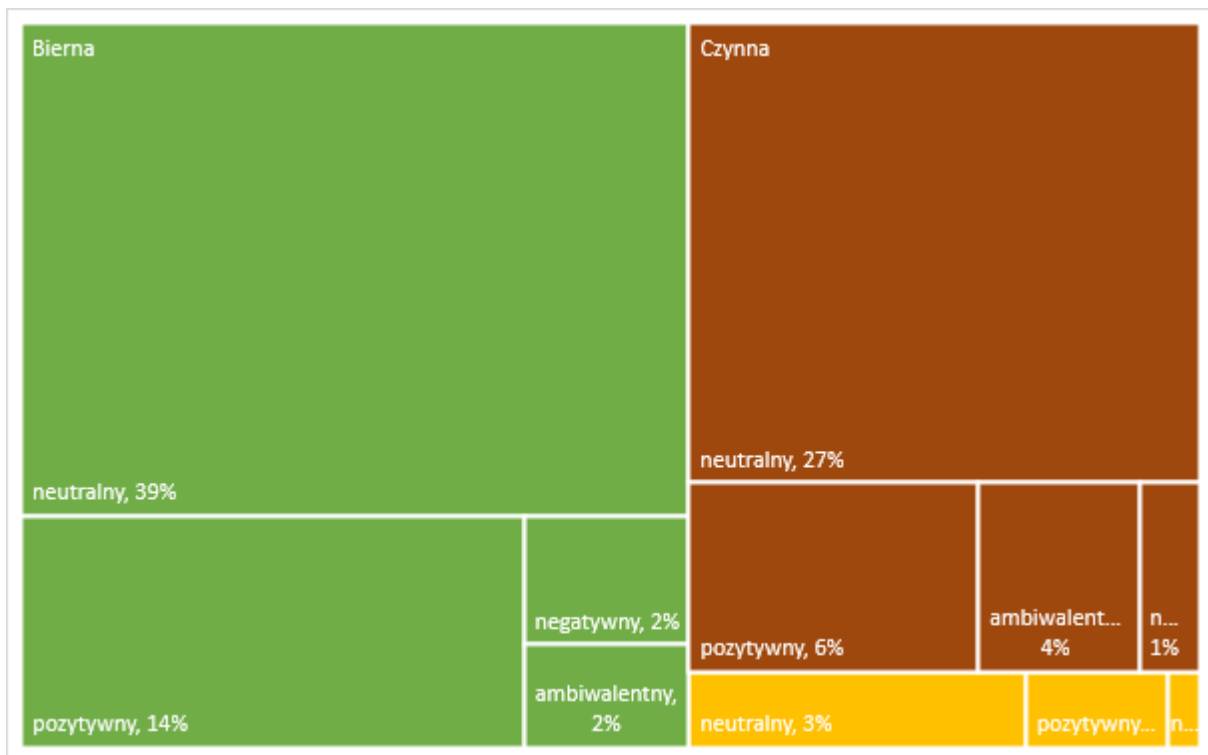

N (czas) = 3:46:05

Powyższe uwagi znajdują potwierdzenie, gdy przyjrzymy się dokładniej tematowi rozmów w relacjach rodzinnych. Zwraca uwagę, że niezależnie od typu ekspozycji drugim najczęstszym tematem rozmów jest zdrowie (odpowiednio 11% dla ekspozycji czynnej i 16% dla biernej). Nie zmienia to faktu, iż najczęściej spokrewnieni bohaterowie rozmawiają o uczuciach – 37% ogólnego czasu wszystkich typów ekspozycji rodziny. O ile koncentracja na zdrowiu w serialu medycznym nie budzi zdziwienia, o tyle zastanawia małe zainteresowanie bohaterów organizacją życia codziennego – zaledwie 11% we wszystkich typach ekspozycji. Dziwi to z uwagi na fakt, iż serial koncentruje się na profesjach medycznych, w których *work/life balance* jest szczególnie trudny do osiągnięcia. A także ze względu na fakt, iż z perspektywy pacjentów szpitalne interwencje medyczne muszą stanowić poważne zaburzenie rytmu codziennego funkcjonowania. Podkreśla to nierealistyczny charakter całego serialu i jest zapewne prostym efektem wymogów rozrywkowego formatu telewizyjnego.

Ekspozycje rodziny z różnymi wydźwiękami emocjonalnymi

Wykres 24. *Na dobre i na złe*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na wydźwięki

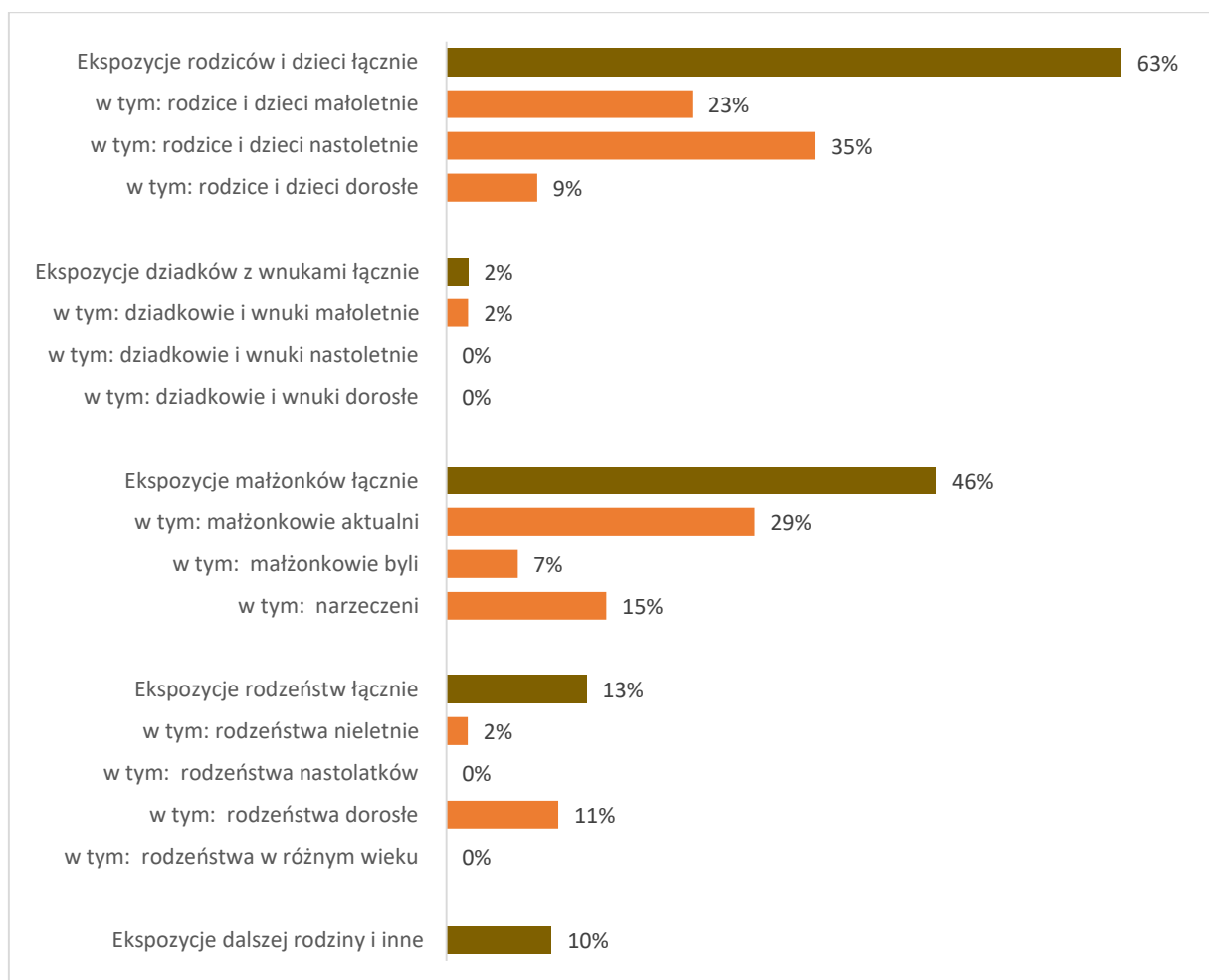
N (czas) = 3:46:05

Zdecydowana większość czasu ekspozycji relacji rodzinnych ma wydźwięk neutralny – w sumie 66% ogólnego czasu wszystkich typów ekspozycji. Tłumaczy to zapewne fakt, iż serial podporządkowany jest dość mocno toczącej się akcji z silną koncentracją na prezentowaniu zagadnień medycznych. Jeśli jednak wydźwięk emocjonalny dochodzi do głosu, to zdecydowanie częściej jest on pozytywny – 18% do 3% ogólnego czasu ekspozycji rodziny. Oznacza to, iż widz sześciokrotnie częściej ogląda sceny, w których relacje rodzinne zaprezentowane są jako pozytywne, niż takie, w których prezentuje się je w świetle negatywnym. Wniosek ten znajduje dodatkowe wzmocnienie, jeśli wziąć pod uwagę, że sytuacje ambiwalentne (w sumie 6% czasu ekspozycji) to najczęściej sytuacje pozytywnej przemiany bohaterów.

Relacje

Rodzina w działaniu, czyli relacje w ekspozycji czynnej

Wykres 25. *Na dobre i na złe*: udział różnych relacji rodzinnych w ogólnym czasie ekspozycji czynnej

N (czas) = 01:30:00

Na dobre i na złe to bardzo wyraźnie serial skoncentrowany na relacjach małżeńskich i rodzicielskich. Zwraca uwagę znikoma właściwa ilość relacji z dziadkami. Warto również zwrócić uwagę, że właściwie całość ekspozycji dotyczącej rodzeństwa generowana jest przez jeden wątek fabularny – powrót z Ameryki przyrodniej siostry jednej z bohaterek. Ciekawe jest to, iż w relacjach małżeńskich wyraźnie uprzywilejowane są interakcje narzeczonych (15%), które dominują nad interakcjami byłych małżonków (7%). Jest to wynik nieco zaskakujący – zarówno ze względu na długi czas emisji serialu oraz wymogi fabularne tego rodzaju produkcji. Podkreśla to naszym zdaniem silnie prorodziny i promałyński charakter produkcji.

Ekspozycje czynne ról na tle różnych tematów rozmów

Wykres 26. *Na dobre i na złe*: Ekspozycja czynna relacji rodzinnych z podziałem na tematy rozmów

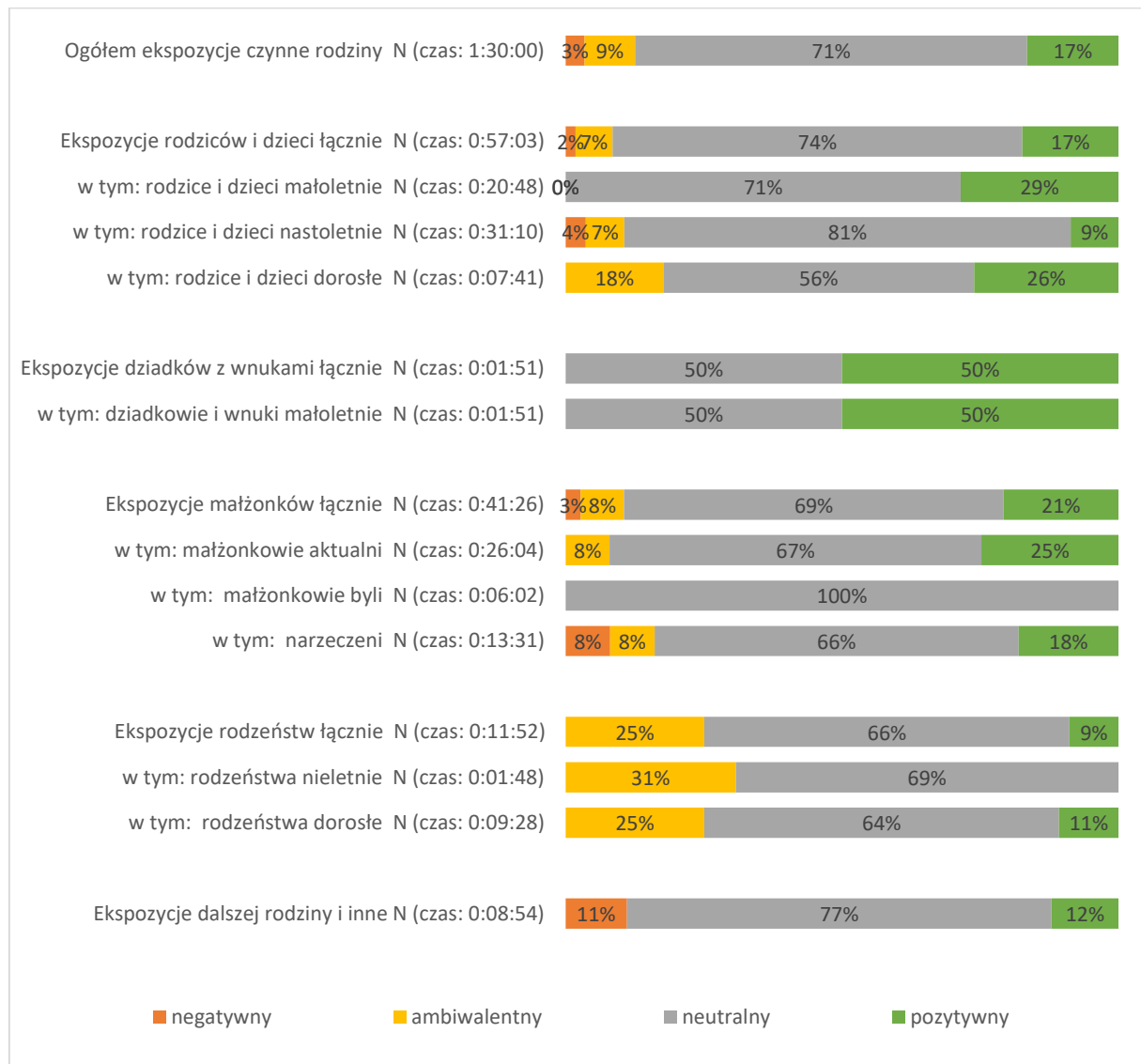
Nie wszystkie z wyróżnionych na tym wykresie kategorii nadają się do uogólniającej interpretacji. Przykładowo relacje między byłymi małżonkami to zaledwie 6 minut ekspozycji. Fabularnie, byli partnerzy kontaktują się w sprawie nastoletniej córki, uzależnionej od narkotyków. Trudno więc się dziwić, że w tej kategorii blisko 1/3 czasu ekspozycji poświęcona jest właśnie tym zagadnieniom. Nie oznacza to, iż nie da się wskazać ciekawych, pozwalających na pewne uogólnienia wniosków.

W relacjach z dziećmi wyraźnie widać, jak z wiekiem kwestie uczuć i codziennej rutyny (w sumie 59% w przypadku dzieci małeletnich) ustępują miejsca szeroko rozumianym kwestiom wychowawczym (wychowanie i nałogi w interakcjach z nastoletnimi dziećmi to w sumie 50% czasu ekspozycji). Co ciekawe, interakcje dorosłych dzieci z rodzicami koncentrują się już niemal wyłącznie na sprawach emocjonalnych (65%).

Gdy chodzi o relacje małżonków, to zgodnie z oczekiwaniami najbardziej emocjonalne są relacje między narzeczonymi (52% czasu spędzają na rozmowach o uczuciach), a najmniej między byłymi małżonkami. Co ciekawe, w relacjach trwających małżeństw, obok zdrowia (36%) dominują również uczucia (28%).

Ekspozycje czynne ról na tle różnych wydzźwięków emocjonalnych sceny

Wykres 27. *Na dobre i na złe*: Ekspozycja czynna relacji rodzinnych z podziałem na wydzźwięki

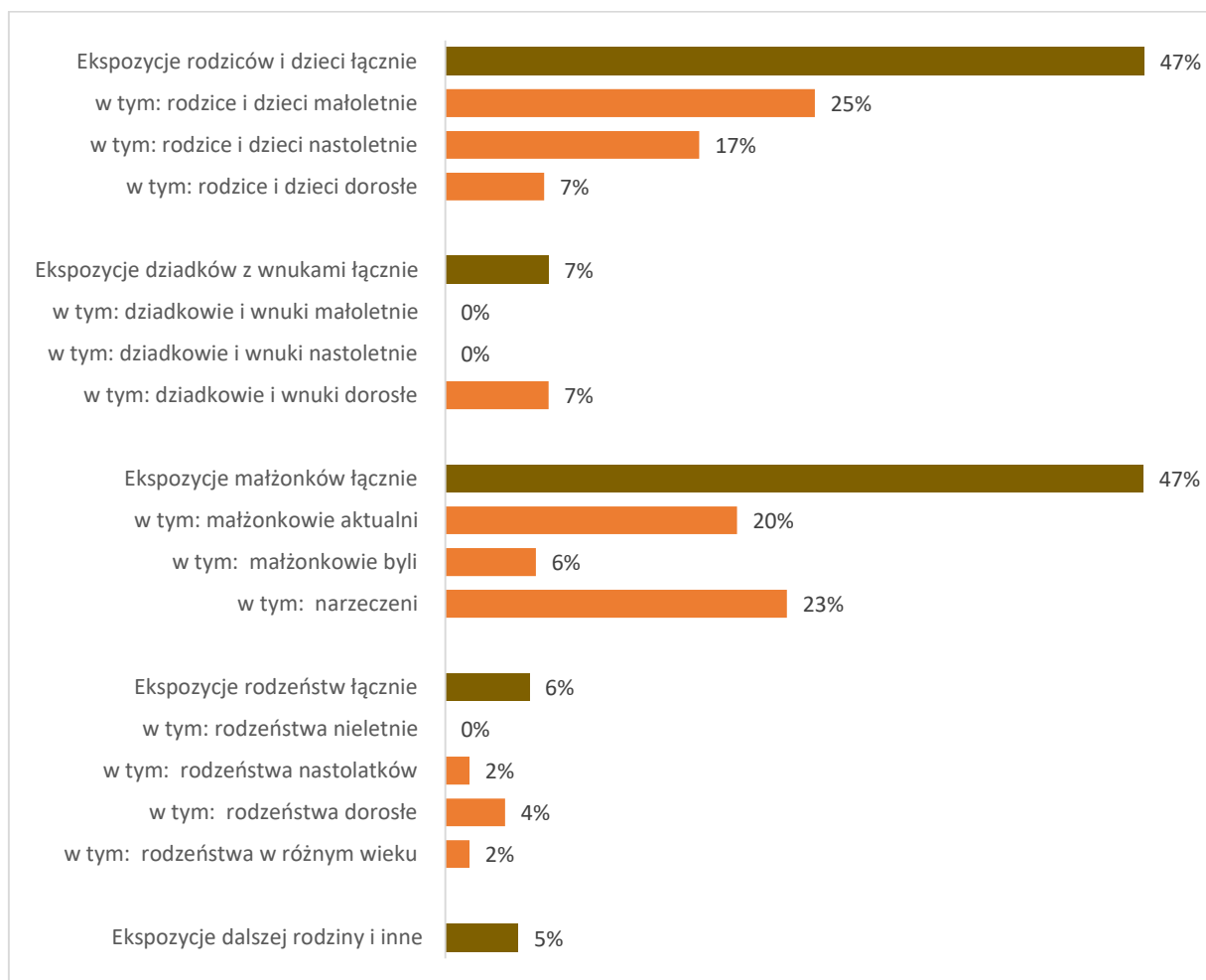

Na dobre i na złe buduje pozytywny wizerunek rodziny przede wszystkim poprzez relacje rodziców z małeletnimi dziećmi, aktualnych małżonków oraz dorosłych dzieci z rodzicami. Zwraca uwagę fakt, iż negatywne wydzźwięki stanowią istotny aspekt (11%) ekspozycji czynnej jedynie w przypadku relacji z dalszą rodziną. Wzmacnia to przekaz sugerujący, iż więzi z najbliższymi są przede wszystkim źródłem wsparcia i pomocy, a najbliższa rodzina stanowi fundament udanego życia.

Relacje w ekspozycjach biernej i kontekstowej – jak rozmawia się o rodzinie

Wykres 28. *Na dobre i na złe*: udział różnych relacji rodzinnych w ogólnym czasie ekspozycji biernej i kontekstowej

N (czas) = 02:16:05

W ekspozycji biernej i kontekstowej relacji rodzicielskich znajdujemy odwrócenie proporcji charakterystycznych dla ekspozycji czynnej – rodzice chętniej rozmawiają o dzieciach małoletnich (25%) niż nastolatkach (17%). Nie dziwi to, biorąc pod uwagę fakt, iż zapewne łatwiej jest znaleźć aktorów do odegrania ról nastolatków niż dzieci. Co ciekawe, częściej rozmawia się o narzeczeństwie niż o małżonkach, co podkreśla pewnie nieco bardziej hermetyczny charakter małżeństwa i artykułowane czasem przekonanie, iż małżonkowie zobowiązani są do samodzielnego rozwiązywania swoich problemów.

Ekspozycja bierna i kontekstowa ról w różnych kontekstach

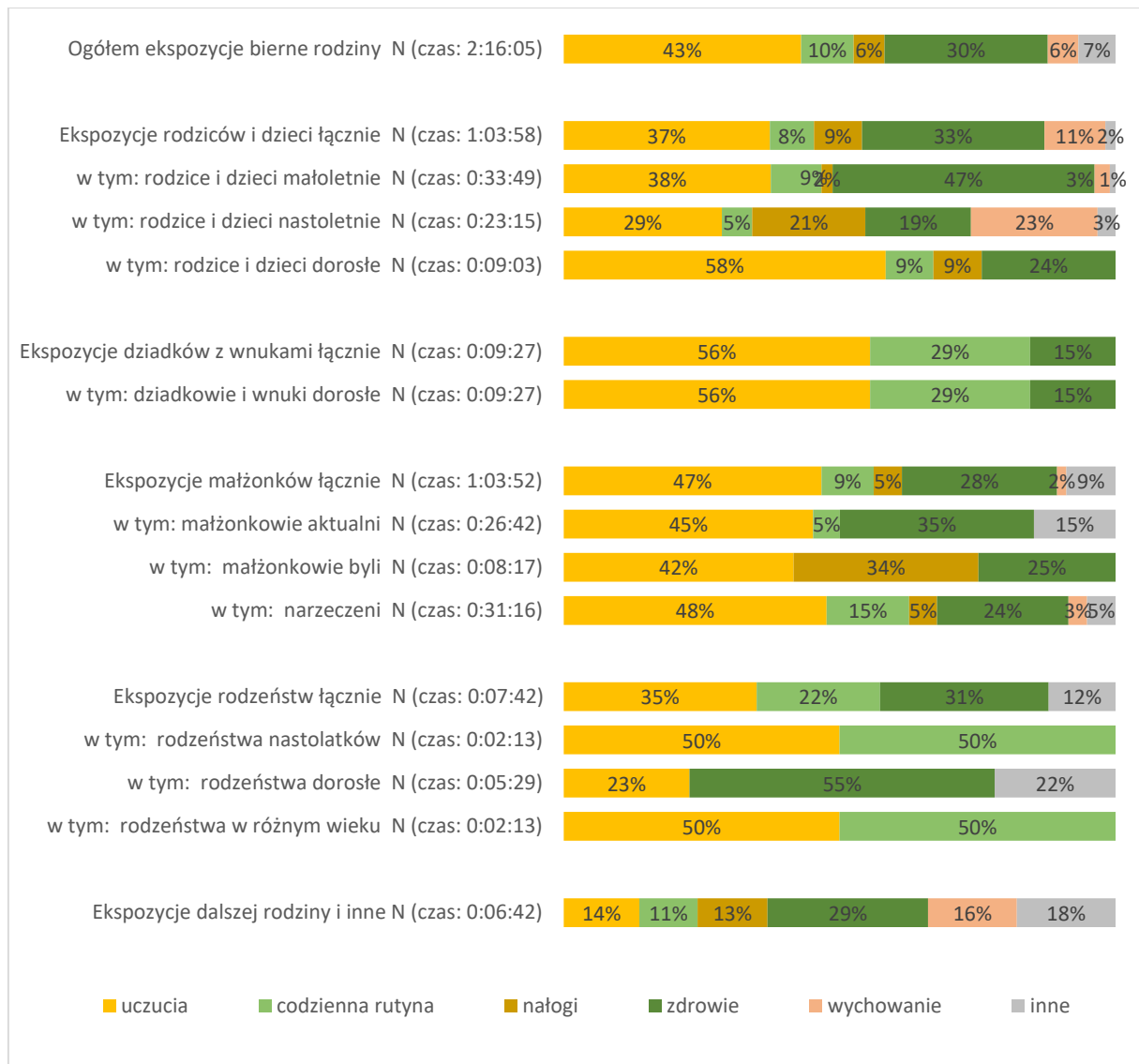
Wykres 29. *Na dobre i na złe*: Ekspozycja bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na ich typy

Ponieważ serial ma charakter medyczny, nie dziwi, że rozmawiając o swoich rodzinach, bohaterowie wchodzi bądź w role rodzinne (głównie w warstwie epizodycznej), bądź też w zawodowe (przeważnie w głównej warstwie narracyjnej).

Ekspozycje bierna i kontekstowa ról na tle różnych tematów rozmów

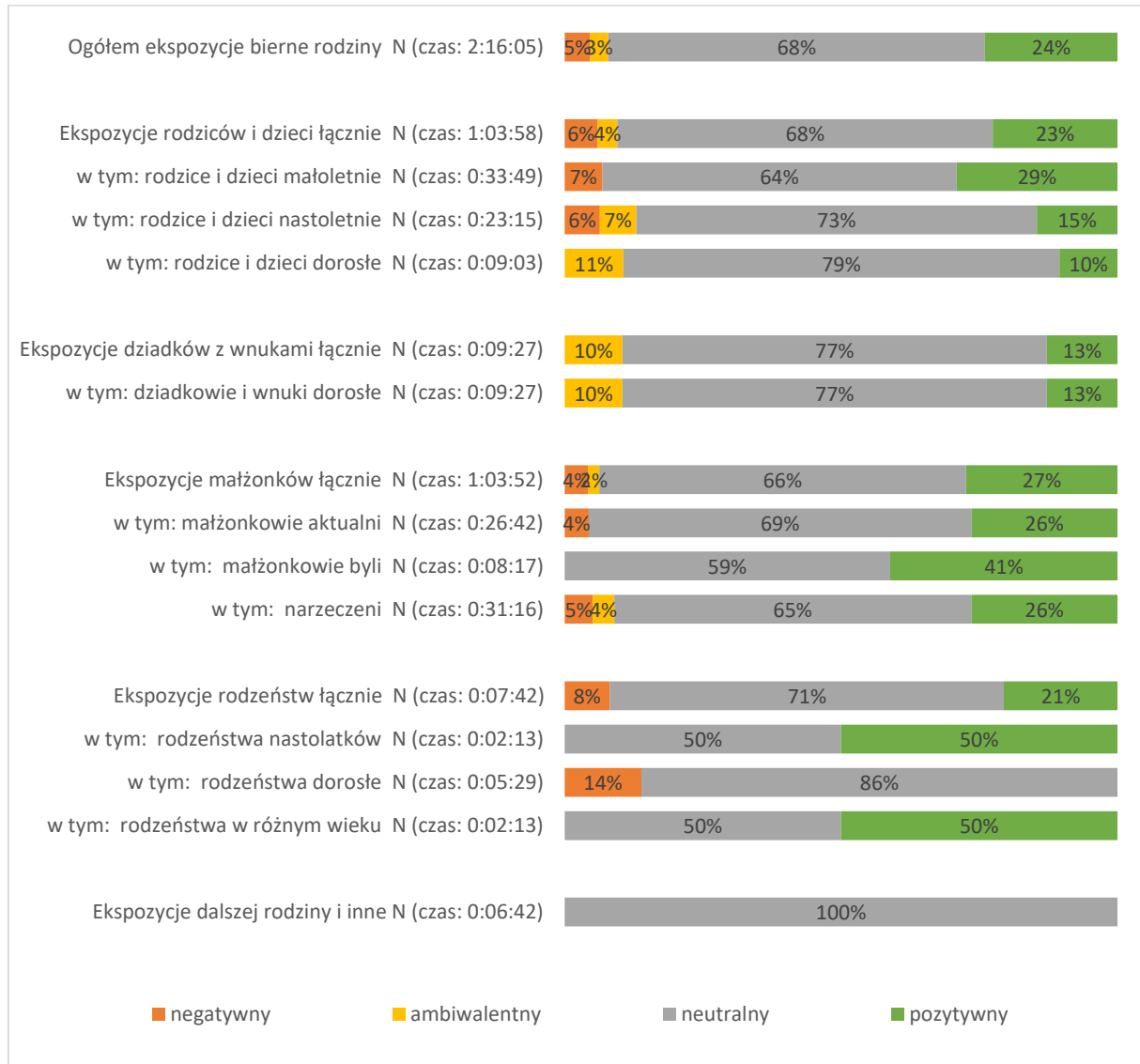
Wykres 30. *Na dobre i na złe*: Ekspozycja bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na tematy rozmów

Zwraca uwagę przede wszystkim fakt, iż bohaterowie z osobami niespokrewnionymi rozmawiają bardzo często o swoich uczuciach w relacjach z bliskimi. Uderza to zwłaszcza w przypadku relacji małżeńskich. Aż 47% czasu ekspozycji biernej i kontekstowej to rozmowy o uczuciach małżeńskich z osobami trzecimi. Co ciekawe, kwestie te zajmują mniej czasu, gdy chodzi o relacje rodzicielskie (37%). Taka struktura wydaje się mało realistyczna i można ją zapewne tłumaczyć rozrywkowymi wymogami serialu. Nie zmienia to jednak faktu, iż przyczynia się to do prezentowania relacji rodzinnych głównie jako relacji o charakterze emocjonalnym.

Ekspozycja bierna i kontekstowa ról na tle różnych wydzźwięków emocjonalnych sceny

Wykres 31. *Na dobre i na złe*: Ekspozycja bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na wydzźwięki

Kontynuując wątek małego realizmu, zwróćmy uwagę, że najbardziej pozytywnie o sobie nawzajem w konwersacjach z osobami trzecimi mówią byli małżonkowie (41% czasu ekspozycji tego typu relacji). Ogólnie relacje małżeńskie w ekspozycji biernej i kontekstowej prezentowane są najczęściej jako pozytywne (27%), bardziej nawet niż relacje rodzicielskie, w przypadku których pozytywny wydzźwięk to zaledwie 23% ogólnego czasu ekspozycji biernej i kontekstowej. To relacje z dziećmi są też nieco częściej źródłem negatywnego wydzźwięku.

Wizerunek rodziny

Uwagi ogólne

Narracyjna struktura serialu przesądza naszym zdaniem, iż prezentowany wizerunek rodziny należy uznać za jednoznacznie pozytywny. Niezależnie od różnych modeli życia rodzinnego kontakty rodzinne są niezmiennie prezentowane jako niekwestionowane źródło wsparcia, akceptacji i opieki. Dzieci troszczą się o rodziców, małżonkowie wzajemnie o swoje zdrowie, a samotni bohaterowie albo nostalgicznie wspominają utracone rodzinne szczęście, albo tęsknią do sielanki małżeńskiej i rodzinnej. Członkowie rodziny niezmiennie „wsluchują się” w siebie nawzajem, starają się odczytywać nawet najdrobniejsze emocjonalne sygnały, a jeśli tego nie czynią – wyrzucają sobie brak należytego skupienia na potrzebach bliskich. Nawet początkowe konflikty i szorstkości w relacjach rodzinnych okazują się w toku historii jedynie nieporadnymi wyrazami troski.

Relacje rodzinne konstytuują natychmiastową bliskość między postaciami nawet wtedy, gdy bohaterowie wcześniej w ogóle się nie znali (ciotka z Ameryki i Matylda), albo gdy dzielił ich zadawniony konflikt (ojciec – córka w kontekście narodzin wnuka – odcinek 788).

Serial pozostawia wrażenie, iż większość życia rodzinnego toczy się wokół problemów i potrzeb emocjonalnych członków rodziny lub co najwyżej wokół organizacyjnych problemów życia codziennego (głównie opieki nad dziećmi). Poza wątkami opisanymi poniżej, w rozmowach rodzinnych właściwie nie występują kwestie ekonomiczne, społeczno-polityczne czy historyczno-kulturowe. Ze względu na tematykę serialu przedmiotem zainteresowania i troski w relacjach rodzinnych są oczywiście również kwestie zdrowotne. I one jednak schodzą na dalszy plan wobec kwestii emocjonalnych (tak jakby bohaterowie wiedzieli, że perypetie medyczne muszą zakończyć się *happy endem*).

Z tego wizerunku w analizowanej próbie wyłamują się jedynie dwa wątki – oba z warstwy narracyjnej dotyczącej problemów życiowych personelu medycznego szpitala. Pierwszy dotyczy nastoletniej córki jednego z lekarzy, Matyldy, która żyje w rodzinie rekonstruowanej z matką i jej drugim mężem (też lekarzem z tego samego szpitala). Dziewczynka pod wpływem presji rówieśniczej uzależnia się od narkotyków, czego najbliżsi przez długi czas nie zauważają. Mimo poważnego problemu, w analizowanych odcinkach nie pojawia się żadna sugestia, iż przyczyna nałogu leży w relacjach rodzinnych.

W tym samym wątku pojawia się postać koleżanki Matyldy, Niny, która jest szkolną dilerką narkotyków. Postać ta nie wchodzi w serialu w żadne czynne relacje ze swoją rodziną (ojcem), unika nawet mówienia o nim, ale akcja wyraźnie sugeruje, że mamy tu do czynienia z rodziną przemocową i relacją patologiczną. W analizowanych odcinkach Nina prezentowana jest jednak konsekwentnie jako „intruz” w sielankowej przestrzeni i życiu głównych bohaterów. Wprasza się np. do domu Matyldy pod pretekstem unikania COVID-19 i kontaktów z ojcem wracającym z zagranicy, a robi to nawet wbrew Matyldzie i ze względu na bierną postawę matki. Jakkolwiek więc pojawiają się tu wątki dotyczące poważnych problemów rodzinnych (narkotyki, przemoc), ich ekspozycja jedynie uwypukla bajkowo-sielankowy wizerunek rodzin zajmujących centralne miejsce w fabule serialu.

Samotne rodzicielstwo

W wiodącej warstwie narracyjnej zidentyfikowaliśmy jedną bohaterkę będącą samotną matką – pielęgniarkę Beatę. Wątek ten pojawia się w kontekście zalotów ze strony samotnego rolnika. W tej sytuacji kobieta wykorzystuje samotne macierzyństwo, by uniknąć niechcianej (przynajmniej na tym etapie znajomości) randki. Drugi raz problem samotnego macierzyństwa pojawia się w kontekście

konieczności zapewnienia opieki dziecku, gdy personel szpitala nie może wrócić do domu ze względu na pandemię COVID-19. Relacja pozostaje jednak niepogłębiona, a bohaterka nie sygnalizuje żadnych (poza organizacyjnymi) problemów wynikających z samotnego macierzyństwa.

W warstwie epizodycznej pojawia się jeszcze chłopiec, którego matka nie żyje, a ojciec uległ poważnemu wypadkowi (ojciec pojawia się jedynie jako przedmiot rozmów chłopca i obiekt operacji chirurgicznej) oraz dziewczyna – najstarsza z rodzeństwa, której ojciec zginął na służbie. Ten wątek stanowi jedyny pogłębiony i nieco zniuansowany epizod dotyczący samotnego macierzyństwa. Matka dziewczyny chorej na raka wyraźnie nie radzi sobie emocjonalnie z sytuacją córki, a z rozmów dowiadujemy się, że ta ostatnia wcześniej musiała przejmować od matki liczne obowiązki związane z wychowaniem młodszego rodzeństwa i organizacją życia codziennego. Efektem nie jest jednak dysfunkcyjność rodziny, a wręcz przeciwnie – ukształtowanie dojrzałej postawy młodej kobiety, która mężnie znosi trudną sytuację zdrowotną (spodziewana amputacja ręki w wieku 17 lat). Co ciekawe, odcinek, w którym osadzony jest ten epizod, kontrastuje Franciszkę pochodzącą z raczej ubogiej rodziny, z kolegami i koleżankami szkolnymi Matyldy – z lepiej sytuowanych środowisk, którzy podejmują ryzykowne zachowania związane z narkotykami i alkoholem. W ten sposób, poprzez kontrast wzmocniony zostaje ponownie pozytywny przekaz dotyczący wartości funkcjonalnego życia rodzinnego.

Rodziny nuklearne

W 10 analizowanych odcinkach zidentyfikowaliśmy pięć dwupokoleniowych, (najprawdopodobniej) nierekonstruowanych, rodzin nuklearnych – dwie w głównej warstwie narracyjnej, trzy w epizodycznej. W głównej warstwie narracyjnej, pierwsza z nich to małżeństwo lekarzy z jednym synem w wieku wczesnoszkolnym, druga to narzeczeństwo (lekarz anestezjolog i jego partnerka) spodziewające się dziecka. W wątku epizodycznym – pierwsza rodzina to pacjenci z synem ok. 12-13 lat (odcinek 779), druga to młoda para, której właśnie rodzi się pierwsze dziecko (odcinek 788), a ostatnia to dobrze sytuowane małżeństwo z nastoletnim synem (odcinek 783). Wszystkie relacje małżeńskie w wątkach dotyczących tych rodzin są jednoznacznie pozytywne ewentualnie neutralne. Także relacje rodzicielskie są zaprezentowane jako ciepłe i troskliwe, nawet jeśli – jak jest w jednym przypadku (odcinek 783) – troska ta jest źle pojmowana i prowadzi do niedostrzegania istotnych problemów wychowawczych. W przypadku małżeństwa lekarzy problemem fabularnym jest konieczność zajmowania się dziećmi przez ojca narzekającego na brak zdolności opiekuńczych. Stereotypowe zachowanie małżonka, który trudno znosi, iż żona jest bardziej potrzebna w pracy, nie wpływa jednak na jego relacje z żoną – te pozostają ciepłe i funkcjonalne. Wątek ten stanowi jedyną tak wyraźną w próbie ilustrację tzw. tradycyjnego podziału ról w rodzinie. Pozostałe rodziny nuklearne również są przedstawione pozytywnie z naciskiem na miłość między małżonkami, koncentrację na dobru potomstwa i rodzinę jako bazę dla kontaktów ze światem zewnętrznym.

Rodziny rekonstruowane

W analizowanych odcinkach zidentyfikowaliśmy jedną rekonstruowaną rodzinę, która na charakter czasowo niepełny, gdyż małżonek przebywa na wyjeździe służbowym za granicą. Wizerunek tej rodziny jest nieco zniuansowany. Istotne są tu dwie linie narracyjne, związane z jednej strony z relacją między nastoletnią córką i matką oraz między rodzicami nastolatki – byłymi małżonkami.

Zaprezentowana relacja rodzicielska ma trudny charakter, co fabularnie tłumaczone jest z jednej strony uzależnieniem córki od narkotyków, z drugiej zaś stresem dojrzałej matki próbującej ponownie zająć w ciąży. W rolę mediatora wchodzi w związku z tym ojciec dziewczyny i były mąż. Wykazuje się przy tym opanowaniem, taktem i dojrzałością emocjonalną. Stara się być źródłem wsparcia zarówno

dla byłej żony, jak i córki. Trudno tego rodzaju relację uznać za modelową – tym bardziej że byli małżonkowie nie zdradzają względem siebie żadnych negatywnych emocji nawet w sytuacji stresu czy zagrożenia życia.

Rodziny wielopokoleniowe i relacje z seniorami

Tego typu relacje prezentowane są w serialu jedynie marginalnie. Jeśli jednak są eksponowane, to w trybie wzajemnej troski dzieci o starszych rodziców i dziadków o wnuki. Postaci seniorów kreślone są w ciepłych emocjonalnych barwach jako łaknących nienarzucającego się kontaktu ze swoimi wnukami. Kontakt, który jak zgodnie twierdzą, nadaje jesieni ich życia sens. Jakkolwiek te wątki zajmują niewielką część ekspozycji rodziny, to silnie budują jej pozytywny wizerunek.

Małżeństwa

Na dobre i na złe nie różnicuje silnie typów małżeństw. Obok trwałych związków monogamicznych mamy tu również małżeństwa rekonstruowane oraz funkcjonujące „na prawach” małżeństwa narzeczeństwa i konkubiny. Ich wspólny wizerunek jest jednak jednoznacznie pozytywny. Małżonkowie troszczą się o siebie, starają się spełniać swoje emocjonalne potrzeby, jeśli są nieporadni lub mało spostrzegawczy, to i tak w ostatecznym rozrachunku okazuje się to efektem ich troski i dbałości o partnera.

Rodzicielstwo

W analizowanym serialu dzieci są zawsze chciane i stanowią źródło sensu funkcjonowania rodziny. Podkreślają to nie tylko losy poszczególnych rodziców, ale także przynajmniej dwa wątki fabularne kobiet mających problemy z zajściem w ciążę. Co ciekawe, w związku z perypetiami medycznymi przynajmniej w trzech wątkach dochodzi do swoistego odwrócenia emocjonalnego – to dzieci okazują się bardziej troskliwe i opiekuńcze względem rodziców, a czasem nawet lepiej niż oni radzą sobie z emocjonalnymi trudnościami. Innym powtarzającym się wątkiem jest sytuacja, gdy narodziny dziecka zbliżają do siebie małżonków lub rodziców i teściów.

Serial podejmuje też zagadnienie wielodzietności. W jednym z analizowanych odcinków znajdujemy epizod piątego porodu młodej matki. Co ciekawe, wątek zaprezentowany jest w sposób niemal całkowicie neutralny religijnie i światopoglądowo. Wszelkie negatywne interpretacje zostają szybko zakwestionowane, a młodzi rodzice okazują się świadomymi, partnerskimi i emocjonalnie stabilnymi rodzicami.

Ogólne przesłanie *Na dobre i na złe* daje się w kwestii rodzicielstwa streścić w stwierdzeniu, że życie dziecka jest najwyższą wartością porządkującą hierarchię wszystkich innych wartości w życiu bohaterów.

Podsumowanie

Na dobre i na złe prezentuje jednoznacznie pozytywny wizerunek rodziny. Jego fundamentem jest bliska, troskliwa i otwarta relacja między partnerami. Jednocześnie jednak serial nie wyróżnia sformalizowanego małżeństwa jako pożądanej formy życia rodzinnego. Niezależnie od tego, sens rodzinnemu funkcjonowaniu nadają dzieci, których dobro jest prezentowane jako najwyższa wartość życia rodzinnego.

Stulecie Winnych

Informacje ogólne

Stulecie Winnych to serial historyczno-obyczajowy wyprodukowany przez firmę *Endemol Shine Polska* na zlecenie Telewizji Polskiej S.A. Miał premierę w marcu 2019 roku. Serial oparty jest na powieści Ałbeny Grabowskiej o tym samym tytule i obejmuje cztery sezony po 10 odcinków każdy. Do badania wybranych zostało 10 kolejnych odcinków z początku trzeciego sezonu serialu (odcinki 27-36) wyemitowanych od marca do maja 2021 roku. Średnia oglądalność tej serii wyniosła 2,81 mln⁸, a maksymalna nawet 3,05 mln⁹.

Struktura narracyjna i specyfika serialu

Zbiorowym bohaterem serialu jest rodzina Winnych wywodząca się z mazowieckiego (podwarszawskiego) Brwinowa. Historia całego serialu zaczyna się od roku 1914 i kończy w roku 1989. Odcinki, które podlegały monitoringowi, obejmują historyczny okres od roku 1953 do początku lat 70. XX wieku. Cały serial prowadzony jest poprzez równoległe ukazywanie losów kilku rodzin nuklearnych, niepełnych, rekonstruowanych, które razem tworzą szeroką rodzinę tytułowych Winnych. Fabuła każdego odcinka jest silnie zdeterminowana wydarzeniami z poprzednich i sama silnie wpływa na kolejne. Jest to serial stanowiący jedną zwartą opowieść. Poszczególne odcinki ukazują losy wymienionych pojedynczych rodzin, przy czym ich losy są na wiele sposobów ze sobą powiązane, poprzez niesioną sobie wzajemną pomoc, poprzez dysponowanie wspólnymi tajemnicami, więź uczuciową, sprawy materialne lub zawodowe czy nawet poprzez więź o charakterze metafizycznym.

Uwagi metodologiczne

W związku z ciągłą strukturą fabuły szczególnie w wymiarze ekspozycji biernej pojawiały się trudności z określeniem relacji rodzinnych. Na przykład w odniesieniu do postaci przywoływanych tylko z imienia, prawdopodobnie obecnych we wcześniejszych odcinakach serialu, wykraczających poza próbę. Ich umiejscowienie w strukturze rodzinnego drzewa genealogicznego wymagało sięgnięcia poza analizowany materiał, do źródeł zewnętrznych. Trzeci sezon ujęty w niniejszej analizie miał większą oglądalność niż pierwszy i drugi, co oznacza, że jakaś część widzów mogła znajdować się w sytuacji rozpoczynania oglądania serialu od tej właśnie jego części. Sporym wyzwaniem było kodowanie scen zbiorowych, w które serial obfituje. Odbывające się z udziałem kilkunastu osób z tej samej rodziny czyniły zadanie kodowania wszystkich występujących relacji dość skomplikowanym. Na przykład ta sama osoba mogła występować w rolach: ojca, syna, męża, dalszej rodziny, a przy obecności w scenie kilkunastu osób poziom skomplikowania rósł w sposób niemal geometryczny.

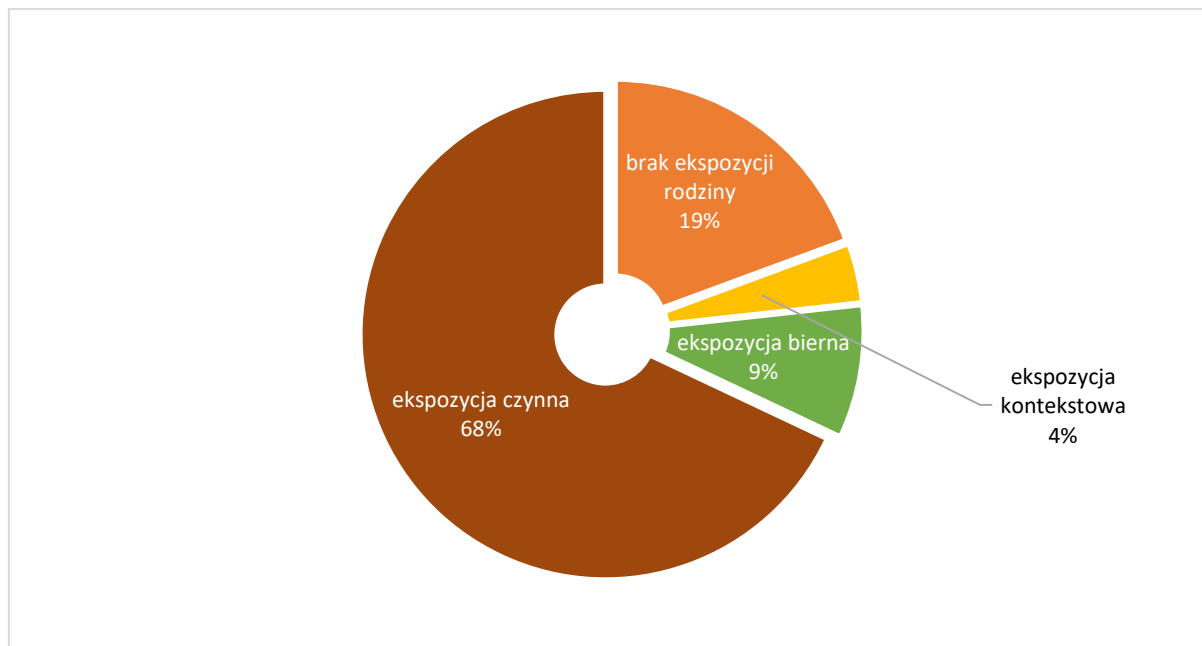
⁸ <https://www.wirtualnemedial.pl/artukul/stulecie-winnych-3-hit-tvp1-kiedy-czwarty-sezon> (dostęp: 17.11.2022).

⁹ <https://www.wirtualnemedial.pl/artukul/stulecie-winnych-3-3-05-mln-widzow-tvp1-zdecydowanym-liderem> (dostęp: 17.11.2022).

Ekspozycje rodziny

Wykres 32. *Stulecie Winnych*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków

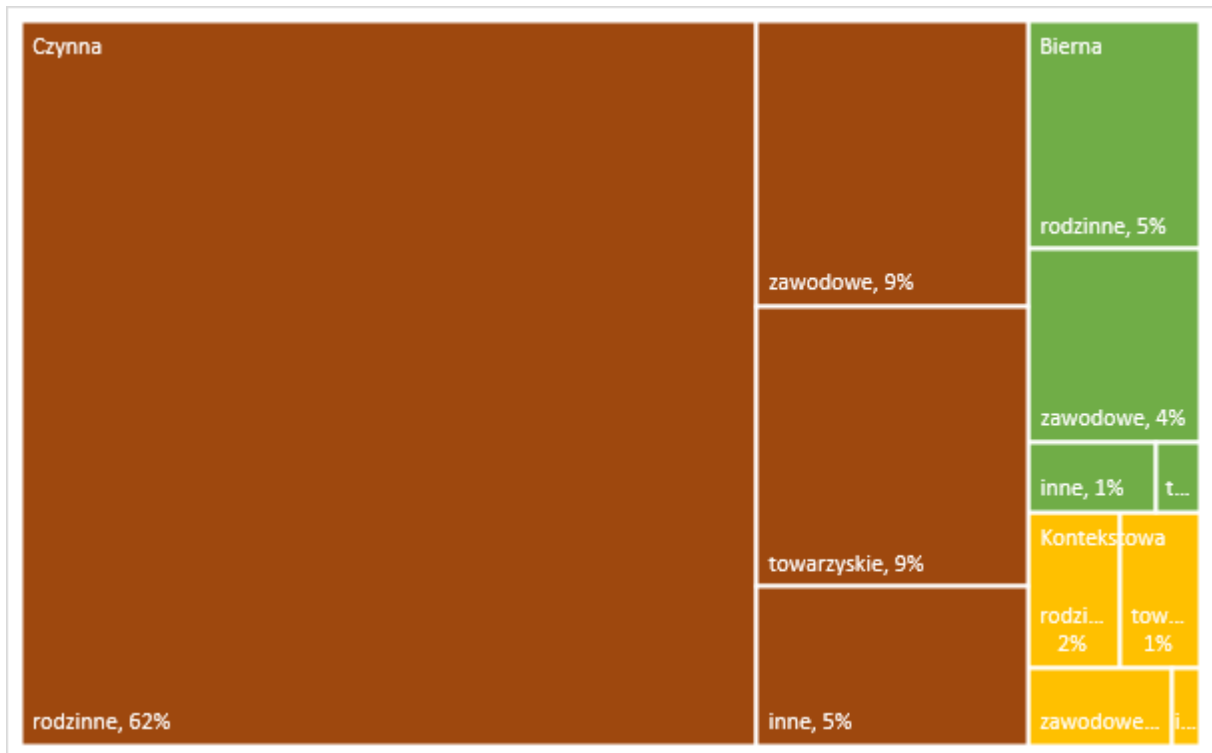
N (czas) = 07:18:46

Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie serialu sięga 81%, przy absolutnej dominacji ekspozycji czynnej. Wynik ten oddaje charakter serialu i fakt, że jest to opowieść o rodzinie. Sceny zakodowane jako brak ekspozycji rodziny to zwykle sceny, w których członkowie tytułowej rodziny Winnych przeżywają pewne perypetie samodzielnie i wśród obcych.

Ekspozycje rodziny w różnych typach relacji

Wykres 34. *Stulecie Winnych*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na typy relacji

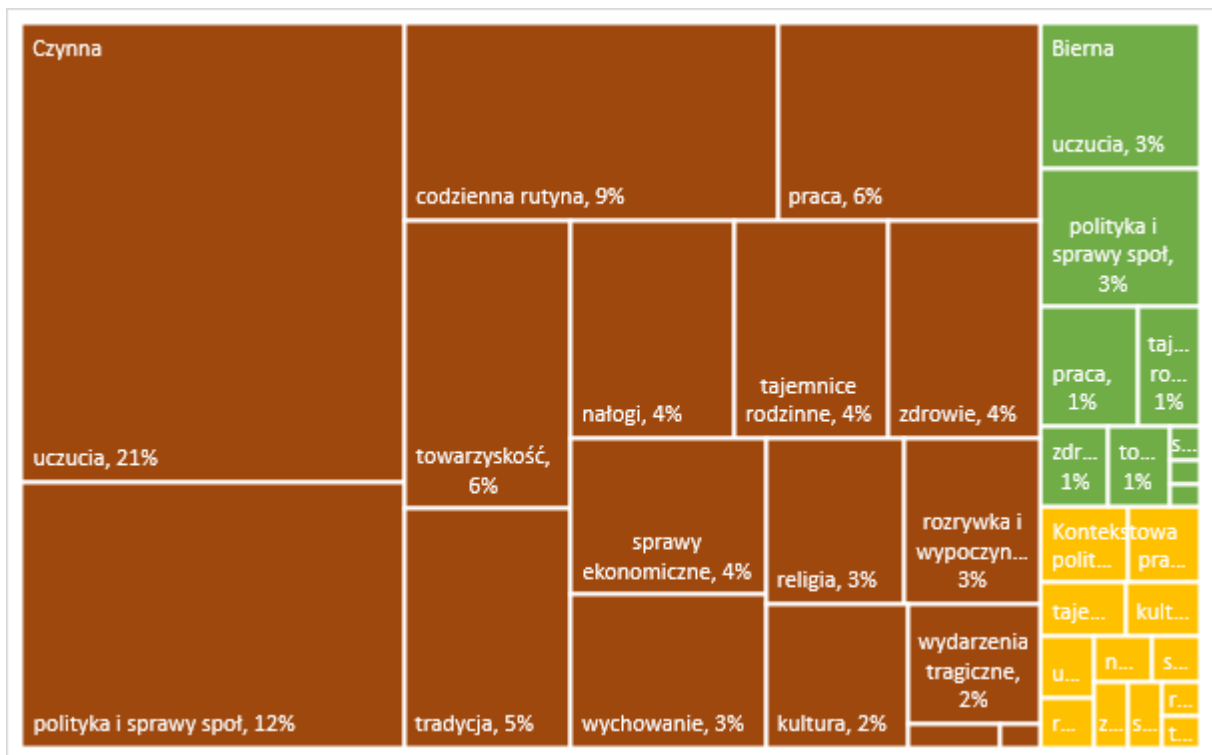

N (czas) = 5:53:45

Relacje rodzinne stanowią przytłaczającą większość rozmów i spotkań prezentowanych w *Stuleciu Winnych*, co biorąc pod uwagę fabułę, jest oczywiste. Warto jednak zwrócić uwagę również na relacje zawodowe i towarzyskie w ekspozycji rodziny. W pewnym zakresie dotyczą one scen, w których członkowie rodziny pracują razem (w gospodarstwie rolnym, w stoczni, w szkole) lub towarzyskie, ponieważ czasami spotkania rodzinne mają charakter spotkań towarzyskich i ich rola w *Stuleciu Winnych* jest duża.

Ekspozycje rodziny na tle różnych tematów rozmów

Wykres 35. *Stulecie Winnych*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na tematy rozmów

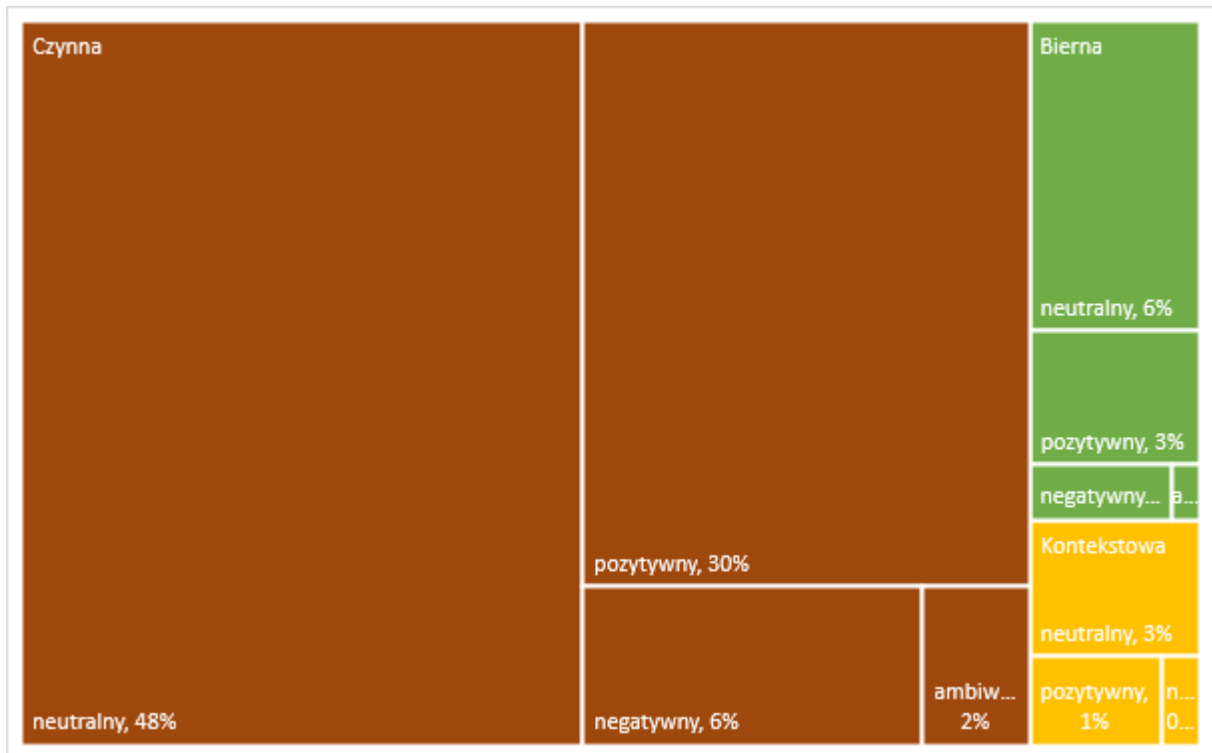

N (czas) = 5:53:45

Warto zauważyć wielość tematów, które pojawiają się w scenach przedstawiających rodzinę lub w których mówi się o rodzinie. Tematem zajmującym największą ilość czasu są uczucia, ale są one nie tyle dominujące, co stanowiące częste tło dla innych tematów. Stosunkowo dużo w tym serialu usłyszymy wypowiedzi komentujących wydarzenia polityczne i społeczne okresu, w którym dzieje się akcja serialu. Ważny jest również wątek ekonomiczny, ponieważ serial dość szczegółowo przedstawia sytuację materialną poszczególnych rodzin. Historyczny i społeczno-polityczny klimat w serialu budują sceny, w których pojawiają się wątki religijne i związane z tradycją. Z kolei losy Kasi Winnej, która zostaje aktorką, wprowadzają do serialu rozmowy dotyczące kultury. Łącznie tworzy to klimat, w którym rodzina jest nie tylko „domowym zaciszem”, w którym skupiamy się na uczuciach, ale otoczeniem społecznym, w którym toczy się większość życia społecznego bohaterów.

Ekspozycje rodziny z różnymi wydzźwiękami emocjonalnymi

Wykres 36. *Stulecie Winnych*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na wydzźwięki

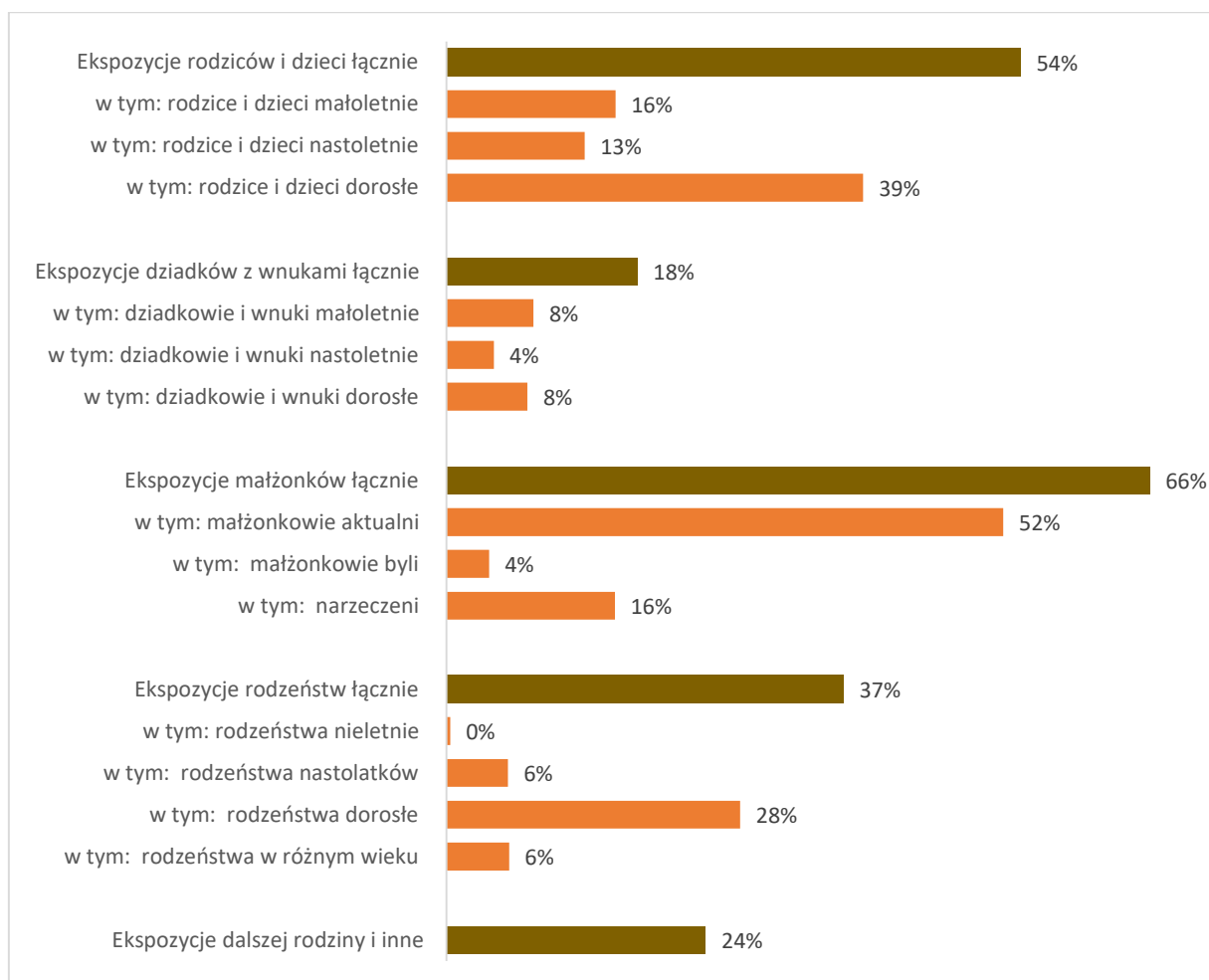
N (czas) = 5:53:45

W serialu dominuje wydzźwięk neutralny, a pozytywny góruje nad negatywnym we wszystkich typach ekspozycji. Potwierdza to ogólne wrażenie, że *Stulecie Winnych* jest raczej afirmacją instytucji rodziny, a wydzźwięki negatywne służą bardziej przestrodze i kreowaniu trudnych sytuacji, z których jednakże bohaterowie umieją wyjść dzięki pomocy innych członków rodziny.

Relacje

Rodzina w działaniu, czyli relacje w ekspozycji czynnej

Wykres 37. *Stulecie Winnych*: udział różnych relacji rodzinnych w ogólnym czasie ekspozycji czynnej

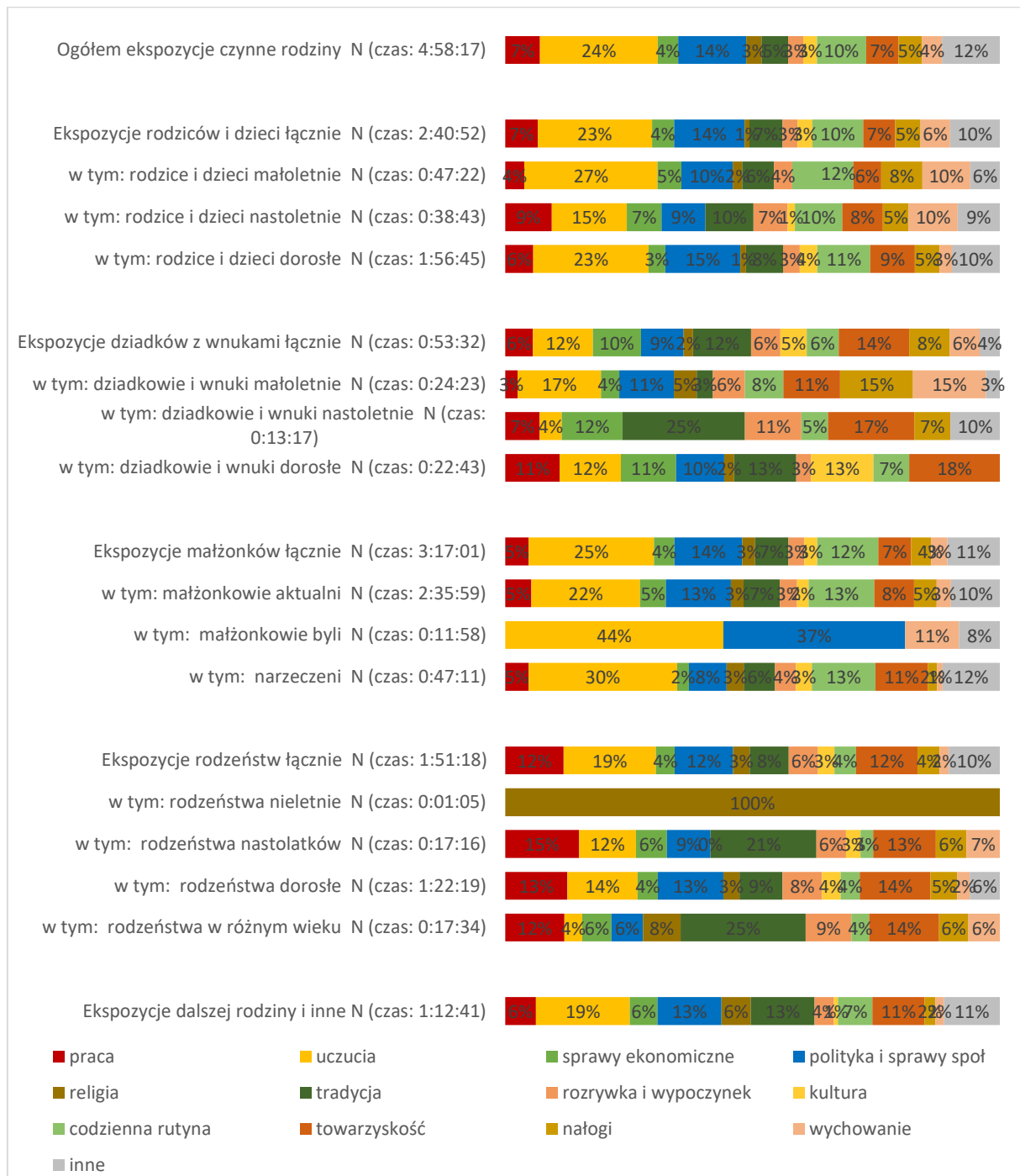

N (czas) = 04:58:17

W *Stuleciu Winnych* możemy wyodrębnić wszystkie założone w analizie typy relacji rodzinnych. Największą część czasu w ekspozycjach czynnych zajmują rozmowy małżonków, głównie małżonków aktualnych. Relację byłych małżonków widzimy tylko w wątku prześladowania Anny Winnej przez jej byłego męża pracującego w SB oraz podczas walki Jana o opiekę nad dzieckiem jego i Lotty. Pewien zakres scen jest też poświęcony tworzącym się nowym rodzinom, będącym w fazie związku narzeczeńskiego. Istotne, że w tym serialu fakt bycia w narzeczeństwie zwykle jest dość dobrze określony w czasie: mamy sceny, które ilustrują rozpoczęcie związku i jego transformację w rodzinę aktualną w postaci ślubu. Poza tym bardzo często mamy do czynienia z relacjami rodziców i dzieci. W *Stuleciu Winnych* ważnym elementem wizerunku rodziny jest przesłanie, że z rodziną jest się związanym bez przerwy przez całe życie. Można opuścić dom rodzinny, wyjechać daleko, poświęcić się pracy lub działalności politycznej, ale ciągle utrzymuje się więzi z rodziną. Znajduje to odbicie w relatywnie dużym udziale scen rodziców z dorosłymi dziećmi, dorosłego rodzeństwa, a nawet dziadków z dorosłymi wnukami.

Ekspozycje czynne ról na tle różnych tematów rozmów

Wykres 38. *Stulecie Winnych*: Ekspozycja czynna relacji rodzinnych z podziałem na tematy rozmów

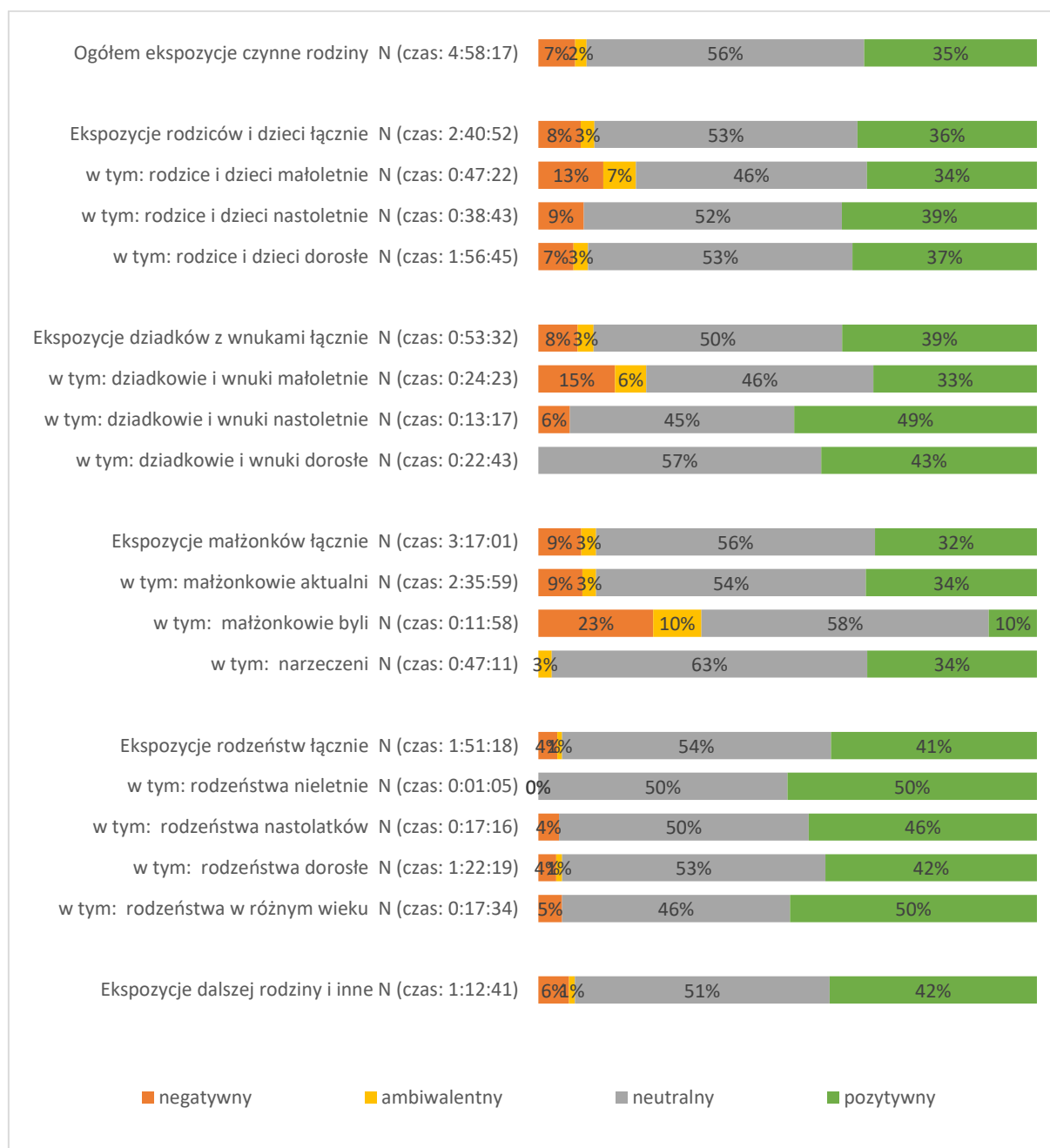

Dominującym tematem w ekspozycji czynnej są uczucia, ale generalnie w serialu poruszanych jest wiele tematów. Poza tym warto wskazać na pewne różnice w tematyce rozmów w zależności od relacji. Najwięcej tematów dotyczących uczuć znalazło się w relacjach małżonków. W przypadku relacji byłych małżonków bardzo rozbudowane są tematy polityczno-społeczne, ponieważ polityka i różnice światopoglądowe okazały się tym, co dzieli byłych małżonków i jest przyczyną problemów przynajmniej jednej ze stron relacji. Z drugiej strony taki udział wątków polityczno-społecznych budują sceny, w których przy domowym stole omawia się bieżące wydarzenia polityczne. W ten sposób oddawany jest obraz Polski Ludowej, w której tylko w domu można było szczerze rozmawiać

o polityce. Dość istotny udział w czasie ekspozycji czynnej mają też sceny dotyczące wychowania i edukacji dzieci i występują one zarówno w relacjach z rodzicami, dziadkami, jak i rodzeństwem. Możemy też wskazać, że chociaż ilościowo takie sceny zajęły mniej miejsca, to istotne, że pojawiają się sceny, gdy opiekę na dziećmi sprawuje dalsza rodzina.

Ekspozycje czynne ról na tle różnych wydzźwięków emocjonalnych sceny

Wykres 39. *Stulecie Winnych*: Ekspozycja czynna relacji rodzinnych z podziałem na wydzźwięki

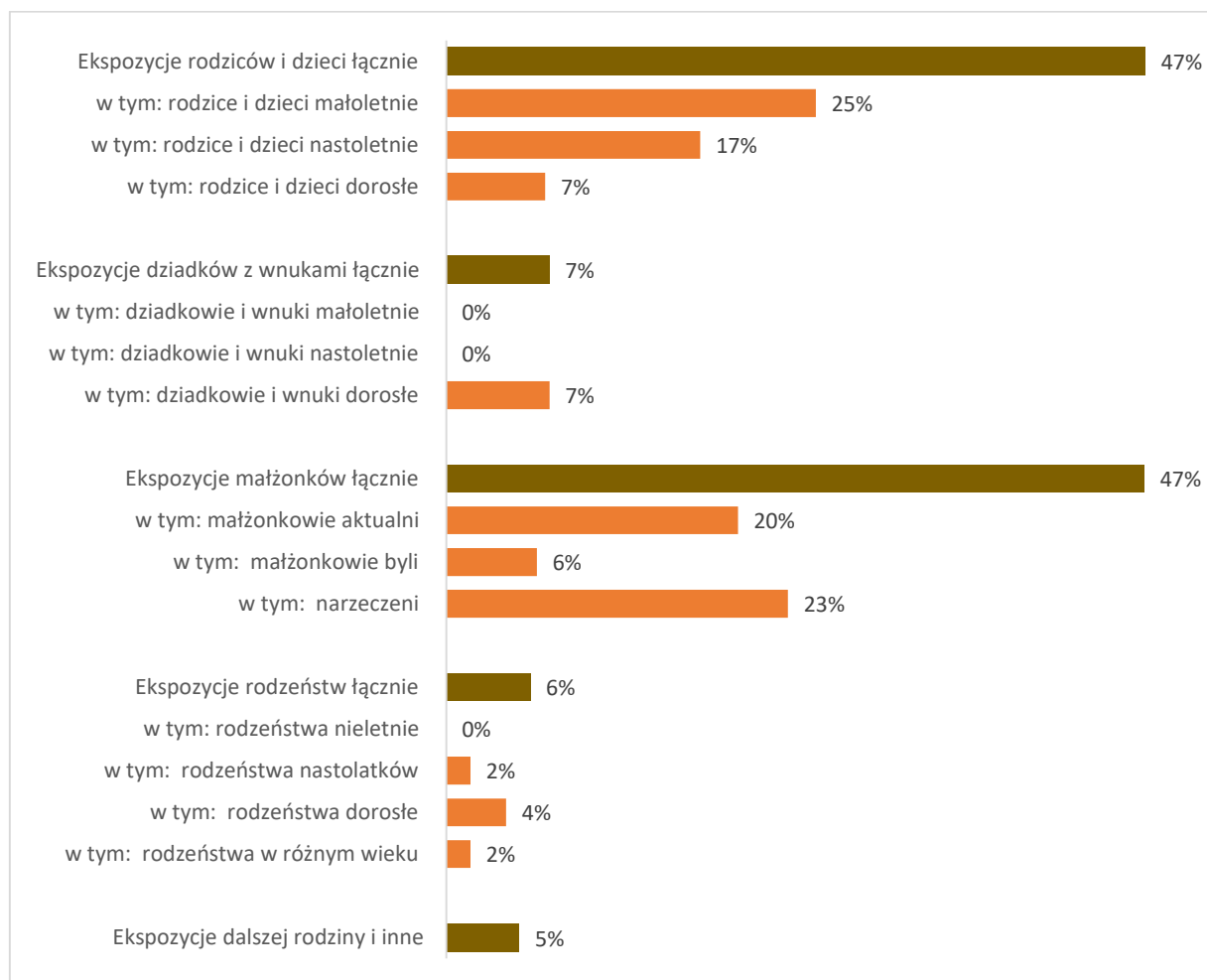

Stulecie Winnych generalnie przedstawia pozytywny obraz rodzin, małżeństw, macierzyństwa i rodzeństwa. Negatywny wydzźwięk pojawia się tam, gdzie chodzi o byłych partnerów lub w przypadku nieudanego i nieformalnego związku Kasi Winnej z kolegą z branży i jej początkowych problemów z macierzyństwem.

Relacje w ekspozycjach biernej i kontekstowej – jak rozmawia się o rodzinie

Wykres 40. *Stulecie Winnych*: udział różnych relacji rodzinnych w ogólnym czasie ekspozycji biernej i kontekstowej

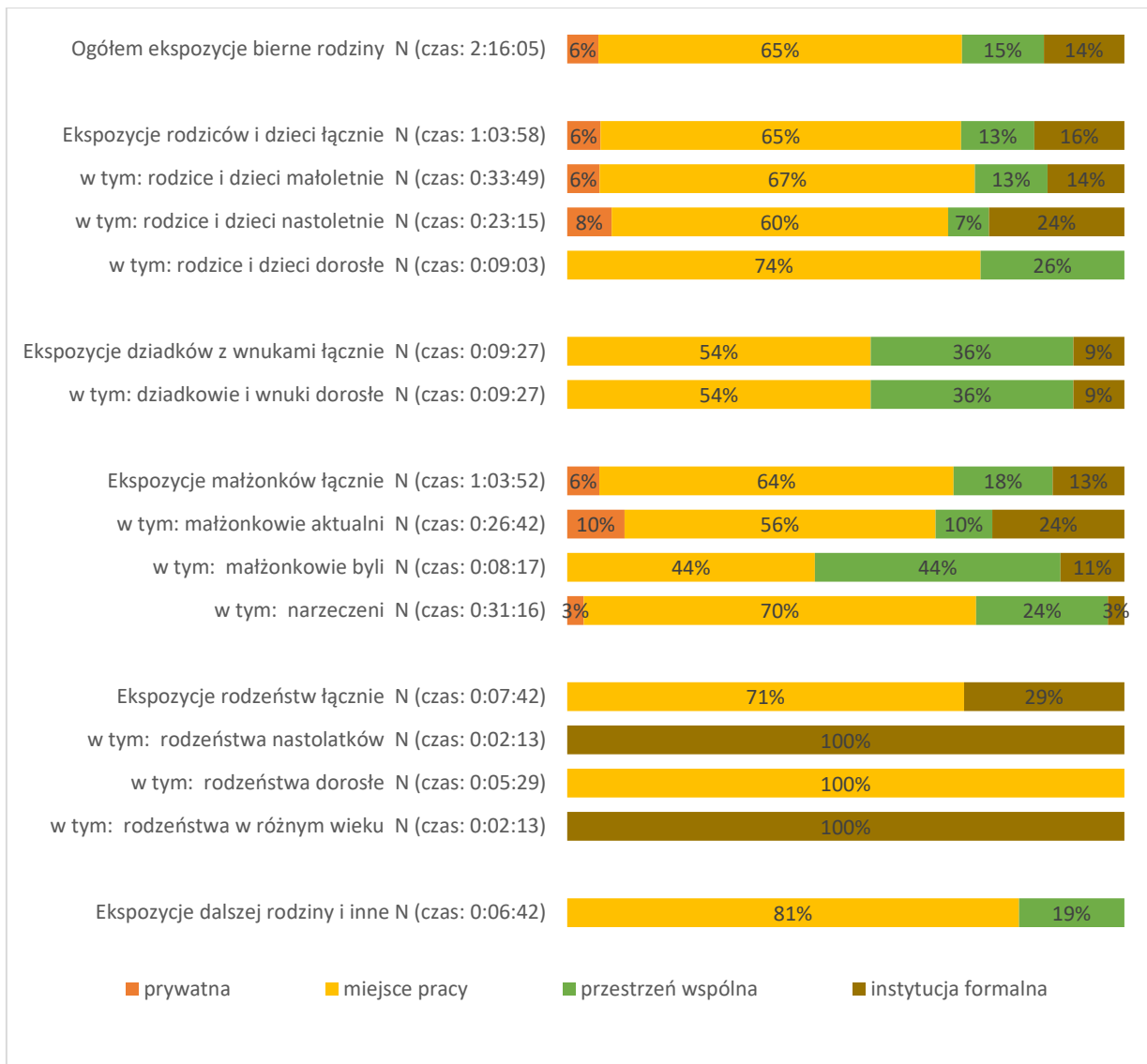

N (czas) = 02:16:05

W scenach, w których o rodzinie się rozmawia, również dominuje przedstawianie relacji na linii rodzice – dzieci i między małżonkami. Różnice w stosunku do ekspozycji czynnej polegają na tym, że częściej rozmawia się o dzieciach małeletnich niż o nastolatkach i dorosłych oraz stosunkowo mało jest ekspozycji biernej i kontekstowej rodzeństwa.

Ekspozycja bierna i kontekstowa ról w różnych miejscach

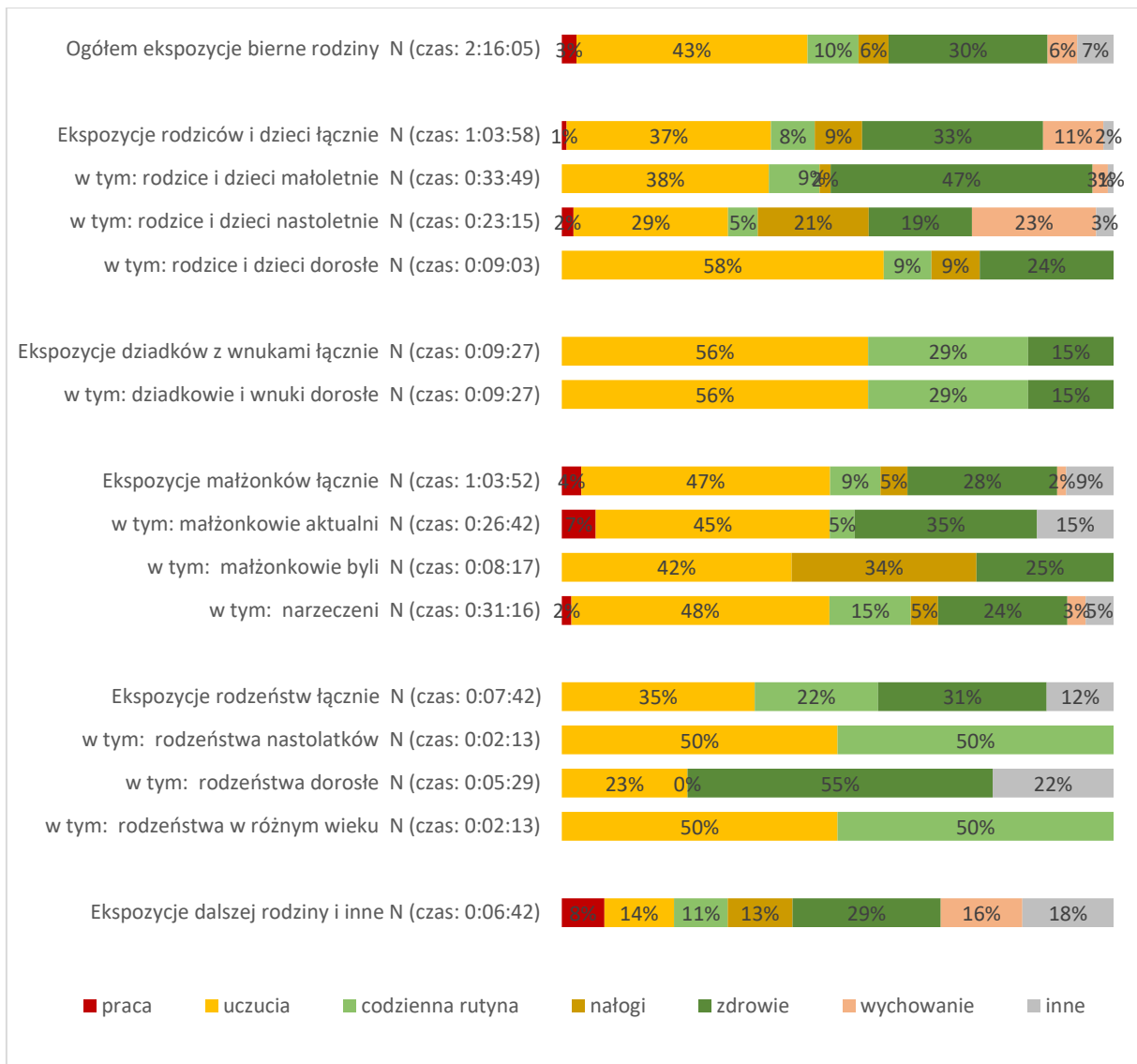
Wykres 41. *Stulecie Winnych*: Ekspozycja bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na miejsca

Rozmowy o rodzinie odbywają się przede wszystkim w miejscach pracy i znacznie rzadziej w przestrzeni wspólnej i instytucjach formalnych, takich jak szkoła czy szpital.

Ekspozycja bierna i kontekstowa ról na tle różnych tematów rozmów

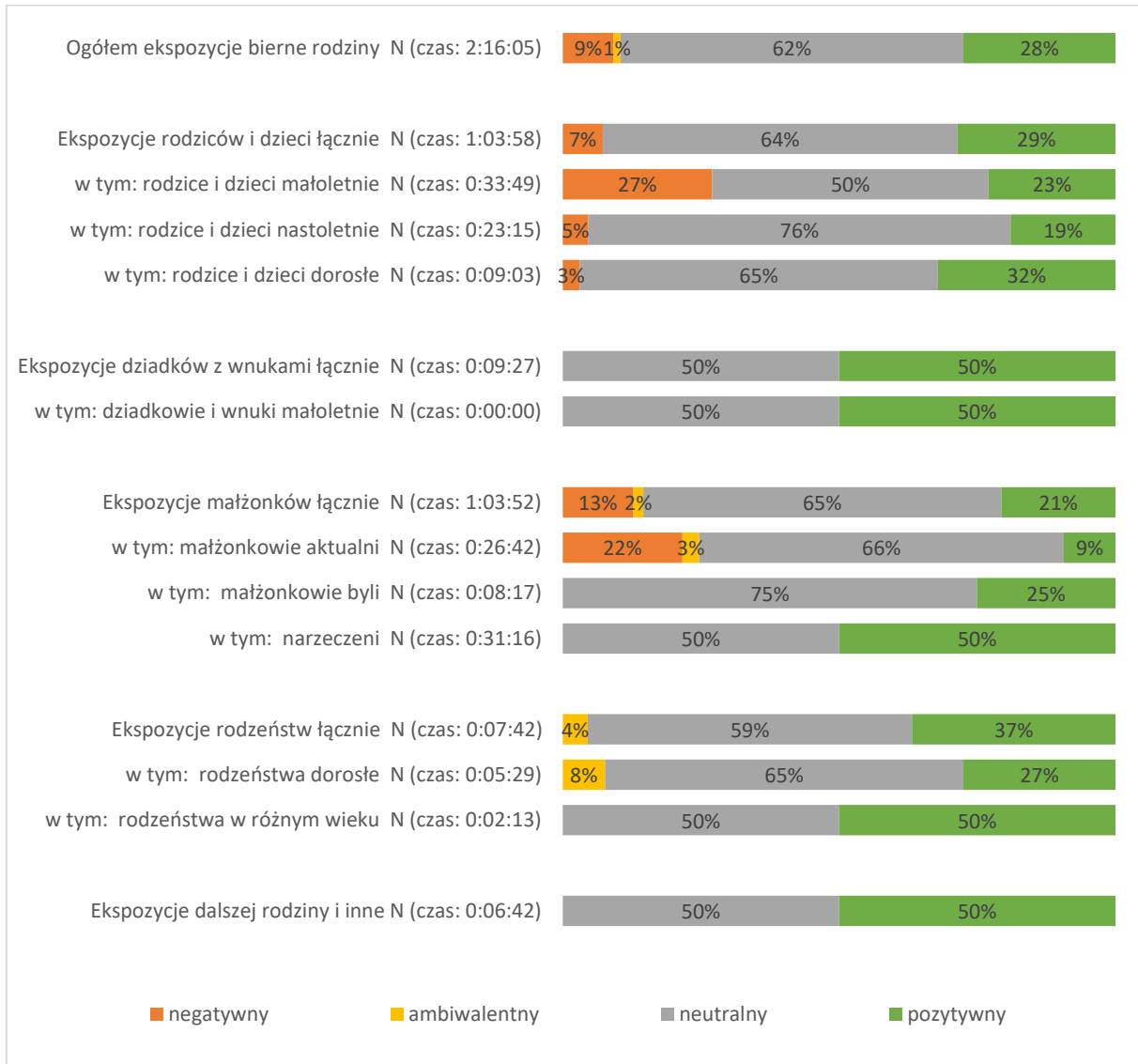
Wykres 42. *Stulecie Winnych*: Ekspozycja bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na tematy rozmów

W związku z tym, że w *Stuleciu Winnych* ekspozycje bierna i kontekstowa zajmują mniej czasu, to jest w nich też mniejszy wachlarz poruszanych tematów. Rozmowy o rodzinie dotyczą głównie uczuć i zdrowia. W zakres tematu zdrowia zostały też włączone sceny dotyczące ciąży i porodów.

Ekspozycja bierna i kontekstowa ról na tle różnych wydzźwięków emocjonalnych sceny

Wykres 43. *Stulecie Winnych*: Ekspozycja bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na wydzźwięki

W ekspozycjach biernej i kontekstowej, podobnie jak w czynnej, dominują wydzźwięki neutralny i pozytywny. Zauważalny udział wydzźwięku negatywnego dotyczy głównie wątku zaniedbywania dziecka przez Kasię Winną, zmagającą się z nieudaną relacją uczuciową oraz nałogiem alkoholowym. Jej problemy są komentowane przez rodzinę, w tym przez jej rodziców.

Wizerunek rodziny

Rodzina na tle historii Polski

Wizerunek rodziny ukazany w *Stuleciu Winnych* jest pozytywny i nasycony archetypami ról rodzinnych. Osią serialu jest zmaganie się bohaterów z przeciwnościami losu, które bardzo często wynikają z zawirowań historycznych. Początek analizowanej serii obejmuje lata 50. XX wieku. Pierwszy odcinek jeszcze nawiązuje do czasów stalinowskiego terroru, co w serialu zostaje zilustrowane losami Michała Śniegockiego torturowanego w więzieniu za przynależność do AK. Sama akcja trzeciej serii rozpoczyna się jednak już w czasie tzw. 'odwilży' po 1953 roku. Widzimy, że w czasie gdy Michał Śniegocki zмага się ze stalinowskimi oprawcami, reszta rodziny zdążyła już psychologicznie wyjść z okresu wojny. W przypadku Michała tymczasem trauma więzienna sprawia, że nie potrafi on wrócić na normalne tory życia po wyjściu z więzienia. Jego losy nie są wyjątkowe, ponieważ w zasadzie niemal każda z pojedynczych rodzin ukazanych w serialu przechodzi przez koleje losu odnoszące się do trudnej historii Polski tamtych czasów. Siostry Anna i Maria oraz mąż Marii, Rysiek, będą uczestnikami tłumy słuchającego historycznego przemówienia Władysława Gomułki w Warszawie 24 października 1956 roku. Syn Michała Śniegockiego będzie uczestniczył w strajku studenckim 1968 roku, a później znajdzie się bardzo blisko wydarzeń na Wybrzeżu w grudniu roku 1970. Z kolei przybrana córka Michała w roku 1968 z powodu incydentalnego udziału w zamieszkach ulicznych zostanie pobita przez milicję i z tego powodu straci ciążę. Później wraz z mężem wyjedzie do Izraela jak tysiące polskich Żydów. Kasia Winna pracuje w Teatrze Wielkim, przeżywa zakaz wystawiania „Dziadów” i z powodu przyłączenia się do protestów na jakiś czas nie będzie miała pracy. Pod koniec serii widzimy włączanie się Ryśka do podziemnego ruchu antykomunistycznego. Możemy domyślać się, że chodzi o rodzącą się właśnie Solidarność. Przez cały czas nad częścią rodziny wisi groźne zainteresowanie ze strony Służby Bezpieczeństwa, personifikowane przez byłego męża Anny, Kazimierza. Dla wielu z nich oznacza to problemy, takie jak wywłaszczenie z domu, problemy z dostaniem się na wymarzone studia, konieczność wyjazdu z Polski na stałe, uszczerbek na zdrowiu fizycznym i psychicznym, utratę bliskich. Jednak w tych zmaganiach z losem i historią członkowie rodziny Winnych mogą liczyć na siebie wzajemnie. Często ta wspierająca rola rodziny jest wyartykułowana wprost, gdy na przykład dziadek Winny przeprosza swoją wnuczkę, Kasię, która popadła w alkoholizm, że zajęci swoimi sprawami nie zauważyli jej problemów. W innym odcinku Ignacy ratuje Michała przed popełnieniem samobójstwa. Sceny wzajemnego wsparcia niesionego przez rodzinę w analizowanym materiale stanowią stały element fabuły.

Rodzina wielopokoleniowa czy szeroka?

Tytułową rodzinę Winnych w sensie technicznym trudno jest zakwalifikować jako rodzinę wielopokoleniową. Co prawda, przez pewien okres fabuły mamy do czynienia z połączeniem dwóch rodzin w rodzinę wielopokoleniową. Staje się to w konsekwencji utraty domu przez rodzinę Anny Winnej. Nie mając gdzie mieszkać, przeprowadza się ona z dziećmi i mężem do swojego ojca i jego żony, Andzi. Jednak jest to sytuacja tymczasowa. W praktyce w *Stuleciu Winnych* mamy zaprezentowany wizerunek rodziny szerokiej, która składa się z kilku rodzin nuklearnych, niepełnych, rozszerzonych i rekonstruowanych. Z drugiej jednak strony, gdyby pominąć techniczne założenia, można uznać, że w sensie funkcjonalnych Winni mają wiele cech rodziny wielopokoleniowej. Przede wszystkim w znakomitej większości życie tej rodziny skupia się w obrębie niewielkiego Brwinowa, gdzie mają ze sobą nieustanny kontakt. Nawet gdy członkowie tej rodziny wyjeżdżają w świat, wielu z nich nadal utrzymuje żywe więzi z tymi, którzy pozostali. Charakterystycznym i bardzo rodzinnym elementem fabuły jest instytucja 'obiadu niedzielnego'. W jednej tylko serii trzeciej, będącej przedmiotem analizy, ukazane są cztery takie obiady. Te spotkania oprócz charakteru towarzyskiego

stanowią swoistą rodziną agorę służącą do wymiany informacji oraz do zakomunikowania reszcie rodziny ważnych decyzji. W analizowanej serii były to: ogłoszenie zaręczyn Benka i Ewy, a później ogłoszenie, że są już małżeństwem. W innym odcinku było to ogłoszenie zamiaru wzięcia ślubu przez Jana i Lottę, a w kolejnym ogłoszenie zamiaru wyjazdu do Izraela Benka i Ewy. Siostry Kasia, Basia i Ewa na takim obiedzie komunikują, na jakie studia zamierzają się dostać po maturze. Warto dodać, że wspomniany wcześniej powrót Michała Śniegockiego z więzienia odbywa się w warunkach specjalnie na ten cel przygotowanego przyjęcia rodzinnego.

Rodzina rekonstruowana

W serialu mamy przykład rodziny rekonstruowanej. Dotyczy osób, które w zakresie analizowanych odcinków pełnią rolę nestorów rodu, czyli Stanisława Winnego i Wandy, zwanej Andzią.

W analizowanych odcinkach są oni już po decyzji o wzięciu ślubu, ale charakterystycznym motywem jest zażądanie przez Andzię oświadczeń, których wydaje się, że Stanisław wcześniej nie planował. Biorąc pod uwagę, że scena ma wybitnie pozytywny wydźwięk, można uznać, że mamy tu do czynienia z położeniem akcentu na wagę tradycyjnych rytuałów dla budowania dobrych więzi rodzinnych. Warto dodać, że dzieci Stanisława i Andzi z poprzednich związków znają się, utrzymują doskonałe relacje, a syn Andzi, Benek, poślubia ostatecznie przysposobioną wnuczkę Stanisława, Ewę.

Rodziny nuklearne

Ten typ rodziny stanowi najliczniejszą kategorię w analizowanym materiale. Rodzina Anny i Michała Śniegockiego ma dwojkę dzieci, z czego starsza siostra Ewa jest dzieckiem przysposobionym. Moment i okoliczności dowiedzenia się przez Ewę o tym stanowią jeden z bardziej dramatycznych wątków serii. Można wskazać, że w pewien sposób utrzymywanie takiego faktu w tajemnicy przez Annę jest ukazane w negatywnym świetle. Rodzina Anny i Michała statutowo stanowi coś w rodzaju PRL-owskiej klasy średniej. Anna jest początkowo nauczycielką, później dyrektorem szkoły. Michał po początkowych problemach psychologicznych wynikających z tortur w stalinowskim więzieniu organizuje sobie życie i pracuje jako architekt. Ich dzieci studiuje muzykę i medycynę. Relacje tej rodziny przechodzą od bardzo traumatycznych na początku serii (problemy Michała z powrotem z więzienia) poprzez okres harmonii po smutne wydarzenia związane z wyjazdem córki Ewy do Izraela i syna Michała do Gdyni.

W innym planie obserwujemy formowanie się rodziny Benka i Ewy przebiegające od okresu zalotów i formalnego narzeczeństwa do ślubu oraz ciąży. Przez pewien okres funkcjonują jako **diada heteroseksualna**. Na ich przykładzie ukazany jest wątek emigracji z powodów politycznych. Ogólnie jest to przykład bardzo zgodnego związku mimo przeciwności losu o bardzo dużym ciężarze gatunkowym.

Niemal równolegle do związku Benka i Ewy rozwija się związek Basi i jej najpierw partnera, a potem męża, Tomka. Jest to rodzina zbudowana jako klasyczny mezalians, w którym Basia ze stosunkowo skromnej rodziny wychodzi za mąż za syna wysoko postawionego państwowego urzędnika (niepokazanego w serialu). W wątku tej rodziny odnajdziemy oprócz wspomnianego problemu z różnicami wynikającymi z dystansu społecznego również problem z brakiem dziecka (niemożność zajścia w ciążę przez dłuższy czas) oraz problem z realizowaniem się kobiety zawodowo. Zarówno Tomek, jak i Basia są lekarzami, ale matka Tomka oczekuje, że Basia zrezygnuje z pracy, aby zajmować się dzieckiem (gdy już udaje jej się zajść w ciążę). Postawa Tomka jest dość ambiwalentna. Z jednej strony próbuje łagodzić konflikt matki z żoną, ale też niespecjalnie uczestniczy

w wychowaniu dziecka. Pewnym pozytywnym przełamaniem jest decyzja o wzięciu udziału w chrzcie swoich córek mimo światopoglądowego dystansu do Kościoła.

Formowanie się rodziny Jana i Lotty odbywa się nietypowo. Początkowo związek funkcjonuje jako nieformalny i utrzymywany w tajemnicy przed całym otoczeniem. Później następuje moment względnego szczęścia, ujawnienia się przed światem. Z czasem jednak podziały wynikające z niemieckiej narodowości Lotty oraz dość niezdecydowanej postawy Jana wobec szykan, które spotykają Lottę i ich syna, doprowadzają do rozpadu tej rodziny.

Rodzina z dorosłymi dziećmi usamodzielnionymi

Rodzina Romana Winnego (brata Stanisława) i jego żony Marty to rodzina rolnicza. W analizowanym okresie mają dorosłego syna Jana, który uosabia postać karierowicza okresu PRL-u. Jest aparaczką partyjnym pracującym jako dyrektor Państwowego Gospodarstwa Rolnego o profilu doświadczalnym. W tej rodzinie ważnym wątkiem jest konflikt ojca z synem wynikający z różnic światopoglądowych oraz próby łagodzenia tego konfliktu przez Martę.

Rodzina siostry Anny, Marii (zwanej Manią) składa się oprócz niej z męża Ryśka i dwóch córek, bliźniaczek: Kasi i Basi. W początkowych odcinkach serii możemy ją jeszcze postrzegać jako nuklearną, ponieważ córki są wtedy nastolatkami, jednak od momentu wyjazdu na studia ten status zmienia się. Statutowo ta rodzina stanowi połączenie elementów inteligenckich (Maria jest nauczycielką) i robotniczych (Rysiek pracuje w zakładzie produkcyjnym jako ślusarz). W analizowanej serii jest to najbardziej zgodny związek małżeński.

Rodziny niepełne

W serialu ukazane są rodziny niepełne, takie jak Kasia wychowująca swoją córkę bez udziału jej ojca, ale z pomocą swoich rodziców. Lotta po rozpadzie związku z Janem też wychowuje samodzielnie syna. Ogólnie funkcjonowanie rodzin niepełnych w *Stuleciu Winnych* jest pokazano jako dysfunkcja, jako problem i jako sytuacja daleka od optymalnej.

Podsumowanie

Stulecie Winnych z pewnością możemy określić jako afirmację rodziny, ale jej wizerunek jest zniuansowany i nie stroni od prezentacji różnego rodzaju problemów i wyzwań życia rodzinnego. W wydzwiku emocjonalnym dominują tony neutralne i pozytywne, ale ukazane są też pewne dysfunkcje rodziny. Czasami są one wynikiem czynników zewnętrznych, trudnego życia w realiach PRL-u, a czasami osobistych słabości bohaterów. Zawsze jednak pojawia się przesłanie, że rodzina jako szeroka sieć powiązań jest w stanie wyciągnąć pomocną rękę do potrzebujących. Często warunkiem uzyskania takiej pomocy lub sprawienia, aby była ona efektywna, jest przełamanie się samego bohatera do przyjęcia jej.

TVN S.A.

Na Wspólnej

Informacje ogólne

Na Wspólnej to współczesna telenowela obyczajowa produkowana dla TVN na licencji niemiecko-węgierskiej. Serial miał premierę w styczniu 2003 roku. Do dziś powstało w sumie 21 sezonów serialu, o średniej oglądalności przekraczającej w 2020 roku 1,4 mln widzów na odcinek¹⁰. Do badania wybranych zostało 10 kolejnych odcinków z początku 20. sezonu serialu (odcinki 3281-3290) wyemitowanych we wrześniu 2021 roku.

Struktura narracyjna i specyfika serialu

Na Wspólnej to telenowela obyczajowa osnuta luźno na losach wychowanków domu dziecka mieszkających w budynku przy warszawskiej ulicy Wspólnej. Dom nie jest jednak czynnikiem spajającym narrację. Ta koncentruje się na losach wybranych bohaterów, a wspólna przestrzeń stanowi jedynie pretekst do łatwego wywoływania, inaczej dość nierealistycznych, koincydencji narracyjnych.

Narracja serialu ma rytm typowy dla telenowel. Krótkie odcinki (ok. 26 minut) w niewielkim stopniu stanowią odrębne całości narracyjne. Poszczególne wątki najczęściej kontynuowane są w kilku kolejnych odcinkach – na ogół bez wyraźnych punktów kulminacyjnych o charakterze fabularnym. Dla serialu charakterystyczne jest „porzucanie” niektórych bohaterów na dwa-trzy odcinki, by następnie wrócić do wcześniejszej linii fabularnej. Z powyższych powodów w opisie serialu rezygnujemy z przywoływania numerów poszczególnych odcinków, gdyż informacja taka mogłaby mieć wręcz mylący charakter i sugerować większą ciągłość poszczególnych wątków fabularnych, niż ma to w istocie miejsce.

Uwagi metodologiczne

Tematyka i forma serialu *Na Wspólnej* nie generują problemów w kontekście przyjętej metodologii. Wyzwaniem było jedynie pełne odtworzenie relacji rodzinnych między wszystkimi bohaterami w analizowanej próbie. Ponad 20 lat emisji skutkuje nagromadzeniem licznych fabularnych perturbacji i przetasowaniami konfiguracji rodzinnych bohaterów.

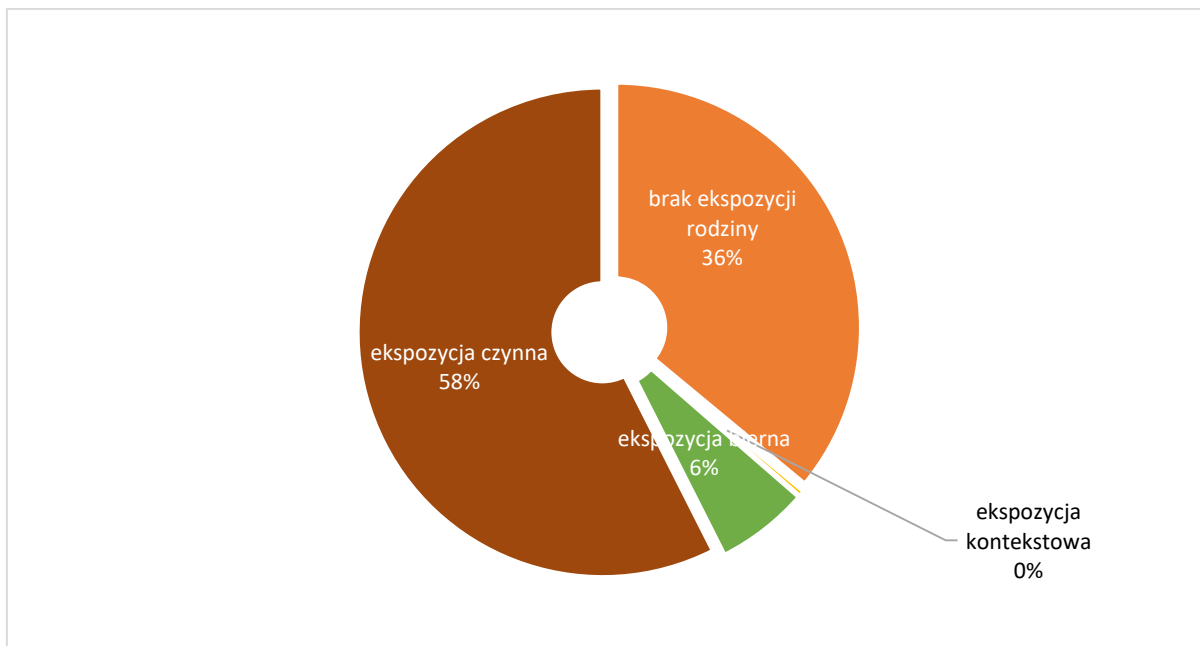
---

¹⁰ <https://www.wirtualnemedial.pl/arttykul/na-wspolnej-tvn-aktorzy-nowe-odcinki> (dostęp: 21.11.2022).

Ekspozycje rodziny

Wykres 44. *Na Wspólnej*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków

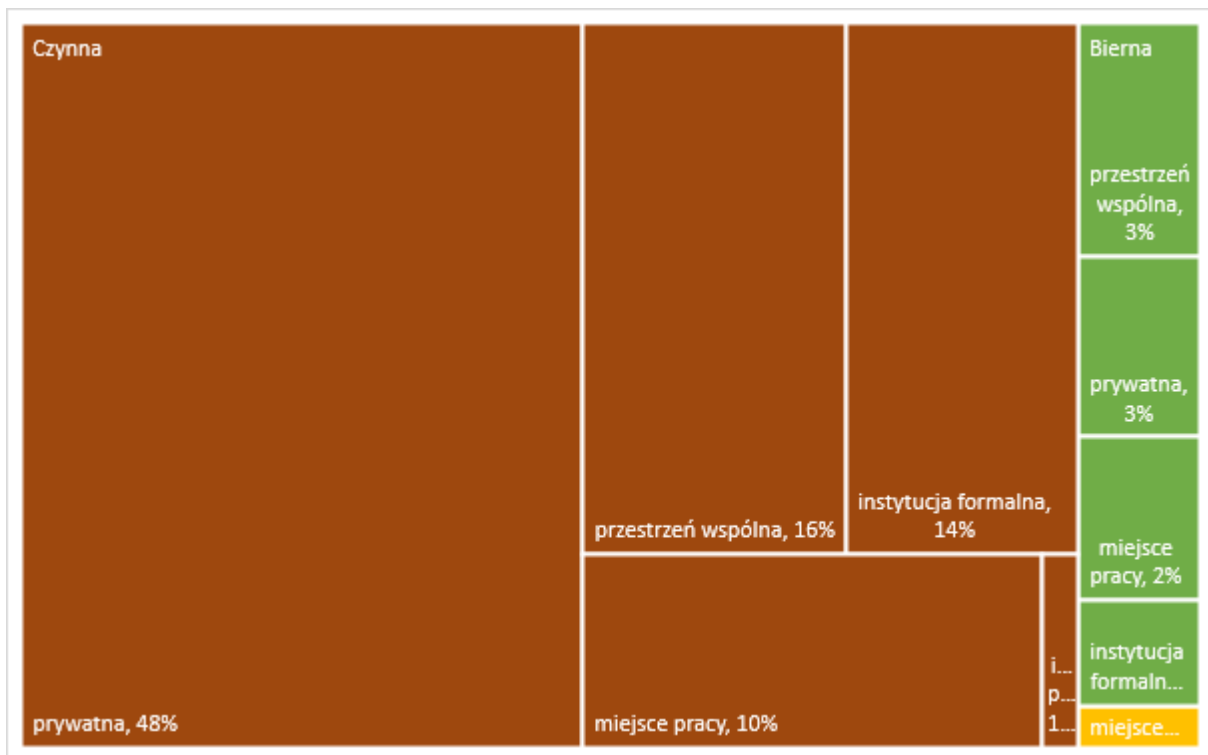

N (czas) = 03:08:22

Na Wspólnej to bez wątpienia serial „rodzinocentryczny”, co potwierdza powyższa struktura ekspozycji, w której czynne relacje rodzinne stanowią niemal 60% czasu emisji. Co ciekawe, mało jest również w serialu scen, w których członkowie rodzin rozmawiają na temat swoich bliskich z osobami postronnymi (znajomymi, przyjaciółmi itp.) – stąd niska częstotliwość ekspozycji biernej (6%). Nie oznacza to bynajmniej, że bohaterowie takich rozmów nie podejmują – czynią to jednak relatywnie często w interakcji z innymi osobami spokrewnionymi.

Ekspozycje rodziny w różnych miejscach

Wykres 45. *Na Wspólnej*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na miejsca

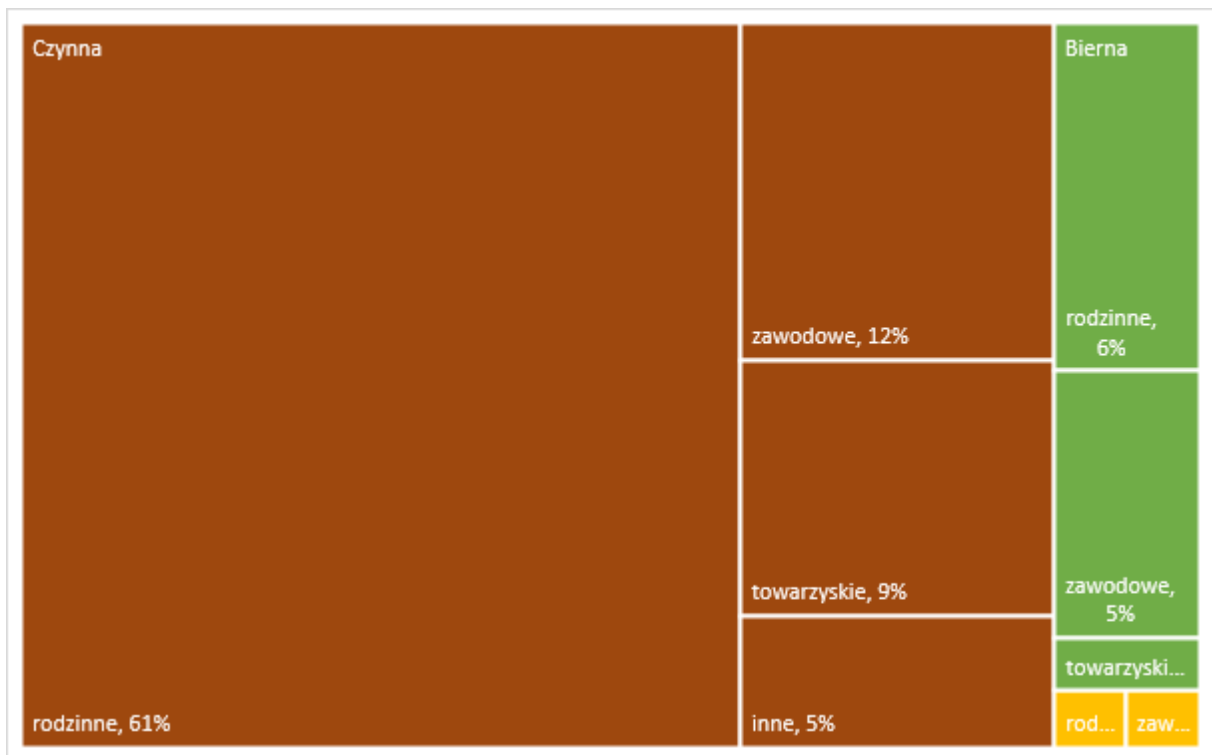

N (czas) = 2:00:32

Fakt, iż ekspozycja czynna relacji rodzinnych dominuje w całej próbie, tłumaczy to, iż większość scen rozgrywana jest w przestrzeniach prywatnych – poszczególnych mieszkaniach bloku przy tytułowej ulicy. Fakt, iż ulica i blok odgrywają tu rolę wyróżnionej scenografii, sprawia, że relatywnie wiele scen (16%) rozgrywa się w różnych, „okołodomowych” przestrzeniach wspólnych (wewnętrzny dziedziniec budynku, ulica przed blokiem, klatka schodowa itp.).

Ekspozycje rodziny w różnych typach relacji

Wykres 46. *Na Wspólnej*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na typy relacji

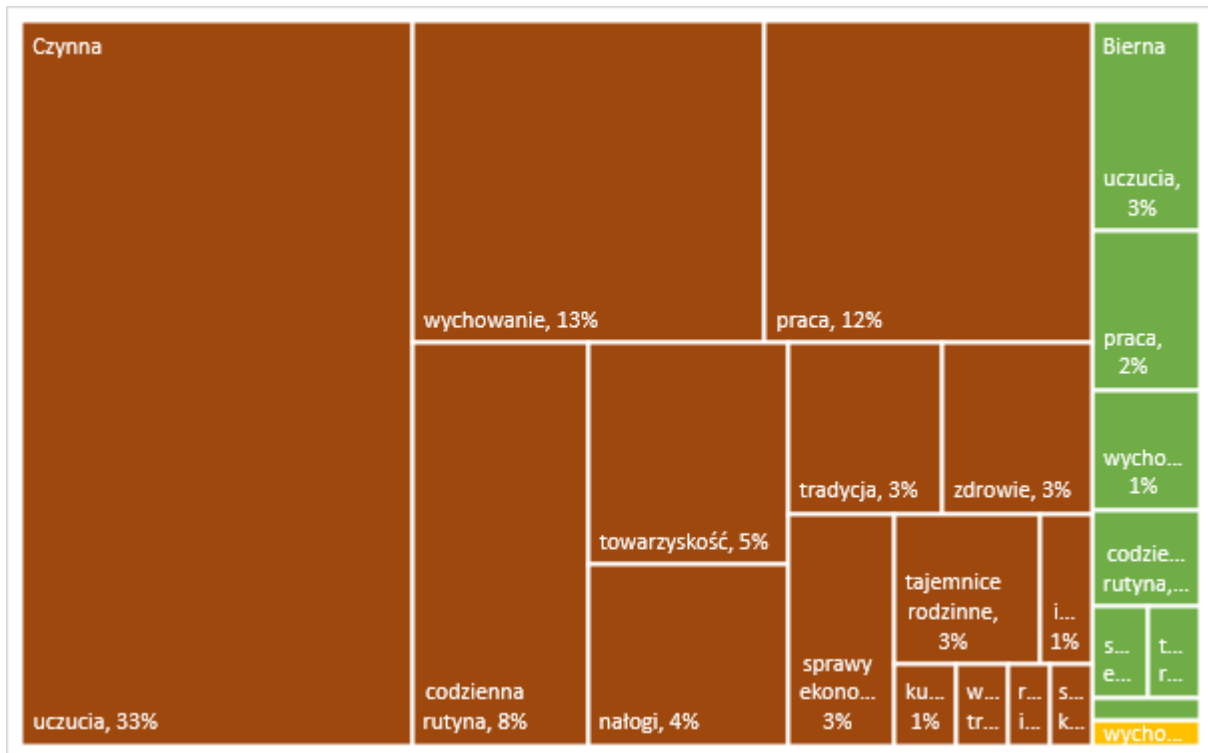

N (czas) = 2:00:32

Ponieważ serial koncentruje się wyraźnie na relacjach rodzinnych, zrozumiałe jest, iż bohaterowie stosunkowo często wchodzą ze sobą w relacje w rolach rodzinnych właśnie. Konteksty inne – w tym towarzyskie oraz zawodowe – obejmują zaledwie 34% ogólnego czasu wszystkich typów ekspozycji rodziny.

Ekspozycje rodziny na tle różnych tematów rozmów

Wykres 47. *Na Wspólnej*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na tematy rozmów

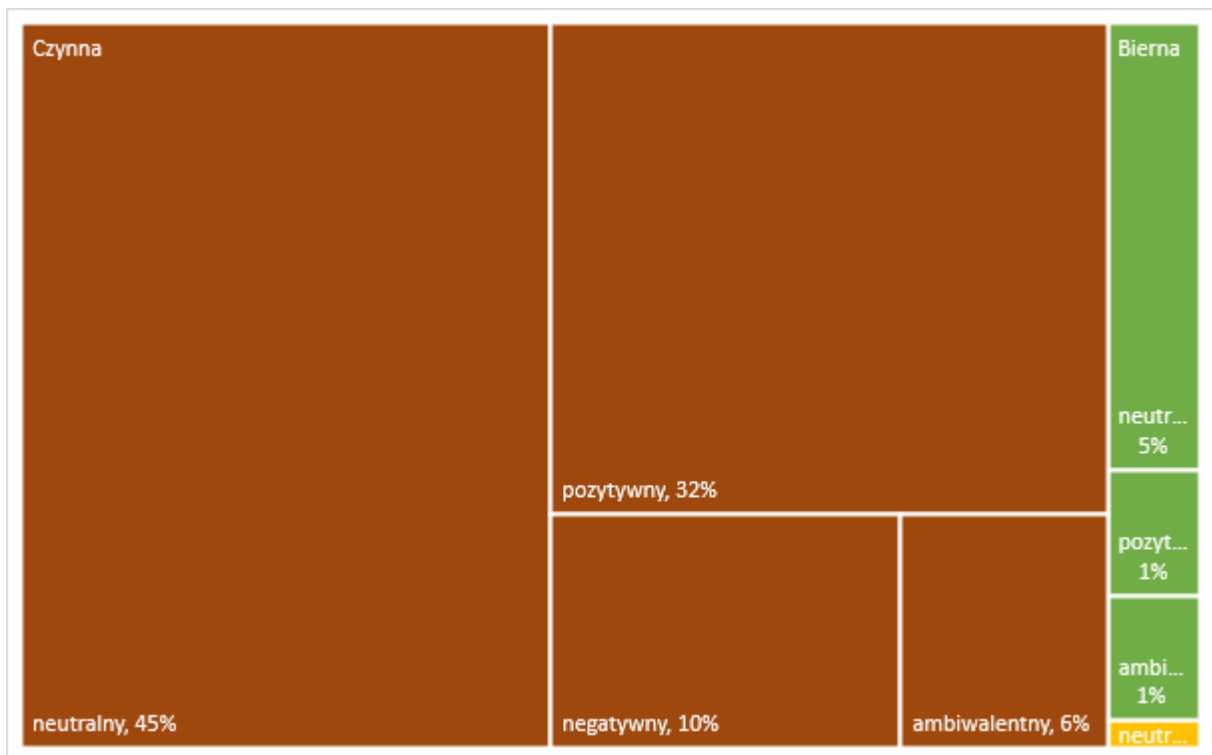

N (czas) = 2:00:32

W serialu obyczajowym nie dziwi koncentracja fabularna na emocjonalnych i uczuciowych perypetiach bohaterów (33%). Warto zwrócić uwagę, że poza tym jedynym tematem trudno wskazać inny wyróżniony. Praca, wychowanie dzieci, organizacja życia codziennego mieszczą się w przedziale od 13% do 8% czasu ekspozycji. Pozostałe tematy pojawiają się incydentalnie i często w pojedynczych liniach fabularnych.

Ekspozycje rodziny z różnymi wydzźwiękami emocjonalnymi

Wykres 48. *Na Wspólnej*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na wydzźwięki

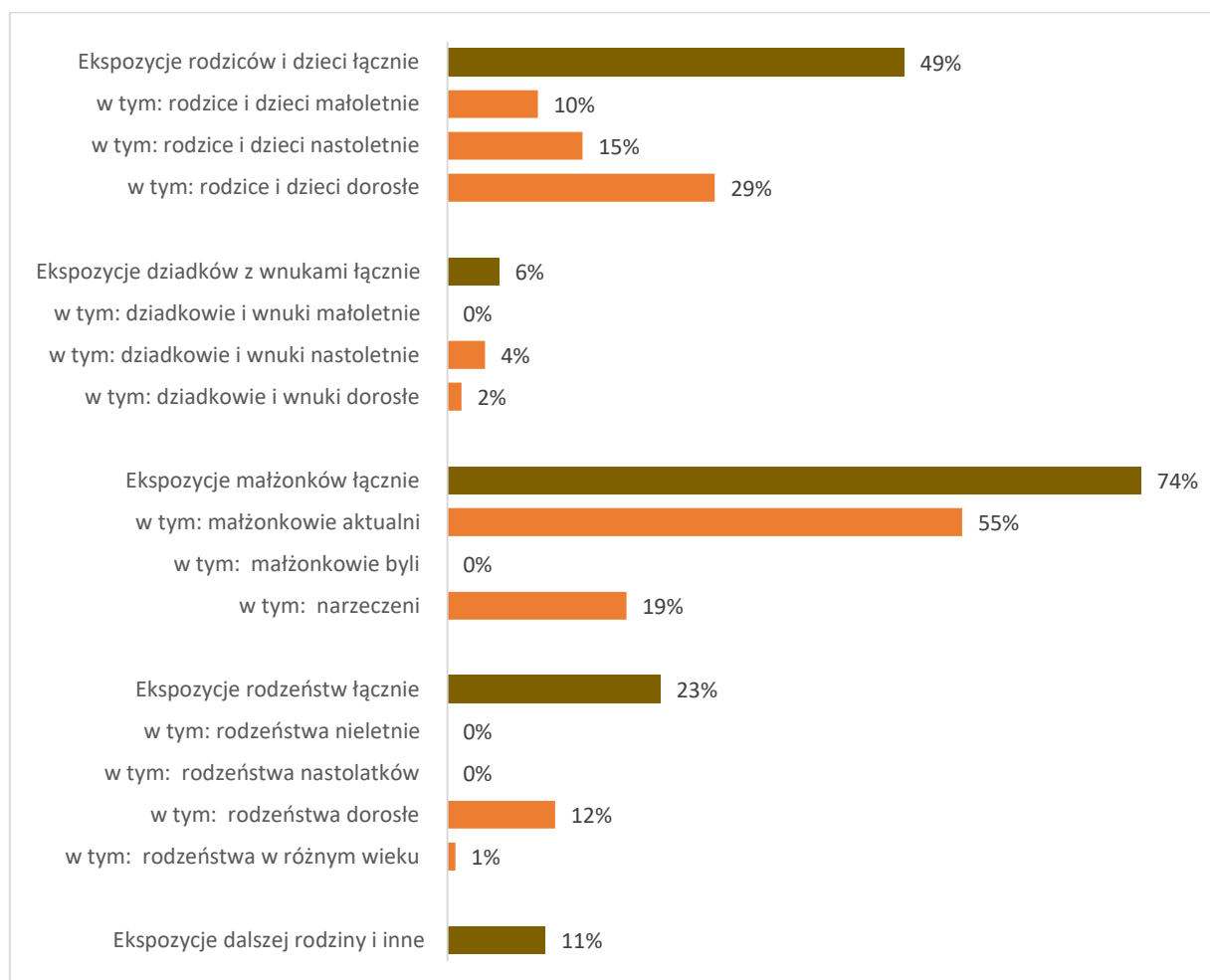
N (czas) = 2:00:32

Wśród scen eksponujących relacje rodzinne dominują takie, których wydzźwięk jest neutralny. Warto jednak zauważyć, że dysproporcja w czasie ekspozycji scen o wydzźwięku pozytywnym i negatywnym jest ponad trzykrotna (33% do 10%). Tego obrazu nie zakłócają zasadniczo sceny o ambiwalentnym wydzźwięku. Są one bowiem najczęściej zrównoważone i prowadzą do szczęśliwego zakończenia. Tak jest np. w przypadku chłopca wychowywanego przez ojca alkoholika, gdzie przemocowy charakter ojca równoważony jest przez ciepły i uczuciowy stosunek do dziecka ze strony dorosłej siostry i jej męża. W konkluzji tego wątku chłopiec niejako świadomie dokonuje wyboru na rzecz rodzinnego ciepła i funkcjonalnej rodziny, porzucając ojca.

Relacje

Rodzina w działaniu, czyli relacje w ekspozycji czynnej

Wykres 49. *Na Wspólnej*: udział różnych relacji rodzinnych w ogólnym czasie ekspozycji czynnej

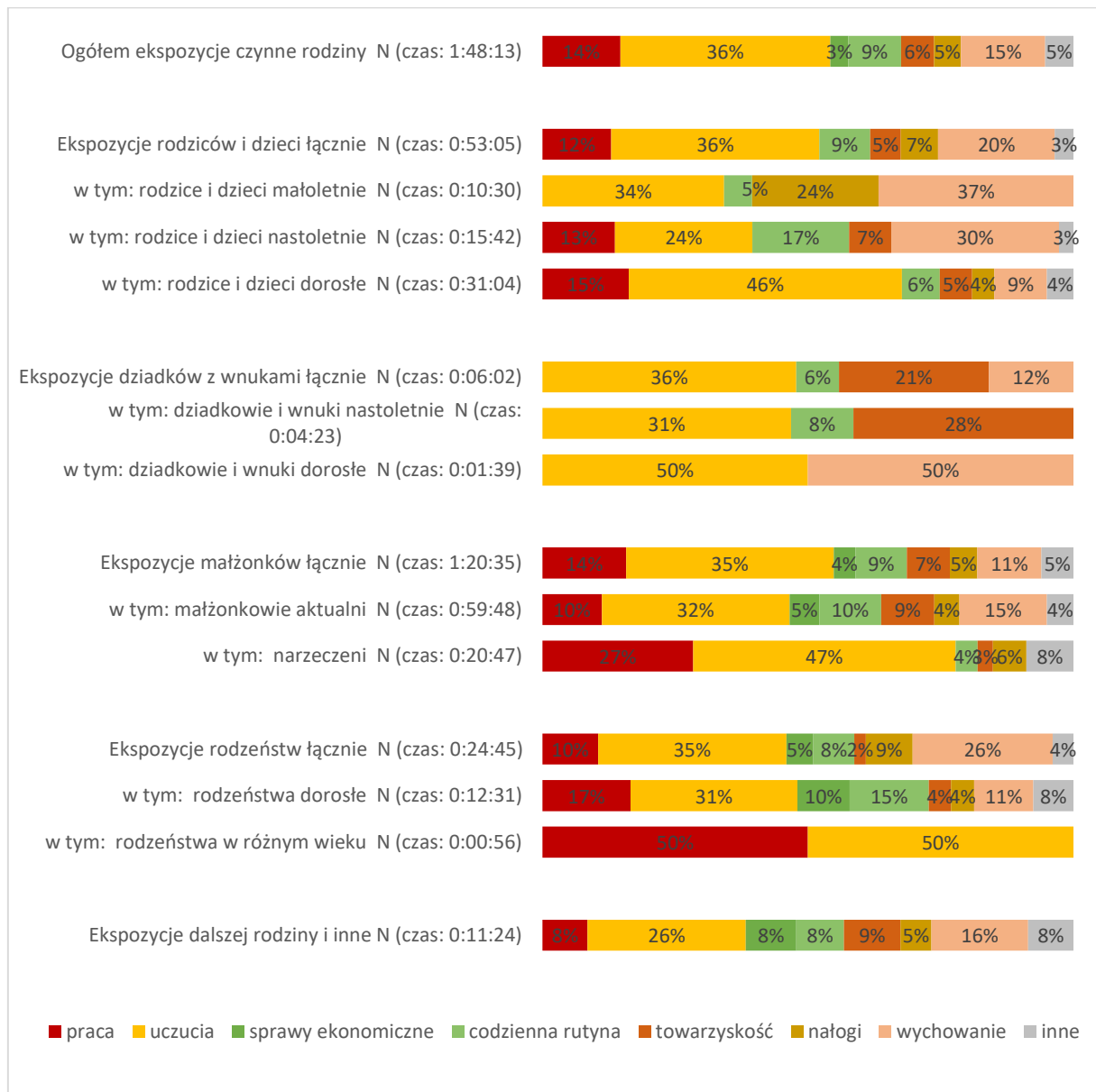
N (czas) = 01:48:13

W ekspozycji czynnej – przypomnijmy obejmującej 58% całkowitego czasu emisji w próbie – zdecydowanie dominują relacje małżeńskie, które zajmują aż 74% czasu ekspozycji. Co ciekawe, nie zarejestrowaliśmy w próbie bezpośrednich relacji między byłymi małżonkami. Na drugim planie znajdują się również narzeczeni i osoby pozostające w związkach nieformalnych.

Zastanawiająca, choć zapewne fabularnie uzasadniona, jest z kolei ekspozycja relacji rodzicielskich, których, po pierwsze, jest zdecydowanie mniej niż małżeńskich (zaledwie 49%), a po drugie, dominują wśród nich relacje z dziećmi dorosłymi. Jest to do pewnego stopnia efekt faktu, iż w próbie znalazł się dość obszerny wątek fabularny skoncentrowany na odkryciu przez jednego z bohaterów, iż jest ojcem dorosłego już syna. Nie zmienia to faktu, że jak na serial w takim stopniu skoncentrowany na rodzinie czynnej ekspozycji dzieci (zwłaszcza małoletnich) jest tu zdecydowanie mało.

Ekspozycje czynne ról na tle różnych tematów rozmów

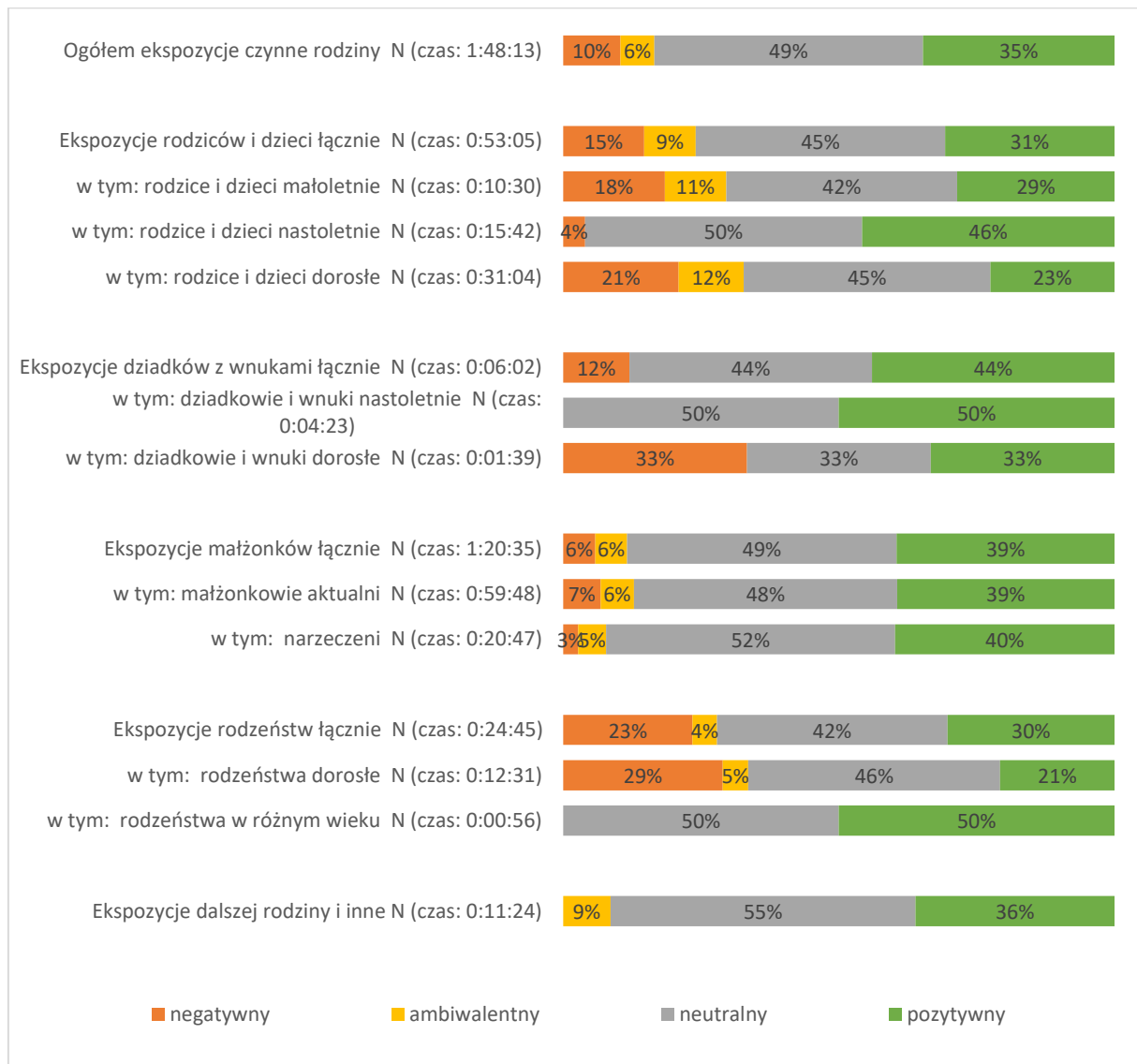
Wykres 50. *Na Wspólnej*: Ekspozycja czynna relacji rodzinnych z podziałem na tematy rozmów

Jeżeli członkowie rodziny występują wspólnie na ekranie, to zdecydowanie najczęściej rozmawiają o emocjach (36% czasu ekspozycji). Z kolei wychowanie dzieci i praca zdają się stanowić tematy równie absorbujące (odpowiednio 15% i 14% czasu ekspozycji). Co ciekawe, o pracy bohaterowie równie często zdają się rozmawiać ze swoimi małżonkami, co z dziećmi. Pozostałe tematy rozmów pełnią raczej role marginalne, z istotnym być może wyjątkiem kwestii organizacji życia codziennego (9%), który wydaje się szczególnym wyzwaniem w kontekście nastolatków (w relacjach rodzicielskich z nastolatkami aż 17% czasu ekspozycji).

Ekspozycje czynne ról na tle różnych wydzźwięków emocjonalnych sceny

Wykres 51. *Na Wspólnej*: Ekspozycja czynna relacji rodzinnych z podziałem na wydzźwięki

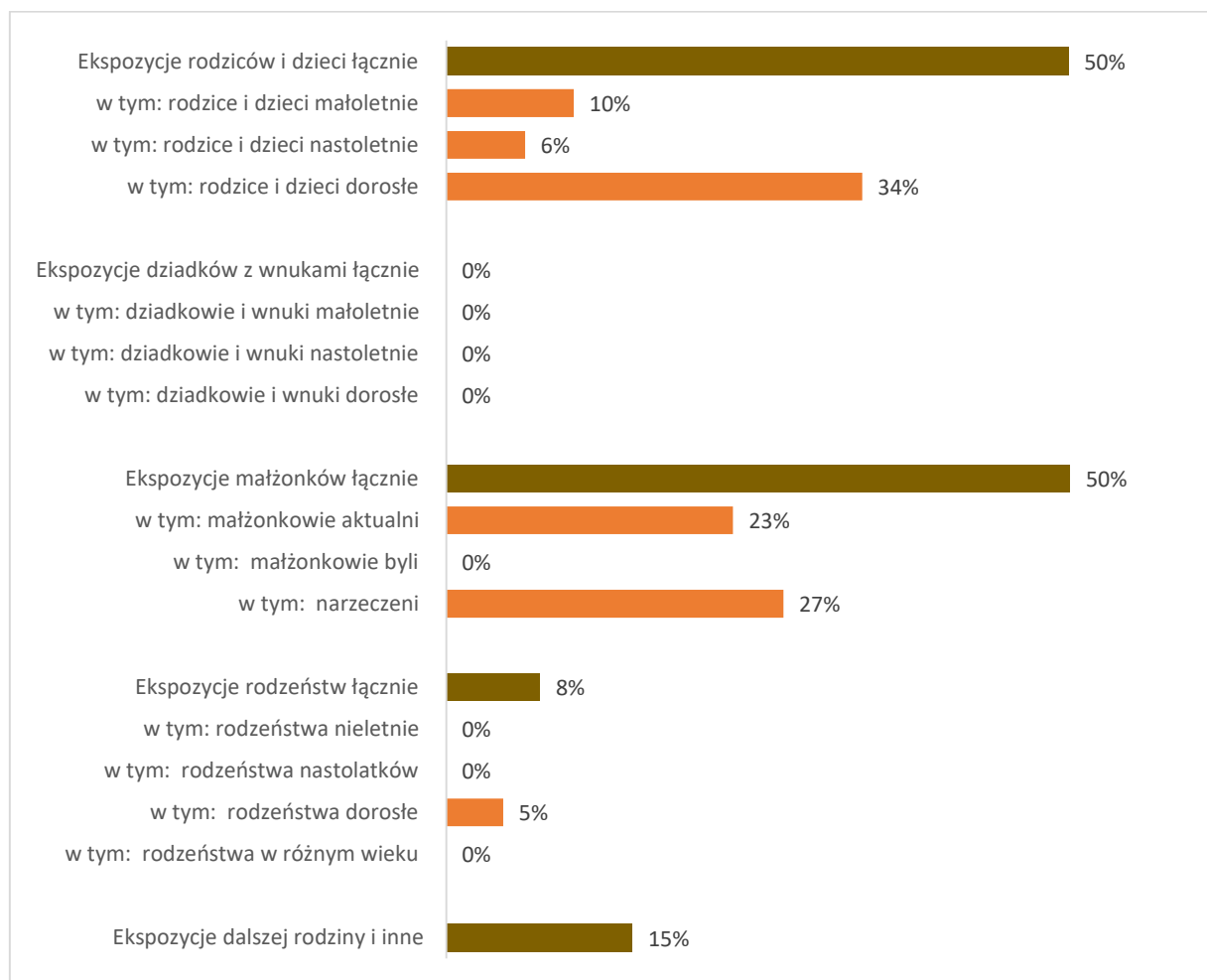

Ogólnie pozytywny wydzźwięk scen eksponujących relacje rodzinne widoczny jest we wszystkich typach relacji. Komentarza wymagają, jak sądzimy, dwa wyniki. Przede wszystkim stosunkowo wysoki odsetek scen o negatywnym wydzźwięku w relacjach z dziećmi małeletnimi jest efektem wątku fabularnego chłopca wychowywanego przez ojca alkoholika. Z drugiej strony nieco zaskakujący może być fakt, iż negatywne wydzźwięki nie pojawiają się w relacjach z dziećmi nastoletnimi. W próbie znalazły się dwa wątki fabularne tego rodzaju. Jeden dotyczy dziewczyny przygotowującej się do udziału w olimpiadzie ekonomicznej i wspierającej jednocześnie (z wzajemnością) swoją mamę, która z sukcesem prowadzi firmę spedycyjną. Drugi wątek dotyczy chłopaka, próbującego przekonać swoją niepełnosprawną ruchowo dziewczynę do udziału w studniówce. Oba wątki są wręcz sielankowe, jeśli chodzi o relacje między nastolatkami a rodzicami. Dorośli taktownie i z poszanowaniem podmiotowości wspierają swoje dzieci. Te zaś odwzajemniają wsparcie ze zrozumieniem dla zawodowych kłopotów rodziców. Trudno odnaleźć tu jakiegokolwiek sygnały konfliktu pokoleń – nastolatkowe i dorośli zdają się podzielać podobne wartości.

Relacje w ekspozycjach biernej i kontekstowej – jak rozmawia się o rodzinie

Wykres 52. *Na Wspólnej*: Udział różnych relacji rodzinnych w ogólnym czasie ekspozycji biernej i kontekstowej

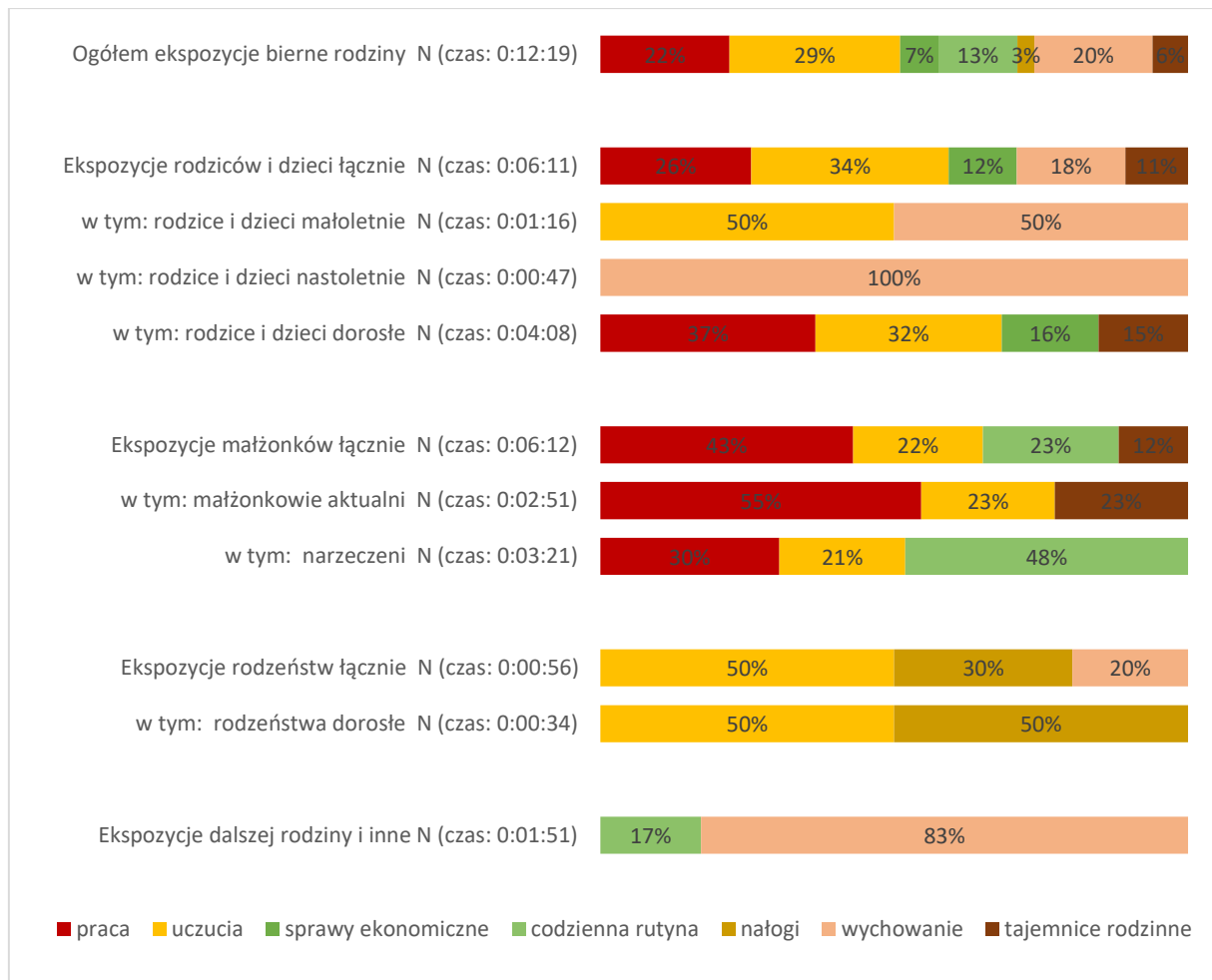

N (czas) = 00:12:19

Ekspozycja bierna relacji rodzinnych stanowi zaledwie 6% ogólnego czasu emisji w analizowanej próbie *Na Wspólnej*. Jest to jednak ekspozycja dużo bardziej zrównoważona – relacje małżeńskie i rodzicielskie obejmują po 50% czasu ekspozycji biernej.

Ekspozycja bierna i kontekstowa ról na tle różnych tematów rozmów

Wykres 53. *Na Wspólnej*: Ekspozycja bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na tematy rozmów

Ogólnie ekspozycja bierna i kontekstowa to zaledwie 12 minut emisji w ponad trzygodzinnej próbie. Warto jednak zwrócić uwagę na dwie przynajmniej kwestie. Małżonkowie nie rozmawiają z osobami postronnymi przede wszystkim o swoich emocjach, ale o sprawach zawodowych, co wydaje się rozwiązaniem raczej realistycznym i odbiegającym od wzorca ujawnionego chociażby w analizie serialu *Na dobre i na złe*. Podobnie w relacjach dorosłych dzieci ze swoimi rodzicami dominują tematy zawodowe, co również można uznać za uzasadniane odwzorowanie rzeczywistych relacji.

Wizerunek rodziny

Uwagi ogólne

Prezentowany w serialu wizerunek rodziny należy uznać za zniuansowany, choć w ogólnym rozrachunku pozytywny. Wielowymiarowość wynika najprawdopodobniej między innymi z tego, że twórcy nie stronią od podejmowania tematów społecznie trudnych i/lub światopoglądowo kontrowersyjnych. W analizowanych dziesięciu odcinkach sportretowano między innymi dwójkę bohaterów z niepełnosprawnościami, odniesiono się do problemu mizoginii, wykorzystywania seksualnego i równouprawnienia kobiet, uzależniania od hazardu i alkoholu, przedstawiono dwie linie narracyjne osnute wokół problemu aborcji oraz wprowadzono postać homoseksualną.

Nie wszystkie z tych wątków są powiązane z relacjami rodzinnymi. Niepełnosprawności odgrywają rolę w kontekstach relacji romantycznych o charakterze pozarodzinnym (romanse w szkole i pracy). Problemy związane z pozycją społeczną kobiet prezentowane są głównie na tle relacji zawodowych (firma przewozowa i teatr), ale tu warto zaznaczyć, że panie walczące o swoje prawa mogą liczyć na pełne wsparcie swoich mężów i narzeczonych, co pośrednio buduje pozytywny obraz relacji partnerskich (małżeńskich i przedmałżeńskich w tych konkretnych przypadkach).

Nałogi i aborcje bezpośrednio wiążą się już z kontekstami rodzinnymi. Jeden z wątków fabularnych dotyczy niepełnoletniego Jarka, który rozdarty jest między lojalnością wobec samotnie wychowującego go ojca alkoholika a pełnoletnią siostrą, z którą chciałby zamieszkać. Wątek ten znajduje szczęśliwe zakończenie, gdy ojciec postanawia zrzec się praw rodzicielskich. W ten sposób dość negatywny obraz rodzicielstwa w tym wątku zostaje zrównoważony z jednej strony przez obraz harmonijnej rodziny starszej siostry, z drugiej zaś przez *happy end* (choćby tylko chwilowy).

Wątkiem łączącym obie drażliwe kwestie jest historia Anny i Lucjana, którzy poznali się w grupie wsparcia dla uzależnionych od hazardu. Mieszkają ze sobą i spodziewają się dziecka, którego Anna nie chce. Nie konsultując się ze swoim partnerem, w obliczu wątpliwości co do przyszłości związku i trwałości zerwania z nałogiem, Anna dokonuje aborcji. Fakt ten jest przedstawiony jednoznacznie jako dramat zarówno kobiety, jak i jej partnera. Dramaturgię dodatkowo podkreśla paralelna historia brata Lucjana – Pawła, który od lat bezskutecznie stara się z żoną o dziecko.

Drugi wątek związany z aborcją to historia odnalezionego po latach syna, o którym dowiaduje się bohater przekonany, iż jego licealna miłość, zgodnie z umową, dokonała aborcji. W tym wątku postawa zaszokowanego ojca skonstrastowana jest z wdzięcznością syna wobec matki, która ocaliła mu życie.

Ekspozycję kwestii aborcyjnych łączy kilka elementów. Są to:

- brak koncentracji na prawnych i organizacyjnych aspektach zabiegu – nie ma tu mowy o problemach z dostępnością zabiegu, unikaniu sankcji itp.;
- aborcja jest wyłącznie kwestią decyzji kobiety – w obu przypadkach podejmowaną bez konsultacji i jak się okazuje – wbrew woli ojca;
- nie są prezentowane medyczne aspekty zabiegu – Anna właściwie zdaje się dokonywać aborcji, nie przerywając swojego codziennego rytmu funkcjonowania;
- sama aborcja jest traktowana jako dramat osobisty bohaterów, a powstrzymanie się przed nią jako heroizm i pożądana decyzja.

Powyższe wątki dość dobrze ilustrują ambiwalentne aspekty prezentacji rodziny i rodzicielstwa w serialu *Na Wspólnej*. Z jednej strony wysoka wartość rodzicielstwa i życia dziecka, z drugiej – łatwość i indywidualny charakter decyzji o aborcji.

Samotne rodzicielstwo

W analizowanej próbie zidentyfikowaliśmy dwa przypadki samotnego rodzicielstwa – oba pokrótce opisane powyżej. Samotnie wychowywała syna Darka kobieta, która wbrew uzgodnieniom ze swoim ówczesnym chłopakiem nie usunęła ciąży. W tym wątku obraz samotnego rodzicielstwa należy uznać za pozytywny. Podkreśla się wprawdzie trudy i wyrzeczenia, ale chłopak wyrasta na samodzielnego, dojrzałego mężczyznę, a z matką łączy go silna, nietoksyczna więź.

Inaczej sprawy się mają w drugim przypadku. Tu ojciec alkoholik, uznając swoje problemy, zrzeka się praw rodzicielskich, ale zanim to nastąpi, dowiadujemy się o licznych zaniedbaniach i zachowaniach przemocowych z jego strony.

Na podstawie tych dwóch przypadków można zaryzykować stwierdzenie, że *Na Wspólnej* prezentuje samotne rodzicielstwo jako rodzaj życiowego wyzwania, pokazując zarówno blaski, jak i cienie tego modelu rodziny.

Rodziny nuklearne

W analizowanej próbie zidentyfikowaliśmy 10 rodzin nuklearnych. Dokładna klasyfikacja nastęrcza pewne problemy – posiłkując się publicznie dostępnymi streszczeniami, stwierdzamy, że najprawdopodobniej:

- 7 opartych jest na sformalizowanym małżeństwie;
- 3 to konkubinaty o różnym stażu;
- 4 są bezdzietne;
- w 5 jest 1 dziecko;
- w 1 jest dwójka dzieci (poza przypadkami przysposobienia);
- 1 jest na pewno rekonstruowana.

Zwraca uwagę przede wszystkim niska dzietność oraz wysoki poziom formalizacji zaprezentowanych związków. *Na Wspólnej* zasadniczo nie różnicuje związków formalnych i nieformalnych – mieszkające ze sobą narzeczeństwa i pary nieformalne (nawet o bardzo krótkim stażu) prezentowane są w tym samym tonie, co sformalizowane i trwałe małżeństwa.

Wizerunek rodzin nuklearnych jest jednoznacznie pozytywny. Rodzice mają dobry kontakt z dziećmi i tworzą dla nich bezpieczną emocjonalną przestrzeń dla rozwoju zarówno edukacyjnego, jak i emocjonalnego.

Rodziny rekonstruowane

W próbie zidentyfikowaliśmy jedną rodzinę rekonstruowaną. Fabularnie wątek ten jednak nie został wykorzystany. Para funkcjonuje jak wszystkie pozostałe małżeństwa, opiekując się dzieckiem w wieku 10-12 lat. Wcześniejsze związki zdają się nie mieć znaczenia dla relacji między partnerami oraz dla ich stosunku względem potomstwa.

Rodziny wielopokoleniowe i relacje z seniorami

W próbie nie stwierdzono występowania rodzin wielopokoleniowych. W jednym z odcinków pojawia się dziadek dorosłej już bohaterki, który ma najwyraźniej trudne relacje ze swoją wnuczką. Trudno

jednak potraktować tę relację w kategoriach senioralnej. Dziadek wygląda względnie młodo, ubiera się wręcz młodzieżowo, a w kontekście pojawiają się sugestie, iż jest w związku ze znacznie młodszą od siebie kobietą.

Małżeństwa

Wizerunek małżeństw w *Na Wspólnej* można uznać za jednoznacznie pozytywny – wręcz wyidealizowany. Małżonkowie chętnie służą sobie wsparciem organizacyjnym i emocjonalnym, skłonni są do pobłażliwego traktowania przywar swoich partnerów, a nawet stosunkowo łatwego wybaczenia potencjalnych zdrad. W jednym z odcinków mieszkający ze sobą narzeczeni (jedyna rodzina rekonstruowana w próbie) stają na skraju konfliktu, gdy kobieta jest świadkiem pocałunku swojego partnera z pijaną koleżanką z pracy. Scena ta nie skutkuje konfliktem. Kobieta okazuje daleko idące (i z perspektywy widza – uzasadnione) zaufanie partnerowi i jednocześnie staje w obronie trwałości swojego związku, przeprowadzając stanowczą rozmowę ze współpracownicą narzeczonego.

Co ciekawe, wizerunek większości związków jest wyraźnie skoncentrowany na postaciach kobiecych (7 na 10). Mężczyźni stanowią tu często tło dla poczynań swoich partnerek, które realizują się zawodowo, przełamując stereotypy. Mamy więc do czynienia z dwoma dojrzałymi kobietami prowadzącymi własne firmy, które mogą liczyć na emocjonalne i organizacyjne wsparcie swoich mężów. Mamy też dziennikarkę, która z pomocą narzeczonego organizuje prowokację demaskującą reżysera wykorzystującego seksualnie aktorki. Mamy wreszcie męża cicho i cierpliwie wspierającego małżonkę, która nie może zająć się ciążą.

Rodzicielstwo

Dzieci są wartością istotną, ale nie centralną w narracji *Na Wspólnej*. Przede wszystkim jest ich stosunkowo niewiele – tylko jedna z rodzin ma dwójkę dzieci, pozostałe wcale lub po jednym. Po drugie, skonstrastowane są tu skrajne postawy wobec rodzicielstwa – rozpacz małżeństwa nieposiadającego dzieci i łatwa aborcja świeżego związku byłych hazardzistów. Po trzecie, relacja rodzicielska stanowi centrum zaledwie dwóch linii fabularnych – obu co najwyżej ambiwalentnych. Jedna to wątek syna odnalezionego po latach, drugi to historia chłopca wychowywanego przez ojca alkoholika. W pozostałych kontekstach dzieci pełnią rolę cokolwiek bezproblemowego, fabularnego tła.

Podsumowanie

Na Wspólnej przynosi dość pozytywny obraz rodziny, z tym że jest to obraz dość szczegółowy. Przede wszystkim skoncentrowany na relacjach partnerskich (o różnym stopniu formalizacji), które prezentowane są jednoznacznie pozytywnie. W tych relacjach stroną dominującą pod względem ekspozycji i aktywności są zdecydowanie kobiety, mogące liczyć na ogół na wsparcie swoich obecnych partnerów. Byli mężowie i partnerzy – szerzej mężczyźni – obsadzani bywają w rolach negatywnych (ojciec alkoholik, ojciec pragnący aborcji swojego dziecka, reżyser wykorzystujący aktorki). Stosunkowo niewielką rolę w tym raczej pozytywnym wizerunku odgrywają dzieci, które podobnie jak mężczyźni często stanowią zaledwie tło dla głównej linii wydarzeń.

Skazana

Informacje ogólne

Skazana to współczesny serial obyczajowo-kryminalny, którego scenariusz został oparty na motywach książki autorstwa Ewy Ornackiej pt. *Skazane na potępienie*. Serial jest produkcją własną platformy VOD Player (Player Original). Premiera pierwszej serii (odcinki 1-8) miała miejsce w sierpniu 2021 roku na Playerze, w kwietniu 2022 roku natomiast rozpoczęto emisję serialu na antenie stacji TVN. Premierę drugiej serii (odcinki 9-16) zapowiedziano na platformie Player na listopad 2022 roku. Średnia oglądalność premierowych odcinków serialu wyniosła ok. 950 tys. osób¹¹. Badaniu poddano wszystkie odcinki serii pierwszej.

Struktura narracyjna i specyfika serialu

Skazana to serial obyczajowo-kryminalny, którego główna bohaterka, 45-letnia Alicja Mazur, bezkompromisowa i orzekająca surowe wyroki sędzia Sądu Okręgowego w Katowicach, a prywatnie matka 16-letniej Hani, zostaje skazana niesłusznie za morderstwo. Ofiara zbrodni, Ludmiła Mielnik, to rzekomo była dziewczyna świeżo poślubionego męża skazanej, Pawła Witkowskiego, która dwukrotnie próbowała ostrzec Alicję przed Pawłem. Mazur trafia do Zakładu Karnego w Zabrze, gdzie spotyka Kosę, którą wcześniej skazała na 8 lat za handel narkotykami.

Przedmiotem akcji jest z jednej strony śledztwo prowadzone przez Alicję z pomocą adwokata Piotra Serafina, mające na celu znalezienie prawdziwego mordercy, a tym samym udowodnienie niewinności skazanej, z drugiej zaś – wątek jej aktualnego męża Pawła oraz córki Hani, mieszkającej z ojczymem i pozostającej pod jego opieką po tym, jak Alicja trafia do więzienia.

Serial wykorzystuje znany z wielu filmów kryminalnych i sensacyjnych motyw osoby niesłusznie oskarżonej (skazanej), która próbuje dowieść swojej niewinności, prowadząc śledztwo na własną rękę. W przypadku Alicji Mazur śledztwo to jest tym trudniejsze, że kobieta przebywa w więzieniu, mając przeciwko sobie wymiar sprawiedliwości, policję, współwięźniarki szukające zemsty na byłej sędzi, aktualnego męża, który okazuje się mordercą Ludmiły, skorumpowanego przez niego adwokata Bednarka, a w końcu i własną, zmanipulowaną przez ojczyma, córkę.

Uwagi metodologiczne

W kontekście badania rodzin specyfika serialu *Skazana* powoduje pewne problemy metodologiczne, i to z dwóch powodów. Pierwszym jest umiejscowienie sporej części akcji w więzieniu kobiecym, w którym bohaterki, ze względu na charakter tego typu instytucji, są odseparowane od swoich rodzin. Otrzymujemy zatem jedynie śladowe informacje dotyczące relacji rodzinnych więźniarek, nie mamy też siłą rzeczy możliwości obserwacji sporej części serialowych bohaterek na tle ich rodzin. Wyjątek stanowi tu Alicja Mazur, jako tytułowa postać serialu *Skazana*.

Drugą przyczyną problemów metodologicznych jest niejednoznaczny charakter relacji pomiędzy niektórymi bohaterami, a w związku z tym pojawiające się wątpliwości co do zakwalifikowania tych

---

¹¹ <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/serial-skazana-tvn-gdzie-ogladac-ogladalnosc-nowy-sezon> (dostęp: 17.11.2022).

relacji jako rodzinnych. Uznanie zatem, czy dana relacja ma charakter rodzinny czy nie, było w jakiejś mierze arbitralną decyzją badacza.

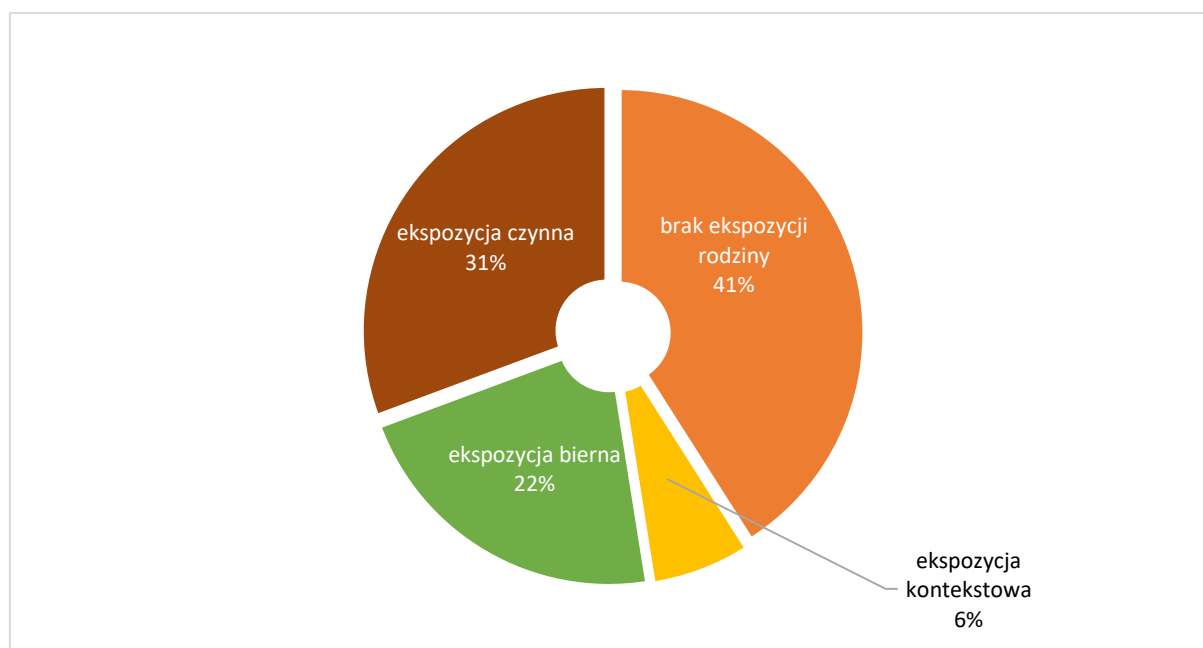
Przykładem jest relacja Pawła i Hani, która stopniowo zmienia charakter – z rodzinnej (pomiędzy ojczymem i pasierbicą) w miłosną (pomiędzy mężczyzną i kobietą). Charakter tego związku, ze względu na towarzyszące mu okoliczności, jest trudny do określenia. Przyjęto jednak na potrzeby kodowania zmianę ról pełnionych przez oboje bohaterów. Po rozpoczęciu relacji o charakterze intymnym Hania z córki przeradza się w partnerkę, a Paweł z ojca (ojczyma) w partnera, pozostając jednocześnie mężem Alicji.

Niejednoznaczny charakter relacji pomiędzy ojczymem a pasierbicą oraz motywacja leżąca u podstaw działań Pawła, którą odkrywamy w kolejnych odcinkach, powoduje też problemy z analizą wydźwięku emocjonalnego poszczególnych scen, dotyczącego pełnionych ról rodzinnych i rodziny w ogóle.

Pewne wątpliwości budzi też relacja adwokata Andrzeja Bednarka i jego partnerki (czy też kochanki) Wiki. Uznano jednak, że względu na trwały charakter relacji i zaangażowanie emocjonalne Bednarka, że jest to diada heteroseksualna.

Ekspozycje rodziny

Wykres 54. *Skazana*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków

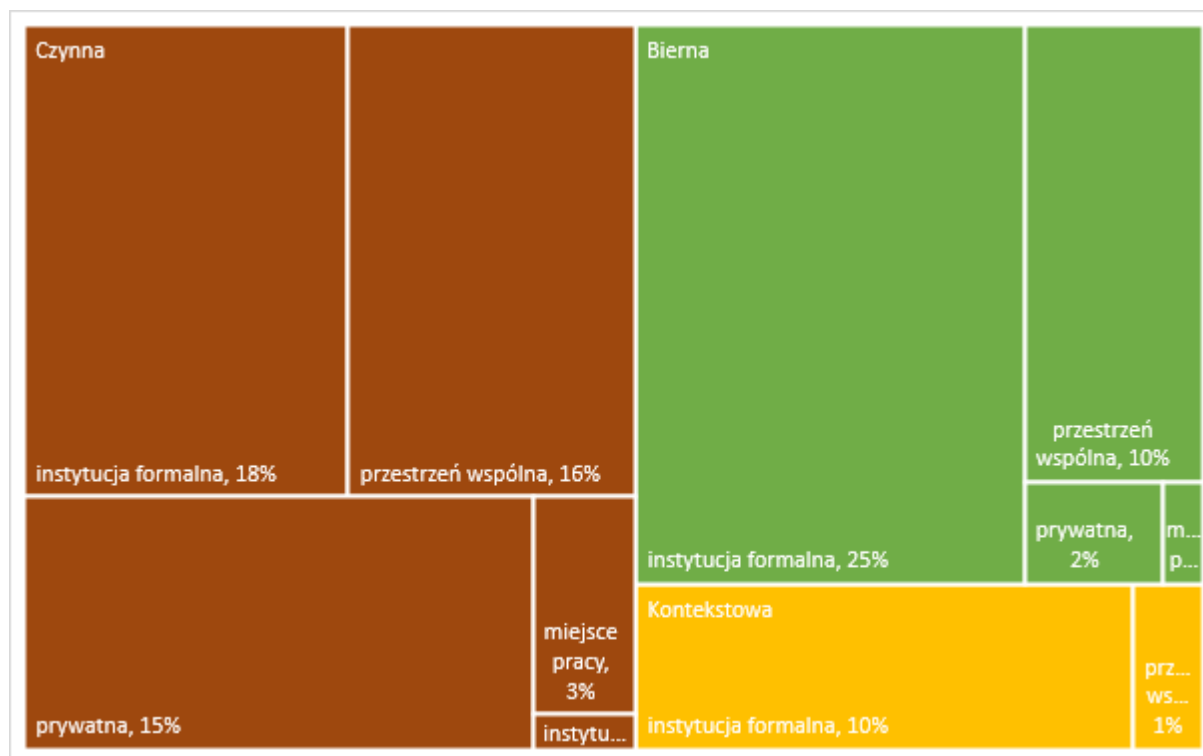

N (czas) = 05:37:04

Skazana to serial, którego znaczna część akcji – ze względu na specyfikę gatunkową – rozgrywa się w więzieniu, a częściowo także na komisariacie policji. Wprawdzie 59% całego czasu emisji zajmują sceny z ekspozycją rodzin, jednak aż 22% całości to ekspozycja bierna, czyli rozmowy, przede wszystkim głównej bohaterki Alicji Mazur, których tematem jest jej rodzina (córka, mąż). Znaczący udział ekspozycji kontekstowej wynika z kolei z omawiania przez pracowników służb więziennych oraz policji spraw dotyczących relacji rodzinnych zarówno tytułowej skazanej, jak i innych osób (np. podejrzanych).

Ekspozycje rodziny w różnych miejscach

Wykres 55. *Skazana*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na miejsca

N (czas) = 3:18:56

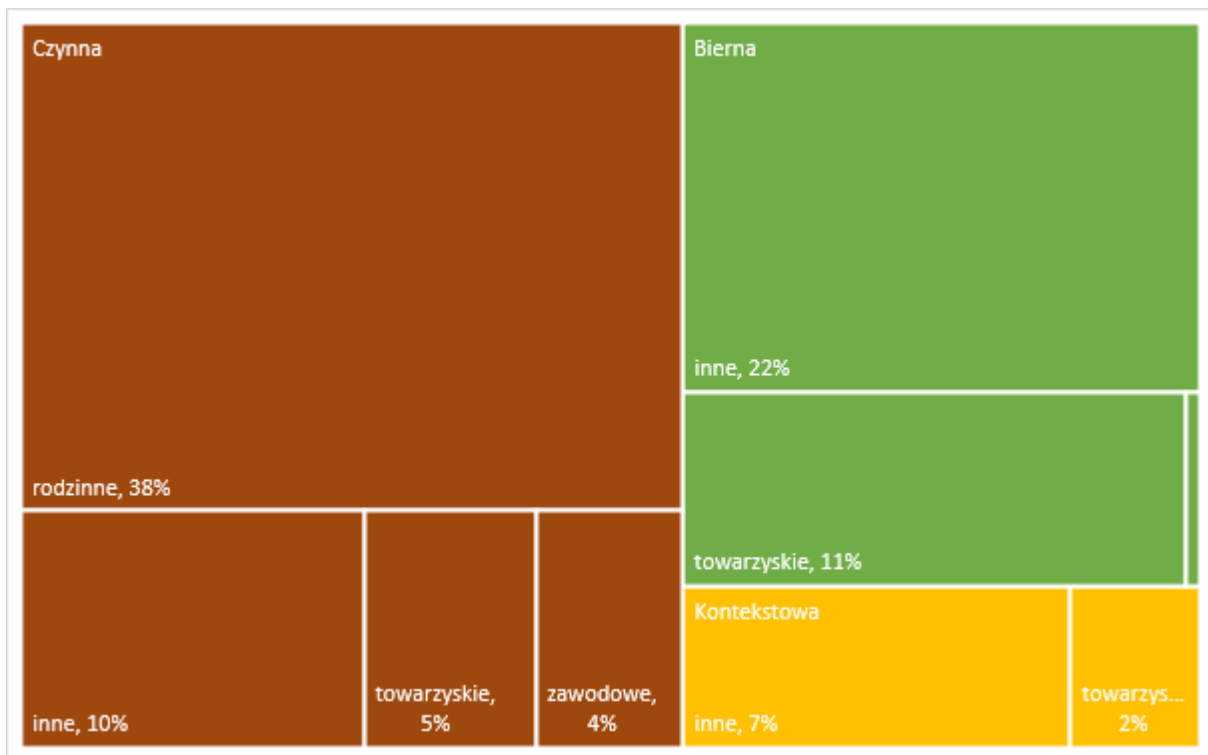
Ekspozycja czynna odbywa się w różnych miejscach: dominuje instytucja formalna (18% ogólnej ekspozycji rodzin), czyli na ogół więzienie (np. sceny odwiedzin w więzieniu czy też sceny, w których uczestniczą małżonkowie zatrudnieni w więzieniu¹²), ale też komisariat policji czy szpital. Rodzina jest także eksponowana w sposób czynny w przestrzeni wspólnej (16%), którą stanowi na ogół klub Pawła Witkowskiego, i prywatnej (15%), czyli przede wszystkim w domu Alicji Mazur. Ze specyfiką gatunkową związany jest duży udział ekspozycji biernej rodziny (25%) i ekspozycji kontekstowej (10%), odbywających się w instytucji formalnej (więzienie, komisariat policji).

¹² Należy zauważyć, że w przypadku małżeństwa zatrudnionego w więzieniu kodowanie miejsca dla scen z ich udziałem jest uzależnione od kontekstu. Jeśli są jedynymi bohaterami danej sceny, to dla nich więzienie stanowi „miejsce pracy”.

Ekspozycje rodziny w różnych typach relacji

Wykres 56. *Skazana*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na typy relacji

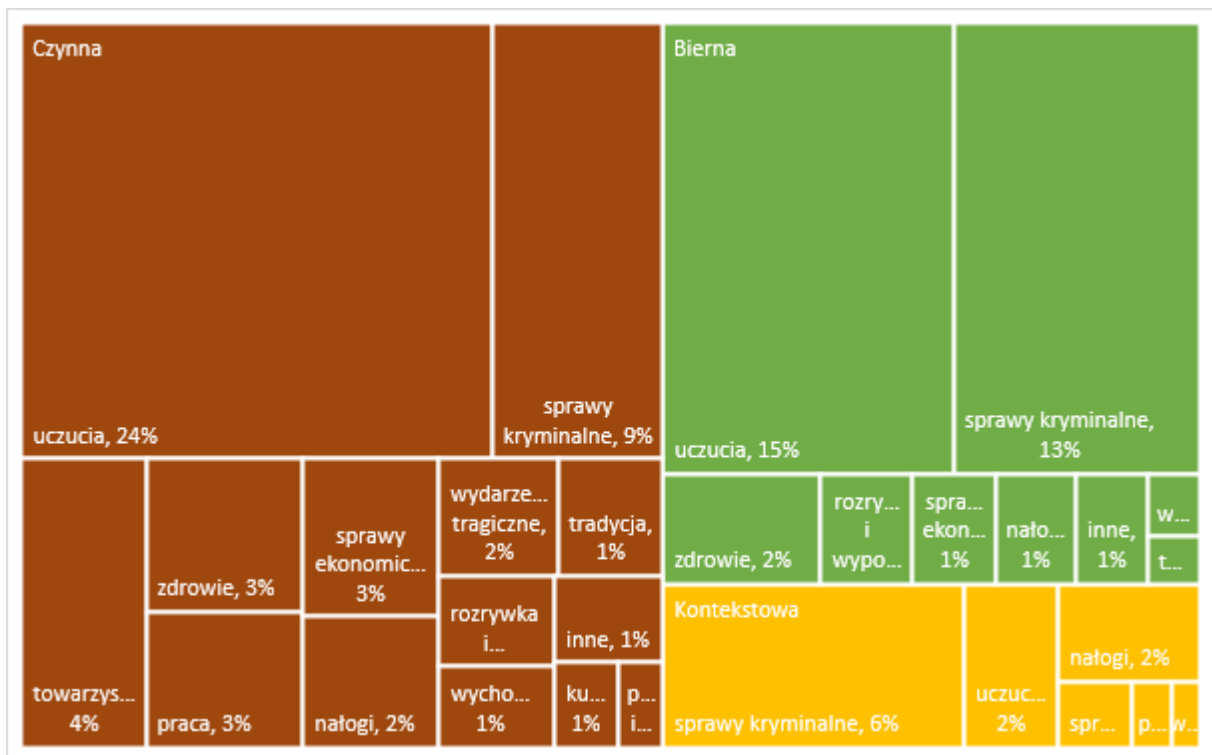

N (czas) = 3:18:56

W ekspozycji czynnej dominują relacje rodzinne, stanowiące 38% całej ekspozycji. Odnoszą się one przede wszystkim do relacji rodzinnych Alicji Mazur z mężem czy córką, ale też do relacji między Pawłem Witkowskim i Hanią, najpierw jako ojczymem i pasierbicą, a później już jako partnerami. Stosunkowo duży udział w ekspozycji czynnej rodziny tzw. relacji innych (10% całej ekspozycji) wynika z faktu, że część scen rodzinnych odbywa się w instytucjach formalnych. Z kolei w przypadku ekspozycji biernej rodziny tzw. relacje inne dominują (22%). Rodzina jest zatem przedmiotem rozmów na ogół w instytucji formalnej, ale też w relacjach towarzyskich (11%), np. między Hanią a jej koleżanką Wiki. Relacje inne dominują też w ekspozycji kontekstowej (7%), co odzwierciedla rozmowy o rodzinach odbywające się w instytucjach formalnych.

Ekspozycje rodziny na tle różnych tematów rozmów

Wykres 57. *Skazana*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na tematy rozmów

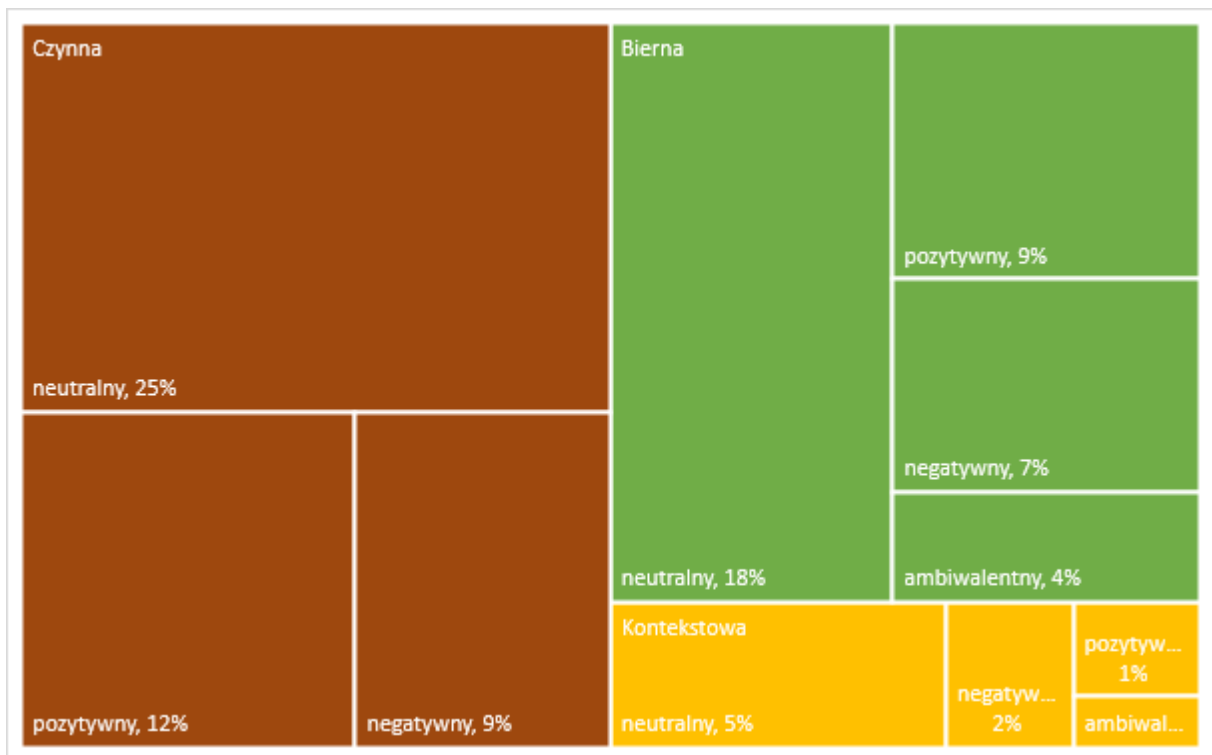

N (czas) = 3:18:56

Ekspozycjom rodziny towarzyszą rozmowy o różnej tematyce. Dominują uczucia (łącznie 41% dla wszystkich rodzajów ekspozycji). Na kolejnym miejscu występują sprawy kryminalne, zajmujące w sumie 28%, co zrozumieliśmy, biorąc pod uwagę kryminalno-obyczajowy charakter serialu. Pozostałym tematom poświęcono już mniej czasu.

Ekspozycje rodziny z różnymi wydzźwiękami emocjonalnymi

Wykres 58. *Skazana*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na wydzźwięki

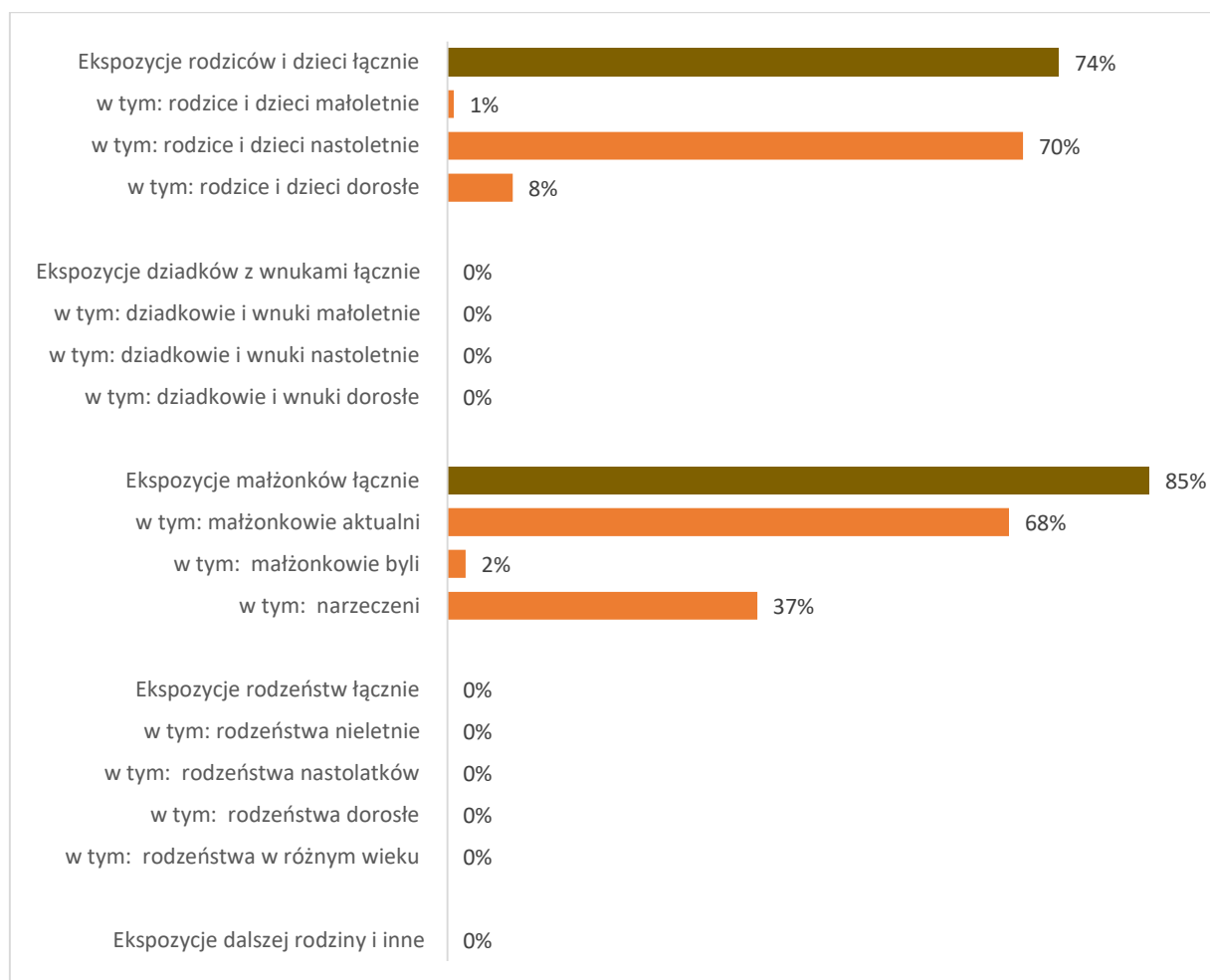
N (czas) = 3:18:56

W wydzźwięku emocjonalnym ekspozycji rodziny dominuje wydzźwięk neutralny, stanowiący łącznie 43%. Wydzźwięk pozytywny dotyczy 21% ekspozycji rodziny. Duży udział wydzźwięku negatywnego (łącznie 18%) jest związany przede wszystkim z osobą Pawła Witkowskiego.

Relacje

Rodzina w działaniu, czyli relacje w ekspozycji czynnej

Wykres 59. *Skazana*: udział różnych relacji rodzinnych w ogólnym czasie ekspozycji czynnej

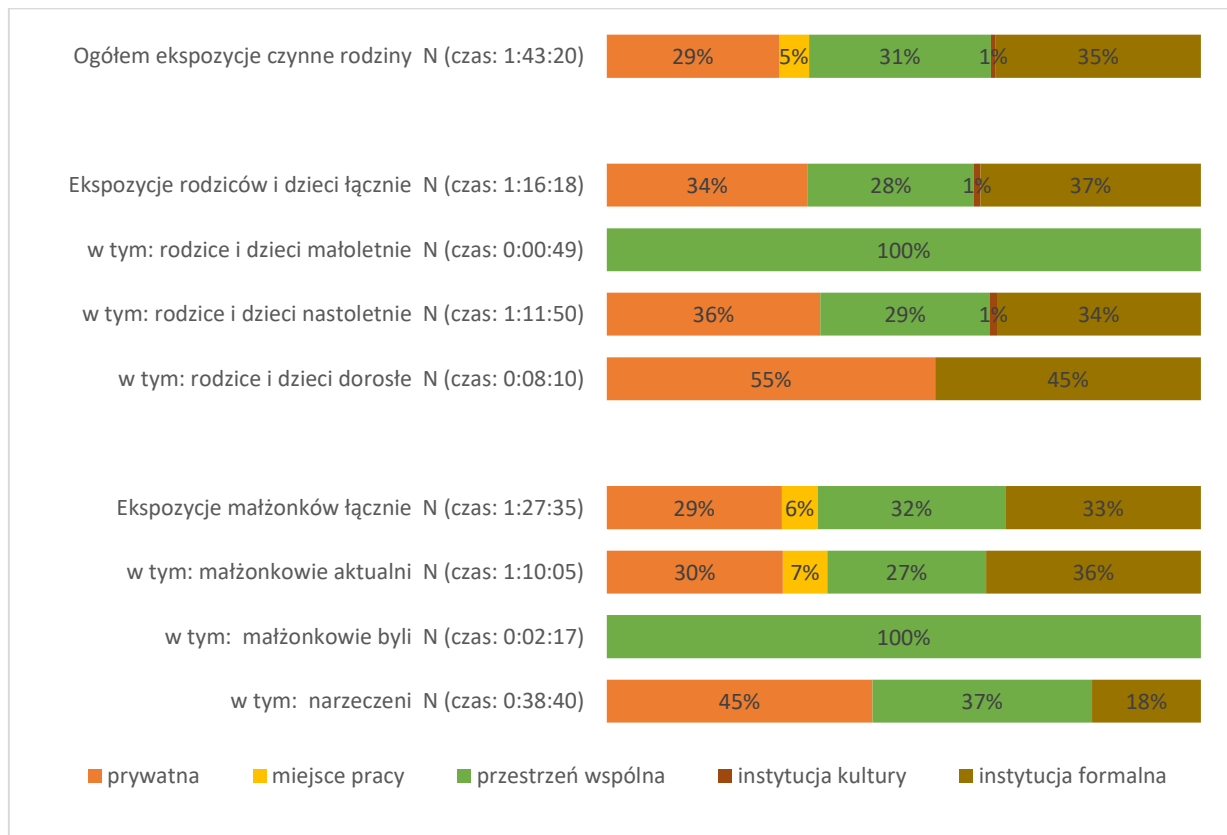
N (czas) = 01:43:20

W serialu *Skazana* zwraca uwagę całkowity brak dwóch istotnych typów relacji rodzinnych, a mianowicie relacji pomiędzy rodzeństwem oraz relacji pomiędzy dziadkami i wnukami. Dominują relacje między rodzicami a nastoletnimi dziećmi, co dotyczy córki głównej bohaterki. Na ekspozycję małżonków składają się relacje pomiędzy główną bohaterką i jej mężem, relacje Witkowskiego z pasierbicą (jako partnerką relacji o charakterze intymnym), a także relacje Bednarka i Wiki.

W serialu zauważalne jest zarówno ubóstwo modeli rodziny, jak i typów relacji rodzinnych, co wynika przypuszczalnie zarówno ze specyfiki gatunku, jak i środowiska, w jakim obracają się serialowe postacie.

Ekspozycje czynne ról w różnych miejscach

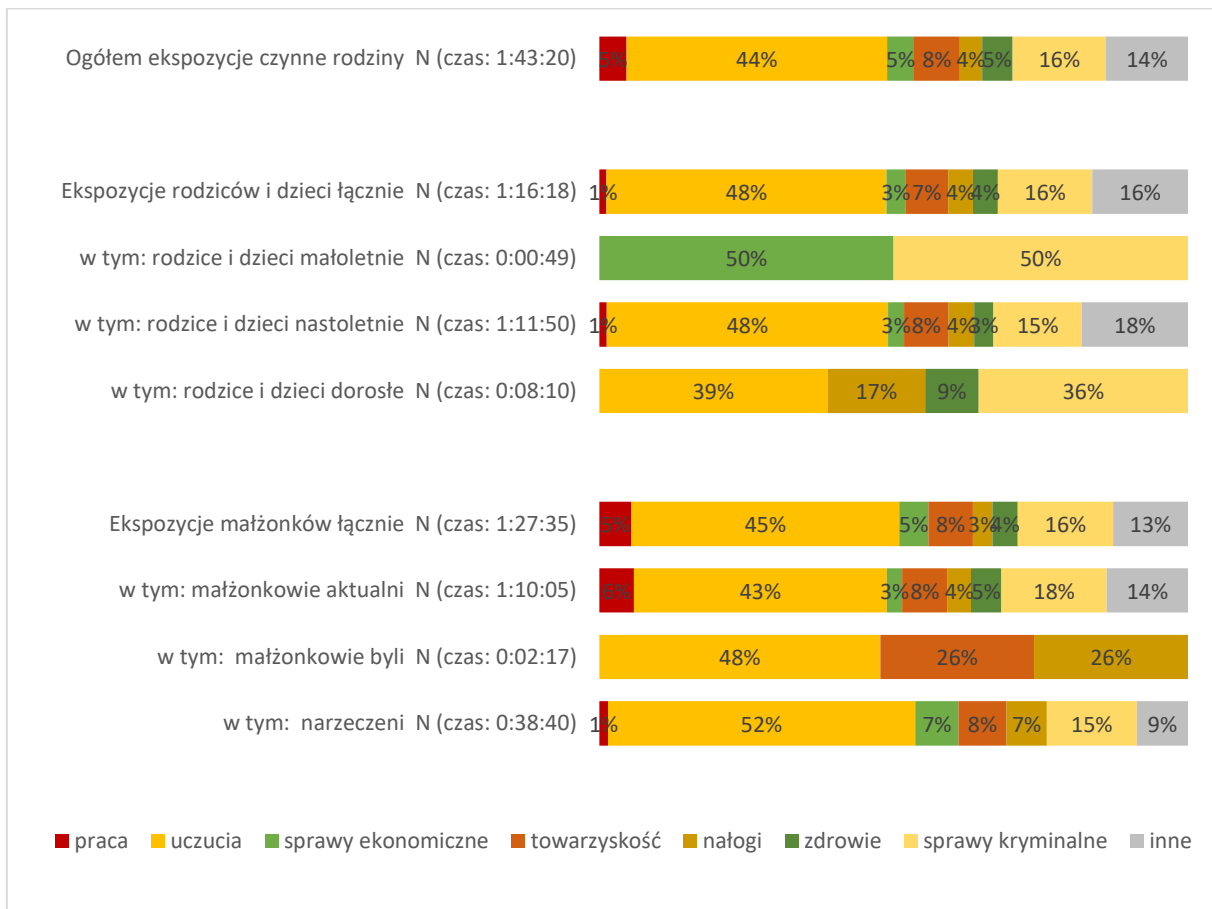
Wykres 60. *Skazana*: Ekspozycja czynna relacji rodziny z podziałem na miejsca

Ekspozycja czynna rodziny odbywa się przede wszystkim w instytucji formalnej, czyli na ogół w więzieniu. Należy pamiętać, że dotyczy ona nie tylko scen odwiedzin, ale i rozmów telefonicznych z bliskimi. W mniejszym stopniu miejscem dla niej jest przestrzeń wspólna (31%) i prywatna (29%). Bardzo zbliżony rozkład dotyczy relacji rodziców i dzieci oraz małżonków. Jest to związane z bardzo ograniczoną liczbą serialowych rodzin, czyli skupieniu uwagi głównie na losach jednej rodziny: przebywającej w więzieniu Alicji Mazur, jej córki Hani oraz aktualnego męża – Pawła Witkowskiego.

Ekspozycje czynne ról na tle różnych tematów rozmów

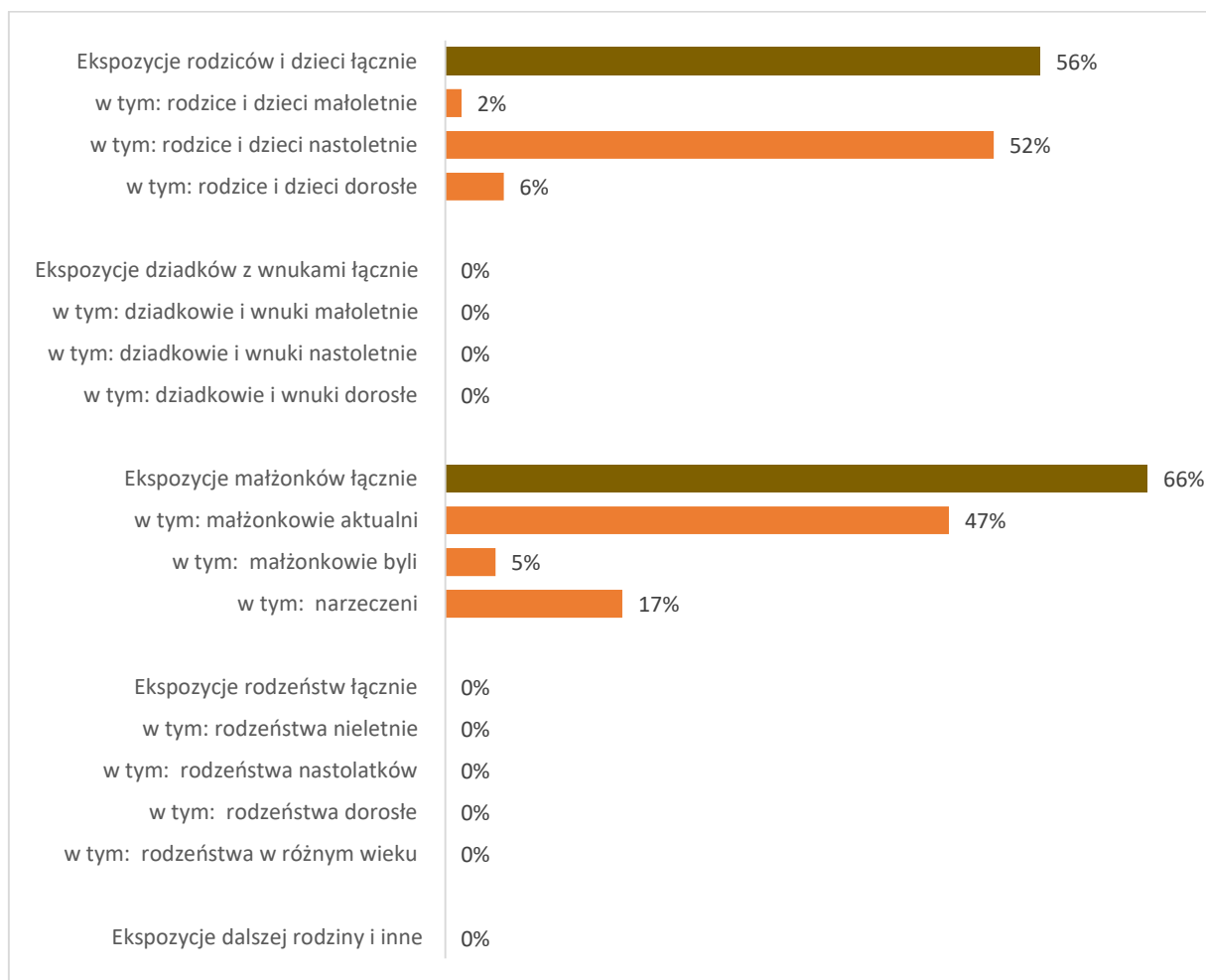
Wykres 61. *Skazana*: Ekspozycja czynna relacji rodzinnych z podziałem na tematy rozmów

W tematach rozmów podczas ekspozycji czynnej rodziny dominują uczucia (średnio 44%), kolejne miejsca zajmują sprawy kryminalne (16%) i inne (14%). Udział tematyki związanej z uczuciami wzrasta w przypadku pary narzeczeńskiej (52%).

Relacje w ekspozycjach biernej i kontekstowej – jak rozmawia się o rodzinie

Wykres 62. *Skazana*: udział różnych relacji rodzinnych w ogólnym czasie ekspozycji biernej i kontekstowej

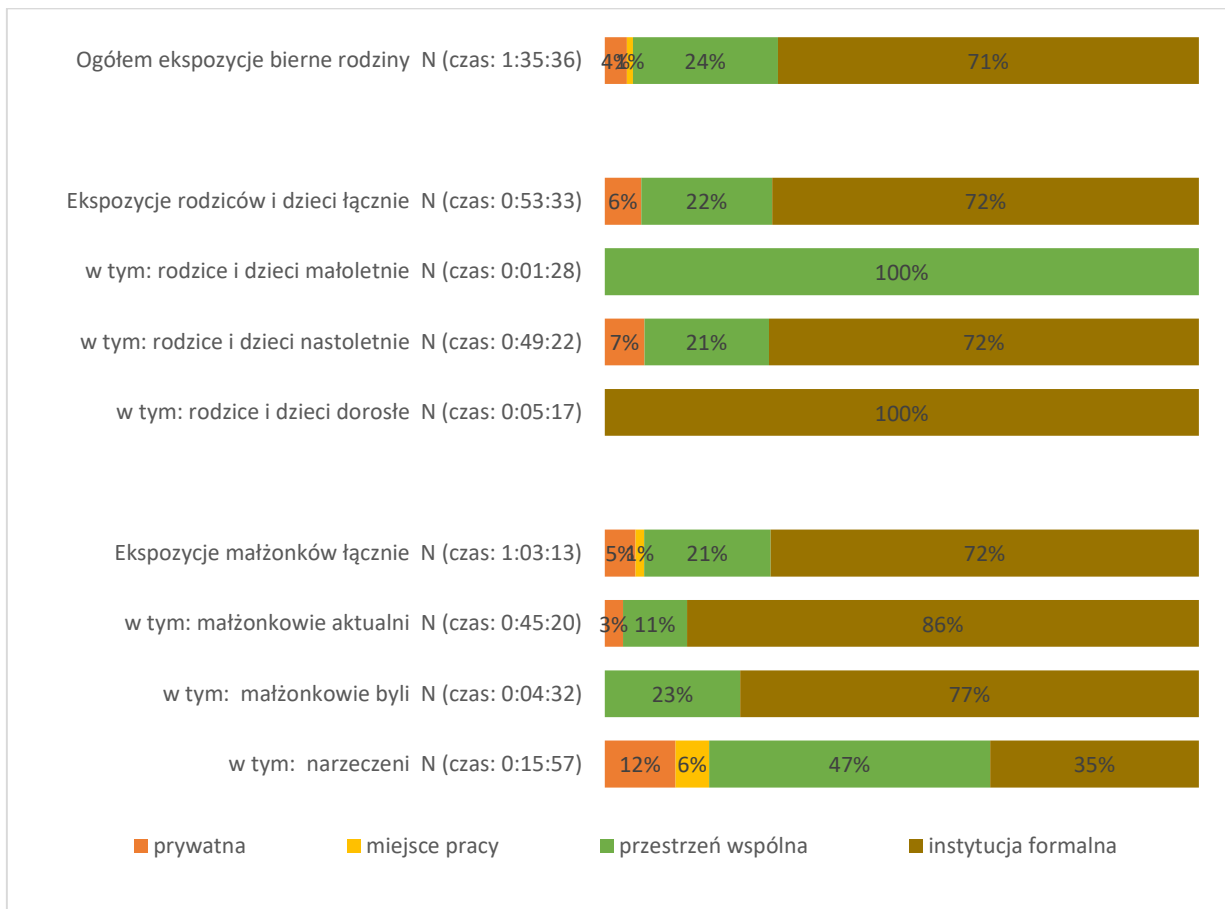

N (czas) = 01:35:36

W serialu, ze względu na brak relacji dziadkowie–wnukowie oraz relacji rodzeństwa ekspozycja bierna i kontekstowa dotyczą relacji rodziców i dzieci (56%) oraz małżonków (66%).

Ekspozycja bierna i kontekstowa ról w różnych miejscach

Wykres 63. *Skazana*: Ekspozycja bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na miejsca

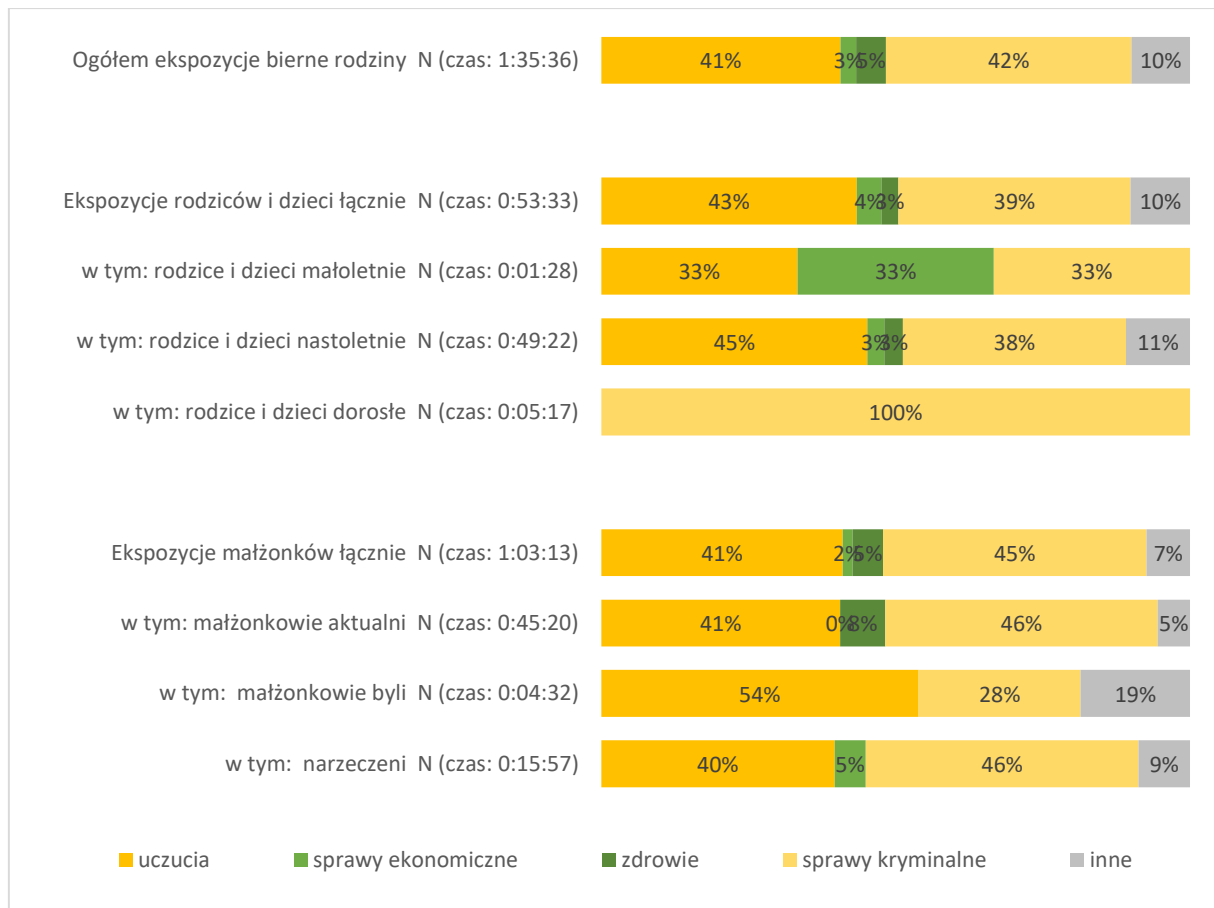

Miejszem dla ekspozycji biernej i kontekstowej rodziny jest w większości instytucja formalna (71%), w mniejszym stopniu przestrzeń wspólna (24%). Niemal identyczne dane dotyczą relacji rodziców i dzieci łącznie oraz małżonków.

Ekspozycja bierna i kontekstowa ról na tle różnych tematów rozmów

Wykres 64. *Skazana*: Ekspozycja bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na tematy rozmów

Tematem rozmów dla ekspozycji biernej i kontekstowej rodziny ogółem są niemal po równo uczucia i sprawy kryminalne. Prawie identyczny rozkład dotyczy ekspozycji rodziców i dzieci łącznie oraz małżonków łącznie. Większe różnice widać jedynie w przypadku krótkich scen dotyczących relacji rodziców i dzieci małoletnich (chodzi o synka Natalii Doleckiej) oraz rodziców i dzieci dorosłych (omawianie spraw kryminalnych związanych z Pawłem Witkowskim i jego ojcem Wiktorem Wojnachem).

Wizerunek rodziny

Uwagi ogólne

Obyczajowo-kryminalny charakter serialu oraz umieszczenie dużej części akcji w więzieniu i w środowisku przestępczym sprawia, że obraz rodziny prezentowany w serialu jest daleki od ideału. Identyfikujemy w przebiegu akcji kilka rodzin, jednak nie ma wśród nich ani jednej rodziny nuklearnej.

Niewątpliwie w serialu *Skazana* na plan pierwszy wysuwa się wartość relacji pomiędzy matką a dzieckiem. O ile relacje pomiędzy partnerami bywają różne, to dla kobiety dziecko jest najważniejsze (Alicja Mazur, Basia Dworak, Swieta Palamarczuk, Natalia Dolecka). Identyfikujemy wprawdzie także negatywny wymiar tej relacji, w osobie Kosy, więźniarki będącej w niechcianej ciąży, jednak i ona w samotności ogląda wynik badania USG i waha się przez moment, gdy ojciec dziecka pyta: „Kosa, ty chyba nie chcesz tego dziecka, co?” (odc. 3).

Dziecko stanowi sens życia i motywację dla kobiet do wytrwania w trudnych warunkach (Alicja Mazur, Natalia Dolecka) i do podejmowania nieraz ryzykownych działań, łącznie z łamaniem prawa (Alicja Mazur, Basia Dworak, Swieta Palamarczuk, Natalia Dolecka). Dla Alicji córka Hania jest jedną z głównych przyczyn walki o wyjście z więzienia. Kiedy kobieta uświadamia sobie, że jej obecny mąż jest groźnym przestępcą, przeżywa dramat i obwinia się o to, że nie umiała ochronić przed nim własnej córki. Informacja o związku Hani i Pawła sprawia, że w akcie rozpaczycy Alicja dokonuje samookaleczenia (próby samobójczej). To dla córki ponawia coraz bardziej ryzykowne próby, by ostrzec dziewczynę przed ojczymem.

Dziecko, a raczej jego brak, stanowi centralny punkt, wokół którego jest zorganizowane życie lekarki więziennej Basi Dworak (a przy okazji i jej męża). Mimo wielokrotnych prób nie udaje jej się zajść w upragnioną ciążę, decyduje się zatem wraz z mężem na tzw. adopcję ze wskazaniem, co faktycznie sprowadza się do próby kupienia dziecka od więźniarki Kosy, *notabene* będącej w ciąży z mężem Basi, kierownikiem penitencjarnym o pseudonimie „Penis”.

Dla samotnej matki, Natalii Doleckiej, synek jest przyczyną zaangażowania się w handel narkotykami. Również więzienna oddziałowa Swieta Palamarczuk, z pochodzenia Ukrainka, dla dobra swego syna wydobywa z więziennego depozytu zegarek więźniarki Mariki Lisieckiej z ukrytą w nim kartą pamięci. Znajduje się na niej bowiem nagranie Ludmiły Mielnik. Alicja Mazur, dla której nagranie może posłużyć jako dowód jej niewinności, w ramach wdzięczności prosi o pomoc swojego znajomego konsula. Ostatecznie, dzięki wsparciu konsula, były mąż Swiety zgadza się na przyjazd syna do Polski, co wywołuje tży u twardej na ogół więziennej oddziałowej.

Z drugiej strony, dziecko dotkliwie odczuwa brak matki przebywającej w więzieniu. Widzimy rozpacz Hani na wieść o skazaniu Alicji Mazur. Dziewczyna tęskni za matką, a kiedy na skutek manipulacji ojczyma, dochodzi do wniosku, że matka zapomniała o jej siedemnastych urodzinach, przeżywa ogromne rozczarowanie. Poczucie zawodu i odrzucenia ze strony najbliższej osoby staje się jednym z powodów nawiązania przez Hanię relacji intymnej z ojczymem. Dziewczyna nie wie bowiem, że matka z dużym nakładem starań i pomocą współwięźniarek zorganizowała w więzieniu urodziny dla córki, jednak Paweł zataił tę informację przed pasierbicą.

Relacja matka–dziecko jest także przedmiotem szczególnej troski kobiet nienależących do rodziny. Niebezpieczeństwo grożące córce Alicji Mazur ze strony ojczyma staje się dla współwięźniarek skazanej i dla lekarki Basi impulsem do udzielenia byłej sędzi wszelkiej pomocy, nawet za cenę ryzyka i łamania prawa. Dla więźniarek dzieciobójstwo jest zbrodnią odrażającą. Przypadkową

dzieciobójczynią okazuje się Pati, więzienna „kumpela” Alicji, a scena, w której dziewczyna opowiada, jak pod wpływem narkotyków, nieświadomie doprowadziła do śmierci czyjegoś dziecka, jest jedną z najbardziej nasyconych emocjonalnie i przejmujących w serialu.

Jeśli identyfikujemy negatywny wymiar rodzicielstwa, to jedynie ze strony ojców. Ze słów Kosy dowiadujemy się, że handlująca narkotykami Wiki to „dobre dziecko” i „może byłaby gdzie indziej, gdyby ojciec nie sprzedał jej za flaszkę swojemu koledze” (odc. 7). Słowa Kosy to jednocześnie próba diagnozy upatrującej w patologicznych relacjach rodzinnych przyczyny późniejszej drogi życiowej kobiet związanych ze środowiskiem przestępczym. Znamiona patologicznego związku o charakterze kazirodzym nosi relacja pomiędzy Pawłem i Hanią, czyli między ojczymem i pasierbicą. Również „Penis”, będący ojcem dziecka ciężarnej Kosy, nie poczuwa się do bycia ojcem, proponując jej tabletkę wczesnoporonną, dla niego bowiem więziennica jest jedynie obiektem seksualnym. Negatywny wymiar ojcostwa ilustrują także słowa więziennej oddziałowej Święty Palamarczuk, zdaniem której były mąż, „debil” i „zakompleksiony impotent” (odc. 6), nie zgadza się na przyjazd ich trzynastoletniego syna Jury do Polski, aby zrobić jej na złość, nie biorąc przy tym pod uwagę dobra dziecka.

Rodziny nuklearne

W analizowanych odcinkach, jak wspomniano wyżej, nie zidentyfikowano ani jednej rodziny nuklearnej.

Samotne rodzicielstwo

W serialu pojawia się wątek samotnego macierzyństwa w osobie Natalii Doleckiej, byłej więźniarki, okaleczonej i oszpeconej przez gangstera i sutenera Horsta Richtera, który oblał jej twarz kwasem. Dziewczyna wypożycza swego synka Wiki, która udając rodzinę Kosy, a zarazem matkę dziecka, przemyca do więzienia narkotyki ukryte w skarpetkach lub pieluchach chłopca. Kiedy policjant Jakub Cedro, prowadzący śledztwo w sprawie handlu narkotykami, straszy Natalię powrotem do więzienia i oddaniem synka do rodziny zastępczej, kobieta mówi, że kocha swoje dziecko i próbuje tylko „związać koniec z końcem”. Decyduje się także na współpracę z policją.

Diady heteroseksualne

W serialu zidentyfikowano dwie aktualne diady heteroseksualne oraz trzecią, którą można określić jako „będącą w trakcie tworzenia się”. Ta ostatnia zostanie przedstawiona w punkcie poświęconym rodzinie rekonstruowanej.

Pierwszą z diad jest małżeństwo kierownika penitencjarnego Bartłomieja Dworaka oraz jego żony Basi, zatrudnionej w więziennym ambulatorium. Oboje od lat starają się o dziecko, a bezdzietność zaczyna negatywnie wpływać na ich związek. Mąż Basi zdradza ją z więźniarką Kosą, która zachodzi w ciążę. Kiedy Kosa, na skutek utraty towaru, musi szybko zdobyć pieniądze, próbuje namówić kochankę, by kupił od niej ich wspólne dziecko. Ten początkowo odmawia, jednak widząc tęsknotę żony za macierzyństwem, postanawia zapłacić Kosie, aby urodziła i przekazała dziecko jemu i żonie. Próba kupna nienarodzonego dziecka zostaje jednak przypadkiem udaremniiona przez Cedrę.

Do diad można także zaliczyć związek Bednarka i Wiki. Między partnerami jest duża różnica wieku, dziewczyna ma bowiem dopiero 18 lat i jest szkolną koleżanką Hani. Skorumpowany adwokat, dzięki któremu Alicja trafiła niesłusznie do więzienia, traktuje Wiki bardzo dobrze. Można pokusić się o stwierdzenie, że w pewnym stopniu pełni wobec niej rolę, której nie sprostał jej biologiczny ojciec. Oboje mieszkają bowiem w luksusowej willi Bednarka, a ten zapewnia dziewczynie życie na wysokim poziomie, starając się zarazem zadbać o jej przyszłość. To dzięki niemu Wiki powraca do szkoły.

Dziewczyna nie wykorzystuje szansy, a sam związek traktuje jako sposób na wygodne życie. Bez wiedzy partnera angażuje się w handel narkotykami. Przyłapana z towarem podczas akcji policyjnej w klubie „Amnezja”, mimo natychmiastowej interwencji Bednarka i jego zapewnień, że będzie pilnował dziewczyny, na polecenie Pawła Witkowskiego zostaje wywieziona do berlińskiego domu publicznego. W stosunku Bednarka do Wiki, mimo dwuznaczności ich relacji, można dopatrzeć się miłości i oddania. Planowana, w charakterze odwetu za tragiczny los, jaki spotkał Wiki, współpraca z policją i prokuraturą kończy się dla adwokata tragicznie, umiera bowiem na skutek obrażeń, potrącony przez samochód prowadzony przez Richtera.

Rodziny rekonstruowane

Rodziną rekonstruowaną jest małżeństwo Alicji Mazur i Pawła Witkowskiego. Alicja jest bowiem wdową i ma z pierwszego małżeństwa nastoletnią córkę Hanię.

Serialowa rodzina rekonstruowana zaprezentowana jest w sposób zdecydowanie negatywny, jednak na sposób oceny musi mieć wpływ kryminalny charakter działalności Pawła i zaplanowany z premedytacją związek z Alicją. Z jednej strony Paweł nie jest tym, za kogo się podaje. Ma zmienione nazwisko, a modny klub „Amnezja”, którego jest właścicielem, stanowi przykrywkę dla działalności przestępczej. Paweł w rzeczywistości okazuje się mordercą, a w klubie odbywają się brutalne orgie dla zamożnych panów, przy wykorzystaniu młodych więźniarek na przepustce lub zawodowych prostytutek. Część z tych kobiet trafia następnie do cieszącego się wyjątkowo złą sławą domu publicznego „Der Elefant” w Berlinie, gdzie traktowanie kobiet nosi znamiona seksualnego niewolnictwa i handlu żywym towarem. Witkowski czuje się bezkarny, bo ochronę zapewnia mu skorumpowany komendant policji.

Paweł okazuje się także manipulatorem, który dąży do rozdzielenia matki i córki, co z jednej strony wydaje się elementem zemsty na sędzi, z drugiej zaś stanowi podstawę procesu uwodzenia pasierbicy. Hania ulega bowiem urokowi ojczyma, który okazuje jej troskę, adoruje, daje prezenty, pamięta o jej urodzinach, aż w końcu chroni przed pijanym natarczywym gościem klubu „Amnezja”.

Negatywny wymiar rodziny rekonstruowanej wyraża się zatem także w relacji miłosnej, jaką Witkowski nawiązuje z własną pasierbicą, 17-letnią już wówczas Hanią. Jakkolwiek widz zdaje sobie sprawę z przestępczej działalności, jaką zajmuje się Paweł, to i tak relacja ojczyma z pasierbicą stawia serialową rodzinę rekonstruowaną w szczególnie negatywnym świetle. Ofiarą jest bowiem młoda naiwna dziewczyna, dla której ojczym jest jedynym opiekunem od momentu osadzenia matki w więzieniu. Pomimo zgody i świadomej decyzji Hani, nawiązanie relacji miłosnej pomiędzy ojczymem i pasierbicą, poprzedzone subtelnym procesem uwodzenia dziewczyny przez dojrzałego mężczyznę, powoduje, że mamy do czynienia z drastycznym przekroczeniem ról rodzinnych i podważeniem zaufania, na którym powinna opierać się rodzina jako instytucja.

Pomimo negatywnych konotacji relację Pawła i Hani można uznać za tworzącą się diadę. Paweł kocha Hanię i planuje z nią wspólną przyszłość. Kiedy zaczyna mu się palić grunt pod nogami, próbuje uciec z dziewczyną do Brazylii.

Przeciwwagą dla Pawła, jako ojczyma, jest adwokat Serafin. Przyjaźnił się na studiach z mężem Alicji Mazur, a jako ojciec chrzestny Hani poczuwa się do obowiązku, by chronić dziewczynę przed Witkowskim. Ten pogardzany w środowisku prawniczym alkoholik angażuje się bowiem w śledztwo i z jednej strony pomaga Alicji zdobyć dowody przeciwko Pawłowi, z drugiej zaś stara się, bez powodzenia zresztą, odseparować Hanię od ojczyma.

Rodziny wielopokoleniowe i relacje z seniorami

W serialu nie występują rodziny wielopokoleniowe, możemy natomiast zaobserwować bliską i czułą relację Pawła Witkowskiego z ojcem, chociaż ma ona i swoją mroczną stronę. Z jednej strony bowiem skazanie za paserstwo Wiktora Wojnacha, ojca Pawła, przez Alicję Mazur, a także spowodowane tym kalectwo starszego człowieka (paraliż po wylewie doznanym w trakcie ogłaszania wyroku) są głównym motywem zemsty Pawła. Z drugiej strony zaś relacja Witkowskiego z ojcem jest oparta na autentycznej więzi i miłości. Paweł odwiedza regularnie ojca, umieszczonego w prywatnym luksusowym domu opieki, rozmawia z nim, zwierza mu się, chociaż ojciec nie może mówić i nie wiadomo, do jakiego stopnia jest świadomy słów syna. Jesteśmy także świadkami rozpaczy syna na wiadomość o śmierci ojca. W reminiscencji otrzymujemy pewne informacje na temat rodziny Pawła. Wiktor Wojnach podczas rozprawy sądowej zeznaje bowiem, że był szantażowany przez złodziei samochodów i zgodził się na współpracę z nimi dla dobra swojej rodziny.

Podsumowanie

Akcja *Skazanej* rozgrywa się w znacznej mierze w więzieniu i świecie przestępczym, a zatem środowiskach niesprzyjających rodzinie i życiu rodzinnemu. Trudno stwierdzić, na ile tematyka serialu i miejsce akcji wpłynęły na to, że nie zidentyfikowano w nim ani rodziny nuklearnej, ani wielopokoleniowej, czyli dwóch najbardziej tradycyjnych form rodziny. Mimo to relacje rodzinne stanowią bardzo istotny element narracji, wokół nich bowiem ogniskują się działania bohaterów, przede wszystkim Pawła Witkowskiego, motywowanego z jednej strony zemstą za skazanie i kalectwo ojca, z drugiej zaś miłością do Hani, a także Alicji Mazur, kierowanej miłością do córki i obawą o jej los. Obserwujemy na ekranie stopniową przemianę głównej bohaterki, która z zamożnej, atrakcyjnej kobiety sukcesu, szczęśliwie (jak się wydawało) zakochanej, zmienia się na skutek uwięzienia i utraty całego jej dotychczasowego życia w kobietę walczącą wszelkimi środkami najpierw o swoje uwolnienie, a kiedy prawda o Witkowskim wychodzi na jaw – przede wszystkim o uratowanie własnej córki z rąk ojczyrna oraz o odzyskanie jej zaufania.

W specyficznych warunkach więziennych rodzina jest szczególnie ważna. Jedna z więźniarek, na wieść o tym, że nagrania z orgii w klubie „Amnezja”, do której została zmuszona, mogą trafić do jej bliskich, usiłuje popełnić samobójstwo. Dla więźniarek odseparowanych od swoich rodzin lub w ogóle nieposiadających rodziny namiastką rodziny staje się więzienie i współwięźniarki. I ta rodzina ma swoje zasady, z których najważniejsza brzmi: „rodziny się nie zdradza” (odc. 2). Za złamanie tej zasady płaci się bowiem życiem.

Telewizja Polsat S.A.

Kowalscy kontra Kowalscy

Informacje ogólne

Kowalscy kontra Kowalscy to serial komediowo-obyczajowy emitowany na antenie Polsatu od marca do maja 2021 roku (seria pierwsza, odcinki 1-20) oraz od marca do maja 2022 roku (seria druga, odcinki 21-44). Oglądalność premierowych odcinków pierwszej serii wynosiła średnio 1,70 mln widzów na odcinek¹³. W drugim sezonie oglądalność spadła do 1,12 mln widzów na odcinek¹⁴. Serial powstał na podstawie rosyjskiego sitcomu zatytułowanego *Iwanowy–Iwanowy*, co po agresji Rosji na Ukrainę stało się przyczyną zaniechania produkcji serii trzeciej, której emisję planowano na wiosnę 2023 roku¹⁵. Do badania wybrano 10 kolejnych odcinków z początku pierwszej serii (odcinki 1-10) wyemitowanych w marcu i kwietniu 2021 roku.

Struktura narracyjna i specyfika serialu

Fabula serialu komediowo-obyczajowego *Kowalscy kontra Kowalscy* została oparta na wydarzeniu, o którym serialowi bohaterowie dowiadują się po kilkunastu latach, co ma daleko idące konsekwencje. Otóż, na skutek awarii prądu w szpitalu dochodzi do omyłkowej zamiany noworodków, których rodzice przypadkiem nosili to samo popularne nazwisko: Kowalscy. Pomyłka wychodzi na jaw 17 lat później, kiedy to jedna z rodzin udaje się do szpitala, aby oddać krew.

Pierwsza z rodzin Kowalskich składa się z ojca Henryka, matki Jadwigi, seniora Zenona (ojca Henryka) oraz syna Nikodema. Wszyscy mieszkają w starym, drewnianym domu, pozbawionym kanalizacji. Jadzia jest krawcową, stara się dbać o dom i zapewnić lepszą przyszłość synowi. Jej mążonek z kolei, stolarz z zawodu, nie pracuje, od czasu do czasu zarabiając dorywczymi zleceniami. Zarówno Heniek, jak i jego ojciec nadużywają alkoholu, spędzając czas na rozrywkach. Nikodem z kolei jest posłusznym synem, a przy tym nieśmiałym i wycofanym. Jest inteligentny, bardzo dobrze się uczy, ma szerokie zainteresowania i dużą wiedzę. Marzy mu się kariera informatyka. Nie miał do tej pory żadnej dziewczyny, a w kontaktach z kobietami brakuje mu pewności siebie.

Druga z rodzin składa się z Piotra, właściciela salonu samochodowego, jego niepracującej żony Anny oraz syna Janka, który stanowi przeciwieństwo Nikodema. Chłopak jest przystojny, pewny siebie, nie szanuje ojca, naśmiewając się z jego nowobogactwa (np. fałszywego herbu szlacheckiego), nie stroni od używek, a w szkole zamiast się uczyć, popisuje się przed kolegami z klasy. Wykazuje też duże zainteresowanie kobietami. Rodzina mieszka w ogromnej rezydencji, z basenem, sauną i dużym ogrodem. Anna jeździ luksusowym czerwonym kabrioletem, a Piotra stać na zakup helikoptera.

Dwie tak różne rodziny, po odkryciu szpitalnej pomyłki sprzed lat, spotykają się ze sobą, po czym z powodu kłótni, jaka wybuchła pomiędzy nimi, następuje zamiana synów. Janek wywołuje

---

¹³ <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/kowalscy-kontra-kowalscy-nowy-serial-polsat-ogladalnosc> (dostęp: 14.11.2022).

¹⁴ <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/kowalscy-kontra-kowalscy-drugi-sezon-serial-polsat-ogladalnosc> (dostęp: 14.11.2022).

¹⁵ <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/koniec-seriale-kowalscy-kontra-kowalscy-kuchnia-polsat> (dostęp: 14.11.2022).

przypadkowo pożar w domu swoich biologicznych rodziców i cała rodzina przenosi się do rezydencji zamożnych Kowalskich.

Wykorzystany w serialu motyw zamiany noworodków stwarza możliwość obserwacji, w jaki sposób środowisko, status rodziny i model wychowania wpłynęły na ukształtowanie dorastających synów, którzy są genetycznie obcy swoim formalnym rodzicom. Trzeba jednak wziąć pod uwagę, że ze względu na komediowy charakter serialu mamy do czynienia z postaciami przerysowanymi i schematycznymi oraz uproszczeniami i niekonsekwencjami narracyjnymi. Widać też brak ciągłości niektórych wątków, które zostały podporządkowane raczej wywoływaniu efektu komicznego niż utrzymaniu ciągłości przyczynowo-skutkowej i spójności narracyjnej.

Uwagi metodologiczne

Stanowiący podstawę fabuły serialu motyw zamiany dzieci, a następnie spotkanie dwóch rodzin Kowalskich po wielu latach i ich wspólne zamieszkanie z jednej strony ułatwiają badaczowi zadanie, z drugiej zaś rodzą kilka problemów natury metodologicznej.

Ułatwieniem jest stosunkowo prosta, dzięki wspomnianemu wyżej zabiegowi fabularnemu, identyfikacja rodzin występujących w serialu, a także charakteru relacji w ramach danej rodziny. Akcja skupia się bowiem na dwóch rodzinach Kowalskich, które obserwujemy najpierw w czasie narodzin ich synów, a następnie po upływie 17 lat. Otrzymujemy także pewne dodatkowe informacje dotyczące osób niewystępujących w serialu, czyli rodziców Piotra oraz rodziców Zenona. Serial dostarcza nam również informacji służących do zidentyfikowania trzeciej z serialowych rodzin, a mianowicie rodziny Wołodyjowskich (zaprzysiężonej z zamożnymi Kowalskimi). Spośród postaci epizodycznych możemy poznać rodzinę jednego z kolegów Heńka.

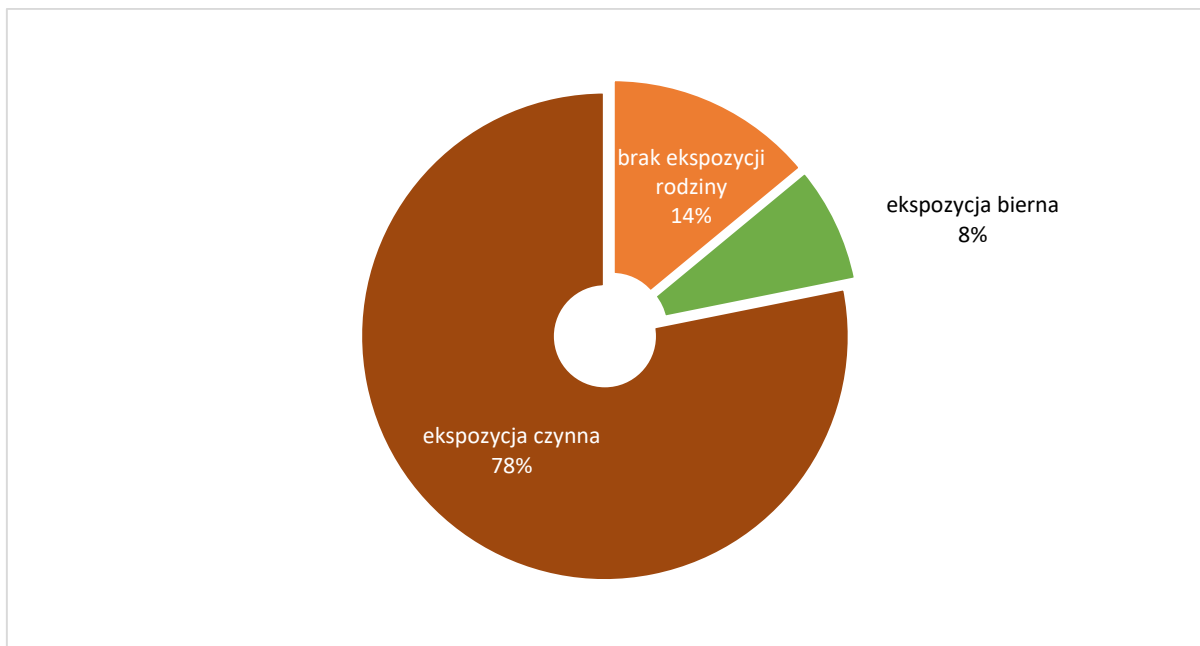
Poważniejszy problem, który wymagał rozstrzygnięcia, dotyczył charakteru relacji pomiędzy obiema rodzinami Kowalskich. Mamy bowiem do czynienia z dość nietypową sytuacją, kiedy to dwie obce rodziny zamieszkują razem i – w analizowanych odcinkach – podejmują się trudu nawiązania bliższych relacji pomiędzy sobą oraz wspólnego wychowania synów. Przyjęto zatem, że zarówno Janek, jak i Nikodem są w analizie traktowani jako synowie w stosunku do obu par rodziców, czyli rodziców formalnych i rodziców biologicznych. Obaj nastolatki są natomiast we wzajemnych relacjach uznawani za braci. Relacje pomiędzy obiema parami rodziców (w przypadku ubogich Kowalskich dotyczy to także seniora Zenona) uznano natomiast za relacje o charakterze towarzyskim.

Serial rozpoczyna się porodem obu bohaterek. Podobnie jak w przypadku innych seriali, moment porodu uznano za ekspozycję czynną dotyczącą dwóch osób: matki oraz dziecka, którego płeć określono na podstawie późniejszej informacji.

Zabieg konstrukcyjny filmu, polegający na częstym zestawianiu w ramach sceny przedstawicieli dwóch rodzin powodował także problemy z określeniem wydźwięku emocjonalnego, stąd stosunkowo częste określanie go jako ambiwalentny.

Ekspozycje rodziny

Wykres 65. *Kowalscy kontra Kowalscy*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków

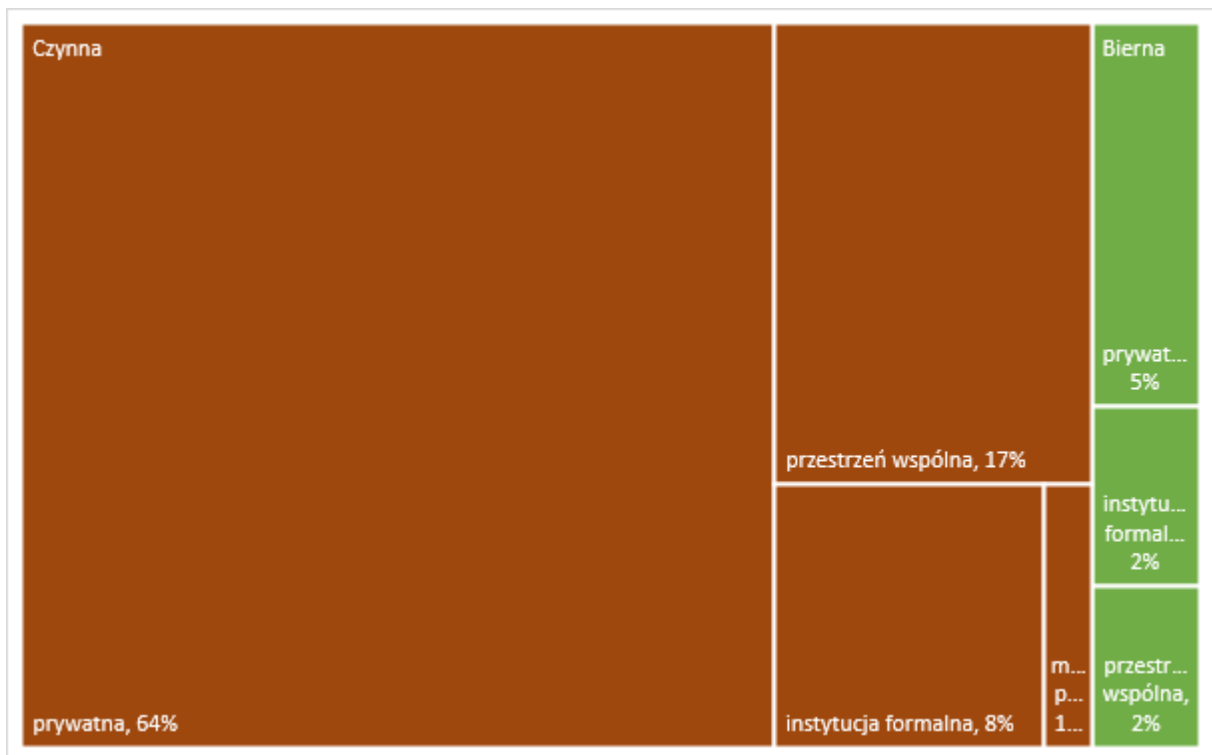
N (czas) = 03:33:49

Serial *Kowalscy kontra Kowalscy* można określić jako bardzo rodzinny. Ekspozycja rodziny dotyczy zdecydowanej większości czasu emisji, czyli aż 86%, z czego na ekspozycję czynną przypada 78%. W serialu nie odnotowano ekspozycji kontekstowej.

Ekspozycje rodziny w różnych miejscach

Wykres 66. *Kowalscy kontra Kowalscy*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na miejsca

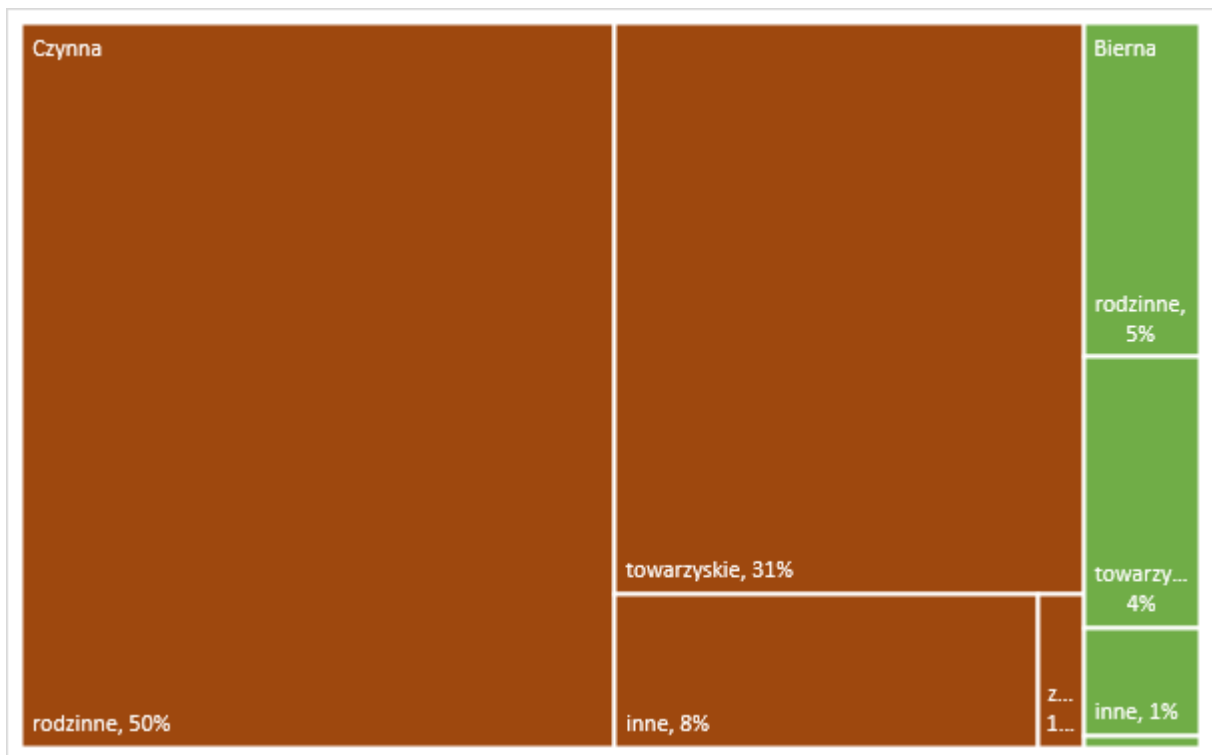

N (czas) = 3:03:52

Miejszem ekspozycji rodziny w serialu jest w większości przestrzeń prywatna, w której rodzina eksponowana jest łącznie w 69%, z czego 64% dotyczy ekspozycji czynnej. W następnej kolejności miejscem ekspozycji jest przestrzeń wspólna (łącznie 19%, z czego 17% dotyczy ekspozycji czynnej). Spora część ekspozycji rodziny odbywa się w instytucjach formalnych (łącznie 10%), co w przypadku tego serialu dotyczy szkoły, do której uczęszczają Janek i Nikodem, oraz szpitala.

Ekspozycje rodziny w różnych typach relacji

Wykres 67. *Kowalscy kontra Kowalscy*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na typy relacji

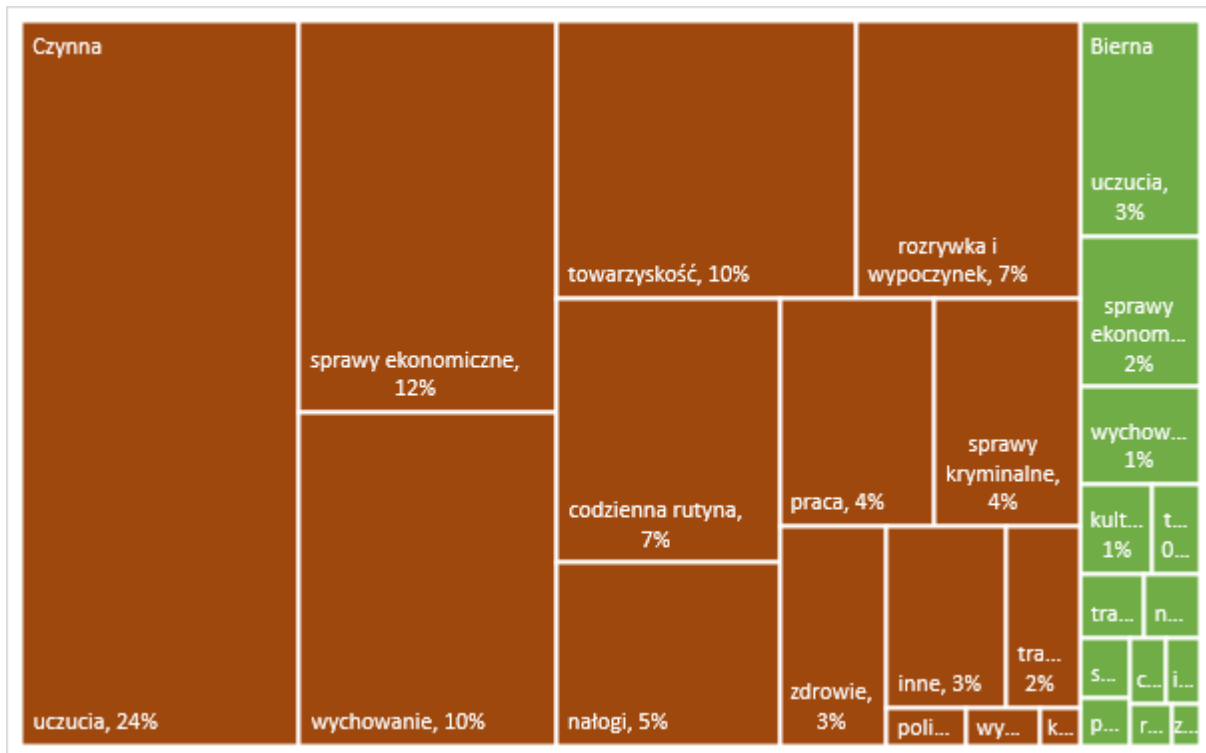

N (czas) = 3:03:52

Rodzinność serialu wyraża się w typach relacji, w jakich eksponowana jest rodzina. Ponad połowa czasu (55%) to relacje rodzinne, w tym aż 50% przypada na ekspozycję czynną. Ekspozycja rodziny w relacjach towarzyskich obejmuje aż 35%, trzeba jednak pamiętać, że relacje te wynikają na ogół z relacji rodzinnych lub im towarzyszą, co jest efektem zabiegu fabularnego, polegającego na umieszczeniu dwóch rodzin (połączonych „wspólnymi” synami) pod jednym dachem (zob. uwagi metodologiczne).

Ekspozycje rodziny na tle różnych tematów rozmów

Wykres 68. *Kowalscy kontra Kowalscy*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na tematy rozmów

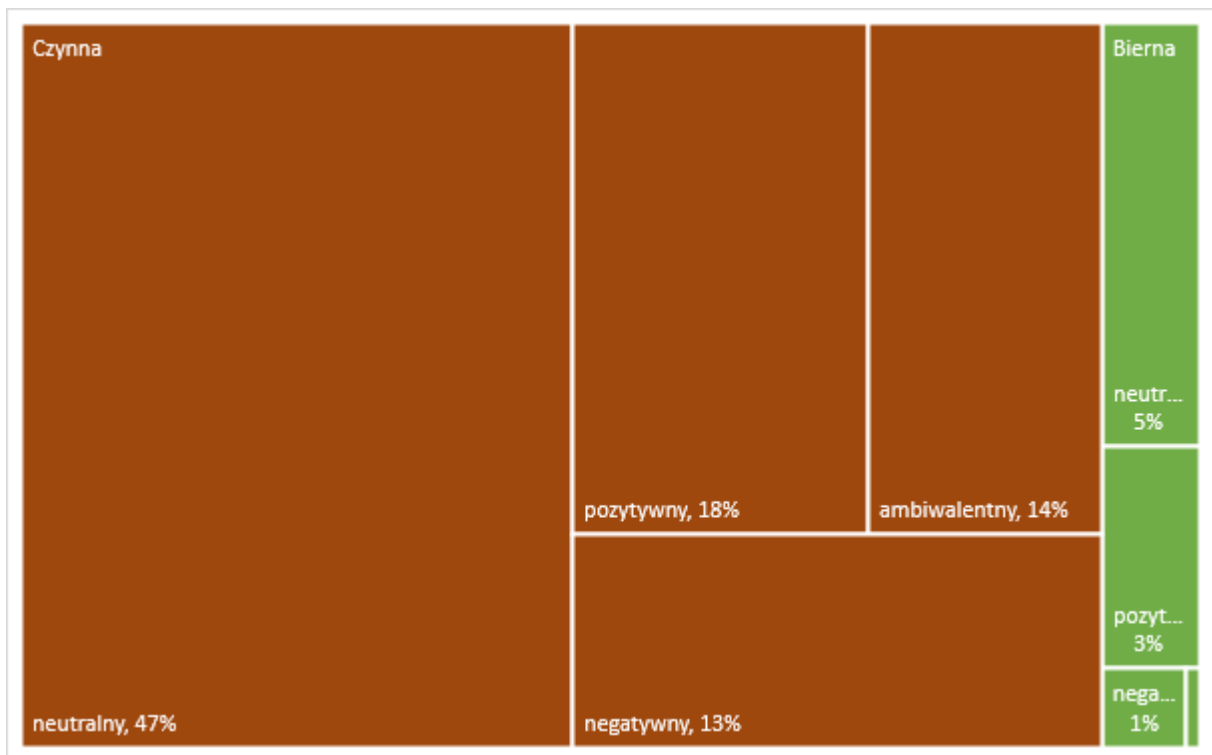

N (czas) = 3:03:52

W serialu widać dużą różnorodność poruszanych tematów, wśród których dominują uczucia (łącznie 27%, w tym 24% w ekspozycji czynnej), pozostałe natomiast obracają się wokół spraw związanych z funkcjonowaniem rodziny, jak sprawy ekonomiczne, wychowanie, towarzystwo, codzienna rutyna czy rozrywka i wypoczynek. Stosunkowo duży udział kwestii ekonomicznych (łącznie 14%) wynika ze znacznej różnicy statusu majątkowego obu rodzin i związanych z tym ocen, a także – w przypadku Henryka Kowalskiego – braku pracy i stałego dochodu.

Ekspozycje rodziny z różnymi wydźwiękami emocjonalnymi

Wykres 69. *Kowalscy kontra Kowalscy*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na wydźwięki

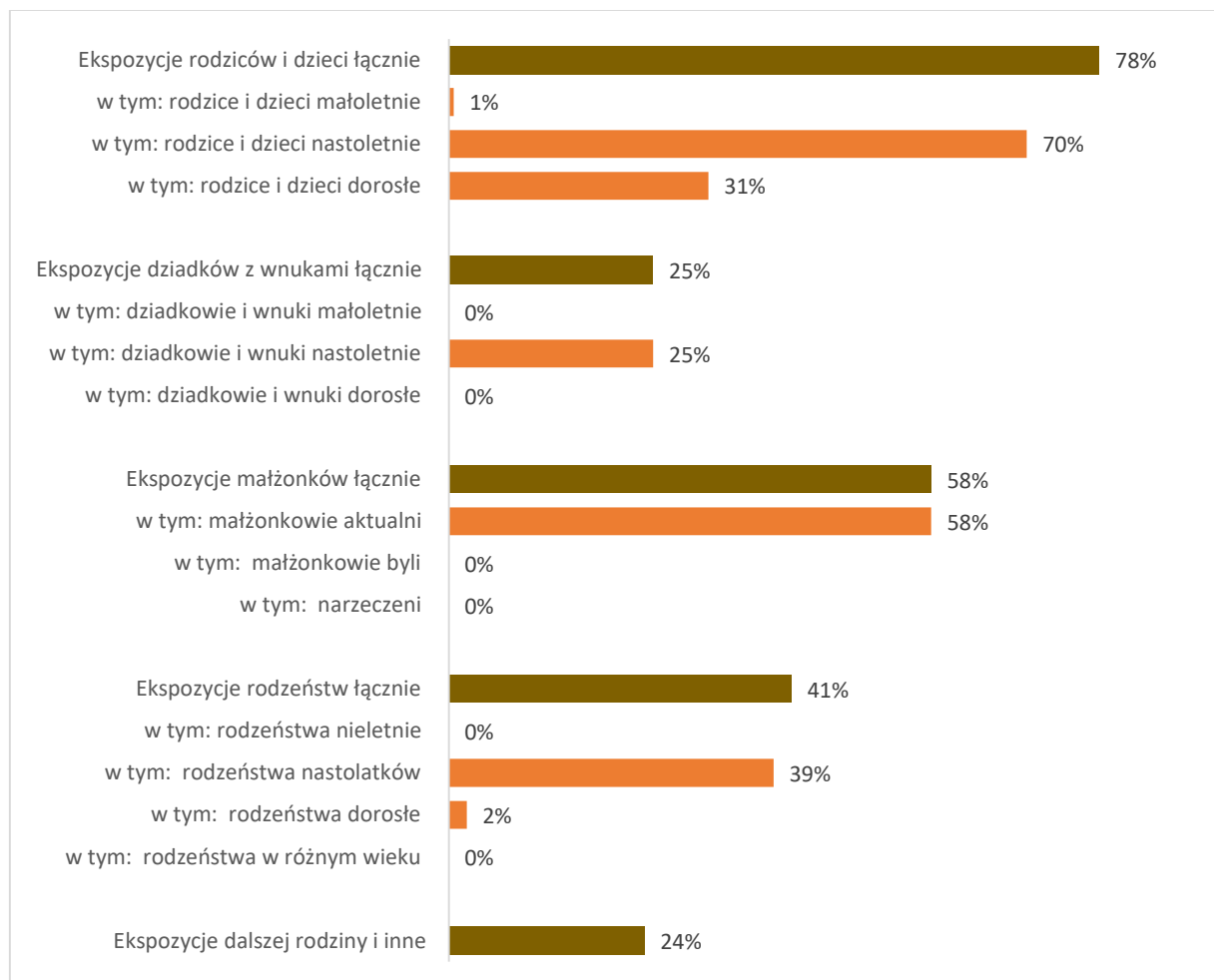
N (czas) = 3:03:52

Ponad połowa łącznego czasu ekspozycji rodziny ma wydźwięk neutralny, a 23% charakteryzuje się wydźwiękiem pozytywnym. Zwraca uwagę stosunkowo duży udział wydźwięku negatywnego i ambiwalentnego (łącznie po 14%). Oba związane są w dużym stopniu z postacią Henryka Kowalskiego, a także rywalizacją pomiędzy nowo poznanymi braćmi – Jankiem i Nikodemem.

Relacje

Rodzina w działaniu, czyli relacje w ekspozycji czynnej

Wykres 70. *Kowalscy kontra Kowalscy*: udział różnych relacji rodzinnych w ogólnym czasie ekspozycji czynnej

N (czas) = 02:47:07

W ekspozycji czynnej dominują ekspozycje rodziców z dziećmi (78%), co w większości dotyczy dzieci nastoletnich (70%), czyli synów państwa Kowalskich i w mniejszym stopniu Ofelii, córki państwa Wołodyjowskich. W wielu scenach (aż 25%) wnukowie występują ze swoim dziadkami (czyli w serialu: dziadkiem Zenonem). Znaczny udział ma ekspozycja aktualnych małżonków (58%). Stosunkowo duży udział ekspozycji dalszej rodziny (24%) dotyczy w przypadku analizowanego serialu relacji między teściem a synową, występujących m.in. w scenach zbiorowych (wspólne posiłki).

Ekspozycje czynne ról w różnych miejscach

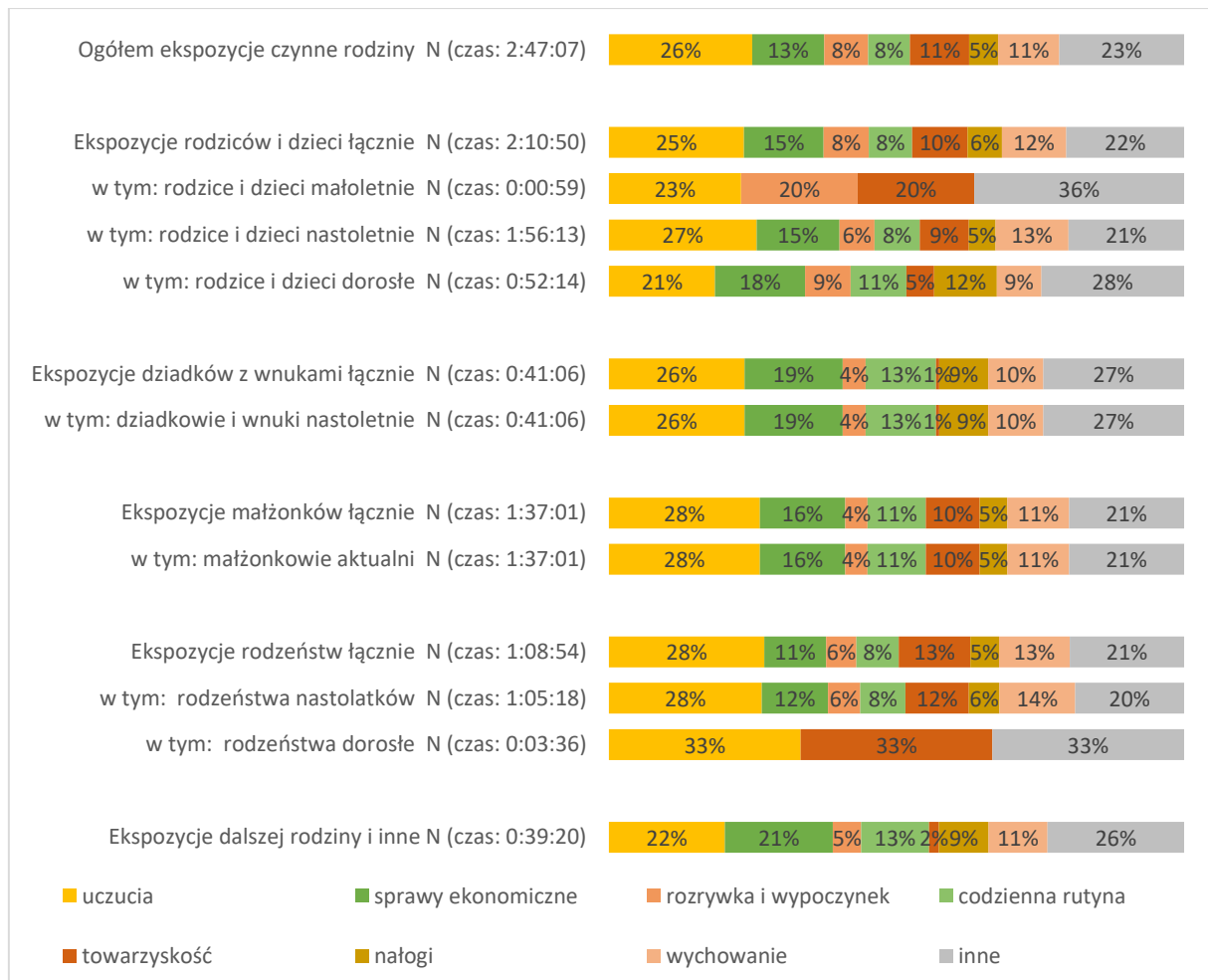
Wykres 71. *Kowalscy kontra Kowalscy*: Ekspozycja czynna relacji rodziny z podziałem na miejsca

Ekspozycja czynna rodziny odbywa się w większości w przestrzeni prywatnej (70%) i w dużo mniejszym zakresie w przestrzeni wspólnej (19%). Udział przestrzeni prywatnej rośnie dla poszczególnych typów relacji. W przypadku rodziców i dzieci nastoletnich, czyli przede wszystkim pierwszoplanowych serialowych rodzin, wynosi 78%. Z kolei serialowy dziadek z wnukami pojawia się w przestrzeni prywatnej aż w 86% czasu ekspozycji. W przypadku małżonków udział ten jest nieco mniejszy i wynosi 83%. Jedyne wyjątek stanowią relacje z dziećmi małoletnimi, które odbywają się w przestrzeni instytucji formalnej, co dotyczy scen porodu z pierwszego odcinka serialu, a także scen z rodzeństwem dorosłych, odbywających się w całości w przestrzeni wspólnej, co z kolei odnosi się do postaci mniej znaczących (drugoplanowych i epizodycznych).

Ekspozycje czynne ról na tle różnych tematów rozmów

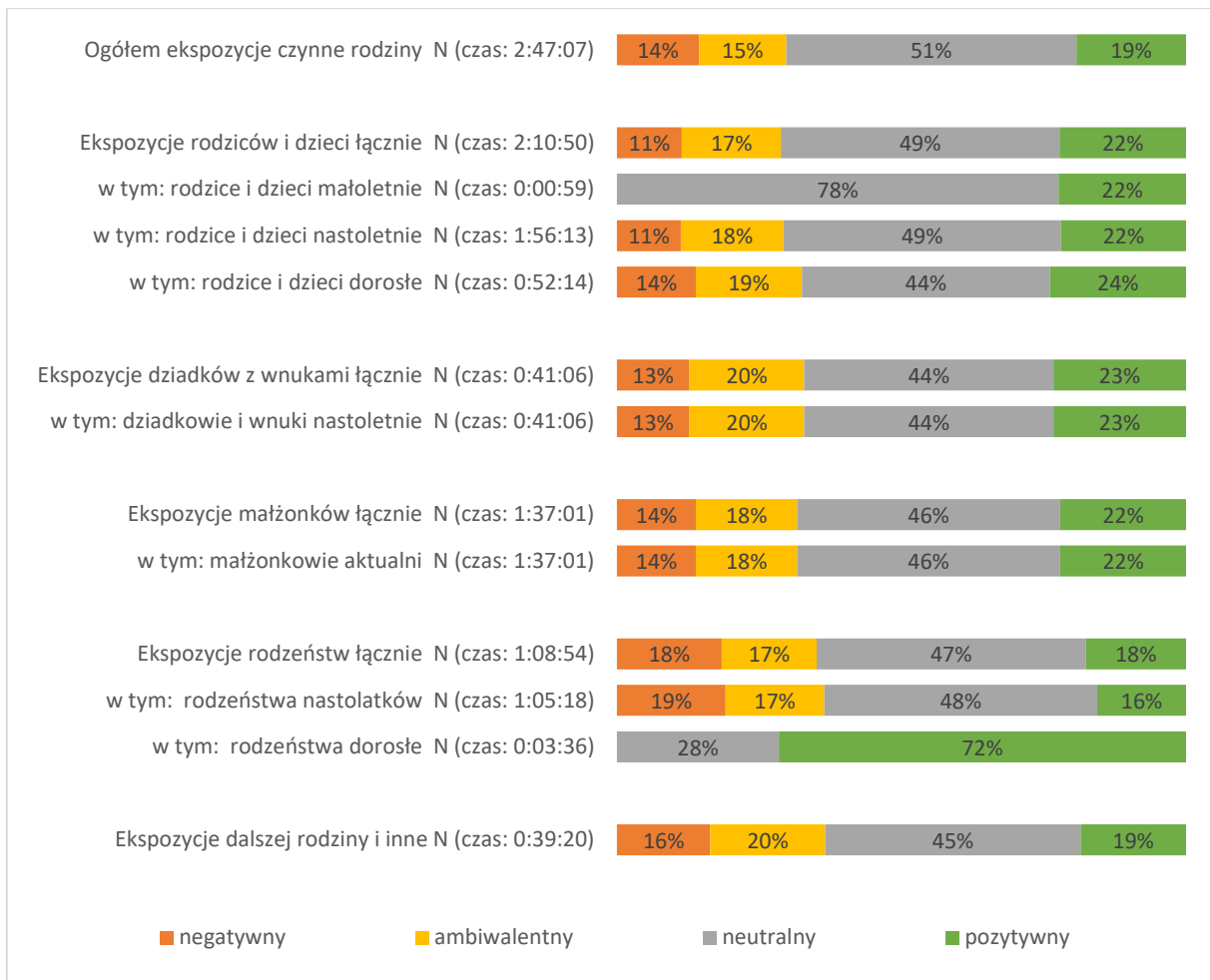
Wykres 72. *Kowalscy kontra Kowalscy*: Ekspozycja czynna relacji rodzinnych z podziałem na tematy rozmów

Rodzina w ekspozycji czynnej porusza szerokie spektrum tematów, wśród których dominują uczucia (26%). Zwraca uwagę dość podobny rozkład tematów dla wszystkich typów relacji. Wyjątek stanowią krótkie sceny z rodzicami i dziećmi małeletnimi (sceny porodu) oraz sceny z dorosłym rodzeństwem (wesele postaci epizodycznej).

Ekspozycje czynne ról na tle różnych wydzźwięków emocjonalnych sceny

Wykres 73. *Kowalscy kontra Kowalscy*: Ekspozycja czynna relacji rodzinnych z podziałem na wydzźwięki

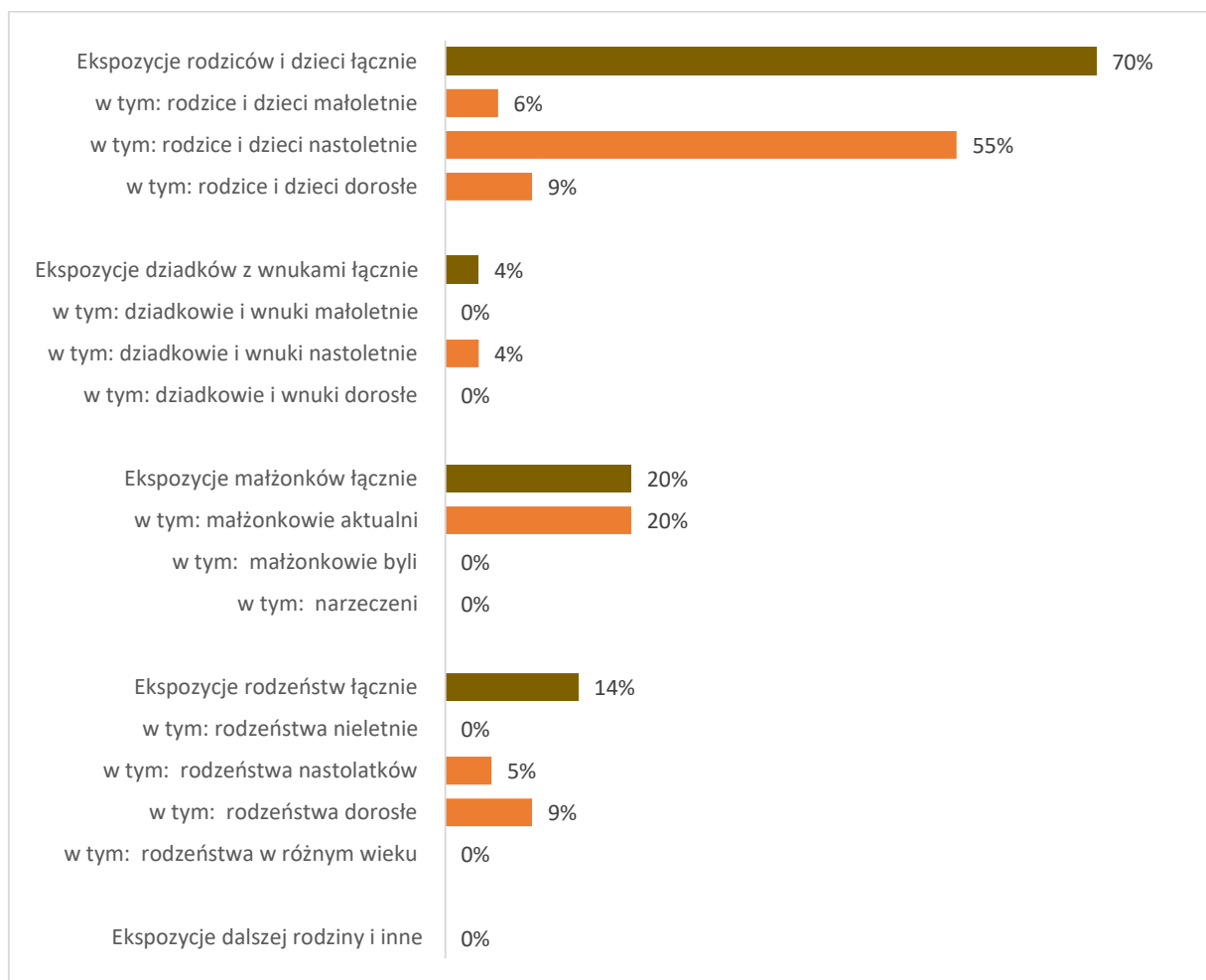

W ekspozycji czynnej relacji rodzinnych dominuje wydzźwięk neutralny (51%) i pozytywny (19%), widać też spory udział wydzźwięku ambiwalentnego (15%) i negatywnego (14%). Tych dwóch ostatnich brakuje jedynie w relacjach rodziców z dziećmi małoletnimi (pozytywnych w wydzźwięku scen porodu) oraz relacji między dorosłym rodzeństwem (wesele postaci epizodycznej).

Relacje w ekspozycjach biernej i kontekstowej – jak rozmawia się o rodzinie

Wykres 74. *Kowalscy kontra Kowalscy*: udział różnych relacji rodzinnych w ogólnym czasie ekspozycji biernej i kontekstowej

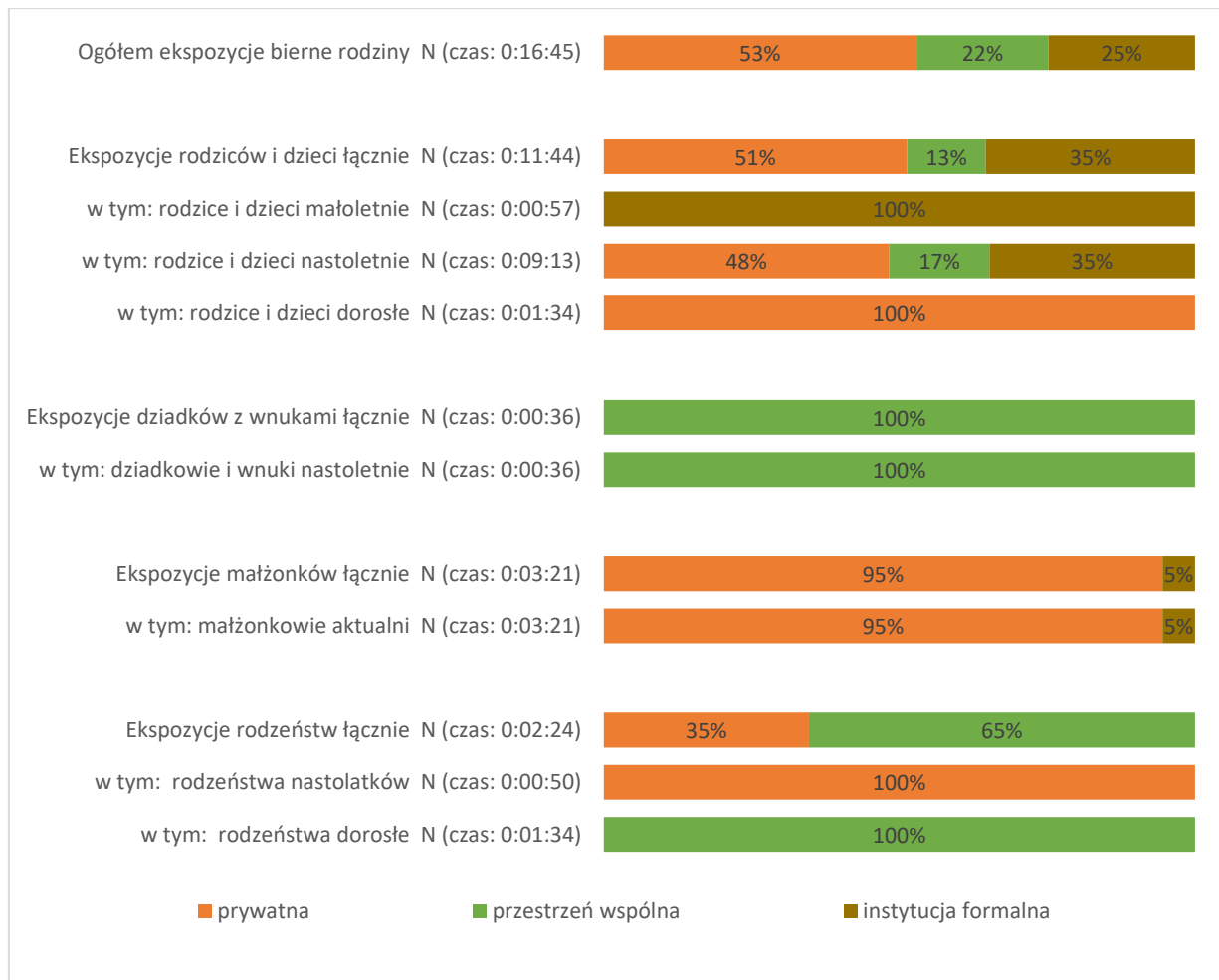

N (czas) = 00:16:45

Ekspozycja bierna, czyli rozmowy bohaterów dotyczą głównie relacji rodziców i dzieci (70%), ale także współmałżonków (20%). Odnotowano także rozmowy na temat rodzeństwa (serialowi bracia Kowalscy o sobie nawzajem oraz kolega Heńka opowiadający o swojej siostrze).

Ekspozycja bierna i kontekstowa ról w różnych miejscach

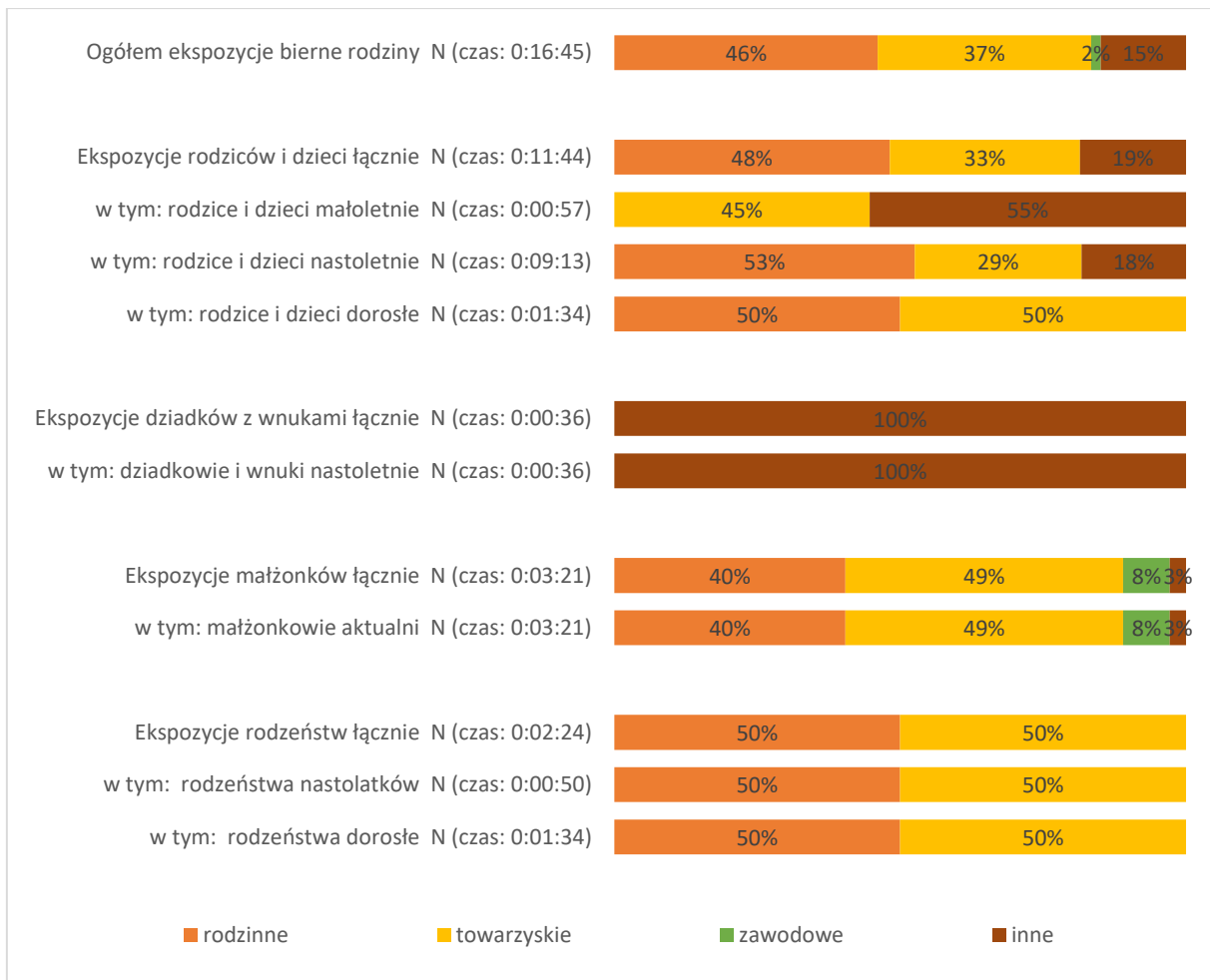
Wykres 75. *Kowalscy kontra Kowalscy*: Ekspozycja bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na miejsca

Miejsmem dla ekspozycji biernej i kontekstowej jest w większości przestrzeń prywatna (53%), w mniejszym stopniu instytucja formalna (25%) oraz przestrzeń wspólna (22%). Rozmowy o współmałżonkach odbywają się niemal wyłącznie w przestrzeni prywatnej (95%).

Ekspozycja bierna i kontekstowa ról w różnych kontekstach

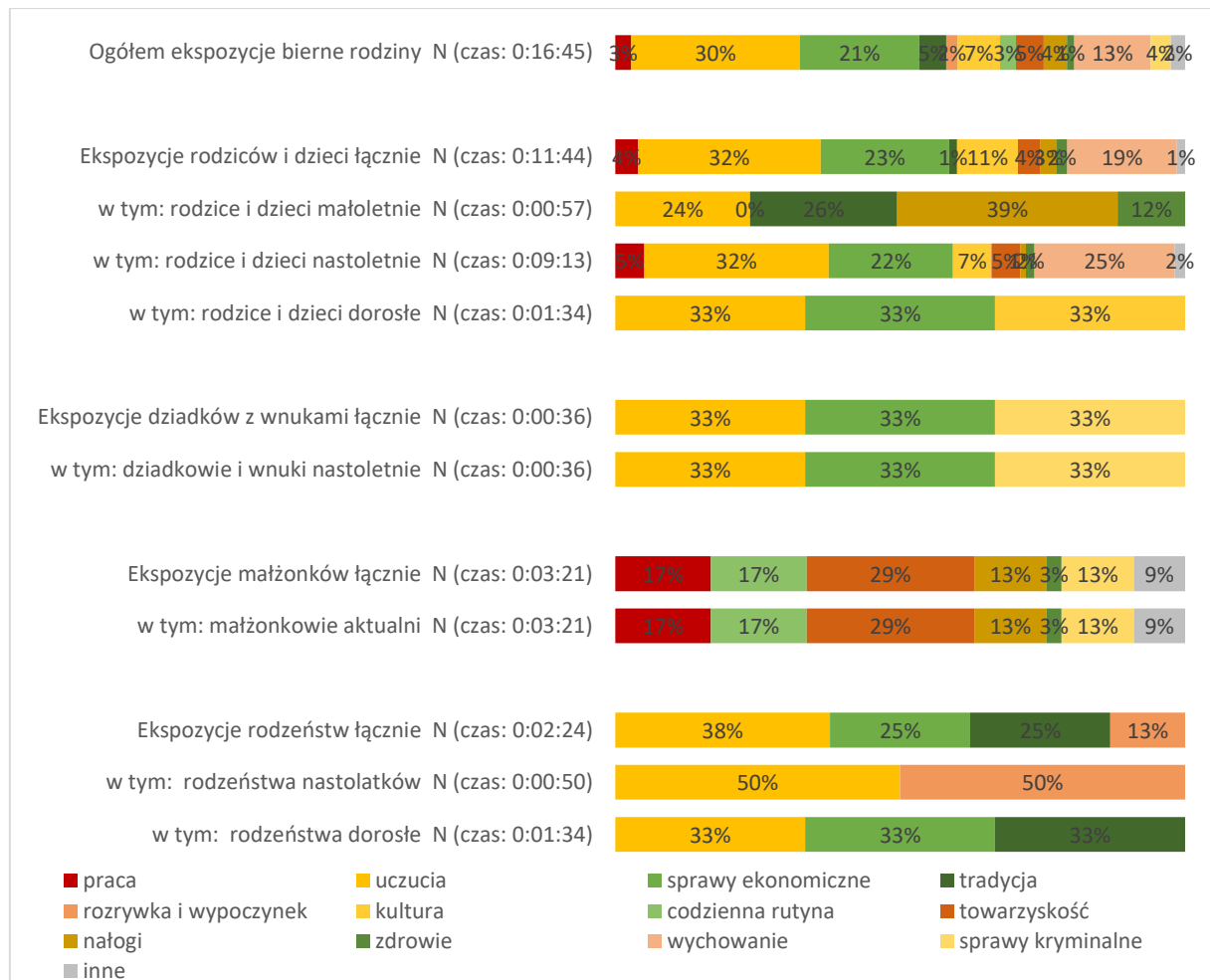
Wykres 76. *Kowalscy kontra Kowalscy*: Ekspozycja bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na ich typy

Kontekstem dla ekspozycji biernej i kontekstowej rodziny są w większości relacje rodzinne (46%) i towarzyskie (37%), w mniejszym stopniu inne (15%). Wyjątek stanowią sceny porodu, podczas których spotykają się na szpitalnym korytarzu obaj Kowalscy, Piotr i Henryk. Drugim wyjątkiem jest krótka scena kradzieży w sklepie, w której Zenon Kowalski opowiada o swoich wnukach.

Ekspozycja bierna i kontekstowa ról na tle różnych tematów rozmów

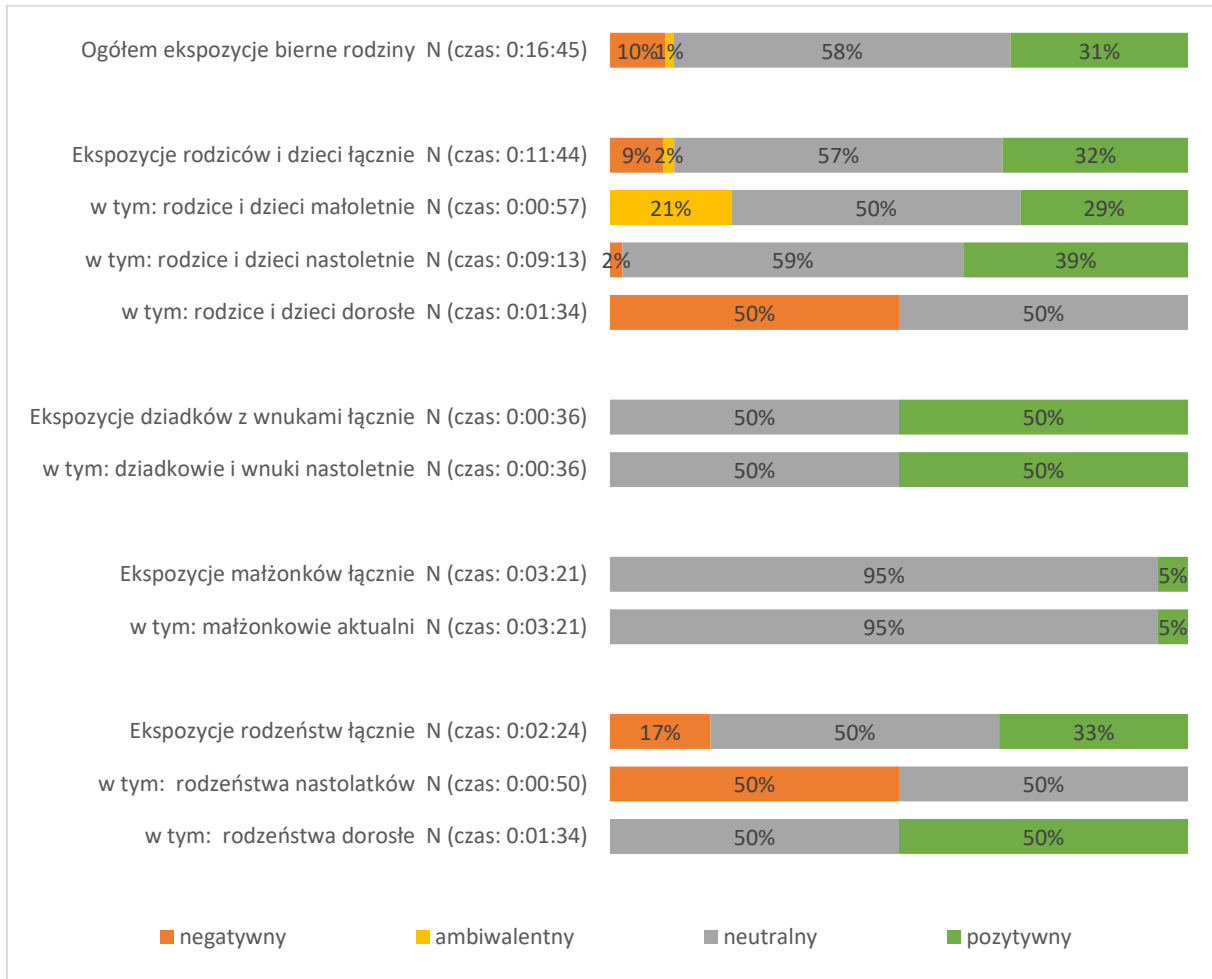
Wykres 77. *Kowalscy kontra Kowalscy*: Ekspozycje bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na tematy rozmów

Tematami rozmów w ekspozycji biernej i kontekstowej rodziny ogółem są w większości uczucia (30%), sprawy ekonomiczne (21%) i wychowanie (13%), jednak dla poszczególnych typów relacji występują duże różnice, stanowiące odzwierciedlenie poszczególnych scen.

Ekspozycja bierna i kontekstowa ról na tle różnych wydzźwięków emocjonalnych sceny

Wykres 78. *Kowalscy kontra Kowalscy*: Ekspozycja bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na wydzźwięki

Wydzźwięk emocjonalny w ekspozycji biernej i kontekstowej rodziny ogółem jest w większości neutralny (58%) i pozytywny (31%). Dla poszczególnych typów relacji rodzinnych występują jednak duże odstępstwa od średniej.

Wizerunek rodziny

Uwagi ogólne

Komediowo-obyczajowy charakter serialu *Kowalscy kontra Kowalscy* wpływa zarówno na sposób prezentacji rodzin i relacji rodzinnych, jak i traktowanie z przymrużeniem oka kwestii tak poważnych, jak ubóstwo czy alkoholizm.

Niewątpliwie serial można uznać za afirmację rodziny, a zwłaszcza rodzicielstwa. Wielokrotnie jest w nim podkreślana wartość rodziny, a rodzina pokazywana jest na ogół w pozytywny sposób. Członkowie rodziny spędzają ze sobą dużo czasu, jadają razem posiłki. Narracja opiera się niemal w całości na relacjach rodzinnych (ojcowskich, macierzyńskich, małżeńskich, braterskich) oraz na relacjach towarzyskich pomiędzy obiema rodzinami mieszkającymi pod jednym dachem. W związku z nietypową strukturą narracyjną w porównaniu do pozostałych seriali, składających się na próbę badawczą, poszczególne aspekty relacji w serialu *Kowalscy kontra Kowalscy* zostaną przedstawione osobno w dalszych punktach.

Modele rodziny

Ze względu na zastosowanie w serialu zabiegu fabularnego zamiany synów oraz oparcie całej fabuły na zestawieniu i kontraście dwóch rodzin, w serialu występują zaledwie dwa podstawowe modele rodzin, realizowane przez obie rodziny Kowalskich oraz zaprzyjaźnionych Wołodyjowskich.

W serialu można zidentyfikować dwie **rodziny nuklearne**, tworzące model 2 + 1 (z których jedna przekształca się w model 2 + 2). Pierwsza to opisana wyżej rodzina zamożnych Kowalskich, czyli Piotr, Anna i ich syn Janek (a później i Nikodem), a druga to zaprzyjaźnieni z nimi równie zamożni Wołodyjowscy: Hamlet – właściciel dużego sklepu spożywczego, jego żona Milana – właścicielka salonu piękności oraz ich córka Ofelia, nazywana Elą, będąca jednocześnie szkolną koleżanką Janka i Nikodema.

W obu rodzinach widać do pewnego stopnia tradycyjny podział ról. Mężowie są zamożnymi biznesmenami, a żony, ładne, eleganckie i zadbane, spełniają się artystycznie. Wprawdzie Milanę można uznać za bizneswoman, nie wiemy jednak, jakie zyski przynosi jej salon piękności. Anna natomiast nie pracuje, nie zajmuje się też domem i gotowaniem, ponieważ rodzina zatrudnia służącą. Jest uduchowiona, medytuje, a jako hobby uprawia ceramikę artystyczną, która stanowi dla niej przy okazji źródło całkiem sporego dochodu. W jednej ze scen dowiadujemy się bowiem, że za ozdobny, asymetryczny wazon otrzymała... 10 tysięcy dolarów. Potomstwo obu małżeństw (Janka i Elę) można określić mianem złotej młodzieży, korzystającej w beztroski i bezrefleksyjny sposób ze statusu materialnego, jaki zapewniają im rodzice.

Drugi model zidentyfikowany w serialu to **rodzina wielopokoleniowa**, którą reprezentują biedni Kowalscy (do których później dołącza drugi syn Janek). Ojciec Henryka, Zenon, jest istotną postacią w serialu. Trudno go jednak określić jako tradycyjnego dziadka, bowiem senior rodu jest postacią raczej negatywną. Pojawia się stosunkowo często i uczestniczy w wielu wydarzeniach rodzinnych. Na poziomie deklaracji wydaje się bardzo przywiązany do rodziny i wartości rodzinnych. To on pod koniec drugiego odcinka wygłasza prawdziwą apologię rodzicielstwa: „Zamienili nam chłopców. No, zdarza się. Mieliście jednego syna, a teraz macie dwóch. I z tego należy się cieszyć”. Jednak zachowanie Zenona ujawnia liczne wady. Można powiedzieć, że senior rodu, niezależnie od warunków, w jakich mieszka, używa życia. Dość szybko zaczyna korzystać z wszelkich przywilejów, jakie zapewnia mu mieszkanie w zamożnym domu, co nie przeszkadza mu w surowej ocenie ludzi bogatych. Z upodobaniem objada się kawiozem, przesiaduje nad basenem z drinkiem, zajada się

deserem w ogrodzie rezydencji, całuje służącą... W wielu scenach widzimy go z Heńkiem, jednak są to relacje bardziej kumpłowskie niż ojcowsko-synowskie, a ojciec często podśmiewa się z syna. Relacje Zenona z synową są poprawne. Widać też gesty czułości wobec wnuków.

W roli epizodycznej pojawia się także czwarta rodzina. Chodzi mianowicie o siostrę i (przyszłego) szwagra kolegi Heńka, których Henryk zawozi do ślubu samochodem Piotra. Panna młoda jest w zaawansowanej ciąży, przyszła rodzina lada dzień stanie się więc rodziną nuklearną. W kilku scenach możemy zidentyfikować bliskie relacje łączące zarówno brata z siostrą, jak i przyszłych małżonków. Do pamiątkowego zdjęcia ustawia się cała, dość liczna rodzina, w tym rodzice młodej pary. Generalnie, można zidentyfikować niski status materialny i społeczny państwa młodych i ich rodzin, a jednocześnie ich upodobanie do alkoholu i zabawy. Ze względu na charakter uroczystości oraz epizodyczność ról trudno określić jakość ww. relacji rodzinnych w dłuższej perspektywie.

W serialu można dopatrzeć się aluzji do **rodziny nieheteronormatywnej** (gejowskiej). Chodzi mianowicie o scenę, w której dwóch ojców Kowalskich, w związku z nagannym zachowaniem Janka, spotyka się z jego nową nauczycielką. Ojcowie tłumaczą jej, że tworzą nietypową rodzinę. Kłóca się przy tym, który z nich bardziej kocha syna. Nauczycielka, początkowo zdziwiona, z coraz większą sympatią przygląda się kłótni obu ojców. Z jednej strony scena ma charakter komediowy, bazujący na nieporozumieniu, ponieważ nowa nauczycielka nie zna jeszcze relacji panujących w rodzinie Janka. Z drugiej zaś jest to pozytywny i sympatyczny obraz relacji, jakie mogłyby panować w rodzinie gejowskiej, w której ojcowie reprezentują dwa style wychowania.

Rodzicielstwo i style wychowania

Synowie stanowią dla obu małżeństw źródło radości i dumy lub też troski i rozczarowania. Obie rodziny dbają o przyszłość synów, serialowych rodziców interesują zatem takie kwestie, jak wyniki w nauce i planowane studia. Czwórka rodziców stara się bliżej poznać swoich biologicznych synów i nawiązać z nimi relacje, nadrabiając tym samym utracony czas.

Ze względu na różnice w statusie początkowo obie rodziny w odmienny sposób starają się realizować swoje zadania rodzicielskie, jednak wspólne zamieszkanie sprawia, że przed Nikodemem otwierają się nowe możliwości (dobre liceum, możliwość studiowania w Oxfordzie), Janek natomiast zaczyna ulegać wpływom, dalekiego od ideału, ojca biologicznego.

Istotnym elementem, a jednocześnie źródłem sytuacji o charakterze komicznym, jest zderzenie dwóch stylów wychowania. Przy czym style te krzyżują się w ramach obu rodzin. Styl Anny bardziej przypomina styl Henryka: oboje są wyrozumiali, kochający i mało wymagają od synów. Styl Jadzi z kolei jest zbliżony do stylu Piotra, a zatem oparty na dyscyplinie i stawiający synom wysokie wymagania. Przedstawiciele obu stylów wychowania krytykują się nawzajem. Anna określa wręcz sposób dyscyplinowania Jadwigi jako „gestapowski”, tonuje także zbytnią, w jej opinii, surowość Piotra wobec Janka. Henryk z kolei zarzuca Piotrowi, że każdy problem rozwiązuje za pomocą pieniędzy, a Piotr wypomina Heńkowi, że ten pozwala Jankowi na wszystko. Sprzeczki i konflikty na tle stylów wychowania sprawiają, że obie rodziny ustalają rolę tzw. rodzica głównego, obejmowaną po kolei zgodnie z grafiką. Pomysł ten staje się jednak przyczyną kolejnych konfliktów.

Janek sprawia spore problemy wychowawcze, podczas korepetycji z angielskiego oddaje się pieszczotom z atrakcyjną nauczycielką, pije piwo i pali papierosy. Dowiadujemy się także o poważniejszych sprawach, jak okradanie samochodów. Dość szybko też znajduje wspólny język z ojcem biologicznym, chętnie spędzając z nim czas. Heniek zdaje sobie sprawę ze szkodliwych skłonności i zachowań syna, przeprowadza więc z nim rozmowę wychowawczą, w charakterze negatywnego przykładu wskazując na siebie. Pokazuje mu też swoich kumpłi od kart, którzy, jak

wyjaśnia, mają wyroki w zawieszeniu, a od dwóch odeszły żony. Wciąga jednak przy okazji syna w grę w karty na pieniądze. Pomimo swoich wad i braku konsekwencji wobec biologicznego syna, Henryk obdarza go bezwarunkową miłością i jest niego dumny. Na swój sposób rekompensuje zatem Jankowi brak zainteresowania ze strony formalnego ojca, rozczarowanego synem niespełniającym jego oczekiwań. Piotr bowiem dość szybko kieruje całą uwagę na Nikodema, którym może chwalić się przed kolegami.

O ile Nikodem nie sprawia problemów wychowawczych i bardzo dobrze się uczy, to nie jest to postać pozbawiona wad. Przechwala się swoją wiedzą i intelektem, uważając przy tym kobiety za mniej inteligentne od mężczyzn. Jego seksistowskie poglądy zostają poddane weryfikacji, kiedy kilka razy pod rząd przegrywa w szachy z Anną, szukającą we wspólnej grze sposobu na zbliżenie się do biologicznego syna.

W serialu można znaleźć próbę diagnozy przyczyn obecnej odmiennej sytuacji materialnej i pozycji społecznej obu rodzin. Pojawia się w nim bowiem motyw samochodu–zabawki, który rodzice Piotra kupili mu, kiedy był dzieckiem, przedtem długo odkładając na ten cel pieniądze. Samochodem dziecko cieszyło się jednak zaledwie jeden dzień, bowiem – jak dowiadujemy się z opowieści Zenona – ten pożyczył samochodzik od naiwnego dziecka za pięć cukierków, aby pojeździł nim jego syn, i nigdy zabawki nie oddał. Tak więc Henryk otrzymał od ojca w dzieciństwie kradziony samochodzik, a w dorosłym życiu nigdy nie dorobił się własnego. Piotr natomiast stracił drogą zabawkę, na którą jego rodzice ciężko pracowali, za to w dorosłym życiu własną pracą doszedł do tego, że ma własny salon samochodowy i do dyspozycji samochody różnej marki. Historia ta sugeruje, że styl wychowania w dzieciństwie i wdrażane przez rodziców wartości ukształtowały dalsze losy obu Kowalskich.

Jakość relacji małżeńskich

Różnice pomiędzy obiema rodzinami dotyczą także jakości relacji małżeńskich. Delikatność i dyplomacja Anny powodują, że jej pożycie z łatwo wybuchającym gniewem mężem jest w zasadzie bezkonfliktowe. Udziela przy okazji porad Jadzi, jak postępować z Heńkiem. Małżeństwo ubogich Kowalskich jest bowiem dalekie od ideału. Powodem konfliktów, a nawet używania przez Jadzię siły wobec męża jest z jednej strony skłonność Henryka do alkoholu, z drugiej zaś jego niefrasobliwy stosunek do spraw materialnych (długi, brak pracy, roztrwonienie na zdraпки pieniędzy przeznaczonych na ubezpieczenie domu). Pomimo to widać między małżonkami więź, wyrażającą się w czułych gestach Henryka wobec żony oraz w ich – jak się wydaje – udanym pożyciu seksualnym.

Trzecie małżeństwo, Milany i Hamleta, widzimy w kilku scenach, kiedy jako goście odwiedzają zamożnych Kowalskich, oraz podczas sceny pogrzebu psa Mileny. Trudno szczegółowo określić jakość ich relacji małżeńskich. W jednej ze scen Hamlet, słysząc nieudolne popisy wokalne żony, z czułością w głosie nazywa ją swoją „gwiazdką”. Jednak i w przypadku tej pary obserwujemy sprzeczkę na tle wychowania córki, po tym jak dziewczyna, podbierając wcześniej kluczyki do samochodu ojca, zabrała obu braci Kowalskich na szaleńczą przejażdżkę po leśnych drogach, potracając przy tym człowieka, którym – jak się później okazuje – był Zenon.

Relacje między rodzeństwem

Relacja obu braci Kowalskich od początku opiera się na rywalizacji. Pierwszym z powodów jest sprezentowanie Nikodemowi przez Piotra nowego laptopa, który pierwotnie przeznaczony był dla Janka. Ten więc najpierw chowa ładowarkę, a następnie zakleja laptop. Nikodem nie pozostaje dłużny bratu, wydając go przed rodzicami, że ten pali papierosy. Ponadto obu braciom podoba się ta sama dziewczyna, Ela Wołodyjowska. Janek na różne sposoby stara się zdyskredytować brata w oczach

dziewczyny i zdobyć jej względy, jednak ta od początku jest zafascynowana Nikodemem. Co ciekawe, między braćmi w ogóle nie pojawia się kwestia majątku zamożnych Kowalskich, do którego Nikodem, jako syn biologiczny, również może rościć sobie prawo, co zapewne wynika z konwencji gatunkowej serialu.

Patologie rodzinne

Nie sposób, pomimo wymogów gatunkowych i komediowej funkcji, jaką w serialu pełnią wady Henryka i Zenona, nie wspomnieć o patologicznym wymiarze rodziny ubogich Kowalskich. Henryk jest typowym obibokiem, a okazjonalne zarobki przeznaczają na alkohol. Próbuje wprowadzić swoich sił w biznesie, jednak sprowadzone z zagranicy fajerwerki zostają zatrzymane przez jakiś czas w urzędzie celnym, a poza sezonem nie znajdują nabywców. Ostatecznie eksplodują podczas pożaru domu. Rodzina zostaje z długami i jest nachodzona przez komorników. Utrzymanie domu i wszelkie obowiązki domowe spoczywają na barkach Jadwigi.

Zenon i Henryk parają się przestępczością. Zenon mierzy z broni do komornika i kradnie pierogi ze sklepu Hamleta. Henryk sprzedaje Hamletowi srebrny łańcuszek, wmawiając mu, że biżuteria pochodzi z... zatopionego Titanica. W zмовie z kolegą od kart próbuje też oszukać Piotra, wyłudając od niego pieniądze na łapówkę dla rzekomego komornika. Henryk namawia też własnego syna Nikodema, aby ten włamał się do systemu bankowego i anulował kredyt zaciągnięty w banku.

We wspomnieniach Zenona możemy zidentyfikować też przykład rodziny przemocowej. Przyglądając się twórczości artystycznej Anny, senior Kowalski mówi, że jego ojciec też „lepił garnki”, ale „ulubionym jego zajęciem było nas i mamę łąć” (odc. 7).

Podsumowanie

Serial *Kowalscy kontra Kowalscy* prezentuje dwa najbardziej tradycyjne modele rodziny: nuklearną i wielopokoleniową. Widzimy także dość tradycyjny podział ról, a sposób zajmowania się domem i obowiązkami domowymi jest determinowany przez różnice materialne obu tytułowych rodzin i w pewnym stopniu patologiczny charakter jednej z nich.

Rodzina, pomimo wad identyfikowanych u całej czwórki rodziców oraz dziadka, stanowi niezaprzeczalną wartość, i to zarówno na poziomie relacji pomiędzy rodzicami a dziećmi, jak i pomiędzy małżonkami. Dziadek jest istotną postacią w rodzinie, uczestnicząc w życiu rodzinnym na równi z innymi. Bracia, pomimo nieustannej rywalizacji, stopniowo nawiązują więź, spędzając wspólnie czas i informując się nawzajem o poczynaniach rodziców.

Wspólne zamieszkanie obu rodzin jest wprowadzić przyczyną licznych konfliktów, ale też pozwala na rekompensatę pewnych deficytów w ich relacjach. Piotr może poczuć się wreszcie dumny z osiągnięć syna Nikodema, a Henryk spędza czas z „nowym” synem Jankiem. Janek ponadto okazuje swojemu biologicznemu ojcu aprobatę i uznanie, których Heniek nie dostaje ze strony własnej żony.

Komisarz Mama

Informacje ogólne

Komisarz Mama to serial obyczajowy o tematyce kryminalnej produkowany przez firmę Polot Media na zlecenie Telewizji Polsat S.A. Serial miał premierę w marcu 2021 roku. Serial stanowi polską wersję francuskiego serialu *Candice Renoir* z 2013 roku. Powstały cztery sezony serialu, z czego pierwsze trzy zostały wyemitowane do maja 2022 roku, a emisja czwartego trwała w czasie sporządzania raportu. Do badania wybranych zostało 10 kolejnych odcinków składających się na pierwszy sezon (odcinki 1-10) wyemitowanych od 3 marca do 21 kwietnia 2021 roku. Średnia oglądalność w tym okresie wynosiła 1,3 mln widzów na odcinek¹⁶.

Struktura narracyjna i specyfika serialu

Komisarz mama to serial obyczajowo-kryminalny o stosunkowo lekkim charakterze. Koncentruje się na losach 40-letniej Marii Matejko, która po 10 latach przerwy wraca do pracy w policji.

Narracyjna dwutorowość. Historie prezentowane w serialu przebiegają w dwóch zasadniczych planach. Na pierwszym z nich widzowie śledzą losy tytułowej komisarz, na które składają się jej praca dochodzeniowa, związane z nią interakcje w zespole kolegów i koleżanek oraz perypetie osobiste. Wątek relacji z dziećmi oraz partnerami życiowymi snuje się przez poszczególne odcinki, nie zajmując jednak w nich zbyt wiele ogólnego czasu fabuły. Drugi plan stanowią losy osób zaplątanych w zbrodnie będące osi każdego odcinka. W każdym z analizowanych odcinków pojawia się jakaś rodzina lub rodziny uwikłane w kryminalne zagadki rozwiązywane przez zespół komisarz Matejko. Historie kryminalne opowiedane w serialu mają swój początek i koniec w obrębie jednego odcinka. Ważnym elementem fabuły jest subtelne przenikanie się epizodycznej ścieżki kryminalnej i ciągłych ścieżek Marii Matejko oraz jej podwładnych Jana i Romy. Kiedy w wątku kryminalnym mamy poruszony problem samodzielności materialnej kobiet, pojawia się on też w życiu tytułowej bohaterki. Kiedy odcinek porusza sprawę żalu po dziecku oddanym do adopcji, wydaje się, że w jakiś sposób (w analizowanym zakresie odcinków niewyjaśniony) wiąże się to z sytuacją rodzinną Romy. Zabawnym elementem jest stosowanie przez Marię Matejko tych samych zabiegów dyscyplinujących wobec swoich dzieci i swoich podwładnych.

Uwagi metodologiczne

Ogólnie wizerunki rodziny w serialu *Komisarz Mama* są dość czytelne i niezbyt złożone. Pewną niewielką trudność powodować może wątek relacji tytułowej bohaterki z dwoma mężczyznami: formalnie byłym mężem z jednej strony i potencjalnym nowym partnerem z drugiej. W toku fabuły stają się oni raz byłymi, raz potencjalnie przyszłymi, a czasami nie wiadomo, czy są aktualnymi partnerami Marii Matejko. Ten problem nie ma jednak wielkiego ciężaru. Znacznie trudniejszym zadaniem było określenie wydźwięku emocjonalnego w niektórych scenach. W takich sytuacjach, gdy scena prezentuje patologię związaną z funkcjonowaniem rodziny, ale jednocześnie całą sytuację udaje się jakoś rozwiązać, ale bohaterowie nadal pozostają trochę nieszczęśliwi. Być może ambiwalentny odbiór wydźwięku wynika w jakiś sposób z faktu, że serial jest dość wierną kopią

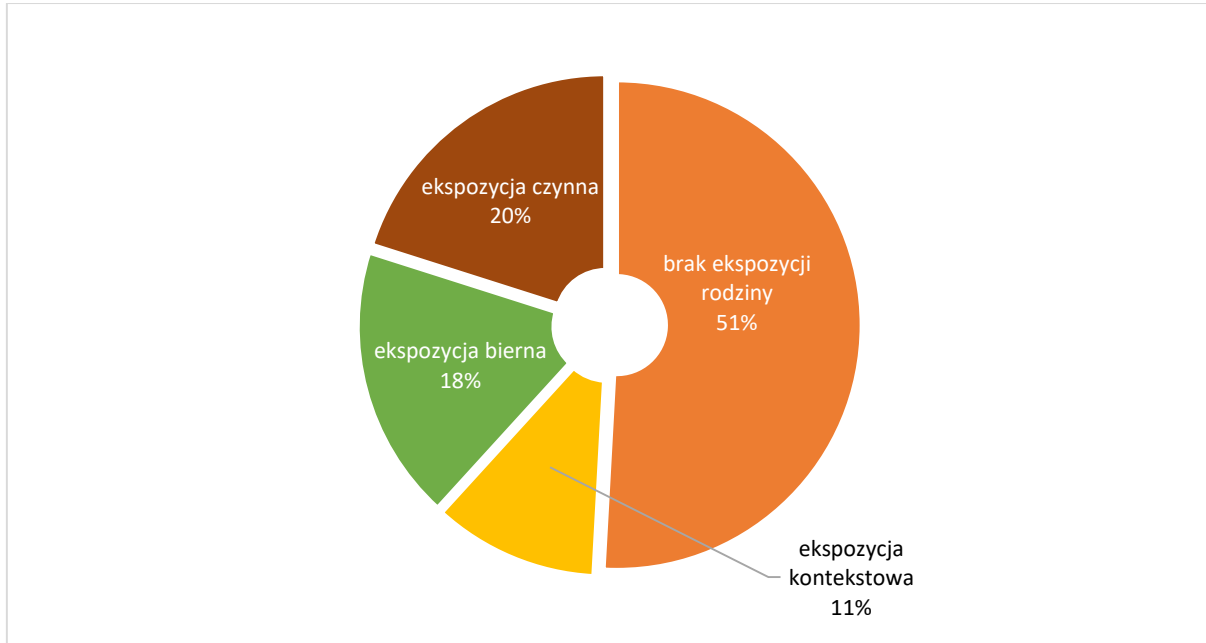
---

¹⁶ <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/komisarz-mama-trzeci-sezon-serial-polsat-ogladalnosc> (dostęp: 15.11.2022).

francuskiego pierwowzoru i tym samym przekazuje trochę kulturowo odlegleszy wzór emocjonalności.

Ekspozycje rodziny

Wykres 79. *Komisarz Mama*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków

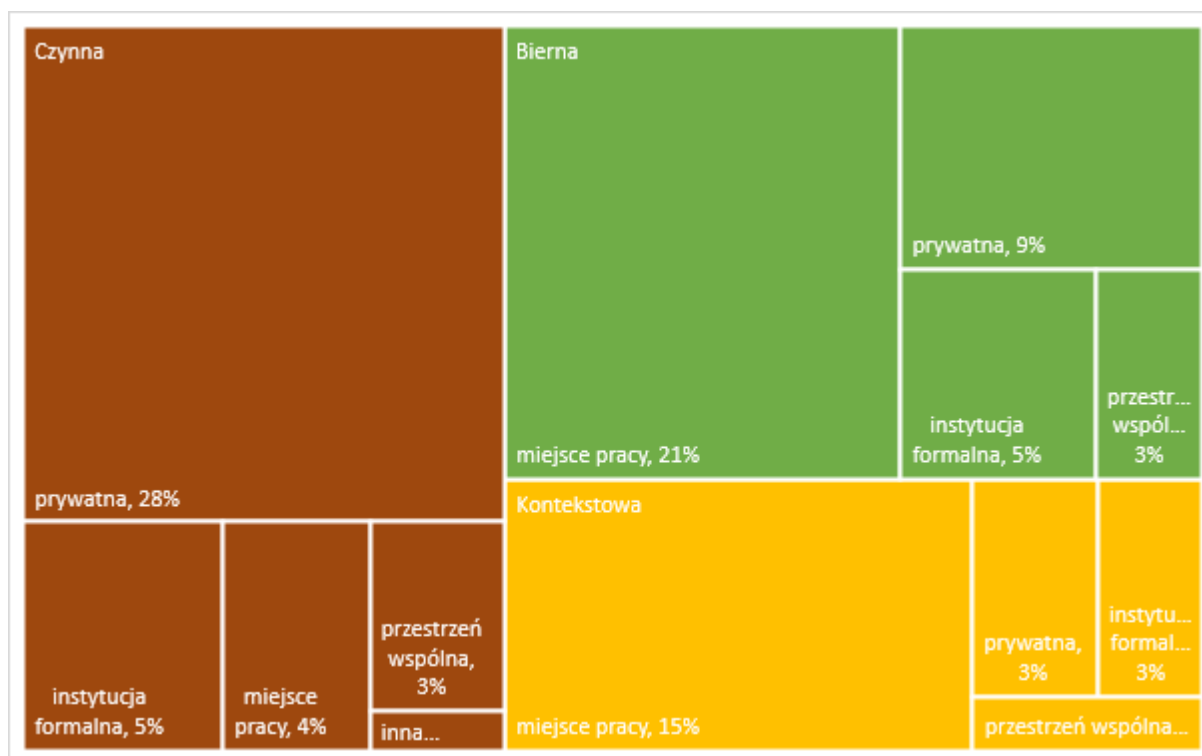

N (czas) = 07:08:12

Ekspozycja rodzin zajmuje 49% całego czasu emisji w analizowanej próbie. W tym serialu relatywnie duży udział zajmuje ekspozycja kontekstowa, co wynika z tego, że sprawy rodzin ofiar lub sprawców są poruszane w rozmowach śledczych. Również duża część ekspozycji biernej, która zajmuje 18% czasu, jest związana z rozmowami dotyczącymi dochodzeń prowadzonych przez policję. Odbyna się to najczęściej w formie rozmowy policjantów z członkami rodzin w jakiś sposób powiązanych z prowadzonym śledztwem. Inaczej mówiąc, jest to serial kryminalny, w którym wątki rodzinne stanowią raczej interesujące uzupełnienie podstawowej treści.

Ekspozycje rodziny w różnych miejscach

Wykres 80. *Komisarz Mama*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na miejsca

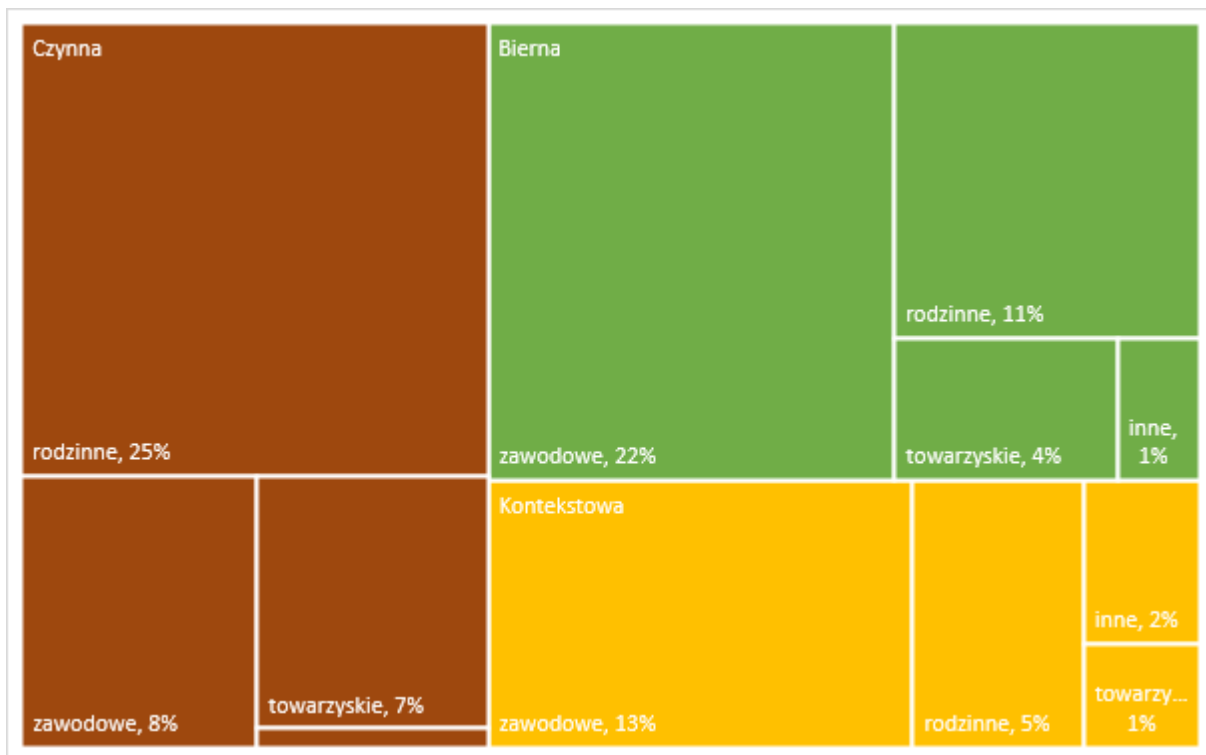

N (czas) = 3:30:23

Ekspozycja czynna najczęściej umiejscowiona jest w miejscach prywatnych i w *Komisarz mama* mogą to być zarówno prywatny dom tytułowej bohaterki lub jej kolegów z pracy, ale też prywatne domy lub mieszkania postaci epizodycznych, których obecność w fabule powiązana jest z przestępstwem będącym osią każdego odcinka. Z tego samego powodu w ekspozycjach biernej i kontekstowej dominują przestrzenie związane z pracą (odpowiednio 21% w związku z ekspozycją bierną i 15% kontekstową), a zatem komisariat policji lub miejsca zbrodni. Warto zwrócić uwagę na stosunkowo obszerne czasowo fragmenty, w których o rodzinie mówią osoby niezwiązane z nią, czyli głównie sytuacje, gdy zespół komisarz Matejko rozmawia o rodzinach epizodycznych.

Ekspozycje rodziny w różnych typach relacji

Wykres 81. *Komisarz Mama*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na typy relacji

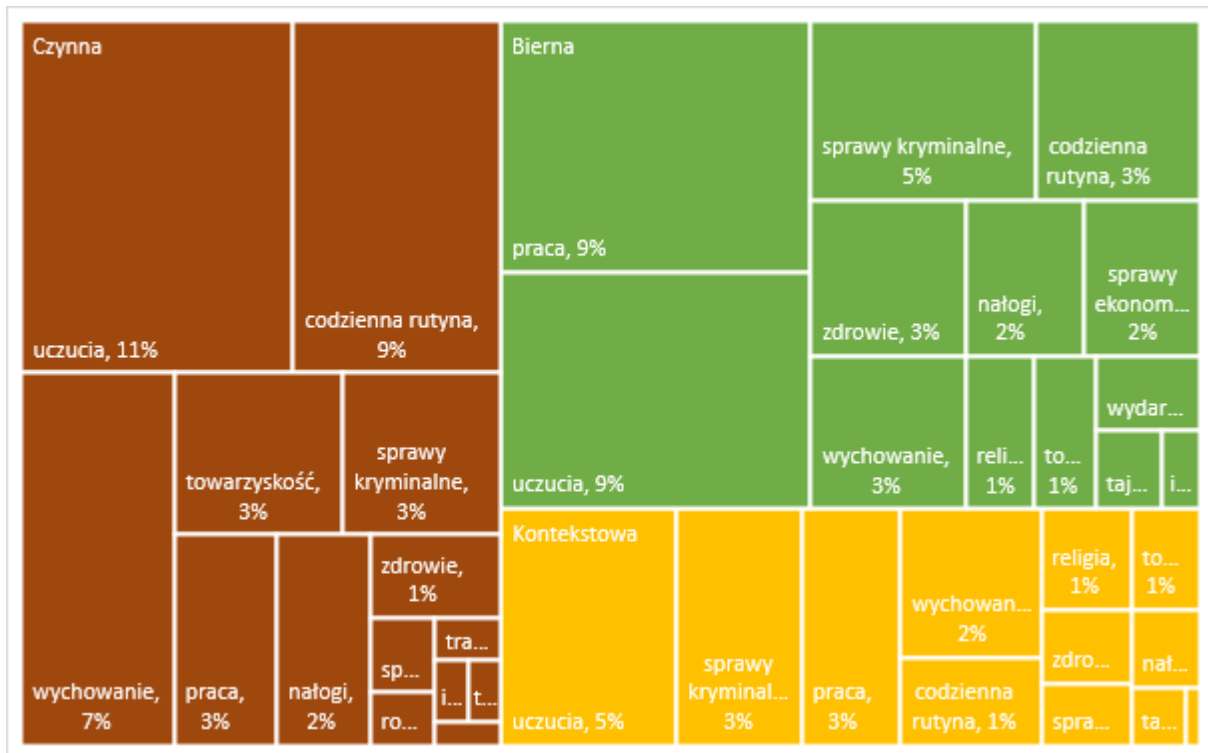

N (czas) = 3:30:23

Dwutorowy charakter serialu znajduje również odzwierciedlenie w relacjach, które wiążą się z ekspozycjami. W ekspozycji czynnej mamy jeszcze przewagę relacji rodzinnych (25%) – to ze względu na ekspozycję sytuacji rodzinnych głównej bohaterki. Z kolei tam, gdzie rodzina nie jest ukazana w scenie, w których stanowi przedmiot rozmów, głównie chodzi o relacje zawodowe.

Ekspozycje rodziny na tle różnych tematów rozmów

Wykres 82. *Komisarz Mama*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na tematy rozmów

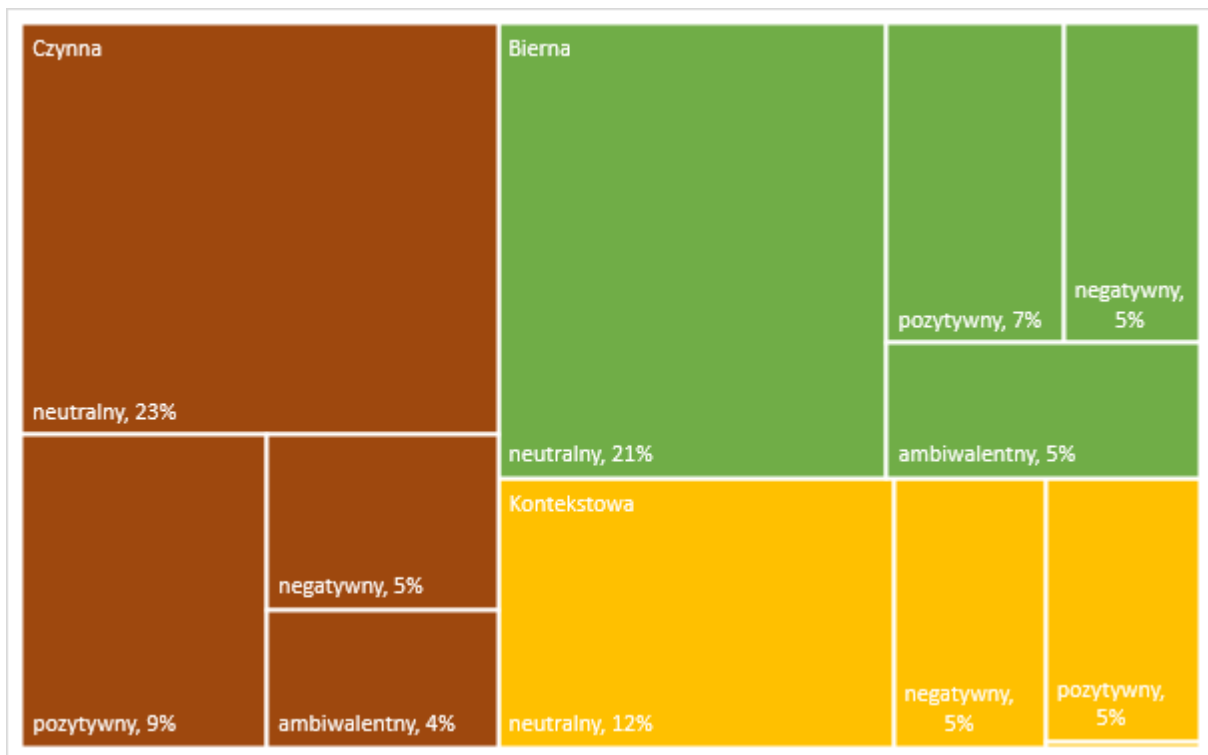

N (czas) = 3:30:23

Tematami rozmów, które towarzyszą ekspozycjom, są najczęściej te związane z pracą lub uczuciami. Co ważne, rozmowy o rodzinie zwykle są bardziej złożone, można w nich wyodrębnić więcej tematów niż w przypadku scen, gdzie rodzina jest eksponowana w sposób czynny. Monotematyczność dotyczy bardziej scen rodzinnych głównej bohaterki, gdzie albo mamy do czynienia ze scenami uczuciowymi, albo ukazującymi codzienną rutynę, albo wychowanie dzieci itd. Tymczasem w ekspozycjach biernych, gdzie rozmowy dotyczą rodzin ofiar i podejrzanych, uczucia mieszają się z nałogami, sprawy kryminalne z religijnymi itd.

Ekspozycje rodziny z różnymi wydziewkami emocjonalnymi

Wykres 83. *Komisarz Mama*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na wydziewki

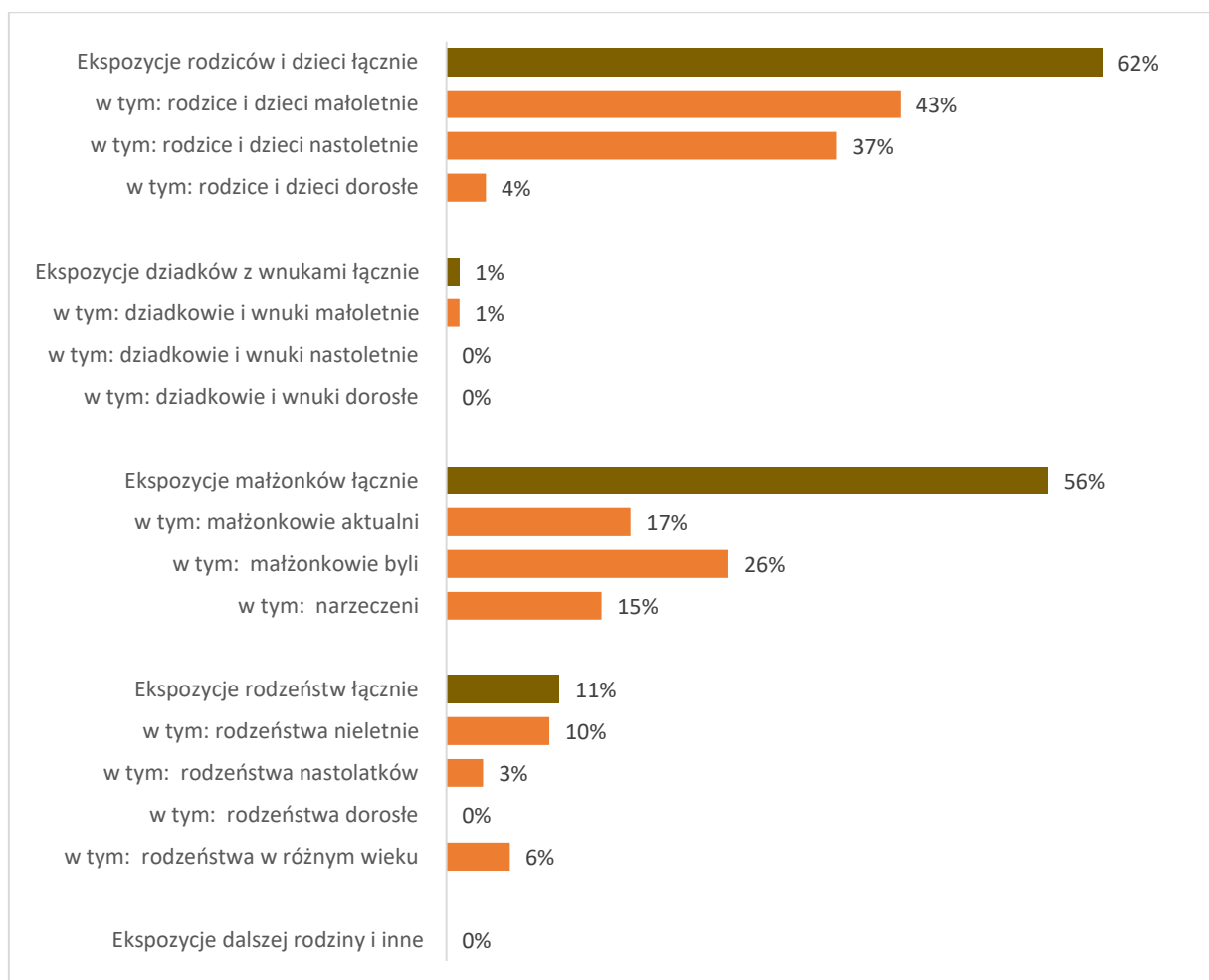
N (czas) = 3:30:23

W serialu, w odniesieniu do rodziny dominuje zdecydowanie wydziewki neutralny. Wydziewki pozytywne i negatywne równoważą się. Zwykle też wydziewki pozytywne dotyczą wątków tytułowej bohaterki, szczególnie gdy chodzi o relacje z dziećmi. Negatywne pojawiają się tam, gdzie chodzi o relacje Marii Matejko z partnerami oraz przede wszystkim w niektórych rodzinach epizodycznych, których dotyczą śledztwa, co często oznacza docieranie do brudnych sekretów tych rodzin i odzieranie ich z pozorów wzorowego życia. Trzeba jednak dodać, że wydziewki pozytywne znajdują się również w epizodycznych wątkach kryminalnych, gdy przebieg śledztwa ujawnia poświęcenia bohaterów na rzecz rodziny, próby wyjścia z nałogów lub po prostu śledztwo doprowadza do pozytywnego zakończenia, pogodzenia się wcześniej zantagonizowanych osób.

Relacje

Rodzina w działaniu, czyli relacje w ekspozycji czynnej

Wykres 84. *Komisarz Mama*: udział różnych relacji rodzinnych w ogólnym czasie ekspozycji czynnej

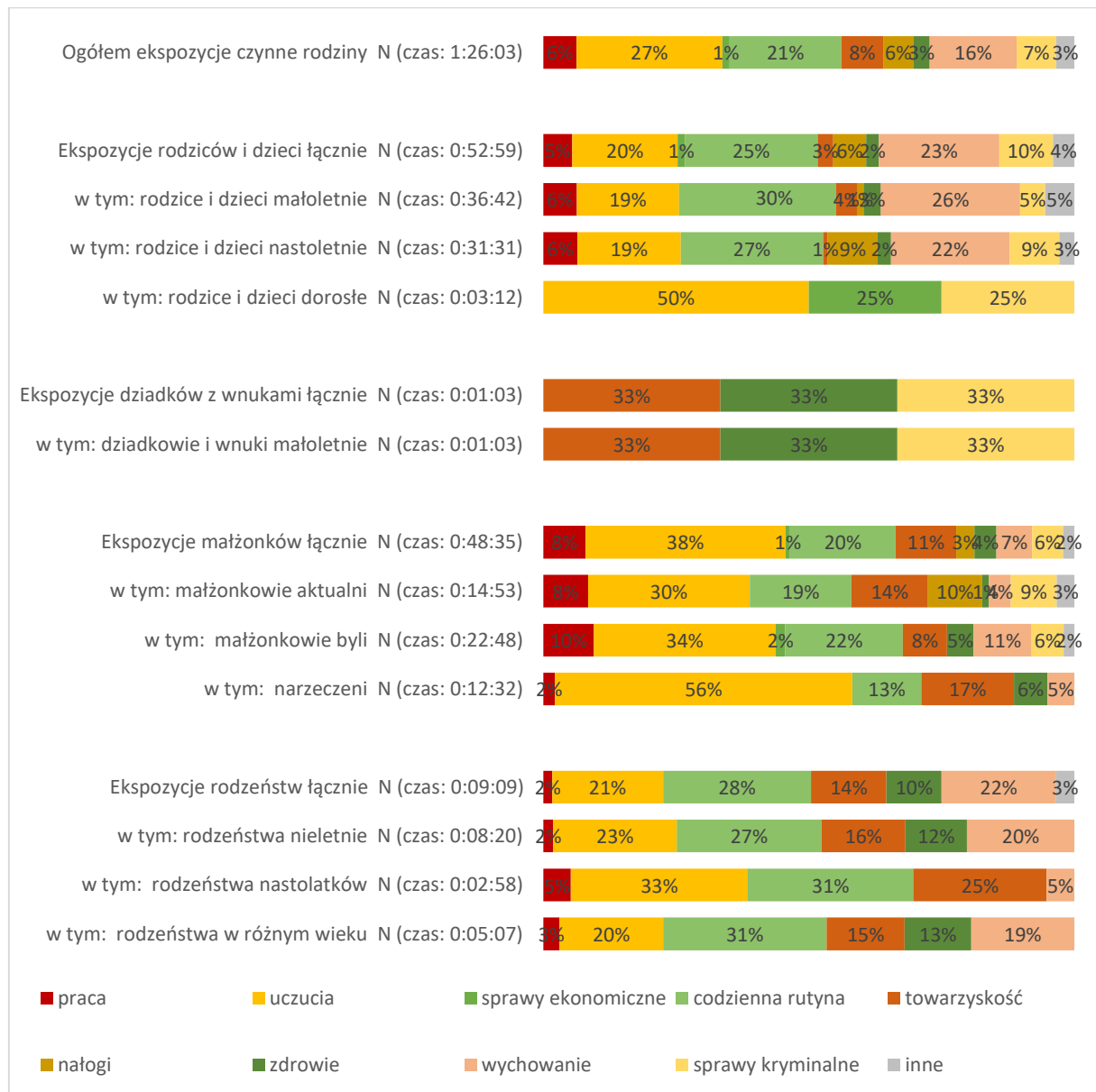
N (czas) = 01:26:03

Ekspozycje czynne rodziny zajmują w analizowanym materiale prawie 1,5 godziny. W tym czasie 68% scen ma miejsce w przestrzeni prywatnej. Ekspozycje czynne rodziny w *Komisarz Mama* to przede wszystkim relacje małżeńskie lub quasi-małżeńskie między partnerami aktualnie będącymi ze sobą w związku, ale też z byłymi mężami oraz takimi, którzy potencjalnie mogą nimi zostać. W serialu *Komisarz Mama* relacje na linii mąż – żona urozmaicane są w takim sposób, że były mąż na jakiś czas uzyskuje status aktualnego (zamieszkuje w domu bohaterki, widzowie dowiadują się, że formalnie nie mają oni rozwodu), z kolei dotychczasowy nieformalny partner staje się byłym partnerem, aby jeszcze w tej samej serii ponownie odwrócić role mężów w wymiarze były – aktualny – przyszły. Pozostałe relacje rodzinne stanowią dużo mniejszy udział w czasie ekspozycji. Rodzice i dzieci są pokazywani przez 12 minut i 10 sekund, głównie w przestrzeniach prywatnych (57% ekspozycji) lub w instytucjach formalnych takich jak szkoła lub szpital. Ekspozycja babci i wnuczki występuje epizodycznie w jednym z odcinków. Ekspozycje czynne rodzeństwa również nie są zbyt częste, przeważnie mają miejsce w domu głównej bohaterki i dotyczą relacji między jej dziećmi.

Ekspozycje czynne ról na tle różnych tematów rozmów

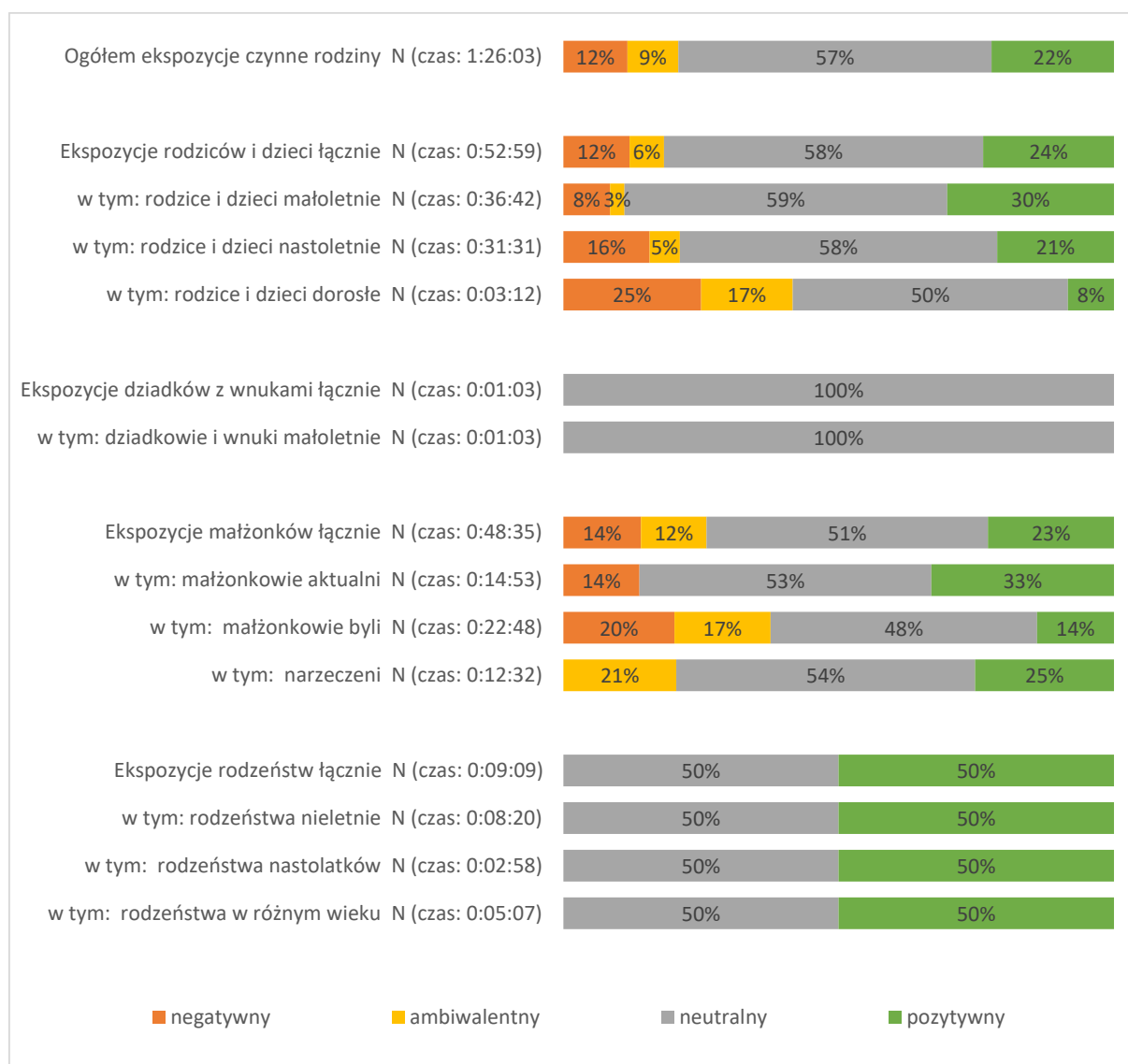
Wykres 85. *Komisarz Mama*: Ekspozycja czynna relacji rodzinnych z podziałem na tematy rozmów

Uczucia i codzienna rutyna to dwa najczęstsze tematy rozmów w tych scenach, w których mamy do czynienia z ekspozycją czynną rodziny. Uczucia dominują znacznie bardziej w relacjach na linii mąż – żona, natomiast codzienna rutyna w relacjach rodziców z dziećmi oraz rodzeństwa między sobą. Wynika to z faktu, że rodzina głównej bohaterki, jej relacje z dziećmi i dziećmi między sobą często osadzone są w charakterystycznych scenach szycowania się do pracy, powrotu z niej (często późnego), czyli stanowią trochę tło do ukazania Marii Matejko jako pracującej matki. Co ciekawe, w ekspozycjach czynnych rodziny stosunkowo mało czasu zajmują tematy rozmów dotyczące wprost spraw kryminalnych (8%). Oznacza to, że wątki kryminalne nie są zbyt mocno związane z rodziną, nawet gdy rodzina jest obiektem śledztwa. Jest to z pewnością jedna z przyczyn, dla której mimo kryminalnego charakteru serial nie obciąża wizerunku rodziny negatywnym wydzźwiękiem emocjonalnym.

Ekspozycje czynne ról na tle różnych wydzźwięków emocjonalnych sceny

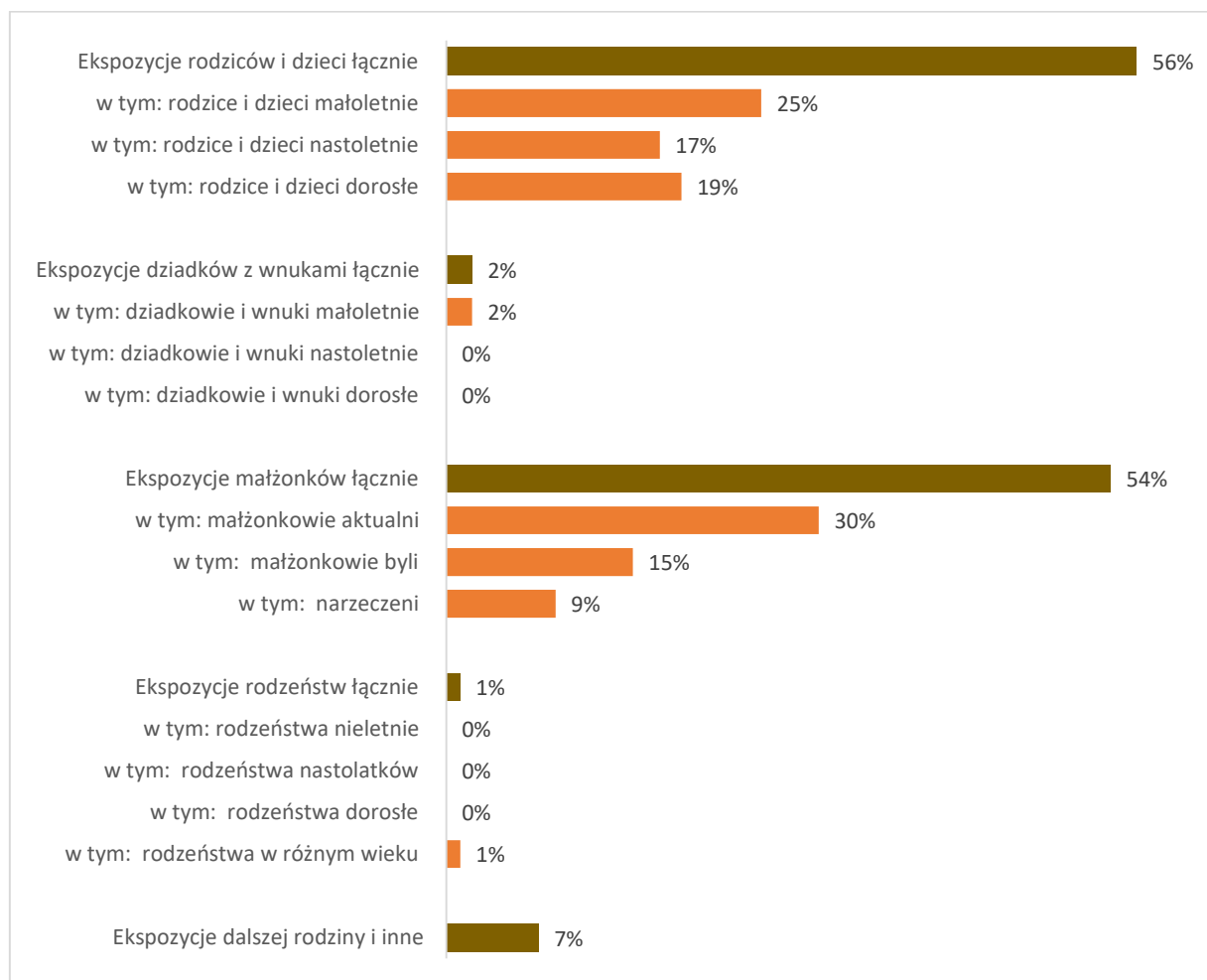
Wykres 86. *Komisarz Mama*: Ekspozycja czynna relacji rodzinnych z podziałem na wydzźwięki

W ukazywaniu relacji rodzeństwa rozpoznajemy wyłącznie przekaz pozytywny lub neutralny. Również epizodyczna scena babci z wnuczką jest wyłącznie pozytywna. W relacjach rodziców z dziećmi pojawiają się wydzźwięki negatywne, szczególnie dotyczące zaborczości rodziców, również znęcania się fizycznego i psychicznego – dotyczą one jednak przede wszystkim rodzin epizodycznych. Jeżeli chodzi o udział negatywnych wydzźwięków w ukazywaniu relacji partnerskich/małżeńskich, to są one obecne zarówno w wątku głównym, jak i w wątkach epizodycznych i dotyczą całego wachlarza rodzinnych dysfunkcji i patologii: zdrad, przemocy, problemów materialnych, rozpadu więzi emocjonalnej itp.

Relacje w ekspozycjach biernej i kontekstowej – jak rozmawia się o rodzinie

Wykres 87. *Komisarz Mama*: udział różnych relacji rodzinnych w ogólnym czasie ekspozycji biernej i kontekstowej

N (czas) = 02:04:20

O ile w ekspozycji czynnej mieliśmy znacznie więcej czasu poświęconego na sceny z udziałem byłych małżonków (za sprawą wątku relacji tytułowej bohaterki z partnerami), to w ekspozycji biernej, gdzie mowa jest o innych rodzinach, najczęściej omawiane są relacje aktualnych małżonków. Z kolei w tym wymiarze ekspozycji praktycznie nie występują dziadkowie i wnuki oraz rodzeństwo.

Ekspozycja bierna i kontekstowa ról w różnych miejscach

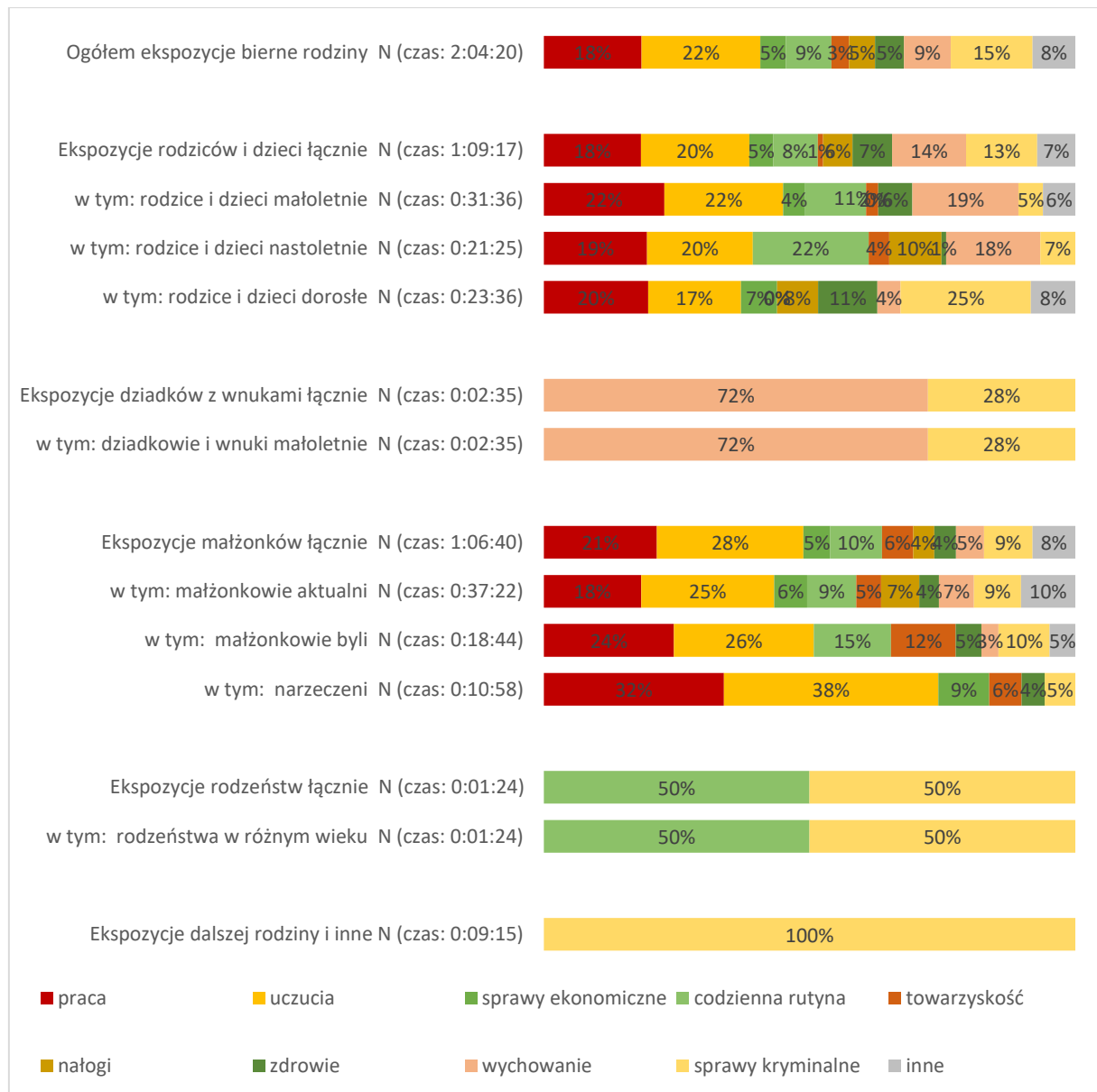
Wykres 88. *Komisarz Mama*: Ekspozycja bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na miejsca

Dominacja miejsca pracy jako miejsca, w którym następuje ekspozycja bierna lub kontekstowa, dotyczy wszystkich relacji. Należy nadmienić, że w przypadku serialu *Komisarz Mama* jako miejsce pracy zostały zakwalifikowane też miejsca zbrodni lub miejsca prowadzenia czynności dochodzeniowych, które w innej sytuacji można by uznać za przestrzeń wspólną. Jednak należy mieć na uwadze, że dla policjantów, którzy najczęściej są bohaterami tych scen, te miejsca są ich miejscem pracy.

Ekspozycja bierna i kontekstowa ról na tle różnych tematów rozmów

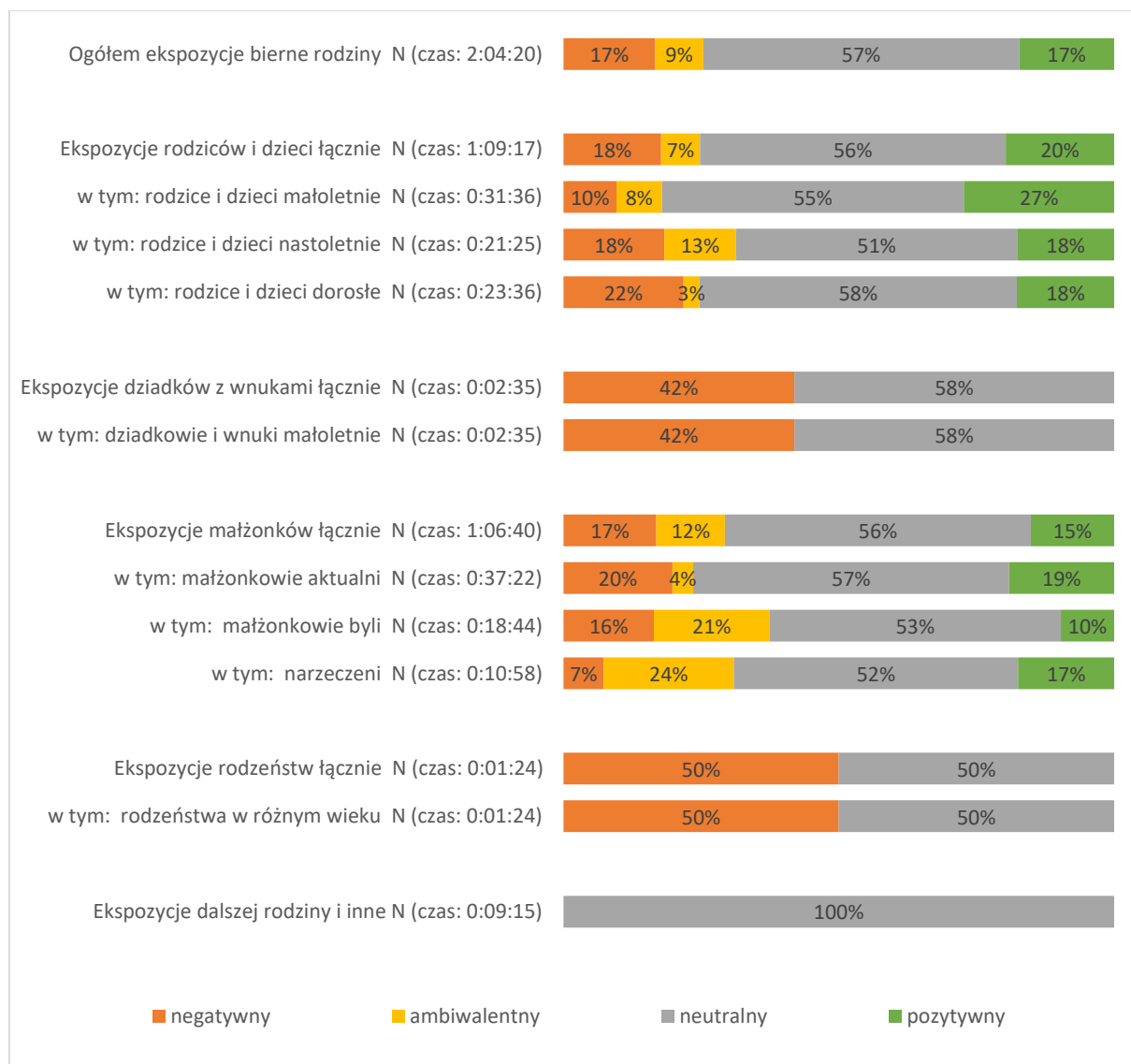
Wykres 89. *Komisarz Mama*: Ekspozycja bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na tematy rozmów

Wyraźny udział tematów związanych z pracą wynika z poruszanego już połączenia ekspozycji biernej i kontekstowej ze śledztwami. Warto zwrócić uwagę na dość wyraźny udział scen, w których poruszany jest problem wychowania i ten dotyczy między innymi komentowania spraw związanych z dziećmi, które na przykład sprawiają problemy szkolne.

Ekspozycja bierna i kontekstowa ról na tle różnych wydzźwięków emocjonalnych sceny

Wykres 90. *Komisarz Mama*: Ekspozycja bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na wydzźwięki

W ekspozycji biernej i kontekstowej mamy do czynienia z większym udziałem wydzźwięków negatywnych i ambiwalentnych w ogólnym czasie prezentowania różnych relacji rodzinnych. Wynika z to z faktu, że ekspozycje bierna i kontekstowa dotyczą głównie toczonych śledztw i wspomnianego już szerokiego katalogu rodzin w jakiś sposób dysfunkcyjnych ukazanych epizodycznie w poszczególnych odcinkach.

Wizerunek rodziny

Samotne rodzicielstwo

W pierwszym planie i przez wszystkie odcinki prezentowana jest rodzina tytułowej komisarz Marii Matejko. Fabuła zaczyna się od momentu, w którym komisarz Matejko wraca do pracy w policji po 10-letniej przerwie. Bohaterka jest samotną matką, która z powodzeniem wychowuje czwórkę dzieci, nie rezygnując przy tym z kariery zawodowej. Oczywiście w tym wychowaniu pojawiają się problemy, ale równie dobrze moglibyśmy wyobrazić je sobie w rodzinach nuklearnych z obojgiem rodziców i co ważne, ostatecznie są przezwyciężane. Serial można by uznać za afirmację samotnego rodzicielstwa, gdyby nie fakt, że przez cały czas w sferze osobistej dąży ona do zbudowania trwałej relacji z mężczyzną, a głównym problemem, który jej w tym przeszkadza, jest trudność w wyborze między byłym mężem (choć jeszcze nie formalnie byłym) i ojcem dzieci, a nowo poznanym sąsiadem. Warto zaznaczyć, że obaj panowie prezentują się jako bardzo opiekuńczy i umiejący nawiązać dobry kontakt z dziećmi czy zająć się bieżącymi sprawami domu w czasie, gdy bohaterka „idzie zbawiać świat”, czyli poświęca się pracy zawodowej. Bardzo ważną charakterystyką relacji w tym dość skomplikowanym układzie rodzinnym jest partnerstwo rozumiane jako zasada równoważności. Rodzice traktują dzieci po partnersku, dzieci zwracają się do rodziców po partnersku, relacje między małżonkami przeszłymi i potencjalnie przyszłymi są również partnerskie. W wychowaniu dzieci wyraźnie widzimy nie tyle zaniedbanie funkcji opiekuńczo-zabezpieczającej (dzieci pozostawione same sobie prawie doprowadzają do pożaru, powrót do domu, gdy dzieci już śpią), ile na przeniesieniu tego obowiązku na osoby inne niż matka (niania, ojciec dzieci, sąsiad). Pojawiają się jednak sceny, które wyraźnie prezentują funkcję socjalizującą, ale jest to socjalizacja utrzymana w duchu wspomnianego już partnerstwa na osi rodzice-dzieci. W tej sytuacji prezentowany w serialu wizerunek rodziny zawiera bardzo pozytywny obraz rodzeństwa jako tej grupy odniesienia, która stanowi dla siebie duże wsparcie zarówno w wymiarze organizacji życia rodzinnego (przygotowywanie posiłków, zajmowanie się starszego rodzeństwa młodszym), wychowawczego czy emocjonalnego.

W serialu występują również dwa inne wątki rodzinne, które przeplatają fabułę poszczególnych odcinków. Jeden z nich również dotyczy samotnej matki, podwładnej Marii Matejko. Chociaż w pierwszej serii poznajemy tylko nieliczne szczegóły (wiemy, że ma jedno dziecko), to możemy stwierdzić, że to drugie samotne macierzyństwo jest dużo bardziej problematyczne niż to, które obserwujemy u głównej bohaterki.

Rodzina nuklearna

Drugi wątek drugoplanowy przedstawia rodzinę nuklearną innego podwładnego tytułowej bohaterki, Jana. Jan jest młodym ojcem, w pierwszych odcinkach dowiadujemy się o ciąży jego żony, poród dziecka jest wpleciony w fabułę, a w późniejszych śledzimy problemy związane z opieką nad noworodkiem. Atmosfera wokół tej rodziny jest w analizowanych odcinkach wyłącznie pozytywna, nawet gdy czasami twórcy serialu postanawiają się pobawić z widzami i sugerują zdradę Jana, to na koniec okazuje się, że postanowił on spędzić noc w hotelu, aby w końcu się wyspać.

Rodziny dysfunkcyjne lub nietypowe

Każdy z odcinków to osobna historia kryminalna zaczynająca się najczęściej wizytą na miejscu zbrodni, poznaniem jej okoliczności, charakterystyką ofiary. Każda historia kryminalna zamyka się w jednym odcinku i tym czasie w toku prowadzenia sprawy widz poznaje również rodziny ofiary. W najbardziej ogólnym wymiarze możemy stwierdzić, że ten plan dostarcza szerokiego wachlarza rodzin dysfunkcyjnych lub bardzo nietypowych.

W pierwszym odcinku z analizowanej serii przedmiotem śledztwa jest zabójstwo matki i żony z pozornie dobrze ułożonej rodziny nuklearnej. Z czasem widz poznaje skazy na wizerunku tej rodziny, które pierwotnie mają przyczynę ekonomiczną, następnie dołącza brak komunikacji między małżonkami, co w rezultacie prowadzi do zajęcia się matki/żony prostytutką jako dodatkowym zajęciem. Jednak kobieta jest przedstawiona jako ofiara niesprzyjających okoliczności losu, natomiast mocno w odcinku zostaje napiętnowana jej koleżanka, która zajmowała się sutenerstwem. Z kolei po stronie sprawcy poznajemy rodzinę niepełną, w której ojciec w czasie rozwodu pozbawił matkę praw rodzicielskich nad synem. W toku fabuły na jaw wychodzi patologiczne znęcanie się ojca nad synem, które staje się przyczyną tragedii. Na koniec odcinka mamy zapowiedź odzyskania przez matkę praw rodzicielskich. Generalnie matka jest przedstawiona jako ofiara swojego byłego, zamożnego męża.

W drugim odcinku rodzina będąca przedmiotem śledztwa przeżywała kryzys, ale dowiadujemy się, że mąż i jednocześnie ofiara zbrodni poczynił przed śmiercią kroki w celu naprawy związku. Zabieg ten przedstawia instytucję małżeństwa i rodziny w bardzo pozytywnym świetle.

W trzecim odcinku mamy po raz kolejny samotną matkę wychowującą nastoletniego syna – wydzwięk tego wizerunku rodziny jest raczej negatywny. Chłopak popełnia samobójstwo po szkolnym upokorzeniu związanym z nadużyciem alkoholu, a jego matka w okrutny sposób mści się na organizatorach imprezowego procederu. Trudno przy tym jednak uciec od konstatacji, że postawa matki stanowi pośredni – choć patologiczny – dowód na wartość macierzyństwa.

W czwartym odcinku przedstawiona jest kontrowersyjna relacja żony i męża. Małżonkowie prowadzą bardzo bujne i swobodne życie erotyczne. Mąż ma wiele partnerek seksualnych, a żona akceptuje nietypowe zachcianki seksualne męża, a nawet zachęca męża do nowych przygód. Do końca stoi po jego stronie nawet, gdy okazuje się on mordercą. Obok tego wątku pojawia się taki, w którym potencjalny podejrzany może pozostawić żonę w ciąży. Jako bardzo niekorzystne jest przedstawiony fakt, że „syn wychowa się bez ojca”.

W kolejnym odcinku mamy przedstawioną rodzinę po rozpadzie, którego powodem było narcystyczne usposobienie męża, który w celu przyciągnięcia uwagi otoczenia symuluje chorobę nowotworową.

Motywnym przewodnim kolejnego odcinka jest niezależność finansowa kobiet, która wpleciona jest aż w trzy wątki, w tym dwa ukazujące toksyczne relacje. Pierwsza relacja męża i żony, która poświęca swoją karierę zawodową, wyjeżdża z kraju z mężem za granicę, mąż ma bardzo dobrze płatną pracę, więc ona nie musi pracować, ale popada przez to w zakupoholizm i depresję. Po powrocie do Polski nie może znaleźć pracy zgodnej ze swoimi kwalifikacjami bo „wypadła z obiegu”, nadal walczy z depresją i zakupoholizmem, trudno jej się odnaleźć, prowadzi „drugie życie”, o którym mąż nie wie. W drugiej rodzinie mamy przedstawioną relację starszego ojca i dorosłej córki. Córka rozpaczliwie całe życie zabiega o miłość ojca, on pozostaje nieczuły. Sytuacja komplikuje się jeszcze bardziej, gdy córka staje się zazdrosna o znajomą ojca. Z tymi epizodycznymi wątkami współgra główny wątek serialu, w którym były mąż Marii chce, aby wyjechała z nim do Nowego Jorku. Maria nie chce znowu się przeprowadzać, podoba jej się niezależność finansowa, chociaż jest jej ciężko pogodzić obowiązki mamy i komisarza jednocześnie.

W innym odcinku pojawia się motyw bardzo silnej religijności i zasad związanych z seksem przedmałżeńskim. Sprawa dotyczy dwojga nastolatków i wspólnoty religijnej – być może ważne, że wspólnoty protestanckiej, które tradycyjnie były bardziej rygorystyczne w sprawach obyczajowych. Pokazana jest nadopiekuńcza matka, która za wszelką cenę chce uchronić córkę, aby nie popełniła jej błędów z przeszłości (szybko została matką). Bezradna matka wobec miłości nastolatków zabija chłopaka córki, aby nie mogła wyjechać z nim i zacząć nowego życia z dala od matki. W innym planie

tego samego odcinka relacja Marii Matejko z kochankiem rozpada się. On chciałby mieć z nią dziecko, być częścią jej rodziny, ale dla niej dzieje się to wszystko za szybko, on zraniony wyprowadza się (do tej pory mieszkał obok). W kolejnym planie mamy wtrącenia na temat współpracownika Marii, Jana i jego narzekania na brak snu i czasu na cokolwiek, ale ogólny wydźwięk ojcostwa wydaje się pozytywny.

W innym odcinku w wątku kryminalnym mamy skomplikowaną sytuację z kobietą, która oddała dziecko do adopcji, ale po latach, gdy okazuje się, że nie będzie mogła mieć więcej dzieci, chce odzyskać córkę. Wątek jest przestrożą przez zbyt pochopnym rezygnowaniem z macierzyństwa.

Podsumowanie

Komisarz Mama to serial, który afirmuje silne i niezależne kobiety, dla których obecność mężczyzny w życiu jest przyjemnym i nawet pożądanym, ale jednak dodatkiem. Obraz rodziny jest w dużym stopniu złożony i niejednoznaczny. Serial przedstawia mnogość problemów współczesnych rodzin, ich dysfunkcjonalność i w związku z tym *implicite* zaleca budowanie rodziny jako pewnego kontraktu obowiązującego w określonych granicach niż konstrukcji silnej, niemal organicznej determinującej każdy aspekt życia.

Filmy fabularne

Tylko mnie kochaj i *Serce nie służy*

Informacje ogólne

Tylko mnie kochaj to film fabularny wyprodukowany dla TVN, który miał premierę w 2006 roku. Film cieszył się popularnością w kinach – obejrzało go w sumie ponad półtora miliona widzów. *Serce nie służy* to produkcja Telewizji Polsat z 2018 roku. Film oparty jest na adaptowanym scenariuszu produkcji tureckiej z roku 2016. Obejrzało go w dystrybucji kinowej około 650 tys. widzów¹⁷.

Z trzech powodów oba filmy poddamy łącznej analizie. Po pierwsze, produkcje dzieli 12 lat, co w odniesieniu do tak zmiennej i czułej materii jak kulturowe wzorce relacji rodzinnych i rodzicielskich oraz biorąc pod uwagę przemiany sfery kulturowo-politycznej w Polsce w tym okresie, wyklucza możliwość wyciągnięcia wniosków z ewentualnej analizy porównawczej. Po drugie, oba filmy oparte są na takim samym schemacie fabularnym. W jego centrum stoi główny bohater wiodący pretensjonalne życie wielkomiejskiego singla, który w wyniku zaprezentowanych wydarzeń odkrywa urok życia rodzinnego, małżeńskiego i rodzicielskiego. Po trzecie, są to jedyne filmy fabularne w próbie, nie ma więc przestrzeni nie tylko do porównań z innymi filmami z podobnych okresów, ale także z serialami – rządzącymi się zupełnie innymi prawami produkcyjnymi i fabularnymi.

Struktura narracyjna i specyfika filmów

Jak już zasygnalizowaliśmy, oba filmy mają dokładnie taką samą strukturę głównej linii narracyjnej. W obu przypadkach młody mężczyzna wiodący dość bez troskie i promiskuityczne życie w wyniku szczególnego zbiegu okoliczności powoli odkrywa w sobie potrzebę i akceptację dla tradycyjnego życia rodzinnego – w szczególności zaś świadomie i z akceptacją podejmuje rolę społeczną ojca.

W przypadku *Tylko mnie kochaj* do głównego bohatera przybywa dziewczynka mówiąca, iż jest jego córką i prosząca o opiekę przez pięć dni, które potrzebne są jej mamie do skończenia niesłychanie ważnego i pilnego projektu zawodowego. Przemiana bohatera następuje stopniowo – rola ojca jest tu przez dłuższy czas na pierwszym miejscu i to ona stanowi motor transformacji bohatera.

Z kolei, w *Serce nie służy* bohater zgodnie z obietnicą z przeszłości decyduje się na kontraktowe małżeństwo ze swoją przyjaciółką, gdyż oboje kończą 30 lat i nie są w stałych związkach. Umowa obejmuje wspólne posiadanie dziecka, a przemiana bohatera dokonuje się właściwie natychmiast po zawarciu małżeństwa.

Uwagi metodologiczne

Oba filmy oparte są na specyficznych zwrotach fabularnych, które utrudniały kodowanie według przyjętej metodologii.

W *Tylko mnie kochaj* matka dziecka pojawia się właściwie od samego początku filmu jako nowa współpracowniczka głównego bohatera, lecz występuje *incognito*. Widzowie zapewne od samego początku mogą się tego domyślać, ale ta podwójna rola nie wpływa na prezentację postaci. Dopiero

---

¹⁷

https://pl.wikipedia.org/wiki/Lista_film%C3%B3w_z_najwi%C4%99kszej_%C4%85_liczb%C4%85_widz%C3%B3w_w_Polsce (dostęp: 29.11.2022).

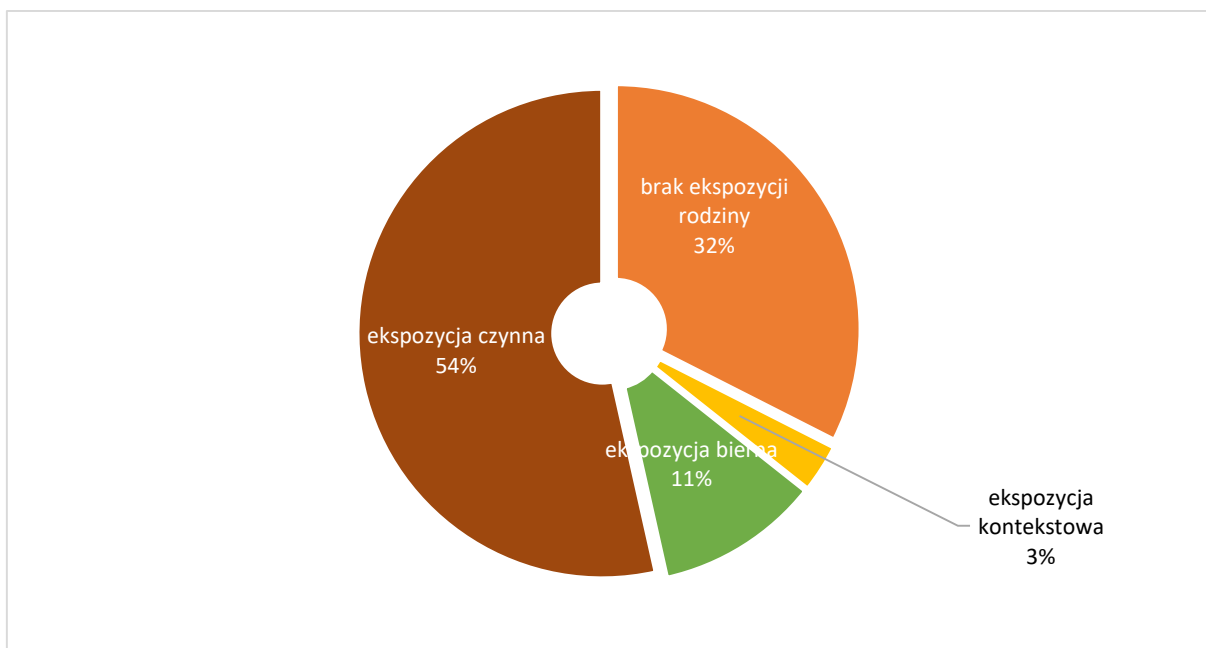
w samej końcówce filmu widzowie i główny bohater dowiadują się podwójnej roli bohaterki. W związku z powyższym ekspozycja tej postaci kodowana jest w roli matki dopiero od momentu filmowego *qui pro quo*.

Z kolei w *Serce nie sługa* część scen oparta jest na nagraniach przygotowanych przez główną bohaterkę dla swojej córki i męża. Protagonistka wie bowiem, że ze względu na wadę serca, którą ukrywa przed rodziną, poród jest dla niej olbrzymim ryzykiem zdrowotnym. W istocie, po porodzie bohaterka umiera. Film prezentowany jest w formie opartej na reminiscencjach opowieści zmarłej. Część scen stanowi w związku z tym ekspozycję bierną, a nawet kontekstową roli matki (wyprzedza w czasie sam fakt macierzyństwa). Ponieważ jednak widzowie są utrzymywani w iluzji standardowych relacji rodzinnych – sceny te są konsekwentnie kodowane jako ekspozycja czynna.

Tylko mnie kochaj (TVN S.A.)

Ekspozycje rodziny

Wykres 91. *Tylko mnie kochaj*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie filmu

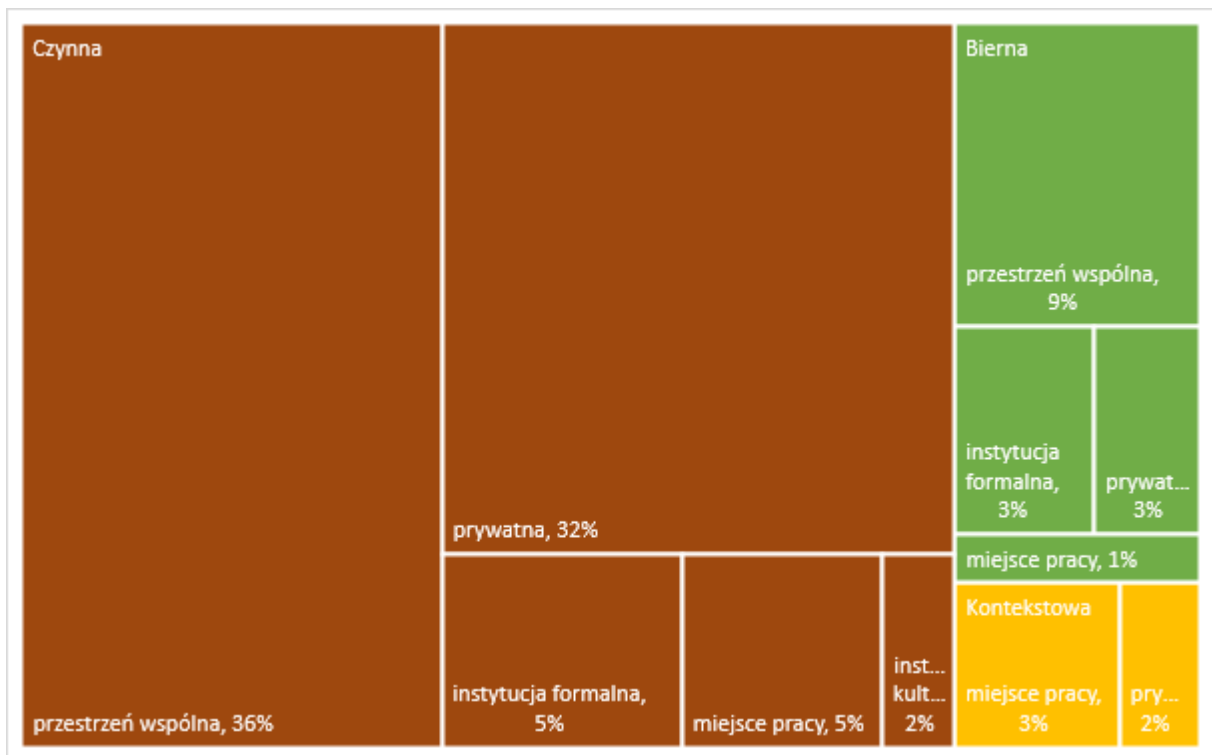

N (czas) = 01:35:15

Dominacja czynnej ekspozycji relacji rodzinnych wynika z faktu, iż w większość scen filmu obserwujemy relacje głównego bohatera i jego małoletniej córki.

Ekspozycje rodziny w różnych miejscach

Wykres 92. *Tylko mnie kochaj*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie filmu z podziałem na miejsca

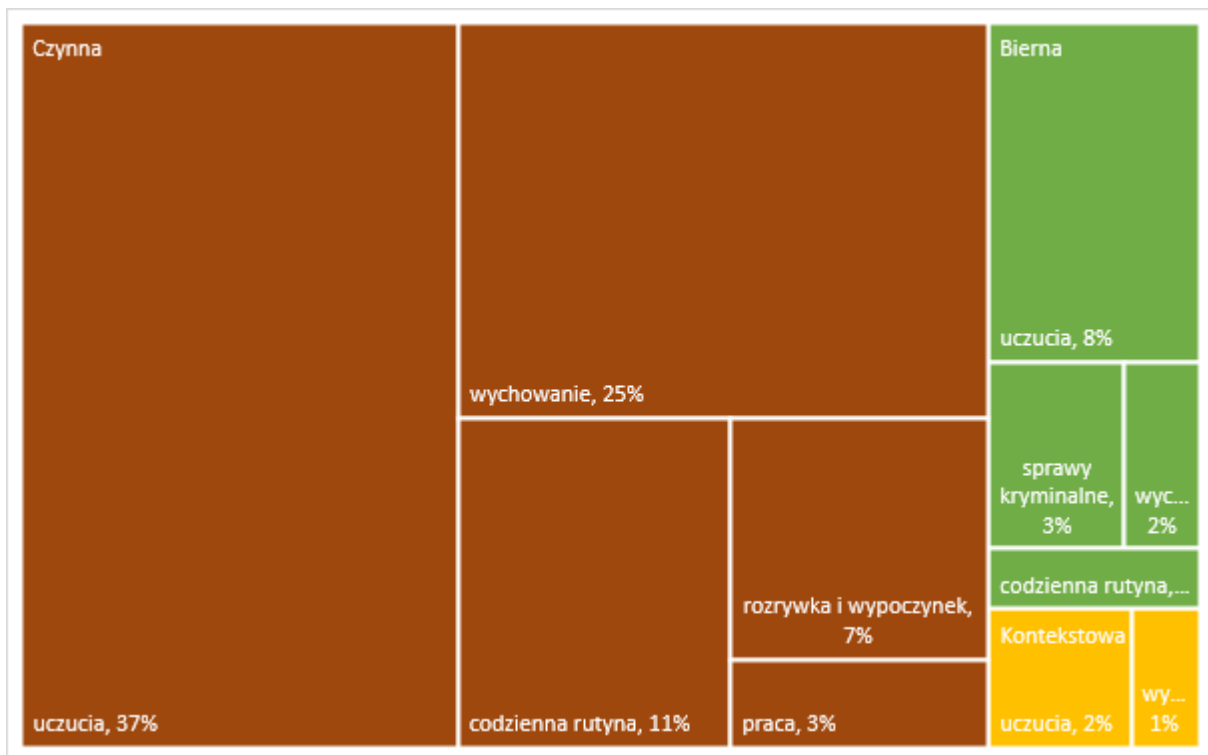

N (czas) = 1:04:19

Koncentracja na relacjach pracującego dorosłego i dziecka skutkuje tym, że wiele scen rozgrywa się we wspólnych przestrzeniach – biur, sklepów i parków. Co ciekawe, można to potraktować jako potwierdzenie pewnego stereotypu płciowego – nawet gdy mężczyzna zajmuje się dzieckiem, to czyni to w przestrzeni pozadomowej, podkreślając tym samym pośrednio kobiecy charakter przestrzeni wewnątrzdomowej.

Ekspozycje rodziny na tle różnych tematów rozmów

Wykres 93. *Tylko mnie kochaj*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie filmu z podziałem na tematy rozmów

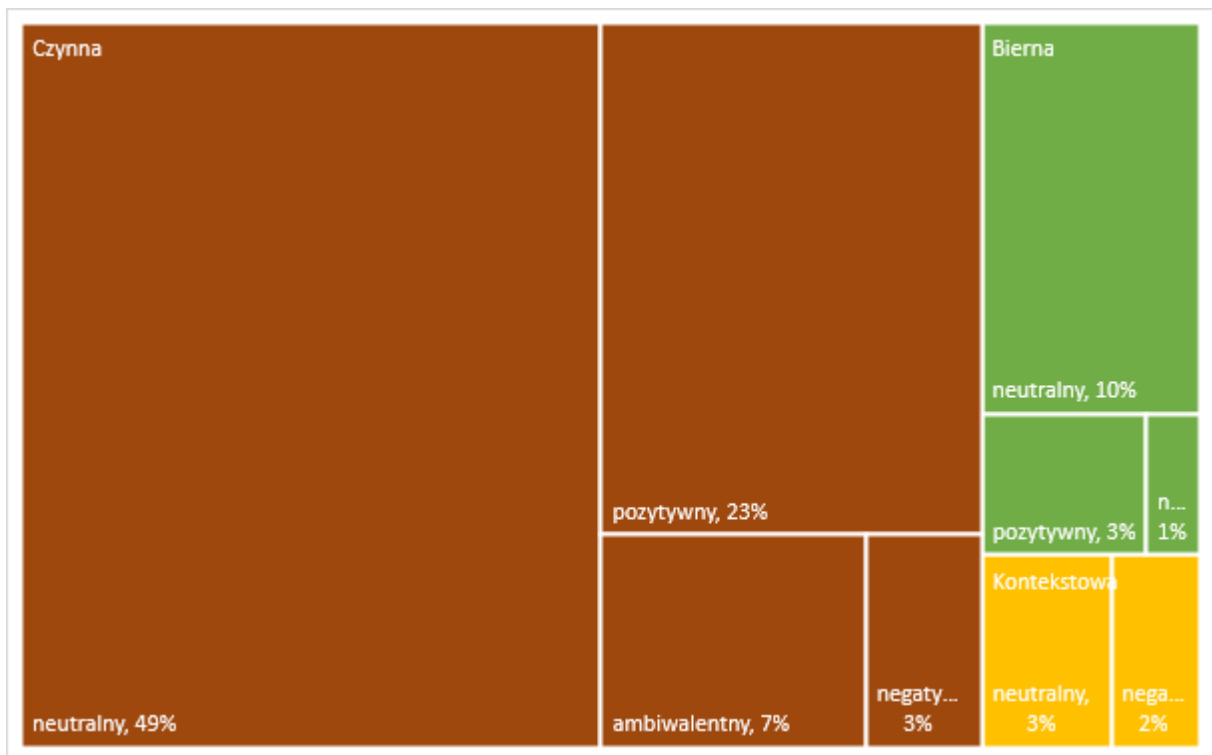

N (czas) = 1:04:19

Ponieważ główny bohater musi odnaleźć się w nowej relacji z dzieckiem, stosunkowo wiele uwagi poświęcono w *Tylko mnie kochaj* swoistym negocjacjom między córką a ojcem dotyczącym różnych aspektów praktycznych i wychowawczych życia codziennego. Mężczyzna dość szybko wchodzi w rolę ojca, wie, czego i jak wymagać od dziecka, choć jego wymagania nie zawsze spotykają się ze zrozumieniem. To zapewne tłumaczy, dlaczego kwestie wychowawcze zajmują aż 25% ogólnego czasu czynnej ekspozycji relacji rodzinnych.

Ekspozycje rodziny z różnymi wydzźwiękami emocjonalnymi

Wykres 94. *Tylko mnie kochaj*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie filmu z podziałem na wydzźwięki

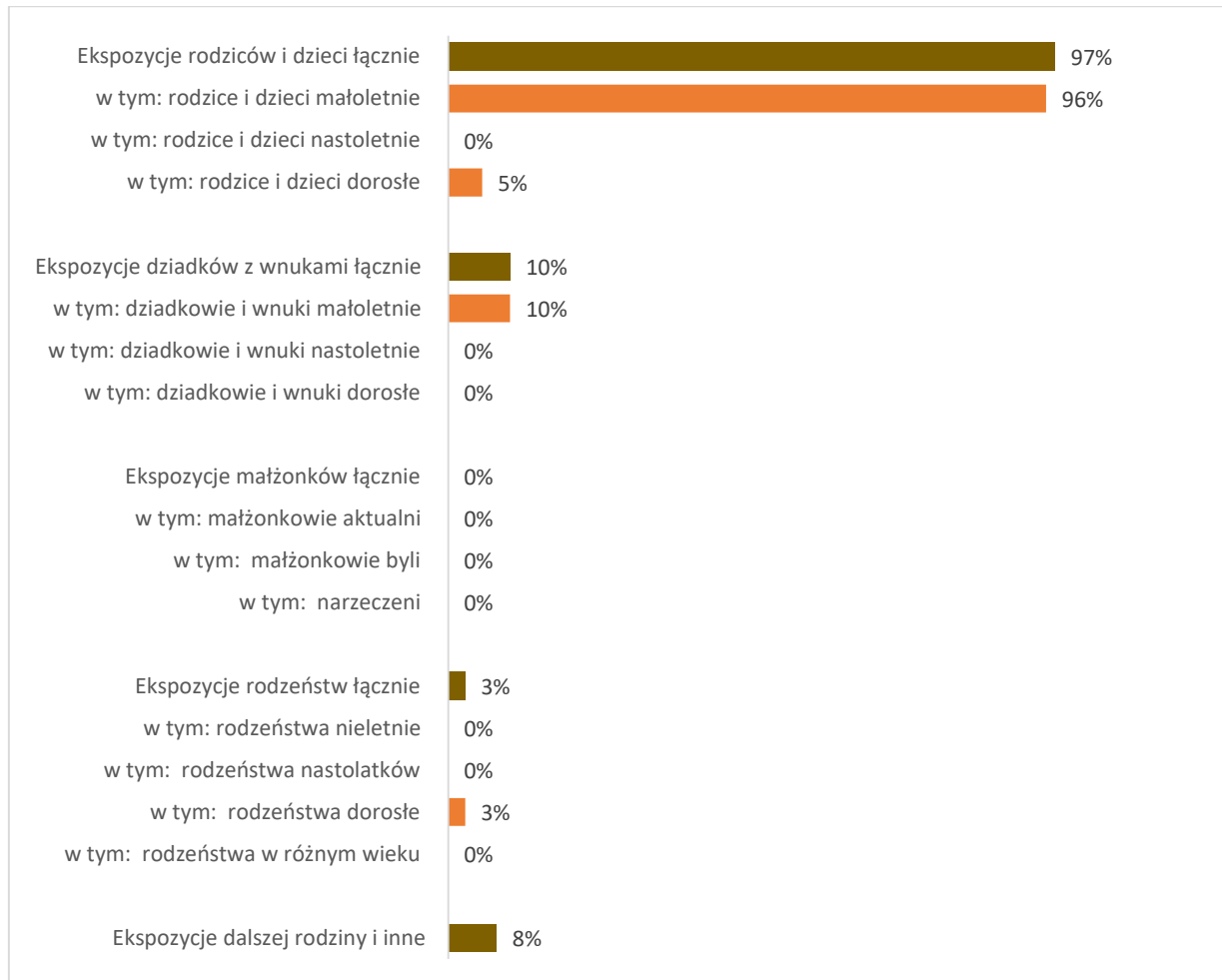
N (czas) = 1:04:19

Bardzo dużo ogólnego czasu ekspozycji czynnej i biernej relacji rodzinnych stanowią sceny o pozytywnym wydzźwięku. Tony ambiwalentne i negatywne pojawiają się z jednej strony wraz z rysunkiem życia głównego bohatera sprzed „odzyskania” córki, z drugiej zaś, w związku z jego początkowym, słabym buntem wobec nowej sytuacji i nagłej konieczności zajmowania się dzieckiem.

Relacje

Rodzina w działaniu, czyli relacje w ekspozycji czynnej

Wykres 95. *Tylko mnie kochaj*: udział różnych relacji rodzinnych w ogólnym czasie ekspozycji czynnej

N (czas) = 00:50:58

Powyższy wykres ilustruje, jak bardzo film skupiony jest na interakcjach ojca z dzieckiem. Wszystkie inne relacje stanowią tu co najwyżej tło dla ojcowskiej relacji stanowiącej oś fabularną filmu.

Ekspozycje czynne ról na tle różnych wydzźwięków emocjonalnych sceny

Wykres 96. *Tylko mnie kochaj*: Ekspozycja czynna relacji rodzinnych z podziałem na wydzźwięki

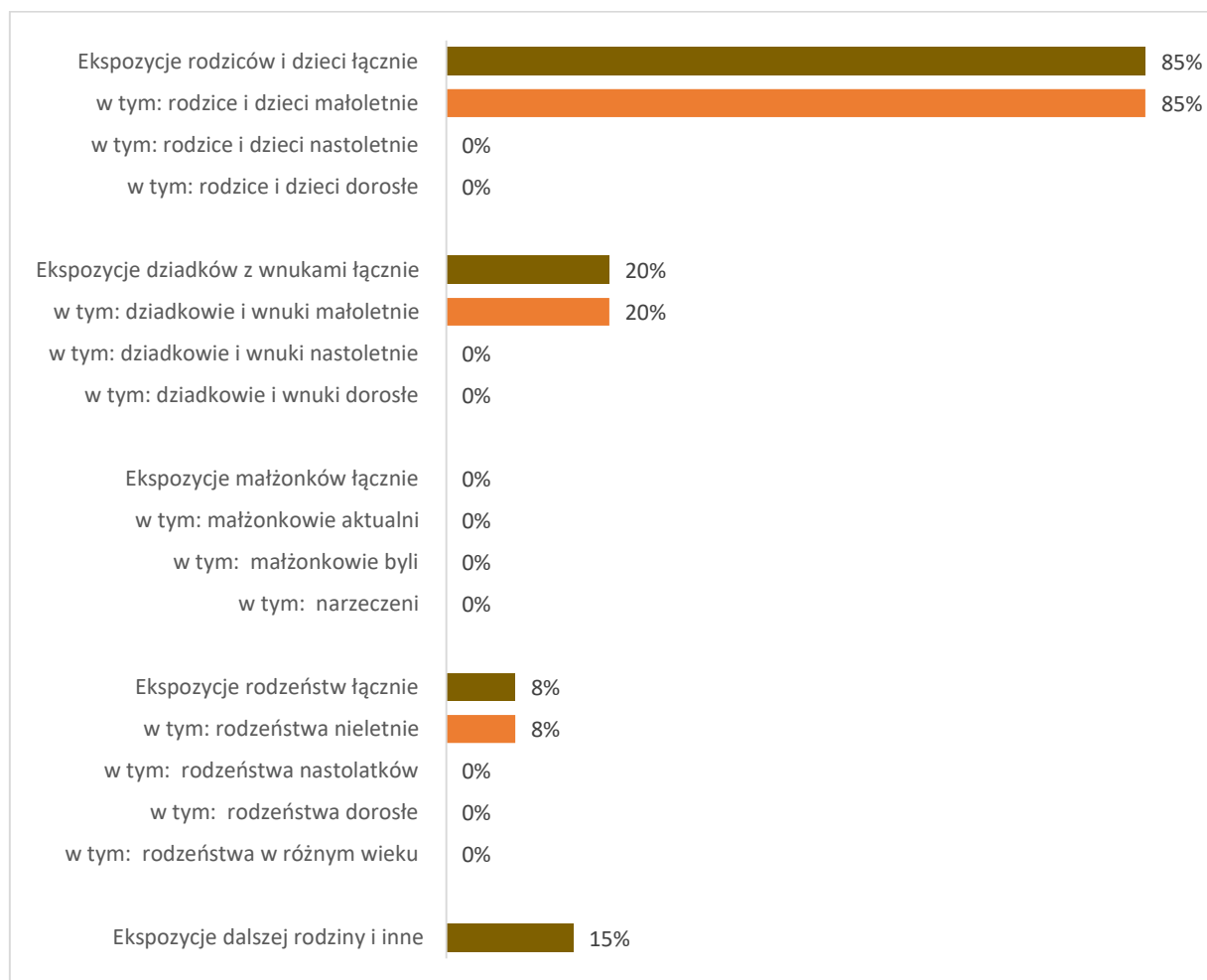

Mimo iż główny bohater *Tylko mnie kochaj* nagle dowiaduje się, że jest ojcem i musi zmierzyć się z nową w swoim życiu i organizacyjnie trudną sytuacją, tony negatywne i ambiwalentne stanowią łącznie jedynie 12% ogólnego czasu ekspozycji relacji rodzicielskich.

Relacje w ekspozycjach biernej i kontekstowej – jak rozmawia się o rodzinie

Wykres 97. *Tylko mnie kochaj*: udział różnych relacji rodzinnych w ogólnym czasie ekspozycji biernej i kontekstowej

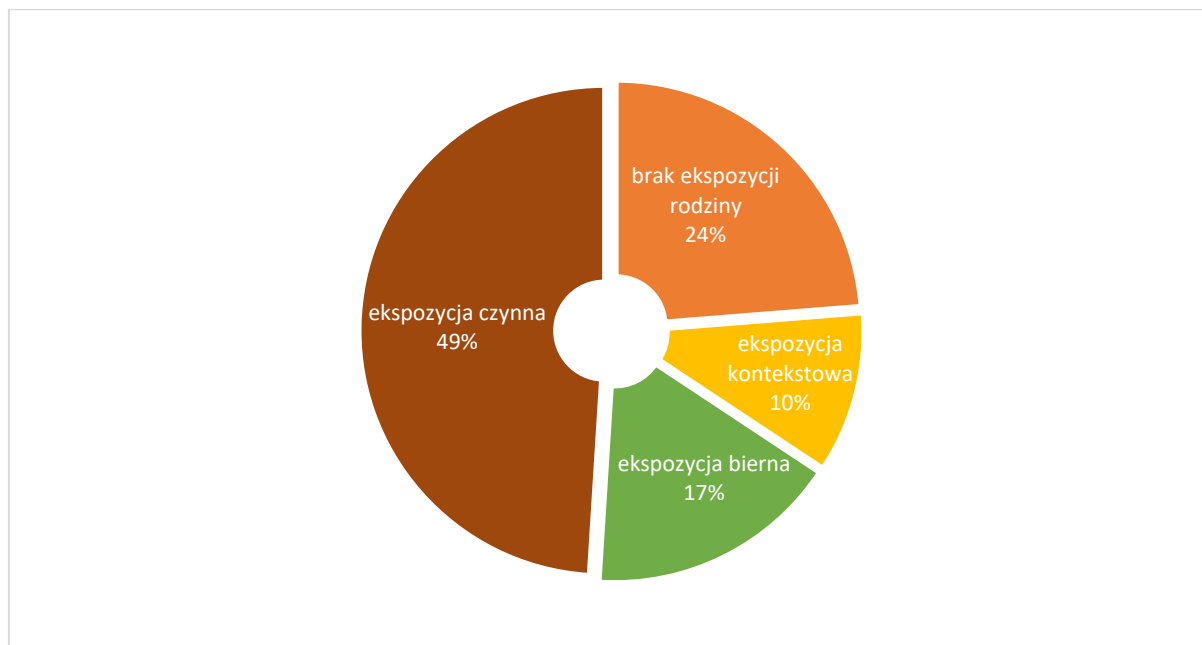
N (czas) = 00:13:21

Ekspozycja bierna i kontekstowa stanowią zaledwie 13 minut ogólnego czasu emisji w przypadku *Tylko mnie kochaj* i nie zmieniają w sposób istotny ani proporcji, ani wniosków ustalonych w oparciu o powyższą interpretację ekspozycji czynnej.

***Serce nie sługa* (Telewizja Polsat S.A.)**

Ekspozycje rodziny

Wykres 98. *Serce nie sługa*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie filmu

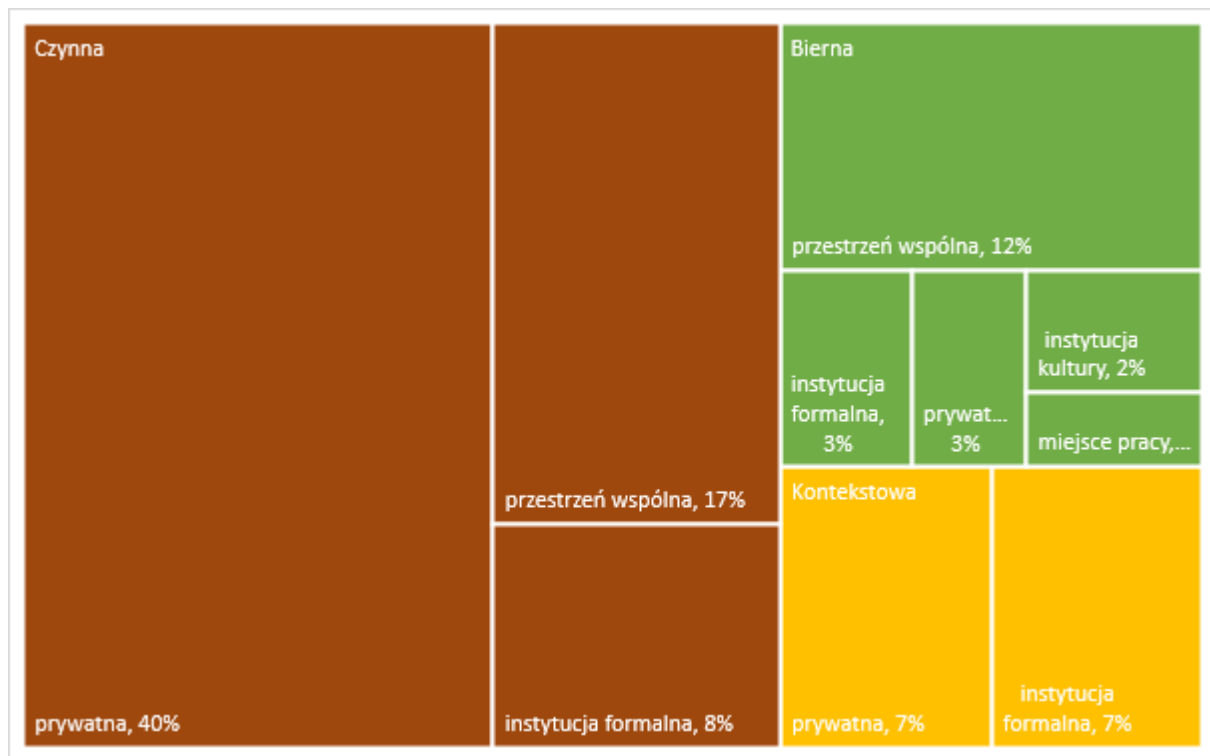

N (czas) = 01:21:40

Sposoby ekspozycji rodziny w filmie *Serce nie sługa* uznać należy za dość zrównoważone. Sporo tu scen z życia przedmałżeńskiego bohaterów - stąd 24% czasu bez ekspozycji rodziny; sporo rozmów na temat małżeństw i rodzicielstwa z przyjaciółmi – stąd w sumie 27% czasu ekspozycji biernej i kontekstowej. Ponieważ jednak film dość jednoznacznie koncentruje się na historii małżeństwa i rodzicielstwa głównych bohaterów niemal połowa scen (48%) to czynna ekspozycja relacji rodzinnych.

Ekspozycje rodziny w różnych miejscach

Wykres 99. *Serce nie służy*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie filmu z podziałem na miejsca

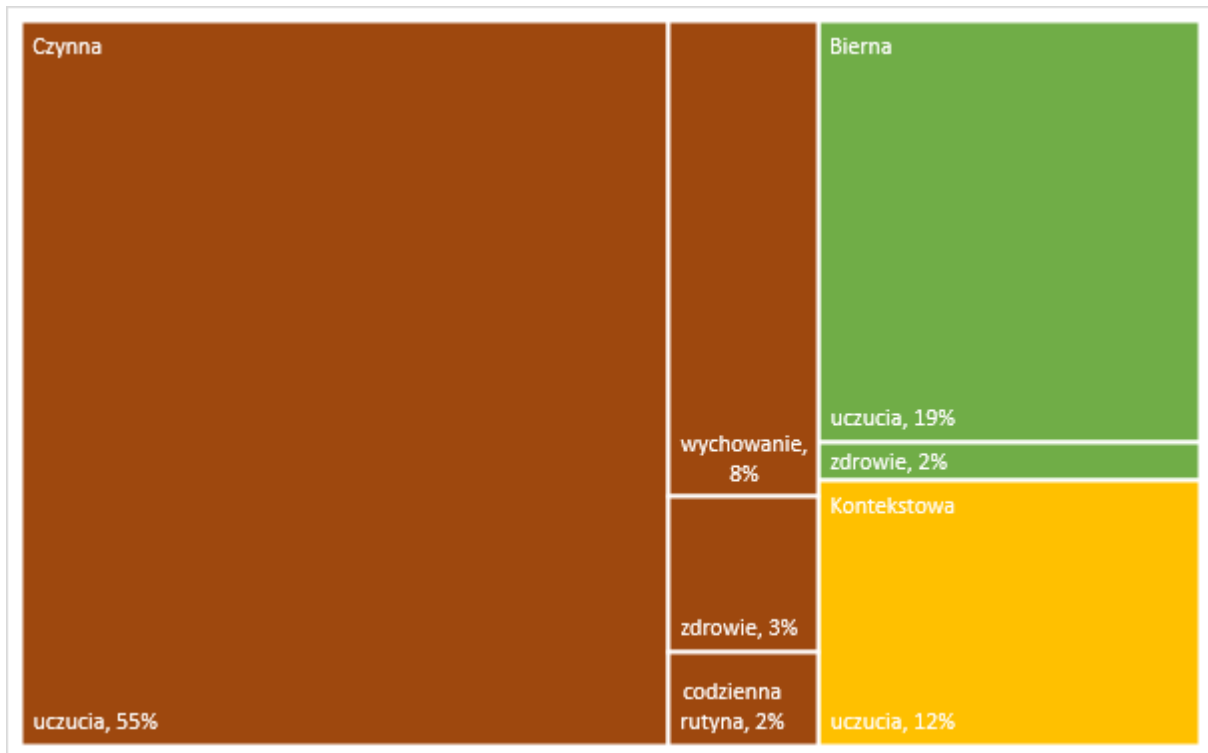

N (czas) = 1:02:17

Serce nie służy to charakterystyczny dla ostatnich lat film, który ma być jednocześnie wizytówką/reklamą miasta. Dlatego znajdujemy tu wiele trójmiejskich ujęć plenerowych, co tłumaczy dużą liczbę scen (w sumie 29%) rozgrywających się w publicznych przestrzeniach wspólnych. Z kolei, gdy widzowie odkrywają już problem medyczny napędzający do pewnego stopnia fabułę – eksponowanych jest wiele scen w szpitalu – stąd ekspozycje w ramach instytucji formalnej.

Ekspozycje rodziny na tle różnych tematów rozmów

Wykres 100. *Serce nie służy*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie filmu z podziałem na tematy rozmów

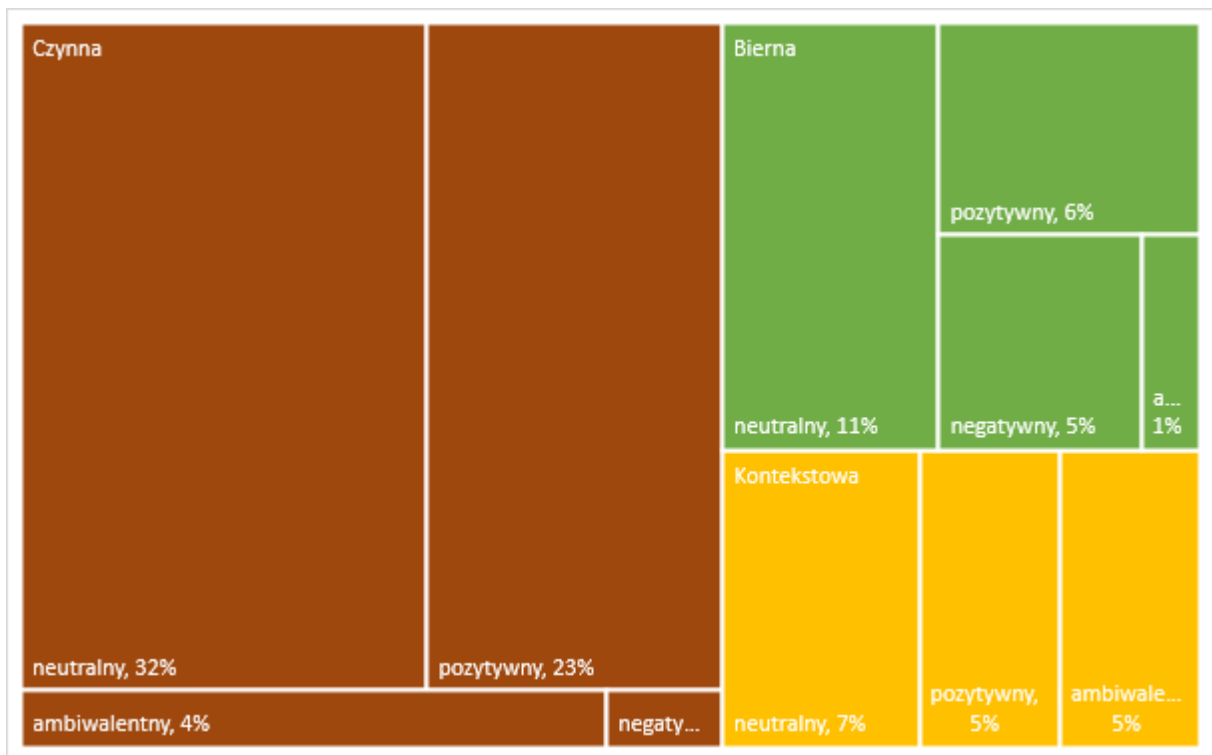

N (czas) = 1:02:17

Serce nie służy jest filmem wyraźnie monotematycznym, ekspozycja wątków rodzinnych obejmuje godzinę i 2 minuty, z czego 90% łącznie obejmuje interakcje, rozmowy i sceny związane życiem uczuciowym bohaterów.

Ekspozycje rodziny z różnymi wydźwiękami emocjonalnymi

Wykres 101. *Serce nie służy*: Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie filmu z podziałem na wydźwięki

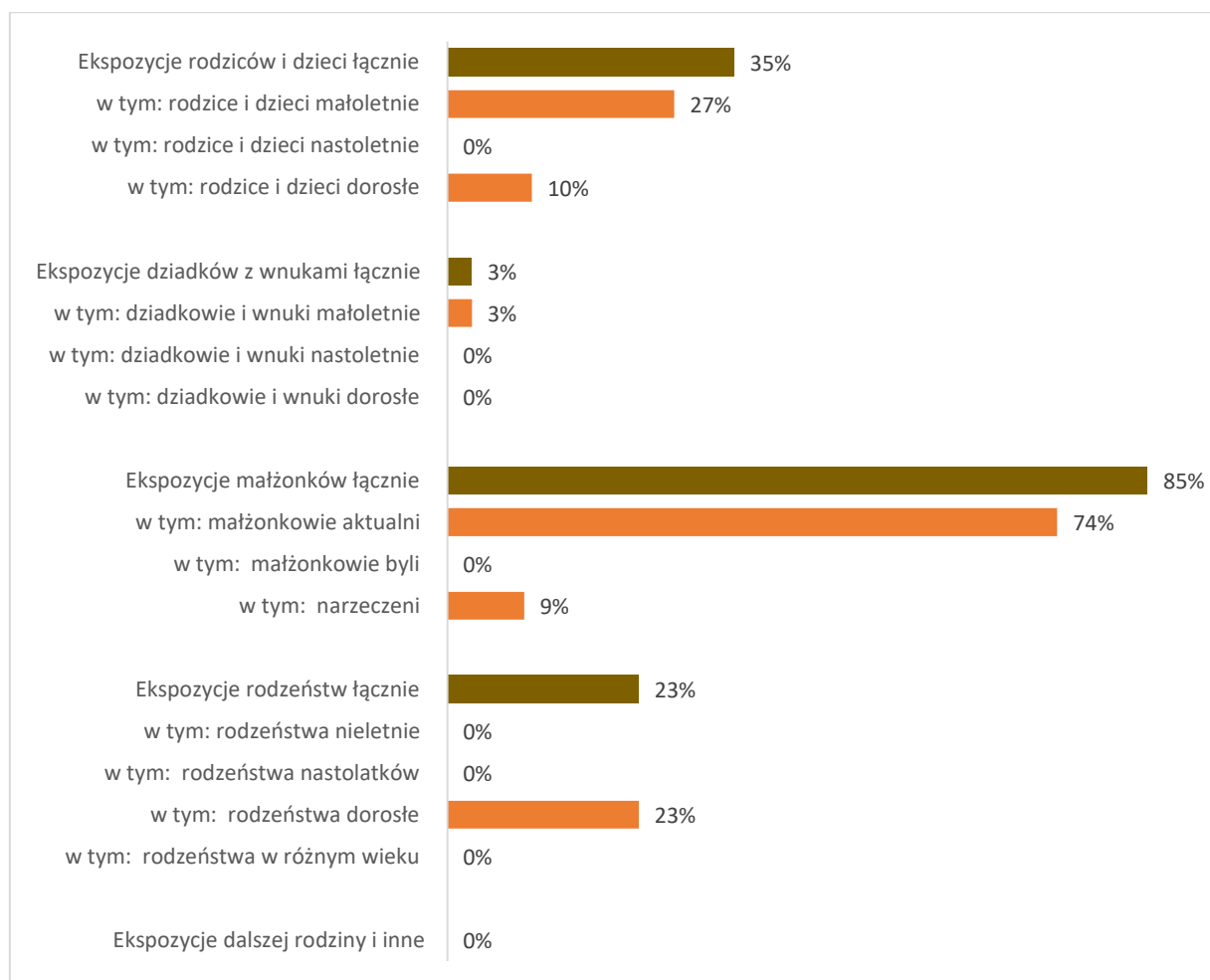
N (czas) = 1:02:17

Zaledwie 12% ogólnego czasu ekspozycji rodziny w *Serce nie służy* zajmują sceny o wydźwięku negatywnym bądź ambiwalentnym. Kontrastuje to z 34% scen o wydźwięku jednoznacznie pozytywnym. Dysproporcja jest więc niemal trzykrotna.

Relacje

Rodzina w działaniu, czyli relacje w ekspozycji czynnej

Wykres 102. *Serce nie służy*: udział różnych relacji rodzinnych w ogólnym czasie ekspozycji czynnej

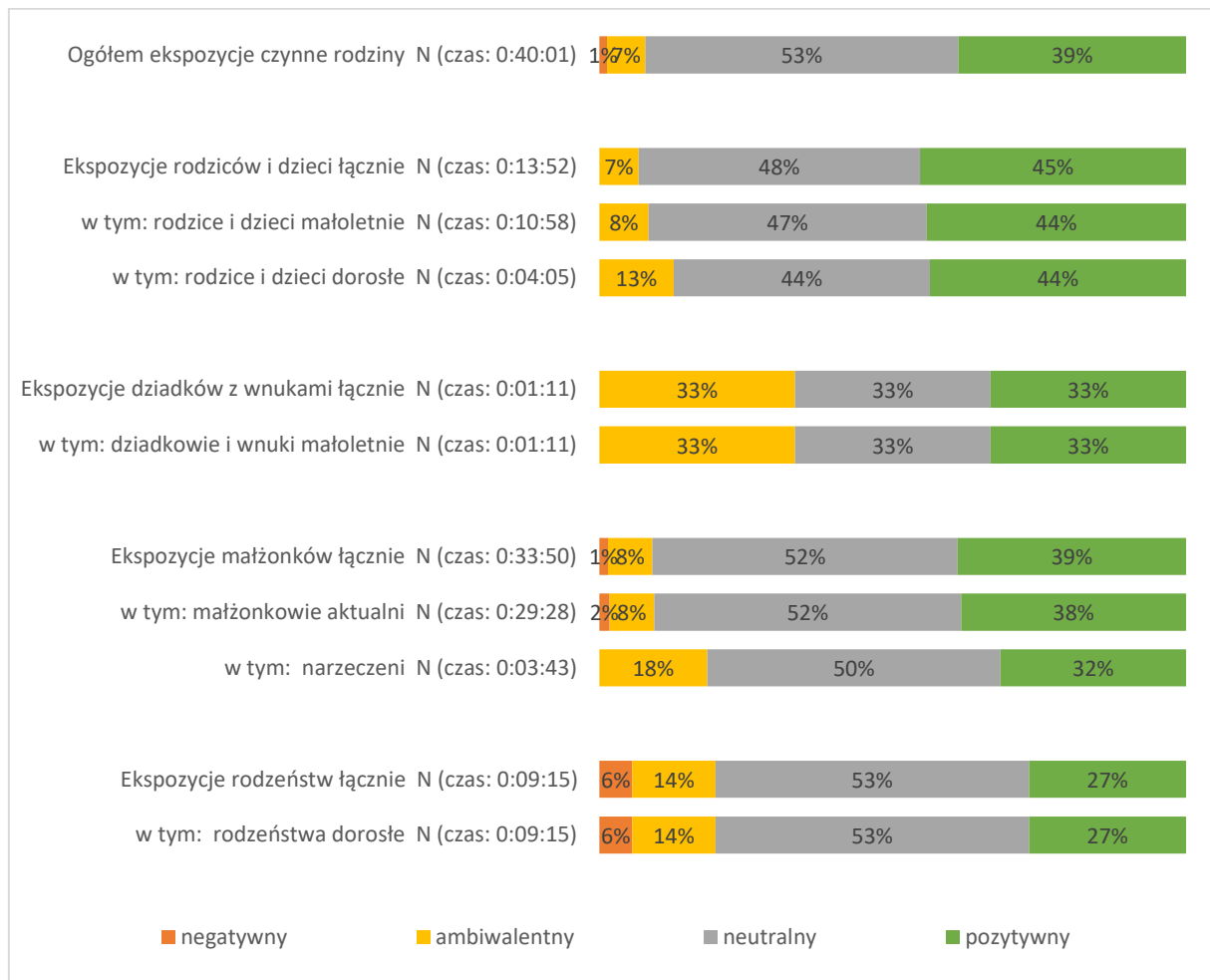

N (czas) = 00:40:01

O ile *Tylko mnie kochaj* jest wyraźnie skupione na relacji córki i ojca, o tyle *Serce nie służy* koncentruje się zdecydowanie na relacjach małżeńskich. Relacje z dziećmi pojawiają się wprawdzie w 35% czasu ekspozycji czynnej, stanowią jednak najczęściej tło dla interakcji między dorosłymi. Co charakterystyczne, dzieci małoletnie nie wypowiadają w filmie niemal żadnej kwestii – milcząco współuczestniczą najczęściej w zabawach i innych aktywnościach ze swoimi rodzicami. Należy to uznać za pewien paradoks, gdyż całość filmu jest dość niezniuansowaną pochwałą relacji rodzicielskich, w których – jak się okazuje – dzieci są traktowane dość niepodmiotowo.

Ekspozycje czynne ról na tle różnych wydzźwięków emocjonalnych sceny

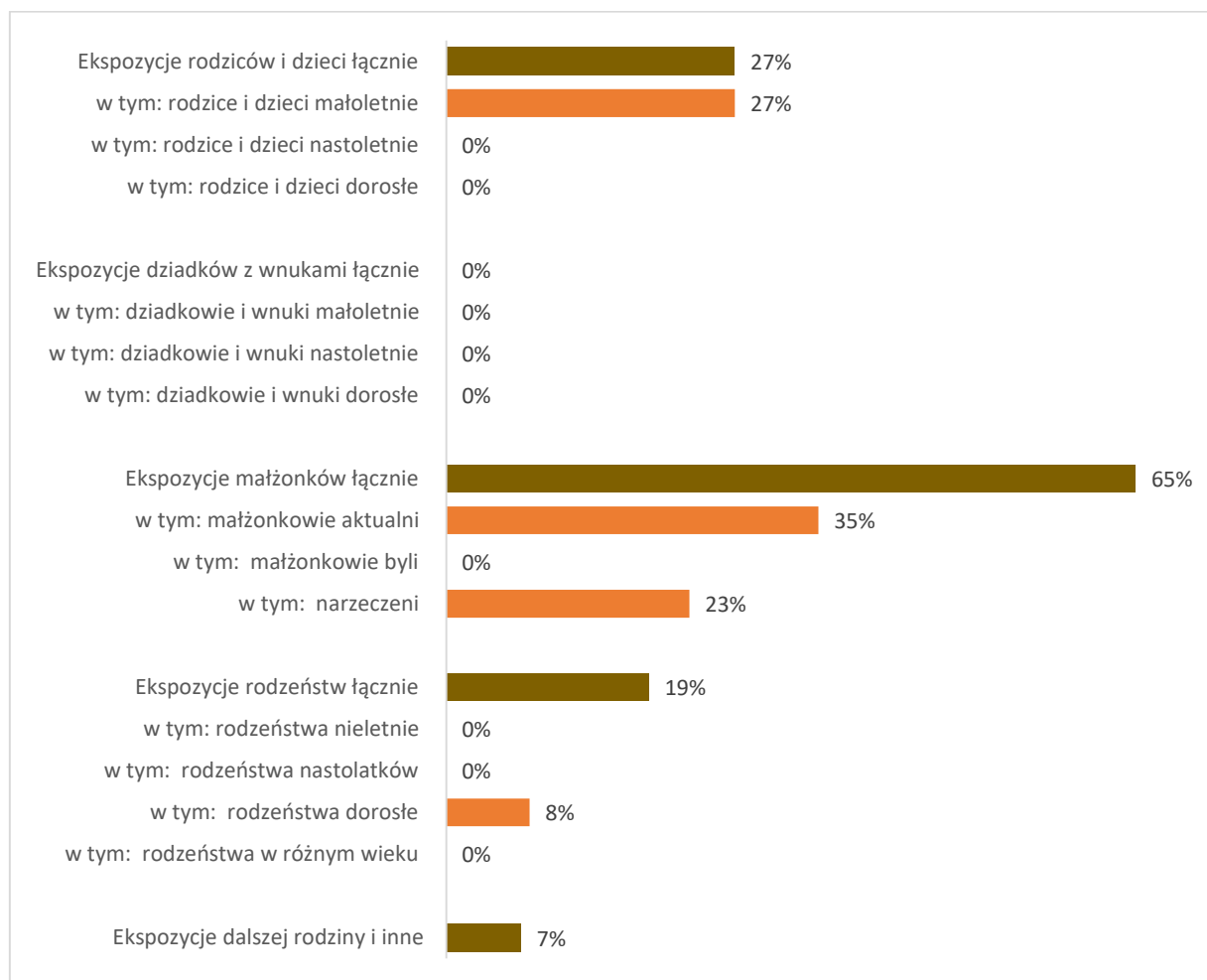
Wykres 103. *Serce nie służy*: Ekspozycja czynna relacji rodzinnych z podziałem na wydzźwięki

Serce nie służy zawiera zdecydowanie wiele scen o pozytywnym obrazie życia rodzinnego. Wprawdzie nadal nieco ponad połowa ekspozycji ma charakter neutralny, ale jednocześnie niemal 40% to sceny o pozytywnym wydzźwięku. Statystykę tę zdecydowanie zawyżają sceny z udziałem dzieci, a to ze względu na fakt, iż nawet przed swoją przemianą w wiernego małżonka główny bohater ma pozytywne nastawienie wobec dzieci i ojcostwa, a jedną z jego podkreślanych cech charakteru jest właśnie dobry kontakt z dziećmi (np. swoich przyjaciół).

Relacje w ekspozycjach biernej i kontekstowej – jak rozmawia się o rodzinie

Wykres 104. *Serce nie służy*: udział różnych relacji rodzinnych w ogólnym czasie ekspozycji biernej i kontekstowej

N (czas) = 00:22:16

Analiza ekspozycji biernej i kontekstowej potwierdza koncentrację filmu na relacjach małżeńskich. Analiza pośrednich typów ekspozycji rodziny nie wnosi nowej jakości do przedstawionych powyżej wniosków.

Wizerunek rodziny

Uwagi ogólne

Narracyjna struktura obu filmów przesądza o jednoznacznie pozytywnym wizerunku rodziny, małżeństwa i macierzyństwa. Istotą obu opowieści jest odkrycie przez głównych bohaterów wagi i wartości życia rodzinnego. Ich życie przez swoistym nawróceniem zaprezentowane jest jako puste, bezsensowne i groteskowe. Bohater *Tylko mnie kochaj* uwikłany jest w luźny związek z koleżanką z pracy, w którym żadna ze stron nie aspiruje do trwałości i wyłączności relacji, a tym bardziej do posiadania dziecka. Bezsens tej relacji podkreślany jest z jednej strony przez wyolbrzymioną antropomorfizację relacji między bohaterką a jej kotem, z drugiej zaś przez groteskowość kontaktów seksualnych w biurowych toaletach. Bohater *Serce nie służy*, z kolei, nałogowo sypia z kobietami

podrywani w trójmiejskich klubach i traci nimi zainteresowanie właściwe natychmiast po akcie seksualnym.

Co ciekawe, w obu przypadkach wehikułem zmiany jest ojcostwo. Bohater *Tylko mnie kochaj* w ciągu pięciu dni, gdy zmuszony jest opiekować się córką, odkrywa uroki ojcostwa, a dopiero później rozpala na nowo uczucie do matki swojego dziecka. Z kolei dla bohatera *Serce nie sługa* główną motywacją do kontraktowego małżeństwa zdaje się chęć posiadania dziecka, bardziej niż emocjonalna więź z przyjaciółką. Gdy kobieta jest już w ciąży, mężczyzna odkrywa dość nagle, że dawne życie straciło cały swój urok, a jego uczucia dość stabilnie ulokowane są w relacji z żoną.

Samotne rodzicielstwo

Jedynie w *Tylko mnie kochaj* mamy do czynienia z pośrednią, domyślną ekspozycją samotnego rodzicielstwa. Bohaterka, która „podrzuca” głównemu protagoniście jego dziecko, najpewniej wychowywała je samotnie. Szybko okazuje się jednak, że dziewczyna pochodzi z bardzo zamożnej rodziny i mogła liczyć nie tylko na wsparcie rodziców, ale także trzech braci. Samotne rodzicielstwo jest więc zaprezentowane jako problem co najwyżej emocjonalny, a nie życiowy czy organizacyjny. W ten schemat wpisuje się również relacja głównego bohatera z córką. Trudno potraktować ją jako samotne rodzicielstwo *sensu stricto*, ale i tu ze względu na zasoby, jakimi dysponuje bohater, problemem są raczej emocje niż kwestie organizacyjne. W *Serce nie sługa* samotne rodzicielstwo jest niejako punktem dojścia głównego bohatera i zostaje zaprezentowane niemal wyłącznie w sielankowo-sentymentalnych końcowych scenach filmu. Jako takie stanowi prostą kontynuację i transpozycję miłości małżeńskiej.

Rodziny nuklearne

W *Tylko mnie kochaj* właściwie do ostatnich scen filmu nie mamy do czynienia z ekspozycją rodziny nuklearnej. W *Serce nie sługa* – prócz pary głównych bohaterów pojawiają się jeszcze cztery rodziny nuklearne: rodziny teściów z obu stron, siostry głównego bohatera oraz rodzina przyjaciela głównego bohatera. Żadna z tych rodzin nie jest rekonstruowana, a wizerunki wszystkich są raczej pozytywne, choć nie bez rys. Zarówno rodzina przyjaciela, jak i siostry głównego bohatera przechodzą kryzys. W pierwszym przypadku jego źródła nie są sprecyzowane, w drugim powodem jest domniemana zdrada męża. Oba kryzysy udaje się jednak zażegnać przed końcem filmu. W obu źródłem problemów jest relacja małżeńska, w obu czynnikiem stabilizującym są dzieci. W kilku dialogach wprost pojawiają się stwierdzenia, że z małżeństwami „to różnie bywa”, ale dzieci rekompensują wszelkie trudności.

Rodziny rekonstruowane

W obu filmach brak ekspozycji rodzin rekonstruowanych.

Rodziny wielopokoleniowe i relacje z seniorami

Relacje z dziadkami i przyszłymi dziadkami są zasadniczo odmalowane pozytywnie, choć w obu filmach są wykorzystywane do uzyskania efektu komicznego. Stąd postaci dziadków są nieco przerysowane i groteskowe. Nie zmienia to jednak pozytywnego wydźwięku tych relacji.

Małżeństwa

Ogólny wydźwięk obu filmów jest bardzo pozytywny, gdy chodzi o relacje małżeńskie. Jedynie w *Serce nie sługa* jest on nieco zniuansowany. Wyidealizowana relacja głównych bohaterów (miłość po grób i dalej) skontrastowana jest z problemami małżeńskimi rodzeństwa i przyjaciół. Wszystkie te małżeństwa są jednak trwałe i okazują się oparte na autentycznym uczuciu, zdolnym do przezwyciężenia nieporozumień.

Rodzicielstwo

Właściwe oba filmy można określić jako pean na cześć rodzicielstwa zaadresowany do mężczyzn. Rodzicielstwo wydobywa z bohaterów same pozytywne cechy i jest źródłem radości i spełnienia. Mimo iż w *Serce nie sługa* macierzyństwo okupione jest ofiarą życia matki, kobieta nie ma właściwej wątpliwości, że chce podjąć to ryzyko. Traktuje wręcz urodzenie dziecka jako przedłużenie swojej własnej egzystencji.

Podsumowanie

Oba filmy prezentują wyidealizowany i jednoznacznie pozytywny wizerunek rodziny. W centrum obu narracji znajduje się jednak rodzicielstwo i to ono przedstawione jest w najbardziej jednostronnie pozytywny sposób.

Podsumowanie

Rodzina to złożony konstrukt psychospołeczny mieszczący w sobie wiele możliwych relacji i więzi interpersonalnych. Dlatego też nawet w podsumowaniu trudno o proste i niezniuansowane wnioski. Uporządkujemy je w dwóch wymiarach. Najpierw – podsumowując jakościową część badania – odpowiemy na pytanie o obecność i wizerunek poszczególnych modeli życia rodzinnego w analizowanej próbie. Następnie odwołując się już do danych ilościowych, podsumujemy kwestie związane z wartościującym nastawieniem względem rodziny i różnych relacji rodzinnych.

Modele rodziny

Biorąc pod uwagę dokonane w kontekście każdego z analizowanych seriali i filmów analizy jakościowe, możemy stwierdzić, że:

1. Najczęściej prezentowanym modelem rodziny jest klasyczna rodzina nuklearna składająca się z rodziców i nieletnich dzieci.
2. Drugim pod względem częstotliwości występowania jest model diady heteroseksualnej – bezdzietnej lub z dziećmi dorosłymi i usamodzielnionymi.
3. Większość seriali i filmów nie różnicuje wizerunku tak rozumianej rodziny nuklearnej ze względu na charakter i stopień formalizacji leżącego u jej podstaw związku partnerskiego. Narzeczeństwa, trwałe małżeństwa monogamiczne i małżeństwa rekonstruowane w sensie wydzwięku emocjonalnego scen i sposobu funkcjonowania są prezentowane podobnie.
4. Nie zarejestrowaliśmy szczególnie negatywnego wizerunku rodzin rekonstruowanych (z wyjątkiem bardzo specyficznej sytuacji fabularnej w serialu *Skazana*), ani nawet byłych małżonków. Bohaterowie po rozwodach żyją w swoich nowych rodzinach harmonijnie w stopniu podobnym do rodzin nierekonstruowanych.
5. Pojawiającym się regularnie modelem rodziny jest samotne rodzicielstwo (rodziny monoparentalne). Sposoby prezentacji samotnego rodzicielstwa mają najczęściej charakter skrajny – albo sielankowo-harmonijny, albo wyraźnie negatywny. Rodziny monoparentalne – zwłaszcza w wątkach epizodycznych i serialach kryminalnych – służą jako łatwy sposób wprowadzania do fabuły zagadnień związanych z patologiami życia rodzinnego, takimi jak przemoc, znęcanie psychiczne czy uzależnienie (*Skazana*, *Na Wspólnej*, *Na dobre i na złe*, *Komisarz Mama*).
6. Wizerunek zidentyfikowanych w badanej próbie kilku rodzin wielopokoleniowych nie odbiega zasadniczo od wizerunku rodzin innego typu.
7. W analizowanym materiale nie zarejestrowaliśmy wystąpienia rodziny opartej na relacjach nieheteroseksualnych.

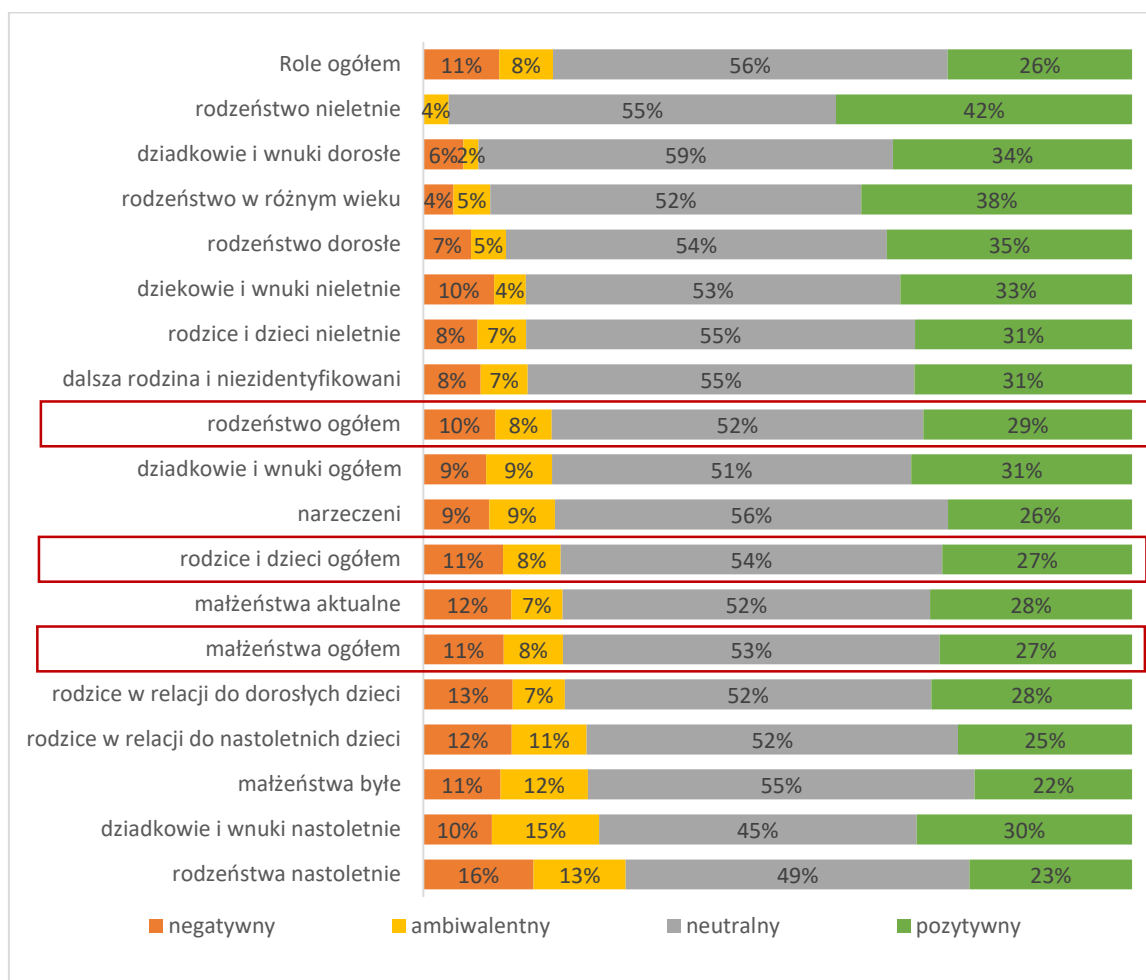
Wizerunek rodziny

1. Generalny obraz rodziny w analizowanym materiale należy uznać za pozytywny. Największą część czasu ekspozycji zajmuje wprawdzie wydzwięk neutralny (zob. wykres 105). Jednak w dalszej kolejności widzimy, że 26% czasu zajmują sceny o wydzwięku pozytywnym w stosunku do rodziny, małżeństwa, rodzeństwa lub rodzicielstwa. W połączeniu z faktem, że wydzwięki negatywne zajmują mniej niż połowę tego czasu, pozwala to ocenić całą próbę seriali i filmów jako ukazujące rodzinę w pozytywnym świetle. Dodatkowo warto zaznaczyć, że udział wydzwięków negatywnych jest podnoszony przez jeden wyjątkowo mroczny serial

o charakterze kryminalnym (*Skazana*), ale nawet w nim wydziwki pozytywne górują nad negatywnymi.

2. Na ogólny pozytywny wizerunek rodziny składa się przede wszystkim przestanie, iż relacje rodzinne stanowią bazę bezwarunkowego wsparcia i akceptacji dla członków rodzin. Niezależnie od fabularnych perypetii i ewentualnych przemian bohaterów, to w rodzinie znajdują oni ostatecznie najważniejsze źródło pomocy.
3. Najbardziej pozytywne są te relacje, w których występują dzieci nieletnie. Dotyczy to zarówno relacji rodziców lub dziadków, jak rodzeństwa między sobą. Rodzeństwa ogółem przedstawiane są w dobrym świetle poza rodzeństwami nastolatków, gdzie wydziwki negatywnych spotykamy najwięcej. Role dziadków wplątane są w sceny zarówno bardzo pozytywne (gdy są dzieci), jak i tam, gdzie spotykamy negatywny wydziwkę (ten wydziwkę nie dotyczy dziadków, ale dziadkowie występują w takich scenach). Z kategorii ogólnych najmniej korzystnie ukazywane są małżeństwa, w tym najgorzej małżeństwa były.

Wykres 105. Wydziwki scen w relacjach (w ramach kategorii zbiorcze)

4. Pozytywny obraz kreowany przez relacje z małoletnimi dziećmi nie dziwi, gdyż analiza jakościowa wyraźnie ujawniła bardzo pozytywny wizerunek macierzyństwa i ojcostwa. Jest on budowany przy użyciu wielu środków. Od scen z beztróską i radosną zabawą z dziećmi (*Na Wspólnej*, *Serce nie sługa*, *Komisarz mama*, *Leśniczówka*), przez budzenie się uczuć ojcowskich w sercach zatwardziały singli i rodziców dysfunkcyjnych (*Tylko mnie kochaj*, *Serce nie sługa*, *Na wspólnej*), rozpacz kobiet niemogących zająć w ciąży (*Na Wspólnej*, *Na*

dobrze i na złe, Skazana), aż do poświęcenia matek dla dobra swoich dzieci (*Skazana, Serce nie służy*).

5. Tylko nieco bardziej zniuansowany jest wizerunek małżeństwa – z tym, że jak już zaznaczaliśmy (z wyjątkiem *Stulecia Winnych*) analizowane seriale rozmywają granice między nieformalną kohabitacją, narzeczeństwem i małżeństwem. Niezależnie od powyższego zastrzeżenia bohaterowie pozostający w związkach partnerskich mogą liczyć na często bezwarunkowe, empatyczne i intuicyjne wsparcie swoich partnerów/małżonków. W nielicznych przypadkach, gdy wsparcie nie jest udzielane lub okazywane jest w sposób nieporadny, to i tak okazuje się wyrazem głębokiej troski.
6. Analiza wydźwięku poszczególnych scen w kontekście relacji rodzinnych ujawnia dość wyraźnie, że jako najbardziej kłopotliwi członkowie rodzin prezentowane są dzieci nastoletnie. To właśnie w scenach z ich udziałem pojawia się najwięcej negatywnych tonów (choć i tu dominują ekspozycje z wydźwiękiem pozytywnym).
7. Na koniec warto pokusić się o wspomnienie jeszcze jednego wątku, dotyczącego relacji między kobietami i mężczyznami w relacjach rodzinnych. W wymiarze ilościowym role kobiece zajmują nieznacznie więcej czasu w stosunku do ról męskich. W warstwie wizualnej analizowane seriale prezentują zatem równowagę ról płciowych. Jest ona jednak nieco fasadowa, ponieważ, kiedy uwzględnimy jakościowy ciężar tych ról i ich znaczenie w prowadzeniu fabuły, to role kobiece zdecydowanie wybijają się na pierwszy plan. Nawet w serialach, w których role męskie są istotne narracyjnie (*Na dobre i na złe, Na Wspólnej, Stulecie Winnych*), to role kobiece stanowią oś fabuły, a mężczyźni często pełnią funkcję swoistego tła dla prezentowanych wydarzeń.

Spis wykresów i tabel

Wykres 1.	Rozkład tematów scen w zależności od związanej z nimi funkcji rodziny.....	8
Wykres 2.	Porównanie filmów i seriali pod względem udziału ekspozycji rodzin w całości fabuły.....	14
Wykres 3.	Porównanie filmów i seriali pod względem udziału miejsc ekspozycji rodziny.....	15
Wykres 4.	Porównanie filmów i seriali pod względem typów relacji.....	16
Wykres 5.	Porównanie filmów i seriali pod względem wydźwięków.....	18
Wykres 6.	<i>Leśniczówka</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków.....	20
Wykres 7.	<i>Leśniczówka</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na miejsca.....	21
Wykres 8.	<i>Leśniczówka</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na typy relacji.....	22
Wykres 9.	<i>Leśniczówka</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na tematy rozmów.....	23
Wykres 10.	<i>Leśniczówka</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na wydźwięki.....	24
Wykres 11.	<i>Leśniczówka</i> : udział różnych relacji rodzinnych w ogólnym czasie ekspozycji czynnej.....	25
Wykres 12.	<i>Leśniczówka</i> : Ekspozycja czynna relacji rodziny z podziałem na miejsca.....	26
Wykres 13.	<i>Leśniczówka</i> : Ekspozycja czynna relacji rodzinnych z podziałem na tematy rozmów.....	27
Wykres 14.	<i>Leśniczówka</i> : Ekspozycja czynna relacji rodzinnych z podziałem na wydźwięki.....	28
Wykres 15.	<i>Leśniczówka</i> : udział różnych relacji rodzinnych w ogólnym czasie ekspozycji biernej i kontekstowej.....	29
Wykres 16.	<i>Leśniczówka</i> : Ekspozycje bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na miejsca.....	30
Wykres 17.	<i>Leśniczówka</i> : Ekspozycja bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na ich typy.....	31
Wykres 18.	<i>Leśniczówka</i> : Ekspozycja bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na tematy rozmów.....	32
Wykres 19.	<i>Leśniczówka</i> : Ekspozycja bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na wydźwięki.....	33
Wykres 20.	<i>Na dobre i na złe</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków.....	40
Wykres 21.	<i>Na dobre i na złe</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na miejsca.....	41
Wykres 22.	<i>Na dobre i na złe</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na typy relacji.....	42

Wykres 23.	<i>Na dobre i na złe</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na tematy rozmów	43
Wykres 24.	<i>Na dobre i na złe</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na wydźwięki	44
Wykres 25.	<i>Na dobre i na złe</i> : udział różnych relacji rodzinnych w ogólnym czasie ekspozycji czynnej.....	45
Wykres 26.	<i>Na dobre i na złe</i> : Ekspozycja czynna relacji rodzinnych z podziałem na tematy rozmów.....	46
Wykres 27.	<i>Na dobre i na złe</i> : Ekspozycja czynna relacji rodzinnych z podziałem na wydźwięki	47
Wykres 28.	<i>Na dobre i na złe</i> : udział różnych relacji rodzinnych w ogólnym czasie ekspozycji biernej i kontekstowej.....	48
Wykres 29.	<i>Na dobre i na złe</i> : Ekspozycja bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na ich typy	49
Wykres 30.	<i>Na dobre i na złe</i> : Ekspozycja bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na tematy rozmów	50
Wykres 31.	<i>Na dobre i na złe</i> : Ekspozycja bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na wydźwięki	51
Wykres 32.	<i>Stulecie Winnych</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków	56
Wykres 33.	<i>Stulecie Winnych</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na miejsca.....	57
Wykres 34.	<i>Stulecie Winnych</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na typy relacji	58
Wykres 35.	<i>Stulecie Winnych</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na tematy rozmów	59
Wykres 36.	<i>Stulecie Winnych</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na wydźwięki	60
Wykres 37.	<i>Stulecie Winnych</i> : udział różnych relacji rodzinnych w ogólnym czasie ekspozycji czynnej.....	61
Wykres 38.	<i>Stulecie Winnych</i> : Ekspozycja czynna relacji rodzinnych z podziałem na tematy rozmów.....	62
Wykres 39.	<i>Stulecie Winnych</i> : Ekspozycja czynna relacji rodzinnych z podziałem na wydźwięki	63
Wykres 40.	<i>Stulecie Winnych</i> : udział różnych relacji rodzinnych w ogólnym czasie ekspozycji biernej i kontekstowej.....	64
Wykres 41.	<i>Stulecie Winnych</i> : Ekspozycja bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na miejsca.....	65
Wykres 42.	<i>Stulecie Winnych</i> : Ekspozycja bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na tematy rozmów	66
Wykres 43.	<i>Stulecie Winnych</i> : Ekspozycja bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na wydźwięki	67
Wykres 44.	<i>Na Wspólnej</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków	72

Wykres 45.	<i>Na Wspólnej</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na miejsca.....	73
Wykres 46.	<i>Na Wspólnej</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na typy relacji	74
Wykres 47.	<i>Na Wspólnej</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na tematy rozmów	75
Wykres 48.	<i>Na Wspólnej</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na wydźwięki	76
Wykres 49.	<i>Na Wspólnej</i> : udział różnych relacji rodzinnych w ogólnym czasie ekspozycji czynnej.....	77
Wykres 50.	<i>Na Wspólnej</i> : Ekspozycja czynna relacji rodzinnych z podziałem na tematy rozmów.....	78
Wykres 51.	<i>Na Wspólnej</i> : Ekspozycja czynna relacji rodzinnych z podziałem na wydźwięki.....	79
Wykres 52.	<i>Na Wspólnej</i> : Udział różnych relacji rodzinnych w ogólnym czasie ekspozycji biernej i kontekstowej	80
Wykres 53.	<i>Na Wspólnej</i> : Ekspozycja bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na tematy rozmów	81
Wykres 54.	<i>Skazana</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków	86
Wykres 55.	<i>Skazana</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na miejsca.....	87
Wykres 56.	<i>Skazana</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na typy relacji	88
Wykres 57.	<i>Skazana</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na tematy rozmów	89
Wykres 58.	<i>Skazana</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na wydźwięki	90
Wykres 59.	<i>Skazana</i> : udział różnych relacji rodzinnych w ogólnym czasie ekspozycji czynnej	91
Wykres 60.	<i>Skazana</i> : Ekspozycja czynna relacji rodziny z podziałem na miejsca	92
Wykres 61.	<i>Skazana</i> : Ekspozycja czynna relacji rodzinnych z podziałem na tematy rozmów	93
Wykres 62.	<i>Skazana</i> : udział różnych relacji rodzinnych w ogólnym czasie ekspozycji biernej i kontekstowej	94
Wykres 63.	<i>Skazana</i> : Ekspozycja bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na miejsca.....	95
Wykres 64.	<i>Skazana</i> : Ekspozycja bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na tematy rozmów	96
Wykres 65.	<i>Kowalscy kontra Kowalscy</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków...	103
Wykres 66.	<i>Kowalscy kontra Kowalscy</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na miejsca.....	104
Wykres 67.	<i>Kowalscy kontra Kowalscy</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na typy relacji	105

Wykres 68.	<i>Kowalscy kontra Kowalscy</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na tematy rozmów	106
Wykres 69.	<i>Kowalscy kontra Kowalscy</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na wydźwięki	107
Wykres 70.	<i>Kowalscy kontra Kowalscy</i> : udział różnych relacji rodzinnych w ogólnym czasie ekspozycji czynnej	108
Wykres 71.	<i>Kowalscy kontra Kowalscy</i> : Ekspozycja czynna relacji rodziny z podziałem na miejsca	109
Wykres 72.	<i>Kowalscy kontra Kowalscy</i> : Ekspozycja czynna relacji rodzinnych z podziałem na tematy rozmów	110
Wykres 73.	<i>Kowalscy kontra Kowalscy</i> : Ekspozycja czynna relacji rodzinnych z podziałem na wydźwięki	111
Wykres 74.	<i>Kowalscy kontra Kowalscy</i> : udział różnych relacji rodzinnych w ogólnym czasie ekspozycji biernej i kontekstowej.....	112
Wykres 75.	<i>Kowalscy kontra Kowalscy</i> : Ekspozycja bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na miejsca.....	113
Wykres 76.	<i>Kowalscy kontra Kowalscy</i> : Ekspozycja bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na ich typy	114
Wykres 77.	<i>Kowalscy kontra Kowalscy</i> : Ekspozycje bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na tematy rozmów	115
Wykres 78.	<i>Kowalscy kontra Kowalscy</i> : Ekspozycja bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na wydźwięki	116
Wykres 79.	<i>Komisarz Mama</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków.....	122
Wykres 80.	<i>Komisarz Mama</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na miejsca.....	123
Wykres 81.	<i>Komisarz Mama</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na typy relacji	124
Wykres 82.	<i>Komisarz Mama</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na tematy rozmów	125
Wykres 83.	<i>Komisarz Mama</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie odcinków z podziałem na wydźwięki	126
Wykres 84.	<i>Komisarz Mama</i> : udział różnych relacji rodzinnych w ogólnym czasie ekspozycji czynnej.....	127
Wykres 85.	<i>Komisarz Mama</i> : Ekspozycja czynna relacji rodzinnych z podziałem na tematy rozmów.....	128
Wykres 86.	<i>Komisarz Mama</i> : Ekspozycja czynna relacji rodzinnych z podziałem na wydźwięki ...	129
Wykres 87.	<i>Komisarz Mama</i> : udział różnych relacji rodzinnych w ogólnym czasie ekspozycji biernej i kontekstowej.....	130
Wykres 88.	<i>Komisarz Mama</i> : Ekspozycja bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na miejsca.....	131

Wykres 89.	<i>Komisarz Mama</i> : Ekspozycja bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na tematy rozmów	132
Wykres 90.	<i>Komisarz Mama</i> : Ekspozycja bierna i kontekstowa relacji rodzinnych z podziałem na wydźwięki	133
Wykres 91.	<i>Tylko mnie kochaj</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie filmu	138
Wykres 92.	<i>Tylko mnie kochaj</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie filmu z podziałem na miejsca	139
Wykres 93.	<i>Tylko mnie kochaj</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie filmu z podziałem na tematy rozmów	140
Wykres 94.	<i>Tylko mnie kochaj</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie filmu z podziałem na wydźwięki	141
Wykres 95.	<i>Tylko mnie kochaj</i> : udział różnych relacji rodzinnych w ogólnym czasie ekspozycji czynnej.....	142
Wykres 96.	<i>Tylko mnie kochaj</i> : Ekspozycja czynna relacji rodzinnych z podziałem na wydźwięki	143
Wykres 97.	<i>Tylko mnie kochaj</i> : udział różnych relacji rodzinnych w ogólnym czasie ekspozycji biernej i kontekstowej.....	144
Wykres 98.	<i>Serce nie sługa</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie filmu	145
Wykres 99.	<i>Serce nie sługa</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie filmu z podziałem na miejsca	146
Wykres 100.	<i>Serce nie sługa</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie filmu z podziałem na tematy rozmów	147
Wykres 101.	<i>Serce nie sługa</i> : Udział ekspozycji rodziny w ogólnym czasie filmu z podziałem na wydźwięki	148
Wykres 102.	<i>Serce nie sługa</i> : udział różnych relacji rodzinnych w ogólnym czasie ekspozycji czynnej.....	149
Wykres 103.	<i>Serce nie sługa</i> : Ekspozycja czynna relacji rodzinnych z podziałem na wydźwięki	150
Wykres 104.	<i>Serce nie sługa</i> : udział różnych relacji rodzinnych w ogólnym czasie ekspozycji biernej i kontekstowej.....	151
Wykres 105.	Wydźwięk scen w relacjach (w ramach kategorii zbiorcze).....	155
Tabela 1.	Porównanie filmów i seriali pod względem tematów rozmów	17